

GL SANS 294.3
BOD V.2

125193
LBSNAA

ALOK LIBRARY

स्त्री राष्ट्रीय प्रशासन अकादमी
The Academy of Administration

मसूरी
MUSSOORIE

पुस्तकालय
LIBRARY

अवाप्ति संख्या

Accession No.

12.5 193

५५०८६

वर्ग संख्या

Class No.

GL SANS

पुस्तक संख्या

Book No.

294.3

बौद्ध - ब०१

१२५०८६ - २

बौद्ध-संस्कृत-ग्रन्थावली-२३

Buddhist Sanskrit Texts—No. 23

Buddhist Sanskrit Texts—No. 23

AVADĀNA-KALPALATĀ

OF

KṢEMENDRA
(Volume II)

Edited by

Dr. P. L. VAIDYA

PUBLISHED BY

THE MITHILA INSTITUTE

OF

Post-Graduate Studies and Research in Sanskrit Learning
Darbhanga

1959

बौद्ध-संस्कृत-ग्रन्थावली-२३

काश्मीरिककवि-क्षेमेन्द्रविरचिता

अवदान-कल्पलता ।

द्वितीयः खण्डः ।

वैद्योपाहुश्रीपरशुरामशर्मणा

संपादिता ।

मिथिलाविद्यापीठप्रधानेन प्रकाशिता ।

शकाब्दः १८८१

संवत् २०१५

ऐश्वरीयाब्दः १९५९

Copies of the two Volumes of this work (not sold separately) may be had, postage paid, from your usual Book-seller or from the Director, Mithila Institute, Darbhanga, on pre-payment either in cash, Postal Order or M. O. of Rs. 20.00 for Ordinary edition and Rs. 25.00 for Library edition.

The entire cost of preparation and production of this Volume has been met out of a subvention kindly placed at the disposal of the Institute jointly by the Government of India (Ministry of Scientific Research and Cultural Affairs) and the State of Bihar

**Printed by Laxmibai Narayan Chaudhari, at the Nirnaya Sagar Press,
26-28 Kolbhat Street, Bombay 2, and Published by Dr. P. L. Vaidya,
for the Director, Mithila Institute, Darbhanga, Bihar.**

बोधिसत्त्वावदानकल्पलता ।

द्वितीयः खण्डः ।

अनुक्रमणिका ।

४९	षष्ठ्यन्तावदानम् (नोपलभ्यते)	...	३०५
५०	दशकर्मप्लुत्यवदानम्	...	३०५
५१	रुक्मवत्यवदानम्	...	३१६
५२	अदीनपुण्यावदानम्	...	३२०
५३	सुभाषितगवेष्यवदानम्	...	३२६
५४	सत्त्वौषधावदानम्	...	३३२
५५	सर्वदावदानम्	...	३३४
५६	गोपालनागदमनावदानम्	...	३३८
५७	स्तूपावदानम्	...	३४१
५८	पुण्यवलावदानम्	...	३४३
५९	कुणालावदानम्	...	३४६
६०	नागकुमारावदानम्	...	३५८
६१	कर्षकावदानम्	...	३७१
६२	यशोदावदानम्	...	३७३
६३	महाकाश्यपावदानम्	...	३८१
६४	सुधनकिन्नर्यवदानम्	...	३८६
६५	एकशृङ्गावदानम्	...	४११
६६	कविकुमारावदानम्	...	४२१
६७	संघरक्षितावदानम्	...	४२८
६८	पश्चावत्यवदानम्	...	४३४
६९	धर्मराजिकाप्रतिष्ठावदानम्	...	४४६
७०	माध्यन्तिकावदानम्	...	४४७
७१	शाणवास्यवदानम्	...	४४९
७२	उपगुप्तावदानम्	...	४५४
७३	नागद्रूतप्रेषणावदानम्	...	४५७
७४	पूर्थीप्रदानावदानम्	...	४५८
७५	प्रतीत्यसमुत्पादावदानम्	...	४५९
७६	विदुरावदानम्	...	४६१
७७	कैनेयकावदानम्	...	४६३
७८	शक्रच्यवनावदानम्	...	४६५
७९	महेन्द्रसेनावदानम्	...	४६५

८०	सुभद्रावदानम्	...	४७०
८१	हेतृत्तमावदानम्	...	४७७
८२	मारपूर्विकावदानम्	...	४७९
८३	राहुलकर्मप्लुत्यवदानम्	...	४८२
८४	मधुरस्वरावदानम्	...	४८५
८५	हितैष्यवदानम्	...	४८९
८६	कपिंजलावदानम्	...	४९२
८७	पश्चकावदानम्	...	४९४
८८	चित्तहस्तिशश्यातिपुश्रावदानम्	...	४९७
८९	धर्मरूप्यवदानम्	...	५०३
९०	धनिकावदानम्	...	५१६
९१	शिविसुभाषितावदानम्	...	५१८
९२	मैत्रकन्यकावदानम्	...	५२१
९३	सुमागधावदानम्	...	५२६
९४	यशोमित्रावदानम्	...	५२५
९५	व्याघ्रवदानम्	...	५२७
९६	हस्त्यवदानम्	...	५३१
९७	कच्छपावदानम्	...	५४०
९८	तापसावदानम्	...	५४२
९९	पश्चकावदानम्	...	५४४
१००	पुण्यप्रभासावदानम्	...	५४५
१०१	इयामाकावदानम्	...	५४७
१०२	सिंहावदानम्	...	५५२
१०३	ग्रियपिण्डावदानम्	...	५५४
१०४	शशकावदानम्	...	५५६
१०५	रैवतावदानम्	...	५५८
१०६	कनकवर्मार्घदानम्	...	५६१
१०७	शुद्धोदनावदानम्	...	५६३
१०८	जीमूतवाहनावदानम्	...	५६५
	प्रणिधानम्	..	५९०
	विशेषनामसूची	...	५९१

अवदान-कल्पलता ।

द्वितीयः खण्डः ।

बौद्धसंस्कृतग्रन्थमालायां प्रकाश्यत्वेन संकलिप्ता ग्रन्थाः ।

१ नव धर्माः

- १ ललितविस्तरः (प्रकाशितम्) Rs. 10.00 and 12.50
- २ समाधिराजसूत्रम् (यद्रस्थम्)
- ३ लङ्कावतारसूत्रम्
- ४ अष्टसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता आलोकव्याख्यासहिता (यद्रस्था)
- ५ गण्डव्यूहसूत्रम्
- ६ सद्भर्मपुण्डरीकसूत्रम्
- ७ दशभूमिकसूत्रम्
- ८ सुवर्णप्रभाससूत्रम्
- ९ तथागतगुह्यकम्

२ माध्यमिकमते-

- १० मध्यमकशालं नागार्जुनीयम्, आचार्यचन्द्रकीर्तिविरचितया प्रसन्नपदाख्यव्याख्यया संवलितम्
- ११ शिक्षासमुच्चयः शान्तिदेवविरचितः (यद्रस्थः)
- १२ ब्रोधिचर्यावतारः शान्तिदेवविरचितः प्रज्ञाकरमतिविरचितया पञ्चिकाख्यव्याख्यया संवलितः

३ योगाचारमते-

- १३ सूत्रालंकारः आचार्यासङ्क्लिप्तिः

४ विनयाः

- १४-१५ महावस्तु—लोकोत्तरवादिनां विनयः
- १६ मूलसर्वास्तिवादिनां विनयः (Gilgit MSS.)

५ महायानसूत्रसंग्रहः

- १७ प्रथमः खण्डः—वज्रच्छेदिका, सुखावतीव्यूहः, कारण्डव्यूहः, राष्ट्रपालपरिपृच्छा, अर्थविनिश्चयसूत्रं च
- १८ द्वितीयः खण्डः—शालिस्तम्बसूत्रम्, प्रतीत्यसमुत्पादसूत्रम्, भैषज्यगुरुवैदूर्यप्रभसूत्रम्, अन्येषां च सूत्राणां संग्रहः

६ अवदानसंग्रहः

- १९ अवदानशतकम् (प्रकाशितम्) Rs. 10.00 and 12.50
- २० दिव्यावदानम् (प्रकाशितम्) Rs. 16.00 and 20.00
- २१ जातकमाला (बोधिसत्त्वावदानमाला) सुभाषितरत्नकरण्डककथा च, आर्य-शूरविरचिता (प्रकाशिता) Rs. 10.00 and 12.50
- २२-२३ अवदानकल्पलता क्षेमेन्द्रविरचिता (प्रकाशिता)
Rs. 20.00 and 25.00

७ प्रकार्णग्रन्थाः

- २४ महायानस्तोत्रसंग्रहः
- २५ अश्वघोषग्रन्थाः—बुद्धचरितम्, सौन्दरनन्दम्

नमो रक्त्रयाय ।

[४९ एकोनपञ्चाशत्तमो नोपलभ्यते ।]

५० दंशकर्मपूत्यवदानम् ।

ये हेलोच्छलितप्रभावलहरीजाताद्भूतश्रेणयः

D 3

सत्त्वोसाहमुवः स्वभावविमलज्ञानप्रकाशाशयाः ।

5

आज्ञालेख्यलिपिं विधातृनृपतेः संसक्तकर्मविलीं

चित्रं तेऽपि न लङ्घयन्ति कुटिलां वेलामिवाम्भोधयः ॥ १ ॥

श्रावस्त्वां प्रेरितास्तद्द्वृत्तैस्तीर्थिकाङ्गनाः ।

कीर्तिभङ्गोद्यताः शास्तुः सदेहा नरकेऽपतन् ॥ २ ॥

ततः पुण्यनदीसंघपरिक्षिप्तामलाभ्यसि ।

10

सरस्यनवतताख्ये रक्षोपानसंचये ॥ ३ ॥

हेमाङ्गपुञ्जकिङ्गलकपिङ्गरीकृतपदपदे ।

पश्चासनस्तो भगवान् भिक्षुभिः परिवारितः ॥ ४ ॥

सर्वज्ञः कर्मत्रस्य दर्शयनविलङ्घयताम् ।

D 5

स्वकर्मपुत्रैवैचित्र्यं वक्तुं समुच्चक्रमे ॥ ५ ॥

15

कर्माल्यानक्षणे तस्मिन् भगवान् भक्तवत्सलः ।

शारिपुत्रसमाहाने मौद्रल्यायनमादिशत् ॥ ६ ॥

सूच्या सूत्रेण संधार्टीं कुर्वाणं रचनाच्चिताम् ।

स शारिपुत्रमासाद्य गृग्रकूटाचलाश्रमे ॥ ७ ॥

अङ्गुलीपञ्चकेनैव सूचीकर्म प्रभाववान् ।

20

विलम्बभीत्या कृत्वास्य तमभाष्टत सत्वरः ॥ ८ ॥

एषेहि तूर्णं भगवान् सरस्यनवतस्के ।

कर्मोपदेशं भिक्षूणां सर्वज्ञः कर्तुमुद्यतः ॥ ९ ॥

कर्मव्यग्रतया क्षिप्रं विलम्बं विदधासि चेत् ।

तन्महद्वर्ता नयामि त्वां विपुलं पश्य मे बलम् ॥ १० ॥

25

इति तस्य वचः श्रुत्वा शारिपुत्रस्तमब्रवीत् ।

अचलं नय मे तावत्ततो जानामि ते बलम् ॥ ११ ॥

हत्युक्त्वा गृग्रकूटादिशिखरे स ववन्ध तत् ।

मौद्रल्यायनकृष्टे च तस्मिन् गिरिकम्पत ॥ १२ ॥

३० गिरिपातभयान्मेरौ शारिपुत्रो ववन्ध तत् ।

तेन कृष्टे ततोऽप्यस्मिन् विचचाल सुरालयः ॥ १३ ॥

D 7

शास्तुरासनहेमाव्यनाले मणिमये ततः ।
 शारिपुत्रेण बद्धं तत् परस्याशक्यतां ययौ ॥ १४ ॥
 ऋद्धिक्षेपेण मौद्र्यः शारिपुत्रेण निर्जितः ।
 तस्मिन् पूर्वतरं प्राप्ते ययौ भगवतोऽन्तिकम् ॥ १५ ॥

६

तयोर्महर्दिविक्षेपाभाज्ञागौ नन्दोपनन्दकौ ।
 पातालादुयितौ भीत्या भगवन्तं प्रणेमतुः ॥ १६ ॥
 जयिनः शारिपुत्रस्य प्रभावमय भिक्षुभिः ।
 पृष्ठे बभाषे भगवान् प्राग्वृत्तं ज्ञानलोचनः ॥ १७ ॥
 अभूतां शङ्खलिंगितौ वाराणस्यामृषी पुरा ।
 वर्षावर्षविवादेन संघर्षोऽभूत्योमिथः ॥ १८ ॥

10

कदाचिदथ शङ्खेन पङ्ख्यां स्पृष्टजटः क्रुधा ।
 लिखितः प्राह तं मूर्धभेदः सूर्योदयेऽस्तु ते ॥ १९ ॥
 शङ्खोऽवदन्मद्वचसा नोदेष्यति दिवाकरः ।
 इत्युक्ते तेन सुचिरं सान्धकारमभूजगत् ॥ २० ॥
 कलिपतं लिखितेनास्य कृपया मृष्मयं शिरः ।
 सूर्योदयेऽथ सहसा शतधा वसुधां ययौ ॥ २१ ॥
 जन्मान्तरे स शङ्खोऽव्य मौद्र्यायनतां गतः ।
 लिखितः शारिपुत्रोऽपि तद्विजेता तदाष्यभूत् ॥ २२ ॥

८ ९ १५

20

सर्वज्ञेनेति कथिते वृत्तान्ते प्राक्तने तयोः ।
 तत्कर्मतद्वैचित्र्यं पप्रच्छुर्मुनयः पुनः ॥ २३ ॥
 भगवन् कर्मणां केषमङ्गुतोऽयं स्फुटोऽस्मः ।
 तव ज्ञानमयस्यापि येन संस्पृश्यते वपुः ॥ २४ ॥
 पादाङ्गुष्ठः क्षतः कस्मात्तव पापाणधारया ।
 विद्धः खदिरसूच्यायं सत्रणश्वरणश्व किम् ॥ २५ ॥
 शून्यपात्रः किमप्राप्य भिक्षामद्यागतो भवान् ।
 मिद्याक्षितोऽसि सुन्दर्या किं प्रत्राजिकया तया ॥ २६ ॥

25

वञ्चा माणविका किं ते सापवादाभवन्मृषा ।
 भुक्ताः किं कोद्रवयवा वैरं तेषु त्वया पुरा ॥ २७ ॥
 वर्षाणि षड् भगवतः किमभूद्धुष्करकिया ।
 प्रस्कन्दिव्याधिना स्पृष्टं कस्माच्च भवतो वपुः ॥ २८ ॥ *
 शिरोत्तिरभवकिं ते तस्मिन् शाक्यकुलक्षये ।
 वायुना स्पृष्टः खेदोऽभूलक्स्मादिव्यतनोस्तव ॥ २९ ॥

८ 11

30

इति तैर्भगवान् पृष्ठस्तानभाषत सस्मितः ।
 श्रूयतामनवच्छिन्नं वैचित्र्यं कर्मसंततेः ॥ ३० ॥
 गच्छन्ति गच्छतः पश्चात् पुरस्तिष्ठन्ति तिष्ठतः ।
 सद्गुल्या इव संनद्धाः कर्मबन्धाः शरीरिणाम् ॥ ३१ ॥

गाहन्ते गहनानि दिक्षु विचरन्त्युल्ज्ञयन्त्यम्बुधिम् ॥ ५ ॥

आरोहन्ति गिरीश्वरानभिसरन्त्याकम्य शकालयम् ।
 पातालं प्रविशन्त्यलोकविषयं कर्माणि कालोर्मिवत्
 नास्त्येषामनिशं जनानुसरणे मार्गावरोधः क्वचित् ॥ ३२ ॥

दीर्घा कर्मवृत्ता नवेव सततं व्याप्ता पुराणैः फलैः
 साश्वर्या सहचारिणी तनुभृतां तत्राप्यलं निश्चला । १० ॥

याकृष्टा परिवेषिता विवटिता प्रोत्पाटिता मोटिता
 निर्घृष्टा कणशः कृतापि कुशालैर्नैव प्रयाति क्षयम् ॥ ३३ ॥

कान्तः काये वहति मलिनं दोषविन्दुं यदिन्दुः
 क्रूराकारः किरणजटिलं यन्माणि कृष्णसर्पः । १३ ॥

नानारूपैः शबलचरितं देहिनां दर्शयन्ती
 सेयं चित्रकमपरिणता कर्मनिर्माणलेखा ॥ ३४ ॥ १५ ॥

[१] अभूद्गृहपतिः पूर्वं कर्पटे खर्वटाभिधः ।
 अप्रमेयधनोत्पत्तिर्बहुपुत्रकलन्त्रवान् ॥ ३५ ॥
 अविभक्तधनस्तस्य भ्राता वैमातृकः शिशुः ।
 मुग्धनामा गृहे तस्यौ वास्त्यात्तेन पालितः ॥ ३६ ॥ २० ॥

कदाचित्तं गृहपतिः कालिका नाम वल्लभा ।
 उवाच कुटिला सैरं गृहचिन्ताकथान्तरे ॥ ३७ ॥
 आर्यपुत्र त्वया गेहे सरलेन प्रमादिना ।
 मोहादसोदरो भ्राता विषवृक्षो विवर्धितः ॥ ३८ ॥

एकोऽपि बहुपुत्रस्य व्ययिनस्तव निर्व्ययः । २५ ॥

अविभक्तधनादधं न्यायेनैष हरिष्यति ॥ ३९ ॥
 अस्य व्याधेरिवैतस्य वध एवाद्यमौपधम् ।
 बन्धुच्छेदादपि नृणां धनच्छेदो हि दुःसहः ॥ ४० ॥

गम्भीरायव्यायारम्भसंसारेचितजन्मनाम् । २५ ॥

विपन्निपातो महतां द्विषेन्द्रपतनोपमः ॥ ४१ ॥ ३० ॥

इति तस्या वचः श्रुत्वा क्रूरमुल्कम्पिताशयः ।
 स तामुवाच प्रणयात्मेहपाशवशीकृतः ॥ ४२ ॥ ३० ॥

हितमुक्तं त्वया तावल्कि त्वेतदतिपातकम् ।
 सहजं कश्चिनस्यङ्गं बहिरङ्गधनातये ॥ ४३ ॥
 न युक्तमर्थशक्तानामर्थार्थं पापचिन्तनम् ।
 क्षणेनायाति वित्तानि रक्षितान्यपि संक्षयम् ॥ ४४ ॥
 ५ मुहुः कर्मोर्भिसंरम्भसंभवक्षोभविभ्रमाः ।
 गच्छन्त्यः केन वार्यन्ते शैलकुल्या इव त्रियः ॥ ४५ ॥
 तस्मान् मे मनः सुभु भ्रातृद्वैहे प्रवर्तते ।
 वित्तन्नशेऽस्ति मे वृत्तिर्वृत्तभ्रंशे तु का गतिः ॥ ४६ ॥
 इति तस्य ब्रुवाणस्य नानायुक्तिनिर्दर्शनैः ।
 १० शैनैः सा विदधे पत्युः पातकाभिमुखं मनः ॥ ४७ ॥
 वर्धितान् बहुभिः स्नेहैः सहजान् मूर्धजानिव ।
 छित्वा हरन्ति सहसा क्षुरधाराखराः खियः ॥ ४८ ॥

D 17

वक्रा परं क्रूरतरक्रियासु
 प्रवर्तनायैव द्वाभियोग ।

15

पापा निपाताय भवत्यवश्यं
 मोहाहतानां युवतिमेति श्व ॥ ४९ ॥

बन्धुमित्रविरक्तानां खसुखक्षीवचेतसाम् ।
 श्रीयुतानामिव नतिः श्वीजितानां मतिः कुतः ॥ ५० ॥
 अथ भ्रातरमाहूय नीत्वा पुष्पोच्चयाय सः ।
 २० न्यवधीदश्रुताक्रन्दमश्मना विजने वने ॥ ५१ ॥
 अहमेव स तत्पापं भुक्त्वा पूर्वेषु जन्मसु ।
 वहाम्यद्यापि शेषांशमङ्गुष्ठक्षतलक्षणम् ॥ ५२ ॥

[२] सार्थवाहोऽर्थदत्तात्यः पूर्णप्रवहणः पुरा ।
 पवनस्यानुकूल्येन रत्नदीपात्समाययौ ॥ ५३ ॥

25

द्वितीयः सार्थवाहोऽय नष्टार्थस्तं समाश्रितः ।
 द्वेषात्प्रवहणे छिद्रं प्रच्छन्नं कर्तुमुदयौ ॥ ५४ ॥
 अथ दृष्टोऽर्थदतेन वार्यमाणः पुनः पुनः ।
 प्राप्तप्रयत्नो द्वेषान्धः क्षणं न विरराम सः ॥ ५५ ॥

D 19

ततः सार्थपतिः कोपात्तं मात्सर्यविमोहितम् ।
 तीव्रशक्तिप्रहारेण चकार गतजीवितम् ॥ ५६ ॥
 अहं स तद्वधात्पापफलं भुक्त्वान्यजन्मसु ।
 वहाम्यद्यापि शेषांशं चरणे खदिरव्रणम् ॥ ५७ ॥

30

[३] प्रस्त्रेकबुद्धः पिण्डाय पात्रपाणिर्दयार्दधीः ।
 विवेश कामनगरीमुपारिष्टाभिधः पुरा ॥ ५८ ॥
 संपूर्णपात्रमालोक्य तस्य विद्वेषदूषितः ।
 युवा चपलको नाम पाणिनापातयद्वृति ॥ ५९ ॥
 अहं स पापं तद्वक्त्त्वेदोत्थं बहुजन्मसु ।
 मुक्त्वापि फलशेषेण प्रयातः शून्यपात्रताम् ॥ ६० ॥

५

[४] वसिष्ठाख्यः पुराहृत्वं प्रातश्चित्प्रसादवान् ।
 उवास प्रशमारामे विहारे पौरकलिपते ॥ ६१ ॥
 भ्राता प्रब्रजितस्तस्य भरद्वाजः सदोदितम् ।
 विलोक्य जनसत्कारं ययौ द्वेषाग्नितप्तताम् ॥ ६२ ॥
 गुणिनां मानमालोक्य प्रयत्नं तद्विनाशने ।
 जनः करोति न त्वात्मगुणाधानसमुद्यमे ॥ ६३ ॥

१०

मद्वाहृवद्वयुगलं भ्रात्रे भक्तजनार्पितम् ।
 तस्मै वसिष्ठः प्रददौ ग्रीत्या सरलमानसः ॥ ६४ ॥
 तदादाय गुणद्वेषी न वैराद्विरराम सः ।
 नोपकारैर्न वा ग्रीत्या निजतां याति दुर्जनः ॥ ६५ ॥

D 21

एकान्ते स समाहृय विहारपरिचारिकाम् ।
 दत्त्वास्यै वस्त्रयुगलं जगाद कृतसत्कृतिः ॥ ६६ ॥
 इदं त्वया वस्त्रयुगं परिधाय सुमध्यमे ।
 वसिष्ठेनार्पितमिति प्रश्ने वाच्यः शनैर्जनः ॥ ६७ ॥
 इति ऋक्कृत्य तेनोक्ता तदादिष्टं चकार सा ।
 येनाभवद्वसिष्ठस्य जनो विष्ववशाङ्कितः ॥ ६८ ॥
 शीलवैकल्यवादेन सोऽथ पौररूपजितः ।
 दूरं ययौ महान्तो हि सत्कारभ्रंशभीरवः ॥ ६९ ॥

20

सोऽहमार्यार्पिवादेन भरद्वाजोऽन्यजन्मसु ।
 मुक्त्वाप्यपुण्यं तच्छेषात्सुन्दर्याद्य मृषार्दितः ॥ ७० ॥
 ब्राह्मणेनेर्ष्यथा पूर्वं वाराणस्यां मया मुनेः ।
 दुर्वादेन हृता कीर्तिः पञ्चाभिज्ञस्य धीमतः ॥ ७१ ॥

25

[५] वाराणस्यामभूत्पूर्वं भद्रा नाम वरानना ।
 वेश्या यशःपताकेव कान्ता कुसुमधन्वनः ॥ ७२ ॥
 ती कदाचिन्मृणालाख्यो विटः कुटिलचेष्टिः ।
 दृश्या तस्यै ददौ रात्रिभोगायांशुकभूषणम् ॥ ७३ ॥

D 23

30

ततस्तरलरागायाः संध्यायाः संगमोन्मुखे ।
 गगनाङ्गणपर्यन्ते लम्बमाने दिवाकरे ॥ ७४ ॥
 गत्वा स्वभवनं भद्रा पुष्पांशुकविभूषणैः ।
 लावण्याभरणा चक्रे पुनरुक्तं प्रसाधनम् ॥ ७५ ॥

5

अलक्षके पादतलावसक्ते
 कण्ठावलम्बिन्यपि तारहारे ।
 कार्यार्थिनी दर्पणसंमुखी सा
 चकार वेश्याचरितं यथार्थम् ॥ ७६ ॥

10

कण्ठेऽन्यदन्यदनेऽन्यदोषे
 बभार तन्वी हृदये तथान्यत् ।
 सा भूषणं लोभनमेव पुंसां
 मूर्ति स्वकर्तव्यमिवातिचित्रम् ॥ ७७ ॥

D 25

कलिततरुणरागा साङ्गरागा बभौ सा
 तिमिरशबलसंध्येवोलुप्तदूपधूमैः ।

15

मनसिजजयकीर्ति मूर्तिमाद्यामिवेन्दो-
 रलक्तिलक्लेखां लीलया सूत्रयन्ती ॥ ७८ ॥

ततः प्रविश्य त्वरिता दासी मकरिकाभिधा ।
 तामूर्चे क्षणसंगार्थी बहिरास्ते युवा नवः ॥ ७९ ॥

20

कार्षपणानां तृणवद्वितीर्य शतपञ्चकम् ।
 प्रविश्येव विनिर्याति सोऽयं ते निधिरागतः ॥ ८० ॥

प्रभूतद्रविणस्यागी व्यप्रत्वादचिरस्थितिः ।
 छन्नकामः क्षमी कामी सुभगे लभ्यते कुतः ॥ ८१ ॥

25

इति तस्या वचः श्रुत्वा भद्रा प्रोत्वाच सस्मिता ।
 क्षणं दोलायमानेव मध्ये दाक्षिण्यलोभयोः ॥ ८२ ॥

कथं रथ्याङ्गनेवाहमन्यस्मादात्तवेतना ।

गच्छामि प्रार्थितान्यस्य तत्क्षणोत्तानपाणिताम् ॥ ८३ ॥
 प्रपाणामिव सर्वस्य स्वाधीनानामपि क्षणम् ।

पूर्वसेवा वृता येन स स्वामी वेशयोषिताम् ॥ ८४ ॥

D 27

एकैवेयं मृणालेन क्रीता रात्रिः किमुच्यते ।

30

परः प्रातः समायातु नवारम्भाः सदा वयम् ॥ ८५ ॥
 इत्युक्ता भद्रया क्षुद्रा मधुलुब्धेव सा परम् ।
 सक्ता नवनवासादे कुपिता तामभाषत ॥ ८६ ॥

न गतः प्रातरागन्ता प्राप्तः संत्यज्यते यदि ।
 भाग्यैर्भवति वेश्यानां वणिजां च बहुक्रयः ॥ ८७ ॥

इतः किञ्चिदितः किञ्चिच्चिन्वन्तीनां दिवानिशम् ।
 वेश्यानां पौरुषो लोभः कुसुमावच्योपमः ॥ ८८ ॥

न धर्माय न कामाय धनायैव प्रसाध्यते ।
 वेश्या याचकविदेव बहुप्रणयिनी सदा ॥ ८९ ॥

नायाल्यशुचितां वेश्या व्रतमस्या न लुप्यते ।
 भजते बहुसङ्गेन प्रत्युताभ्यर्थनीयताम् ॥ ९० ॥

निर्यान्त्यन्ये विशाल्यन्ये प्रतीक्षन्ते वहिः परे ।
 यस्याः सा शोभते वेश्या सभा भूमिपतेरिव ॥ ९१ ॥

दौर्मार्गयं पष्ठकामिन्याः किमन्यन्नास्त्वतोऽधिकम् ।
 तुलेव क्षीणा वणिजः शून्याः सीदन्ति यद्गृहे ॥ ९२ ॥

अभाग्यैर्ग्राहकाभावे गणिका शून्यशायिनी ।
 मिथ्या वर्णयति प्रातः कामुकैर्द्वारभञ्जनम् ॥ ९३ ॥

सद्यः क्रयपरिस्यागा दूरवर्तिप्रतीक्षया ।
 माला इवाशु शुष्यन्ति वेश्याः पण्यप्रसारके ॥ ९४ ॥

एष कौतुकमात्रार्थी कार्यव्यग्रो बहुप्रदः ।
 प्रविश्यैव विनिर्थति का क्षतिर्गृह्यतां धनम् ॥ ९५ ॥

श्रुत्वैतत्खहितं भद्रा तथेति प्रलयपद्यत ।
 लोभः स्वभावो वेश्यानामौचिलं जनरञ्जनम् ॥ ९६ ॥

क्षम्यतां क्षणमत्रैव नाहं सज्जप्रसाधना ।
 [विसर्ज मृणालाय दार्ढीं संदेशवादिनीम् ॥ ९७ ॥

क्षणं सुन्दरकाष्ठयेन बहुदानेन कामिना ।
 सा पश्यन्नी गजेनेव भुक्ता व्यालोलतां ययौ ॥ ९८ ॥

ततस्तस्मिन् गते दन्तच्छेदोच्छिष्ठदच्छदा ।
 निर्दयालिङ्गनैस्तेन नीता निर्मात्यतां क्षणात्] ॥ ९९ ॥

विसर्ज मृणालाय पुनरात्प्रसाधना ।
 सा सर्वीं गूढविद्वेषां तूर्णमागम्यतामिति ॥ १०० ॥

ज्ञात्वा मृणालस्तद्वृत्तं पैशुन्याकथितं तथा ।
 इहैवायातु भद्रेति गूढकोपः समभ्यधात् ॥ १०१ ॥

ततः सा प्राप्तसंदेशा सौरभाकृष्णषट्पदा ।
 मृणालजुष्मुदानं प्रययौ फुल्पादपम् ॥ १०२ ॥

5

10

D 29

15

20

25

D 31

30

तां दृष्ट्व रागद्वेषविषेक्टः ।

संसार इव साकारः सविकारो बभूव सः ॥ १०३ ॥

सोऽचिन्तयच्चपलया मदर्थमुपकल्पितम् ।

कृतमन्योपभोगेन लोभद्वातं प्रसाधनम् ॥ १०४ ॥

५ नखोद्देखैर्वैः कुटिलचरितं हन्त लिखितं

वहन्ती प्रलग्नं निजमिव समग्रं स्तनतटे ।

विटोच्छिष्टक्षिष्टाधरदलरुचिः क्षामवदना

भुजंगी सर्वाङ्गं विषमविषमेषा दिशति मे ॥ १०५ ॥

क्षणं विचिन्त्येति पृथुग्रकोपः

१० कृशानुधूमोद्गमविभ्रमेण ।

भ्रुवोर्विकारेण स कालवक्रः

प्रोवाच तां साध्वससंनिरुद्धाम् ॥ १०६ ॥

D 33

क्षणेन वेश्या बद्धसंगता या

गृह्णाति सा किं परवित्तमादौ ।

१५

मदर्थमेवाहित एष वेशः

कृतस्वया खेदकणावशेषः ॥ १०७ ॥

इति ब्रुवाणः सुतनोः प्रकम्प-

विलोलकाङ्गयास्तरलस्वनेन ।

प्रसीद बालामबलामवध्यां

२०

रक्षेति दैन्यादिव याच्यमानः ॥ १०८ ॥

लताभिरप्याकुलभृङ्गमाला-

विराविणीभिर्दययेव दूरात् ।

निवार्यमाणः प्रणताननभिः

समन्ततः पल्लवपाणिकम्पैः ॥ १०९ ॥

२५

घोराकृतिर्व्यग्र इवाघृणोऽसौ

त्रासावसनाङ्गलतां कुरङ्गीम् ।

हत्वा नृशंसस्तरलयताक्षी

रक्ताक्तशङ्कः प्रययौ जवेन ॥ ११० ॥

D 35

तेषामकार्यं किमिवास्ति येषां

३०

क्रोधान्धरुद्धानि विलोचनानि ।

दयादरिद्राणि मनांसि निलं

नैर्घृण्यघोराणि च चेष्टितानि ॥ १११ ॥

पापेन भद्रा विजने हतेति
कोलाहले तत्र कृतेऽथ दास्या ।
जनाभिसारे सुरुचेविवेश
प्रत्येकबुद्धस्य स काननान्तम् ॥ ११२ ॥

धृत्वा तदग्रे रुधिराद्वशालं
तस्मिन् प्रविष्टे जनतान्तरालम् ।
पौरैरपापोऽपि गृहीतचिह्नः
प्रत्येकबुद्धः सहसा गृहीतः ॥ ११३ ॥

नीतेऽथ तस्मिन् नृपशासनेन
कूरापराधोचितवध्यभूमिम् ।
जातानुतापः प्रसमं मृणालः
पापं मयैतकृतमित्युवाच ॥ ११४ ॥

मुक्ते ततस्तद्वचसा विचार्य
प्रत्येकबुद्धे प्रणिपत्य राजा ।
रसज्ञां दुःसहशासनस्य
नीतो मृणालः कुकृतोचितस्य ॥ ११५ ॥

अहं स पापं बहुजन्मलक्ष्मै-
मुक्त्वा तदुग्रं नरकान्तरेषु ।
अद्यापि तत्कर्मफलावशेषात्
मिथ्यैव तीर्थङ्गनयाभियुक्तः ॥ ११६ ॥

[६] बन्धुमस्यां पुरि पुरा विपश्यी भगवान् जिनः ।
मोगैरभ्यर्चितः पौरैस्तस्थौ भिक्षुगणैर्वृतः ॥ ११७ ॥
पूज्यमानं तमालोक्य ब्राह्मणो मठराभिधः ।
उवाच पौरान् विशिखा भोगयोग्या न भिक्षवः ॥ ११८ ॥
पुराणैः कोद्रवयवैर्भेज्यमेषां विधीयताम् ।
न मुण्डकानां विकटं दिव्याहाराहमाननम् ॥ ११९ ॥
इति वाक्यात्स विप्रोऽहं तत्पापं बहुजन्मसु ।
मुक्त्वाव कोद्रवयवाहारः शेषेण कर्मणः ॥ १२० ॥

[७] यदाहमभवं पूर्वमुक्तरो नाम माणवः ।
पुण्गलस्यापवादेन मयाप्तमशुभं तदा ॥ १२१ ॥

षटुष्ठाप्यधुना तेन कर्मणा दुष्करक्रिया ।
चरितं न क्षणाद्वोधेर्ने प्राप्तं त्वधिकं ततः ॥ १२२ ॥

[८] पुराभवद्वृहपतिर्धनवानाम कर्वते ।
श्रीमानाम सुतस्तस्य बभूवास्त्वविग्रहः ॥ १२३ ॥

६ वैद्यस्तिक्तमुखो नाम तं बहुदविणाशया ।
स्वास्थ्यं निनाय तत्पित्रा दत्तं चासै न किञ्चन ॥ १२४ ॥

१० कालेनातुरतां यातः स्वास्थ्यं तेन पुनः पुनः ।
स नीतस्तत्पितुः किञ्चित्प्राप्तं न लार्तिभाषितम् ॥ १२५ ॥

अमर्षज्वरसंतप्तस्तृष्णातरलितः श्वसन् ।

१५ सोऽचिन्तयद्विषगदुःखादातुरेणापि लङ्घितः ॥ १२६ ॥

अहो बताहं धूर्तेन वाहितः सरलाशयः ।

किं करोम्यधुना हस्ताद्रतो मे निधिरातुरः ॥ १२७ ॥

कटुकौषधवद्वैद्यः पूर्वमार्तस्य संमतः ।

चिकित्सितातुरः पश्चात्स्मृतोऽपि मुखकूणनम् ॥ १२८ ॥

२५ १५ सिद्धार्थस्येव धनवान् उत्तीर्णस्येव नाविकः ।

निःशेषव्याधिमुक्तस्य वैद्यः कस्योपयुज्यते ॥ १२९ ॥

सपादपतनैर्मानैरतीराध्यते परम् ।

पश्चात्स कीर्तिं नाम्नि सस्यैः छक्कियते भिषक् ॥ १३० ॥

बन्धालुब्धस्य हरिणश्चौरो राजश्च निर्गतः ।

२० पुर्यैः स्वस्थश्च वैद्यस्य पुनः पतति गोचरे ॥ १३१ ॥

इति चिन्तयतस्तस्य सततं परिशुद्ध्यतः ।

स वैद्यमिव साकोपं पुनर्व्याधिमवासवान् ॥ १३२ ॥

प्रच्छन्नमन्युस्तस्याथ वैद्यः सधोविनाशनम् ।

ददौ विरुद्धसंयोगादव्रशातनमौषधम् ॥ १३३ ॥

२५ तस्यान्नाणि व्यशीर्यन्त तदत्तापद्यपायिनः ।

किं न कुर्वन्ति लोभान्धाः पातकश्चन्नपातिनः ॥ १३४ ॥

वैद्योऽहमेव तत्पापं भुक्त्वा जन्मशतायुतैः ।

अद्यापि कर्मशेषेण प्रस्कन्दिव्याधिलेशवान् ॥ १३५ ॥

[९] पुरा मत्स्यौ महाकायावाकृष्टौ मत्स्यजीविभिः ।

३० जहर्ष छिष्मानाहौ दृष्टा कैवर्तदारकः ॥ १३६ ॥

सोऽहं तत्परितोषात् पापं भुत्त्वान्यजन्मसु ।

तस्मिन् विनाशे शाक्यानां क्षणं स्पृष्टः शिरोरुजा ॥ १३७ ॥

[१०] पुरा जानपदो मल्लः प्रीतिमल्लं बलाभिधम् ।

निपात्य युद्धे व्याजेन पृष्ठमस्य द्विधाकरोत् ॥ १३८

सोऽहं तत्पातकं भुत्त्वा विपुलं बहुजन्मसु ।

अद्यापि वातशूलेन पृष्ठे कृतपदः क्षणम् ॥ १३९ ॥

इति संबुद्धबोधेर्भे निर्दोषस्यापि विग्रहे ।

कर्मपङ्कावशेषाङ्का निपेतुः क्लेशविमुषः ॥ १४० ॥

जन्मोत्सवेषु निधनेषु च संनिबद्धा

मालेव कर्मसरणिः शबला शरीरे ।

पुंसामियं प्रणयिनी सुखदुःखसीम्नि

भुलोज्जितापि विदधात्यधिवासशेषम् ॥ १४१ ॥

इति श्रुत्वा भगवता कथितं सर्वभिक्षवः ।

मेनिरे कर्मवृत्तानामनतिक्रमणीयताम् ॥ १४२ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां

दशकर्मपुत्त्ववदानं नाम पञ्चाशत्तमः पल्लवः ॥

५

10

15

५१ रुक्मवत्यवदानम् ।

D 45

आर्तत्राणभियां दयाप्रणयिनां प्राणप्रवाहोत्सवे
शक्तैस्तीक्ष्णतरैः क्षतानि पुलकालंकारलीलाजुषाम् ।

६

लोलाक्षीश्रवणोत्पलाहतितुलां येषां लभन्ते तनौ
तेषां कैर्वचनैरुदारचरितं बाल्योचितैरुच्यते ॥ १ ॥

गुद्धकैर्वतदरदौ विनीय भगवान् पुरा ।

देशादन्तर्हितस्तस्माजगामान्यत्पोवनम् ॥ २ ॥

१०

तत्र सेवासमायातस्तस्य देवः शचीपतिः ।

स्मितचन्द्रोदयं वक्त्रे दृष्टा प्रपञ्चं कारणम् ॥ ३ ॥

D 47

कौतुकप्रणयात्तेन संपृष्ठः स्मितकारणम् ।

तमुवाच वनान्तेऽस्मिन् पूर्ववृत्तं सृतं मया ॥ ४ ॥

स्मरणानुभवादेतस्मितं मे न त्वकारणम् ।

इत्युक्त्वा भगवान् पूर्ववृत्तं वक्तुं प्रचक्षमे ॥ ५ ॥

१५

नगर्यामुत्पलावस्यां दानशीलदयान्विता ।

स्थापाता रुक्मवती नाम पौरसुख्याङ्गनाभवत् ॥ ६ ॥

सा कदाचित्क्षुधाक्रान्तां प्रसूतां दुर्गताङ्गनाम् ।

यातुधानीमिवापश्यद्वालकं भोक्तुमुत्सुकाम् ॥ ७ ॥

२०

तां दृष्टा करुणाक्रान्ता सा क्षणं समचिन्तयत् ।

अहो खदेहस्तेहेन मतिः पापे प्रवर्तते ॥ ८ ॥

अस्या भोजनमाहतुं त्रजामि खगृहं यदि ।

तदियं क्षुत्परिक्षामा भक्षयत्येव दारकम् ॥ ९ ॥

अथवा शिशुमादाय यदि गच्छामि मन्दिरम् ।

तदेषा कृशतां याता सद्यस्त्वजति जीवितम् ॥ १० ॥

२५

इति संचित्य दयया तस्मिन्नुभयसंशये ।

जगत्संतारणायैव प्रणिधानं विधाय सा ॥ ११ ॥

D 49

छित्त्वा तयोपनीतेन शितशङ्केण निश्चला ।

निजं स्तनयुगं तस्यै ददौ जीवितधारणम् ॥ १२ ॥

२०

त्रैलोक्यस्पृशि साक्षर्ये तस्या यशसि विश्रुते ।

विप्ररूपेण शक्तेण ततः पृष्ठा समेत्य सा ॥ १३ ॥

२५

अपि ते स्तनदानेन मनो विकृतिमाययौ ।

इति पृष्ठा सती सत्यवादिनीं तं जगाद् सा ॥ १४ ॥

यदि मे नाभवल्कश्चिद्विकारांशः स्तुनार्पणे ।
 तेन सत्येन सहसा खीर्त्वा तावनिवर्तताम् ॥ १५ ॥

इत्युक्तमात्रे खीर्त्वं सा लक्ष्मा सत्यशालिनी ।
 सर्वलक्षणसंपन्नं पुरुषत्वं समाययौ ॥ १६ ॥

नगर्यामुत्पलावल्यामस्मिन्नवसरे नृपः ।
 उत्पलाक्षः समाप्तायुव्याधियोगाद् व्यपद्धत ॥ १७ ॥

लक्षणज्ञैरथाभ्येत्य प्रवरैर्वृद्धमन्त्रिभिः ।
 सद्यः संप्राप्तपुंस्त्वोऽसौ रुक्मवानभ्यषिच्यत ॥ १८ ॥

स राज्यं राजमानश्रीः कृत्वा धर्मधनश्चिरम् ।
 तनुं तत्याज कालेन स्थायिनो न हि देहिनः ॥ १९ ॥

तत्रैव श्रेष्ठिनः सूनुः सोऽभूत्सत्त्ववराभिधः ।
 निर्व्याजोर्जितदानेषु जन्माभ्यस्तेषु सादरः ॥ २० ॥

सर्वभूतार्तिचिन्तासु स सदा न्यस्तमानसः ।
 दुःसहं पक्षिणामेव क्षुद्रुःखं समचिन्तयत् ॥ २१ ॥

स इमशानवनं गत्वा क्षुरेणोल्लिख्य विग्रहम् ।
 उत्तानशायी प्रददौ तनुं क्रव्यादपक्षिणाम् ॥ २२ ॥

उच्चैर्गतिविहंगोऽस्य दक्षिणं नयनं शनैः ।
 उत्पाद्योत्पाद्य तुण्डेन प्रोत्सर्ज पुनः पुनः ॥ २३ ॥

धैर्यनिश्चलसर्वाङ्गः स दृष्ट्वा विस्मितं खगम् ।
 उवाच भुद्भूत्वं निःशङ्कं नैव त्वां वारयाम्यहम् ॥ २४ ॥

निःसारविरसः कायः सापायोऽयं क्षणक्षयी ।
 परोपकारलेशेन याति संसारसारताम् ॥ २५ ॥

क्लेदस्यन्दिनि निन्दिते प्रतिपदं श्वासक्षणस्यन्दिनि
 ज्ञेहः कोऽयमपायधान्त्रि मलिने मिथ्याशरीरे नृणाम् ।

एकैव स्पृहणीयतात्य यदिदं पुण्यैः क्वचिलक्ष्यचित्
 किंचिद्दीक्ष्य कदाचिदार्तिसमये त्राणाय संनिष्ठति ॥ २६ ॥

इति तस्य ब्रुवाणस्य क्षुत्क्षामैः पक्षिभिः क्षणात् ।
 भक्ष्यमाणस्य विक्षिप्य नीतः कायोऽस्यिशेषताम् ॥ २७ ॥

महाशालकुलस्याथ त्राल्पणस्य स पुत्रताम् ।
 यातः सत्यवतो नाम ब्रूभूत जनसंमतः ॥ २८ ॥

अवाप्ताखिलविदस्य करुणासक्तचेतसः ।
 तस्य शान्तिरतस्याभूद्विवाहविमुखं मनः ॥ २९ ॥

5

10

D 51

15

20

25

D 53

30

कुले जन्म गुणावातिरिवैकालंकृता मतिः ।
 सर्वभूतदया भैत्री लक्षणं पुण्यकर्मणाम् ॥ ३० ॥
 वैराग्याभिरतिर्गत्वा स युवैव तपोवनम् ।
 दत्तत्रतो महर्षिभ्या भेजे विश्रान्तिमाश्रमे ॥ ३१ ॥
 ६ ततः कालेन संप्राप्तविमलज्ञानलोचनः ।
 आसन्नप्रसवां व्याघ्रीं स दृष्ट्वा समचिन्तयत् ॥ ३२ ॥
 प्रसवोऽस्याः क्षुधार्तायाः सप्ताहेन भविष्यति ।
 स्पृहा चोत्पत्यते तीत्रा निजपोतकभक्षणे ॥ ३३ ॥
 इति संचिल्य तदुःखं मुनिभ्यां विनिवेद्य सः ।
 १० चकार तत्प्रतीकारे कारुण्येन मनोरथम् ॥ ३४ ॥
 D ५५ ततः प्रयाते सप्ताहे व्याघ्री गर्भभरालसा ।
 बहूपवाससंतप्ता कृच्छ्रेणासूत पोतकान् ॥ ३५ ॥
 निजशोणितगन्धेन जाततीवतरस्पृहाम् ।
 सत्यत्रतस्तामालोक्य दयार्द्धः समचिन्तयत् ॥ ३६ ॥
 १५ इयं वराकी क्षुद्रुःखादुच्यता पोतभक्षणे ।
 अहो बतास्याः स्वार्थेन पुत्रस्तेहोऽपि विस्मृतः ॥ ३७ ॥
 सर्वः खदुःखसंतप्तः परसंतापशीतलः ।
 विशेषार्तः परस्यार्तीं विरलो जायते जनः ॥ ३८ ॥
 दला शरीरं रक्षामि व्याघ्रीमेतां सशावकाम् ।
 २० न सहे दुःखमेतेषां पर्यासं प्राणसंशये ॥ ३९ ॥
 परप्राणत्राणे तृणकलनया स्वक्षवपुषां
 यशःकायः स्थायी भवति पृथुपुण्योदयमयः ।
 प्रसक्तापायोऽयं प्रसरदनिलालोक्नलिनी-
 दलोत्सङ्गत्वज्ञज्ञललवसुहृज्जीवितकणः ॥ ४० ॥
 २५ ध्यात्वेति न्यपतदू व्याघ्रायाः स पुरः करुणानिधिः ।
 गलद्रक्कं गले कृत्वा क्षतं वेणुशलाकया ॥ ४१ ॥
 वृ ५७ आपन्नत्राणसरसं न हि नाम महात्मनाम् ।
 सहते परसंतापं करुणाकोमलं मनः ॥ ४२ ॥
 रक्ताभिलाषनिशिता निपपात तस्य
 ३० व्याघ्रीं ततः प्रततवक्षसि निश्वलस्य ।
 आश्वर्यमार्यचरितस्य जगत्सु जात-
 हर्षस्मितैरिव नखांशुभिरुद्धिवन्ती ॥ ४३ ॥

मैत्रीव स्वलितं क्षमेव कुकृतं प्रज्ञेव चिन्ताचयं
दुःखं दुःसहविष्वां धृतिरिव फ्लेशं तपःश्रीरिव ।
तस्य व्याघ्रवधूनिपातविषमकूराभिघातोल्बणं
सेहे मृत्तिरचञ्चलैव दयया सा सत्त्वभूमिर्भरम् ॥ ४४ ॥

व्याधीनखावलिविलासविलुप्यमाना
वक्षःस्थली क्षणमलक्षत विक्षतास्य ।

रोमाञ्चचर्चिततनोस्तुहिनांशुशुभ्र-
सत्त्वप्रकाशकिरणाङ्कुरपूरितेव ॥ ४५ ॥
तस्यामिषाहरणशोणितपानमत्तां
व्याघ्रीं सहर्षमवलोकयतश्चकार ।

दीर्घप्रवाससमयाकुलिता मुहूर्तं
कण्ठावलम्बनधृतिं निजजीववृत्तिः ॥ ४६ ॥

तृप्ता प्रदक्षिणविलासगतागतेन
लजावशादिव भृशं विनताननैव ।
तस्याकरोदपि विवाहपराञ्चुखस्य
पाणिग्रहग्रणयिनी हृदयोस्त्वं सा ॥ ४७ ॥

मैत्रीपवित्रमविकारमुदारसत्त्वं
सौजन्यपुण्यतटिनी भुवनेषु कीर्तिः ।
भव्यात्मनां भवति भूतहितखभावं
स्वाधीनदीनकरुणाभरणं च चेतः ॥ ४८ ॥

तत्स्य सत्त्वमतुलं चतुरम्बुराशि-
वेलाविलासरसना वसुधापुण्ड्री ।
व्याधीनखाप्रदलितस्य विलोक्य सद्यः
प्राणक्षयक्षणभियेव चिरं चकम्पे ॥ ४९ ॥

सत्यव्रतः स करुणानिरतोऽहमेव
स्मृत्वा स्ववृत्तमिह संप्रति जातहासः ।
श्रुतेति पूर्वचरितं कथितं जिनेन
शक्रः सविस्यमनाः स्तिमिताननोऽभूत् ॥ ५० ॥
इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
रुक्मवत्यवदानं नाम एकपञ्चाशत्तमः पल्लवः ॥

5

D 59

10

15

20

D 61

25

30

५२ अदीनपुण्यावदानम् ।

अर्थिनां वनगतोऽपि वल्कली

यः करोल्यविरतं कृतार्थताम् ।

कैर्न चारुचरितस्य रुच्यते

६

तस्य चन्दनतरोश्च सत्कृतिः ॥ १ ॥

विहरन्तमथान्यस्मिन् भगवन्तं तपोवने ।

पप्रच्छ सम्प्रितं शक्रो विस्मितः स्मितकारणम् ॥ २ ॥

पृष्ठः प्रणयिना तेन सर्वज्ञस्तामभाषत ।

अस्मिन् देशे सहस्राक्षं पूर्ववृत्तं स्मृतं मया ॥ ३ ॥

10

मधूदकाख्ये नगरे पुरा सुरपुरोपमे ।

अदीनपुण्यनामाभूद्भूपतिर्भूषणं भुवः ॥ ४ ॥

करुणासुदितोपेक्षामैत्रीसंसक्तचेतसः ।

उवासेष्यवर्तीव श्रीर्यस्यार्थिजनवेशमसु ॥ ५ ॥

D 65

कदाचिच्चरितं तस्य श्रुत्वा जगति विश्रुतम् ।

15

तमाययौ ब्रह्मदत्तः द्वमापतिर्विजिगीषया ॥ ६ ॥

ततः करिधटाबन्धैरन्धीकृतदिग्न्तरः ।

चकार नगराबन्धमनुबन्धाय तस्य सः ॥ ७ ॥

सत्त्वानुकम्पी नृपतिर्ने शत्रुक्षयमिच्छति ।

ध्यात्वेति निर्यथुर्योद्भुमनुक्त्वैवास्य मन्त्रिणः ॥ ८ ॥

20

वर्तमाने रणे तस्मिन् गजवाजिरथक्षये ।

अदीनपुण्यः कारुण्यविविग्नः समचिन्तयत् ॥ ९ ॥

विषमः क्षत्रधर्मोऽयमधर्मशतसंमितः ।

यस्मिन् प्राणिवधकौर्यं धर्मे इत्यभिधीयते ॥ १० ॥

धिरधर्मे रुधिरादिग्रं क्षत्रियाणां मलीमसम् ।

25

कृते यस्य प्रयत्नोऽयं तज्जीवितमशाश्वतम् ॥ ११ ॥

सापायस्य व्यसनसरणौ शीर्यमाणस्य निल्यं

दुःखोच्छ्वासैः प्रतिहतधृतेः सर्यमाणस्य पश्चात् ।

सोऽयं सद्यः सुखलवधिया क्लेशपाकस्य पुंसां

भोगस्यार्थं वत वत परप्राणहिंसाप्रयतः ॥ १२ ॥

D 67

30

तस्मादिदं परिल्यज्य हिंसापापनिकेतनम् ।

अधर्मवहुलं राज्यं गच्छाम्येष तपोवनम् ॥ १३ ॥

राज्ञामज्ञानमूदानां वधबन्धशतार्जिताम् ।

कालः कवलयस्येव लक्ष्मीमक्षीणकिलिषाम् ॥ १४ ॥

अचिन्त्यः संसारे बहुलतरमोहाहतधियां

स्पैरराशाबन्धैविषयसुखजालं कलयताम् ।

अकाले कल्पान्तं प्रतिपुरुषमेष प्रतिदिशान् ॥

बली कालः पुंसां किल विलसितं संकलयति ॥ १५ ॥

इति संचिन्त्य नृपतिर्हिंसापापपराञ्जुखः ।

दण्डवल्कलमादाय ययौ निशि तपोवनम् ॥ १६ ॥

ततस्तद्भूमनं श्रुत्वा लोके प्रच्छाद्य मन्त्रिणः ।

युध्यमानाः शरोदग्रं रिपुं गर्जन्तमूर्चिरे ॥ १७ ॥

गहने मत्तमातङ्गं मा कृथा गलगर्जितम् ।

घनशब्दकृताक्षान्तिर्निविशलयत्र केसरा ॥ १८ ॥

इति ब्रुवाणाः समेरे धीरा युयुधिरे परम् ।

ते घनस्वामिसंगमानसंनाहच्छन्नविग्रहाः ॥ १९ ॥

अन्नान्तरे कोसलेषु ब्राह्मणः कपिलाभिधः ।

हिरण्यवर्मणा राज्ञा धनदण्डेन पीडितः ॥ २० ॥

बन्धनागारविन्यस्तसमस्तासुतवानन्धवः ।

दत्ताशेषधनो भूरि दारिद्रादातुमक्षमः ॥ २१ ॥

अचिन्त्यथप्रतीकारं बन्धुबन्धनदुःखितः ।

संसक्पाशासचिवः सारङ्ग इव निश्चलः ॥ २२ ॥

पिता माता स्सा भ्राता दुहिता तनयश्च मे ।

रुद्धाः कारागृहे मुर्कि नायान्ति द्रविणं विना ॥ २३ ॥

लोभः प्रवर्तते यत्र धर्मद्वैषेण भूपतेः ।

तस्याद्व्लेशादेशस्य परिस्यागेन जीव्यते ॥ २४ ॥

अथवा कथमुत्सर्पुं देशः कुच्छ्रेऽपि शक्यते ।

जन्तुभिः सतताबद्वैर्वन्धुबन्धनरञ्जुभिः ॥ २५ ॥

द्रविणोपार्जनं तस्मादस्मिन् क्लेशमये हितम् ।

नास्ति तद् व्यसनं लोके तीर्थते न धनेन यत् ॥ २६ ॥

प्रार्थ्यमानाः पलायन्ते स्यमायान्त्यनर्थिताः ।

वैश्या इव विकारिष्यः कुटिला धनसंपदः ॥ २७ ॥

विरसा जीर्णवल्लीव दीर्घशोपानुवन्धिनी ।

कचित्कदाचित्कृच्छ्रेण सेवा फलति नैव वा ॥ २८ ॥

१०

D 69

१५

२०

२५

२१

D 71

३०

लजारजः परिचिता याच्चा सज्जनवर्जिता ।

अवभानशतोच्छिष्टा सफलाप्यफलायते ॥ २९ ॥

पुरः सत्कारांशः प्रथमसमयोपागमरसात्

ततो मानम्लानिर्द्विषिकणयाच्चापरिचयात् ।

विमृश्यान्तस्तस्मात्तरलितमतिर्मार्गणगणः

क्षणादाशाबन्धं विपुलयति संकोचयति च ॥ ३० ॥

लोभस्त्रभावे लोकेऽस्मिन् को गृह्णाति धनैर्गुणान् ।

सर्वोपायविहीनस्य तस्मान्नास्त्वेव मे गतिः ॥ ३१ ॥

किं करोमि क गच्छामि छायार्थीव मरोः पथि ।

नासादयति विश्रान्तिं निरालम्बो मनोरथः ॥ ३२ ॥

अल्यन्तसंकुलतरे जनकाननेऽस्मिन्

न प्राप्यते विपदि कोऽपि स साधुवृक्षः ।

यः संततार्थिजनसर्वफलाप्णेऽपि

नो कम्पते न च जहाति मतिं कदाचित् ॥ ३३ ॥

अदीनपुण्यः सर्वार्थिकल्पवृक्षः क्षितीश्वरः ।

श्रूयते सत्त्वदुग्धाविधरापन्नार्तिहरः परम् ॥ ३४ ॥

इति संचिन्त्य स नृपं प्रतस्थे द्रष्टुमुत्सुकः ।

आशाबन्धोपदिष्टेन पथा हर्षपुरःसरः ॥ ३५ ॥

ततः स शनकैः प्राप्य पुरोपान्ततपेवनम् ।

ददर्शविपरिश्रान्तः संवीतं वल्कलैर्नृपम् ॥ ३६ ॥

नरनाथोऽपि तं दृष्ट्वा क्षुत्पिपासाश्रमातुरम् ।

पग्न्यु उरुद्वारागमनकारणम् ॥ ३७ ॥

स तस्मै निजवृत्तान्तमुष्णनिश्चाससूचितम् ।

निवेद बन्धुसंरोधदुःखार्तः पुनरब्रवीत् ॥ ३८ ॥

आयातोऽहं हिरण्यार्थी बन्धुबन्धनमुक्तये ।

अदीनपुण्यं नृपतिं द्रष्टुमर्थिसुरद्रुमम् ॥ ३९ ॥

लोकनाथः स मे श्रीमान् करुणापूर्णमानसः ।

सद्यः संदर्शनैव संकल्पं पूरयिष्यति ॥ ४० ॥

अग्निनां क्लेशसंतापैरवमानैरदृषितम् ।

अपर्युषितकालं च फलं सूते महाजनः ॥ ४१ ॥

दारिद्र्यतीवतिमिरापहरः प्रजानां
कीर्तिप्रकाशविभवैः परिपूरिताशः ।
अभ्युल्लसद्विमलमानसहर्षवन्धु-
स्तापं हरिष्यति स मे वसुधासुधांशुः ॥ ४२ ॥

श्रुत्वेति तेन कथितं व्यथितः पृथिवीपतिः । ५
संक्रान्तनिष्प्रतीकारसंतापः समचिन्तयत् ॥ ४३ ॥
अहो नु लक्तराज्योऽहमकालेऽस्मिन् द्विजन्मना ।
चिन्तितः क्षुत्परीतेन शुष्कवृक्ष इवाध्वनि ॥ ४४ ॥
दूराध्वश्रमवैफल्यसंतापप्रदमर्थिनाम् ।
संमोहजननं धिष्ठां मृगतृष्णाजलोपमम् ॥ ४५ ॥ १०
मुखाश्मपाततुल्येन मूर्छितानामिवार्थिनाम् ।
आशामङ्गेन गुरुतां प्रयालध्वपरिश्रमः ॥ ४६ ॥
अहं स राजा संत्यक्तराज्यः काननमाश्रितः ।
इति श्रुत्वै विप्रोऽयं सदस्त्वजति जीवितम् ॥ ४७ ॥

जातैव चिन्तामतुलां प्रसूते
निद्रापहरं तरुणी करोति । १५
कन्येव वृद्धा विदधाति शोकं
नष्टा दहस्याशु शरीरमाशा ॥ ४८ ॥

राजधानीमितो गत्वा मामप्राप्य विचिन्तितम् । १६
किं करिष्यति संतापादयं भग्नमनोरथः ॥ ४९ ॥ २०
जीवलेकः किल स कुशली क्लेशकाले नराणां
क्षाद्यश्विते स्फुरति सहसा यः परित्राणवन्धुः ।
प्रल्याख्यानान्मलिनवदनस्तसनिश्चासगुष्य-
त्संकलपालीकृतनततनुर्यति यस्मान्त चार्थी ॥ ५० ॥

धिग्जन्म क्षारसिन्धोः पथिकजनपृथूच्छासनिर्दग्धवृद्धे-
स्तापं योऽर्थिप्रजानां हरति न विषमं तीव्रतृष्णासमुत्थम् । २५
जाताखादोऽप्यगस्त्योदरकुहरल्लुठजाठराग्निप्रताप-
व्यापारव्याप्यमानकथनपरिचितः स्वप्रमाथव्यथानाम् ॥ ५१ ॥
इति संचिल्स नृपतिः कृतातिथ्यः फलाम्बुना ।
तमुवाचाप्रियाख्यानभीतिभीत इव क्षणम् ॥ ५२ ॥ २०
ब्रह्मनदीनपुण्योऽहं राजा शत्रुघ्नोद्यमे ।
हिंसाविरक्तः संत्यज्य राज्यं विजनमाश्रितः ॥ ५३ ॥

D 79

हिंसाफलं महीपाला भोगं भूभङ्गभङ्गरम् ।
 प्रत्यग्रहधिरादिग्रं क्रव्याद इव भुज्जते ॥ ५४ ॥
 किं करोम्यपदस्थोऽहमकाले लमुपागतः ।
 यत्तु शक्यं मया किंचित्तदयन्नितमुच्यताम् ॥ ५५ ॥

६

इति राजवचः श्रुत्वा वप्त्रेणव समाहतः ।
 बन्धुमोक्षणैराश्यात्स पपात महीतले ॥ ५६ ॥
 मूर्छितं पतितं भूमौ तं दृष्ट्वा साश्रुलोचनः ।
 प्रियाभिर्वाग्मिभराश्वास्य राजा पुनरचिन्तयत् ॥ ५७ ॥
 अहो नु मन्दपुण्योऽहं यस्मिन्नाशालताङ्कुरः ।
 मरुमार्गोपमे जातः सहसा शोषमर्थिनः ॥ ५८ ॥

10

अर्थर्थी प्रथमं विचिन्त्य सफलामस्थानयाच्चां क्षणात्
 आशातूलिक्याभिलिख्य निखिलं शाखासहस्रैः सुखम् ।
 अप्राप्याम्रमिवाथ शुष्कत्वदिरान्मूढेच्छया वाञ्छितं
 सदशिष्ठनमनोरथः पृथुतरारम्भक्षयान्मूर्छति ॥ ५९ ॥

15

अस्मै यदि प्रयच्छामि याचितावासमल्पकम् ।
 तकिं तेन करोलेष भिक्षित्वापि बुमुक्षितः ॥ ६० ॥

D 81

तस्मिन्नेव गृहे जरत्तुणकटच्छने यदि स्थीयते
 चुल्लीसुप्तविडालबालसदयास्ता एव यद्यज्ञनाः ।
 पादाभ्यामवगम्यते यदि पुनस्तेनैव सेवाधुना

20

तत्को नाम गुणः क्षणं क्षितिभुजा दृष्टेन पृष्ठेन वा ॥ ६१ ॥

इति ध्यात्वा धराधीशः कृपावसुधया धिया ।
 तद्याच्चासिद्विसंनद्धः प्रतिबोध्य तमभ्यधात् ॥ ६२ ॥

25

उत्तिष्ठ वत्स संप्राप्तस्त्वत्समीहितसिद्धये ।
 अविलम्बिफलावासिरुपायः परमो मया ॥ ६३ ॥

छित्त्वा मम शिरस्तावद्वलदत्ताय भूमुजे ।

गत्वा प्रयच्छ तथ्रील्या स ते वित्तं प्रदास्यति ॥ ६४ ॥

तस्यार्थिचन्दनतरोः श्रुतैतद्वचनं द्विजः ।

उवाच तपसूच्येव विद्धः कर्णप्रविष्ट्या ॥ ६५ ॥

30

तव त्रैलोक्यसारस्य जगत्पुण्याप्तजन्मनः ।

शर्वं कण्ठे शठेनास्मिन् केन पापेन पालते ॥ ६६ ॥

लोभलुब्धमतिः को नु चिन्तयेदहितं तव ।

अङ्गारकारणं क्रौर्यं सहकारे करोति कः ॥ ६७ ॥

इति ब्रुवाणं नृपतिब्राह्मणं प्रत्युवाच तम् ।
जीवन्तं नय बद्धा वा तस्य मामनिकं रिपोः ॥ ६८ ॥

यत्नेनाभ्यर्थितो राजा स तं बद्धा महीपतेः ।
निनाय ब्रह्मदत्तस्य समीपं शत्रुशङ्किनः ॥ ६९ ॥

तेनानीतं तमादाय ब्रह्मदत्तः क्षितीश्वरम् ।
धनं धनेशतुल्योऽस्मै वाञ्छिताभ्यधिकं ददौ ॥ ७० ॥

सत्त्वाश्वर्यमदीनपुण्यनृपतेराकर्ष्य विप्रोदितं
लक्ष्मना वैरविकारदुःसहतरं क्रौर्याभिधानं विषम् ।
धृत्वा भौलिमिवोन्नते निजपदे तं ब्रह्मदत्तः स्वयं
चक्रे तच्चरणाम्बुजप्रणयिणीमुष्णीषमालां क्षणात् ॥ ७१ ॥

तस्मिन् गते निजपुरं विनयप्रपन्ने
संप्राप्य राज्यमरिहीनमदीनपुण्यः ।
धर्मेण कीर्तिधवलाम्बुधिफेनमाला-
वेलद्वुकूललितां पृथिवीं शशास ॥ ७२ ॥

योऽभूद्विभुर्मुवनसारमदीनपुण्यः
सोऽहं स्मृतं चरितमत्र मयाद्य तस्य ।
कालेन यत्र बद्धसंघपदाभिरामा
भूमिर्भविष्यति नृणां भवमुक्तिहेतुः ॥ ७३ ॥

सत्त्वोज्ज्वलं भगवतश्चरितं निशम्य
पूर्वावदानकथितोदितविस्मयेन ।
हर्षस्पृशः किमपि नाकपतेर्बभूव
रोमाश्वपत्रत्वनारुचिरं शरीरम् ॥ ७४ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
अदीनपुण्यावदानं नाम द्विपञ्चाशत्तमः पल्लवः ॥

५३ सुभाषितगवेष्यवदानम् ।

सूक्तिः कण्ठविवर्तिनी गुरुनतिर्मैलौ श्रुतं श्रोत्रयोः
 सलं नित्यमनामयं च वदने विद्वित्रियं भूषणम् ।
 रक्षोदारसुतारहारचनाचित्रेण धत्तेतरां
 ६ संतोषं सविदोषवेषवनितावेशेन देशो जनः ॥ १ ॥
 शक्तेणान्यत्र भगवान् सस्मितः स्मितकारणम् ।
 पृष्ठस्तदाशयेन सर्वज्ञः पुनरब्रवीत् ॥ २ ॥
 सुभाषितगवेषीति वाराणस्यामभूनृपः ।
 यस्य जात्युज्जवला कीर्तिर्मालेव विवभौ श्रियः ॥ ३ ॥
 10 सुवृत्ते गुणसंयुक्ते हृदि सक्ते विवेकिनाम् ।
 अभूद्भूषण एवार्थी यः सूक्ते न तु मौक्तिके ॥ ४ ॥
 नित्यमर्थिषु मुक्तापि कोषश्रीर्यस्य निश्चला ।
 कीर्तिर्गुणनिबद्धापि दूरादूरतरं गता ॥ ५ ॥
 D 89 स राजहंसः सरसैर्वृत्तिः कविवरैः सदा ।
 15 विद्रृत्सभाकमलिनीभोगसौभाग्यवानभूत् ॥ ६ ॥
 उपदेशप्रवृत्तस्य सगुणात्मस्य सूक्तयः ।
 जनस्य मोहत्मिरं जहूर्दीपशिखा इव ॥ ७ ॥
 स कदाचित्सभासीनः सुभाषितकथान्तरे ।
 सुमतिः सुमतिं नाम प्रधानामाल्यमन्त्रवीत् ॥ ८ ॥
 20 साधुशब्दपदारूढैर्गुणालंकारशालिभिः ।
 सभा भवद्विर्भालेपा भारतीव सुभाषितैः ॥ ९ ॥
 अप्यन्विष्टानि सत्पाकरसवन्ति नवानि च ।
 सुभाषितानि भवतां कुसुमानीव कानिचित् ॥ १० ॥
 25 सूक्तीनां प्रतिभाणां च मञ्जरीणां च जग्मितम् ।
 नवमेव मनोहारि नारीणामिव यौवनम् ॥ ११ ॥
 सरसमपि विहाय व्यायतं पुष्पसाथं
 परिचितपरिहारी दूरदूरानुसारी ।
 ऋमति सततसक्ताखादमन्दादरत्वात्
 नवनवमधुलुब्धः षट्पदः काननेषु ॥ १२ ॥
 D 91 30 अस्मिन् सदसि यक्षिचित्सूक्तरतं विचार्यते ।
 तत्परीक्षासमुत्तीर्णं सर्वत्रायाल्यनर्थताम् ॥ १३ ॥

पाण्डित्येन विना विनाशितधियां व्यर्थं नृणां जीवितं
पाण्डिलं शुकपाठषण्डमस्मोल्लासं कवित्वं विना ।
काव्यं चारुतरं विना सहृदयैस्तत्त्वान्तरालोचना-
शून्यं निर्जनकूपदीपकलनामन्तः समालम्बते ॥ १४ ॥

तस्मादस्मिन्नवसरे नूतनं किंचिदुच्यताम् ।
चैत्रः पिकरुतस्येव सूक्तस्यावसरः सुहृत् ॥ १५ ॥
चमल्कारो वाचां जयति जितजातीपरिमलः
क्षणं चेत्तत्त्वज्ञाः प्रगुणमवधानं विदधति ।
उदग्रा सामग्री तदपि विफलैषा स्फुरितकृत्
न यावत्पाठेन खजन इव लब्धो ह्यवसरः ॥ १६ ॥

इत्युक्तं नरनाथेन हृदयस्पर्शी धीमताम् ।
वचः श्रुत्वा महामालः प्रल्यभाषत भूपतिम् ॥ १७ ॥
राजन्नभिनवक्ष्णोक्तस्वैव भुवनन्त्रये ।
गीयते विबुधाधीश किमन्यैः सूक्तविस्तरैः ॥ १८ ॥

लयि विद्याविनोदेऽस्मिन् वदान्यवर सादरे ।
विद्याधरपुरं सर्वं जातमेतन्महीतलम् ॥ १९ ॥
कलाकमलिनीकान्ते मित्रे गुणवतां लयि ।
उदिते याति सालोकः सन्मार्गेणाखिलो जनः ॥ २० ॥

सा सा कला स स विलासविशेषलेशा-
स्ते ते गुणाः स स जनक्षरितं च तत्तत् ।
लोके प्रियत्वमधिरोहति यत्र यत्र
राजा करोति सरसः क्षणमादरांशम् ॥ २१ ॥

भूपाले विदुषि स्पृशत्यतिशयं विद्याविलासोत्सवं
शूरे सङ्गरङ्गसंगमरुचिर्गृह्णाति वीरवतम् ।
मृदौ मुद्द्यति चश्चले विचलति क्रूरे नृशंसायते
यद्यद्युमिपतिः करोति कुरुते तत्त्वसमस्तो जनः ॥ २२ ॥

सरसः साधुपुष्पाणां वसन्तः कुसुमाकरः ।
प्रजापुष्पैर्भवत्येव खयं विद्वान् महीपतिः ॥ २३ ॥

जनः सुवृत्तिर्मतिमानमाल्यः
सत्याभिलाषी नृपतिर्मनीषी ।
एतानि कालस्य शुभोदयस्य
प्रल्यक्षलक्ष्याणि सुलक्षणानि ॥ २४ ॥

५

10

15 D 93

20

25

30

D 95

यन्नृस्यन्ति पदे पदे मतिमतां काव्यार्थतत्त्वे धियो
 यत्कर्णभरणीभवन्ति विभवे भव्यात्मनां सूक्तयः ।
 यत्सारखत एष कीर्णमहिमा मुद्रादरिद्रो निधि-
 विद्यानां नृपतिः स्वयंवरविधौ सोऽयं विवाहोत्सवः ॥ २५ ॥

५

राजमानेन महता राजमाने गुणे सताम् ।
 लुब्धकाः सूक्तिवैचित्र्ये लुब्धकाः काननेष्वपि ॥ २६ ॥
 लुब्धकः कूरको नाम प्रत्यन्तेऽस्ति वनेचरः ।
 सदा नवनवं तस्मात्करन्नमवाप्यते ॥ २७ ॥
 दृप्यद्विपारिनखराधातभिन्नेभमौक्तिकैः ।
 सततं कविसार्थेभ्यः स गृह्णति सुभाषितम् ॥ २८ ॥

10

श्रुत्वेत्यमात्यस्य वचः क्षितीशः
 सभां समुत्सृज्य विसृज्य सम्यान् ।
 अन्तःपुरं गुप्तमुपेत्य रूपं
 चकार सामान्यजनानुरूपम् ॥ २९ ॥

D 97 15 परस्परांशुप्रतिबद्धतारं
 विस्फारतारानिकराभिरामम् ।
 हारं समादाय सुभाषितार्थं
 छायाद्वितीयः स ययौ वनान्तम् ॥ ३० ॥

20

स तत्र बालानिलकीर्णपुण्यैः
 वृक्षैः कृतातिथ्य इवावन्नैः ।
 अन्विष्य यत्नान्मृगयाप्रसक्तं
 गिरेस्ते लुब्धकमाससाद् ॥ ३१ ॥

25

वासेन वामं करिणीसुखानां
 वैधव्यदीक्षारसिकं मृगीणाम् ।
 चक्रक्रमं कूरतरं करेण
 चापं स्वचित्तोपममुद्धन्तम् ॥ ३२ ॥

30

वधैकदक्षेण च दक्षिणेन
 वनौकसां निल्यमदक्षिणेन ।
 हस्तेन विन्यस्तसमस्तहस्ति-
 वर्गापवर्गं विशिखं दधानम् ॥ ३३ ॥
 मायूरपक्षैरनिलावहेला-
 तरङ्गिताश्रीर्वैहितोत्तरीयम् ।

नेत्रैर्वृगीणां पतिजीवरक्षां
संत्रासलोलैरिव याच्यमानम् ॥ ३४ ॥

स तं गिरा पूज्यमिवाभिपूज्य
गुरुः प्रजानां गुरुवद्यणम्य ।

उवाच शोणाधरकान्तिभिन्नां
दन्तद्युतिं पल्लवितां दधानः ॥ ३५ ॥

मया श्रुतः साधुसुभाषितानां
तवानिशं संग्रहणे प्रयतः ।

मार्गोपदेशाय जनस्य दीप्तं
प्रयच्छ किञ्चिन्नवसृकरत्नम् ॥ ३६ ॥

अयं च ते तत्प्रतिपण्यरूपो
लावण्यलीलादलितेन्दुर्दर्पः ।

हारः प्रहारस्तिमिरोक्तराणां
लक्ष्मीविलासे स्मितकेलिकारः ॥ ३७ ॥

उत्त्वेति हारं करपूरिताशा-
मदर्शयद्भूमिपुरंदरोऽस्मै ।

तं लुभ्यकः स्वप्नमनोरथेषु
दुष्प्रापमालोक्य शनैः प्रदध्यौ ॥ ३८ ॥

दत्ताप्यधीमानिममप्रदेयं
पश्चादयं तापमुपैति नूनम् ।

अस्मिन्नतीते परलोकभूमि
हारः कथं मे निजतामुपैति ॥ ३९ ॥

क्षणं विचिन्त्येति स तं बभाषे
ददामि साधो समयेन सूक्तम् ।

शङ्खाद्विरेत्य यदि स्वेदहं
संप्राप्तसूक्तः क्षिपसि प्रसह ॥ ४० ॥

क्रौर्योचितं लुभ्यकवाक्यमेत-
दचिन्तयद्भूमिपतिर्निशम्य ।

अहो नु संस्कारवतोऽस्य कामं
निषिद्धकार्याचरणाभियोगः ॥ ४१ ॥

द्वे गुणारोपणविश्रुतानां
प्रत्यक्षसंलक्षितदुष्टतानाम् ।

भवत्यतुल्यः कुटिलाशयाना-
मस्यः प्रवादश्वरितं तथान्यद् ॥ ४२ ॥

क क्षुद्रतैषा क वनान्तवासः
 क सत्त्वहिंसा क गुणाभियोगः ।
 क सूक्तचर्चा क च निष्कृपत्व-
 महो विमोहाहतमस्य वृत्तम् ॥ ४३ ॥
 ५
 गायत्यसक्तं मधुरं पुरस्तात्
 वन्यत्रैः शान्त इवावभाति ।
 लुब्धस्य लुब्धस्य किमुच्यते वा
 प्राणापहारी गुणसंग्रहैर्यः ॥ ४४ ॥
 विद्याविशेषेऽपि कृतप्रयत्नः
 १०
 खलो भवत्येव खरस्तभावः ।
 व्यालाः फणारत्रहर्चि दधानाः
 क्रूरं तमः क्रोधमयं वहन्ति ॥ ४५ ॥
 D १०५
 शाकोपदेशैः परिमृज्यमानः
 प्रसन्नतां याति न नाम जात्मः ।
 १५
 कर्पूरपूरैः परिपूरितोऽपि
 नोद्वाल्यसहं लक्षुनः खगन्धम् ॥ ४६ ॥
 चिरं विचार्येति स सद्गुणार्थी
 नवोपदेशश्ववणाभिलाषात् ।
 प्रयच्छ सूक्तं क्षितिभृत्ताप्रात्
 २०
 त्यक्ष्यामि पश्चात्तनुमित्युवाच ॥ ४७ ॥
 श्रुत्वा वचः सल्लधनस्य तस्य
 हरं समादाय रुचां विहारम् ।
 प्रगृह्यतामित्यभिधाय सूक्तं
 २५
 प्रचक्रमे वक्तुमयुक्तसक्तः ॥ ४८ ॥
 पापं शापं खसुखशरणे न स्पृशेत्तीव्रतापं
 शीलोत्तालं कुशलसदनं पुण्यपश्चं भजेत ।
 चित्तं चैतच्चपलविषयाखादसंवादलुब्धं
 ३०
 कुर्याद्वितस्पृहमभिमतानन्तसंतोषतृप्तम् ॥ ४९ ॥
 इदं सुगतशासनं प्रशमराज्यसिंहासनं
 गृणां व्यसनवारणं कुशलधाम साधारणम् ।
 मनोभवविसर्जनं भवविकारसंतर्जनं
 मनोमुकुरमार्जनं सुकृतसंचयोपार्जनम् ॥ ५० ॥

संग्राप्येति सुभाषितं मृगरिपोस्तत्त्वानुसारी नृपः
सूक्तार्थं हृदये निधाय विमलं तं चात्मसंशोधनम् ।
आरुद्याद्रिशिरः समुन्नतरं देहं समुत्सृष्ट्वा-
निष्टं सत्यमतीव पुण्यमनसां नेदं वपुश्चलम् ॥ ५१ ॥

संतारणाय जगतां प्रणिधानमन्त-
धृत्वा स शैलशिखरान्निपपात यावत् ।

तावद्विरिस्थितिजुषा विजयमिधेन
यक्षेण रक्षिततनुः क्षितिमाससाद ॥ ५२ ॥

तद्वीर्यविस्मयवशादिव शूर्णमाने
लोकत्रये कुसुमवर्षिणि चान्तरीक्षे ।
संपूज्यमानचरितखिदशत्रजेन
राजा जगाम शनकैर्निजराजधानीम् ॥ ५३ ॥

तत्रोपदेशविषयेण सुभाषितेन
तेनानिशं जनमशेषमय क्षितीशः ।
चक्रे भवाभिभवशर्मणि धर्मनिले

सत्कर्मणि प्रणिहितं हितसंप्रवृत्तः ॥ ५४ ॥
अत्रान्तरे विपणिवर्त्मनि लुब्धकोऽसौ
हारस्य विक्रयधिया परिवर्तमानः ।

चौरोऽयमित्यसमसाहसकम्पमानः
क्षमामृतसभां नगररक्षिजनेन नीतः ॥ ५५ ॥

दूरदेव स्फुटतरकरासक्तविस्फारहारं
प्राणापातैर्विहितसमयं तं परिज्ञाय राजा ।

आचार्योऽयं मम शमगुणव्यक्तमूलोपदेष्टा
पूजाहर्वोऽसाविति कृतनर्तिर्मानयित्वात्यजत्तम् ॥ ५६ ॥

इत्यासीत सुभाषितात्यनृपतिः सत्यव्रतः सत्यवान्
सम्यग्बोधिनिधानलब्धमहिमा कालेन सोऽहं पुनः ।
श्रुतैतत्कथितं निर्जुभगवता वृत्तं सुराणां पति-
भेजे हर्षविबुद्धलोचनवनः पश्चाकरस्य श्रियम् ॥ ५७ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
सुभाषितगवेष्यवदानं नाम त्रिपञ्चाशत्तमः पल्लवः ॥

5

10

D 109

15

20

25

30

५४ सन्वौषधावदानम् ।

क्षाध्यः शशाङ्करुचिरः पृथुकीर्तिभाजं

शङ्खः शिखामणिरखिन्नपरोपकारः ।

यः साधुशब्दवसर्तिर्गतजीवितोऽपि

लोकस्य मङ्गलनिधिः कुशलं तनोति ॥ १ ॥

भगवान् पुष्पिलां नाम विनीय क्षणदाचरीम् ।

विजहार हरिव्रातनिःशङ्कहरिणे वने ॥ २ ॥

तत्रानुयायिना पृष्ठः पुनः शक्रेण सस्मितः ।

स पूर्वचरितं स्मृत्वा स्मितकारणमभ्यधात् ॥ ३ ॥

द्वासप्तिसहस्राब्ददीर्घार्थुषि जने पुरा ।

अभून्महेन्द्रवत्साख्या जितस्वर्गोत्सवा पुरी ॥ ४ ॥

महेन्द्रसेन इल्यासीत्स्यां वसुमतीपतिः ।

यश्क्रेकीर्तिर्पूर्ववर्त्या वितिमिरा दिशः ॥ ५ ॥

रिपुदर्पजवरहरः कृच्छ्रहृदर्शाजुषाम् ।

व्यधातृष्णापहः स्वस्था यः सदैव इव प्रजाः ॥ ६ ॥

तस्याभूत्पुण्यसंभार इव साकारतां गतः ।

पुत्रः सच्चौषधो नाम सर्वसत्त्वहितोद्यतः ॥ ७ ॥

स भाद्रकलिपिको बोधिसत्त्वः सत्त्वविभूषितः ।

करुणामुदितोपेक्षामैत्रीणां वल्लभोऽभवत् ॥ ८ ॥

पुरप्रामवनान्तेऽप्यो दिग्द्विपेभ्यश्च सर्वशः ।

रोगिणोऽभ्येत्य सततं तत्स्पर्शात्खास्थ्यमायुः ॥ ९ ॥

स कोऽप्यस्मिन् जनवने सुजनश्वन्दनायते ।

परोपकारमतनुं तनुर्यस्य तनोत्यलम् ॥ १० ॥

स दीर्घव्याधिदग्धानां विदधे सहसा सुखम् ।

दुर्जनायासतसानामिव साधुसमागमः ॥ ११ ॥

रोगे स्पर्शेन शारीरे मानसे द्रविणेन च ।

हते तेनार्थिनां दिक्षु नार्तोऽभूत्त्र च याचकः ॥ १२ ॥

ततः कालविलासेन सर्वाक्षर्योपहारिणा ।

स ययौ निधनं श्रीमान् जनपुण्यपरिक्षयात् ॥ १३ ॥

सुधांशुर्नेत्राणां कतिपयदिनास्वादमहिमा

क्षणस्थायी वर्गः सुरभिशुणसर्गः सुमनसांम् ।

अकाले कालेच्छा प्रियतरसमुच्छेदचतुरा
विधत्ते कस्तैषा किमपि न मनःशत्यकलनाम् ॥ १४ ॥

यत्पेशलं विपुलपुण्यपैरवासं
सर्वार्तिभेषजमयन्नसुखं क्षणेन ।
तत्तद्विलोक्य किल कालबलावलीढं
मूढाः स्पृशन्ति न विवेकलवं कदाचित् ॥ १५ ॥

अथ तस्मिन् यशःशेषे लत्तत्वा तद्विरहोद्भवम् ।
दुःखं खदुःखभेवादौ भेजे रोगभयाज्जनः ॥ १६ ॥
लक्षणज्ञैः कुमारस्य शरीरं मन्त्रिभिस्ततः ।
न्यस्तं हिताय लोकानां वनोपान्ते सुरक्षितम् ॥ १७ ॥

तस्मिन् पुष्करिणीरम्ये देशे फुल्लताकुले ।
अपर्युषितभेवासीत्तस्य पुण्योपमं वपुः ॥ १८ ॥
आशागता दिग्नतेभ्यः सर्वरोगिगणाः पुनः ।
तस्य संस्पर्शमात्रेण सहस्रा खस्थतां ययुः ॥ १९ ॥

तत्स्पृष्टमारुतविधिद्वितपश्चाखण्ड-
डिण्डीरमण्डनजलासु सरोजिनीषु ।
स्नाता विमुक्तसकलामयनिर्व्यपायाः
पीतामृता इव वभुः सहस्रैव मर्द्दाः ॥ २० ॥

सत्त्वौषधकुमारो यः सोऽहमेव तदाभवम् ।
यस्य संकीर्तनेनैव यास्यन्ति व्याधयः क्षयम् ॥ २१ ॥
स्मरिष्यति स्मृतिसुधां ममैतां यः कथामपि ।
आधिव्याधिमयं दुःखं तस्य शान्तिमुपैष्यति ॥ २२ ॥
अशोको नाम देशोऽस्मिन् कालेनोत्पत्यते नृपः ।
चैवं हिताय लोकस्य यः प्रतिष्ठापयिष्यति ॥ २३ ॥

इति सुगतोदितभेकधिया श्रुत्वैवामरराजः ।
हर्षविलासविकाशितया वदनरुचा विराज ॥ २४ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
सत्त्वौषधावदानं नाम चतुःपञ्चाशत्तमः पल्लवः ॥

५५ सर्वदावदानम् ।

चिन्तामणिः किल विचिन्तितवसुदाता
कल्पद्रुमश्च परिकल्पितमेव सूते ।
तस्य स्तुतौ समुचितानि पदानि कानि
देहप्रदानसमये स्वयमुद्यतो यः ॥ १ ॥

५ बाटोपघाटकौ शास्ता विनीयोन्मदगुह्याकौ ।
केशिनीकाननादन्यद्वन्मन्तर्हितो ययौ ॥ २ ॥
प्राग्वृत्तस्मरणस्मेरवदनः स्मितकारणम् ।
स तत्र पृष्ठः शक्रेण प्रणयात्पुनरब्रवीत् ॥ ३ ॥
अभूत्सर्वावती नाम वसतिः सर्वसंपदाम् ।
नगरी गगनालग्नमणिहस्यांशुहासिनी ॥ ४ ॥
आसीत्सर्वददस्तस्यां राजेन्दुरमलद्युतिः ।
यस्य त्रिभुवनज्योत्स्ना बभौ कीर्तिर्दिवानिशम् ॥ ५ ॥

शोभाजुषः सुकृतसारदशाविशेषै-
र्लब्धस्थितेर्विनयवर्तमनि भद्रमूर्तेः ।
यस्याययौ विजयमण्डनडिप्पिमत्वं

१० दानेन कुञ्चरपतेरिव साधुवादः ॥ ६ ॥
स कदाचित्प्रजाकार्यदर्शनानुग्रहोन्मुखः ।
भेजे बाह्याङ्गास्थानमुवं भूमिशतक्रतुः ॥ ७ ॥
स तत्रानन्तसामन्तमौलिरद्वेषु बिभितः ।
शुश्राव पृथिवीकार्यमसंख्यैरिव विप्रहैः ॥ ८ ॥
चन्द्रकान्तमये तस्य संक्रान्ताः प्रणताः पुरः ।
पादपीठे पुनश्चिन्तातापं तत्सुरर्थिनः ॥ ९ ॥

१५ अत्रान्तरे परिभ्रष्टः सुष्टपक्ष इवागतिः ।
पारावतः क्षितिपतेरुहमूलमशिश्रियत् ॥ १० ॥
तं कातरतरोऽन्नान्तनेत्रं संकोचिताङ्गकम् ।
दृश्वा दयाविधेयोऽभूत्सहसा पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
स समुकुल्लकमलालीलाकमलिनीविधा ।
कुतोऽस्य भयमिल्याशा दृशा क्षिप्रं व्यलोकयत् ॥ १२ ॥
२० तस्मिन्वसरे सत्त्वं जिज्ञासुः पाकशासनः ।
मायया लुब्धकाकारः समस्येत्याब्रवीनृपम् ॥ १३ ॥
देव मुञ्च चिरावातं भक्ष्यं मम विहंगमम् ।
इयं नः सहजा वृत्तिरनिवृत्तिरयाचिता ॥ १४ ॥

निसर्गसिद्धमेतन्मे भोजनं जगतीपते ।
स्वज्ञतो जीवितं नास्ति प्राणा ह्यशनधारणाः ॥ १५ ॥

क्षणेऽस्मिन्नशनच्छेदान्मयि संत्यक्तजीविते ।
विनंक्ष्यति विलुप्ताशा सपुत्रा मे कुटुम्बिनी ॥ १६ ॥

एकसंरक्षणेनैव यः करोति बहुक्षयम् ।
स धर्मो यत्र धर्मात्मनधर्मस्तत्र कीदृशः ॥ १७ ॥

मयि पारावतप्रीत्या न द्वेषं कर्तुमर्हसि ।
न हि कारणरागेण प्रवर्तन्ते भवद्विधाः ॥ १८ ॥

यथैवायं तथैवाहं को विशेषस्तवावयोः ।
सर्वभूतसमाः सन्तः कृपां नैकत्र कुर्वते ॥ १९ ॥

इत्युक्ते तेन नृपतिर्लीनं कङ्कणराविणा ।
न भेतव्यमितीवाह खंगं प्रच्छाद्य पाणिना ॥ २० ॥

स ततः द्विग्धजीमूतघोषगम्भीरया गिरा ।
उवाच सर्वसत्त्वार्तिपरित्राणकृतक्षणः ॥ २१ ॥

मा कृथाः क्षणतृस्यर्थी विषमं प्राणिवैशसम् ।
तुल्यव्यथाविकारोऽयं प्राणक्षेहः शरीरिणाम् ॥ २२ ॥

परप्राणापहरेण या वृत्तिः परिकल्प्यते ।
निवृत्तिः श्रेयसां सा हि पापतापं प्रयच्छति ॥ २३ ॥

अधुनैवापरिच्छिन्ननिजेच्छासंमतादरम् ।
गृह्यतामशनं यद्बन्मदर्थमुपकल्पितम् ॥ २४ ॥

श्रुत्वेति राजवचनं परिम्लानाननः श्वसन् ।
वरोपभोगविमनाः प्रल्यभाषत लुब्धकः ॥ २५ ॥

न वयं राजभोगानां रसक्षा वनवासिनः ।
न हि शष्पाशनाभ्यासा मोदन्ते मोदकैर्मृगाः ॥ २६ ॥

अलब्ध्या निष्पत्रां मरुपरिचितां कण्टकलतां
वने द्विग्धश्यामे किमपि करभः शुष्प्यति शुचा ।

न काकः सत्पाकं कवलयति चूतं विषमिव
स्वभावानां भेदादुचितमिह सर्वस्य सुखदम् ॥ २७ ॥

राजार्हभोगं भुत्त्वाद्य प्रातर्भेक्षास्मि किं पुनः ।
तद्वृक्तं सुखमाधत्ते यदन्येद्युर्न दुर्लभम् ॥ २८ ॥

रसोदाराहरैर्न हि परिचितोऽश्वाति विरसं
न तिष्ठत्येकाकी बहुपरिजनारम्भपतिः ।

5

10

D 125

15

20

25

D 127

30

रथारूढः पद्मयां गमनसमये शोचतितरा-
मवात्तार्थभ्रंशः कषति विषमङ्गेशपरुषः ॥ २९ ॥

देव लघुष्टिदृष्टानां सततं नैव दुर्लभम् ।
राजार्हभोजनं किं तु जन्मापूर्वं न मे प्रियम् ॥ ३० ॥

५ मृगयाभिहतं मांसमस्माकं जीवितायते ।
तत्सदेहसमुक्तं खगद्विगुणमर्थताम् ॥ ३१ ॥

चिन्ताविषणः श्रुतैतद्रचनं सहसा नृपः ।
प्रहर्षोत्कृष्णयनाम्भोरुहस्तमभाषत ॥ ३२ ॥

१० खगस्य तव च प्राणरक्षायै तुल्यसंशये ।
ममोपदिष्टः स्पष्टोऽयमुपायः सुधिया त्वया ॥ ३३ ॥

उभयप्राणसंदेहदोलारोहणविहळम् ।
लवयैव धृतिमानीतं वयस्येनेव मे मनः ॥ ३४ ॥

D. १२० त्वद्विष्टिपाशबद्धोऽयं विहगः प्रविमुच्यताम् ।
मन्मांसैः क्रियतां तावसंप्रति प्राणधारणम् ॥ ३५ ॥

१५ राजा सत्यप्रतिज्ञेन कारुण्यादित्युदीरिते ।
अमात्या मुमुहुर्विद्वा विषदिग्धैः शैरेरिव ॥ ३६ ॥

न दानावसरे वाच्यं सचिवैर्मै हिताहितम् ।
इत्यभूत्समयस्तस्य शरीरल्यागनिश्चयः ॥ ३७ ॥

२० अथाब्रवीन्नरपतिस्तस्मै वित्तं प्रयच्छत ।
तुलामारोपयति मे मांसमुक्त्य यस्तनोः ॥ ३८ ॥

हिरण्यवर्षिणा राजा समाहृतास्ततो जनाः ।
कुर्कर्मकूणितधियः पिधाय श्रवणौ ययुः ॥ ३९ ॥

२५ एकस्तु दारुणमतिर्नाम्ना कपिलपिङ्गलः ।
अभूत्कनकमादाय संनद्धः क्रूरकर्मणि ॥ ४० ॥

सरलच्छेददक्षाणां वक्राणां च निर्सर्गतः ।
क्रकच्चानामिव क्रौर्यात्किमकृत्यं दुरात्मनाम् ॥ ४१ ॥

D. १३१ न शखैः शक्यं यद्विदलयति तत्केलिवचसा
न शक्यं यद्वक्तुं किमपि कुरुते तच्च सहसा ।

३० न शक्यं कर्तुं यत्तदपि कलयत्येव मनसा
खलः सर्वाश्चर्यं किरति चरितैप्रतिहतः ॥ ४२ ॥

स पारावतमारोप्य तुलामथ महीपतेः ।
दक्षिणोरुसमुक्तं मांसं तत्तुल्यमादधे ॥ ४३ ॥

प्रथमैरथ भूर्भुः स्पृष्टा रुधिरविन्दुभिः ।
विघूण्माना सुन्चिरं विहृलेवाभवन्मही ॥ ४४ ॥
पारावतेऽथ गुरुतां मांसे च लघुतां गते ।
दीयतामन्यदुत्कृल्य मांसमिल्याह भूपतिः ॥ ४५ ॥
कृत्तोरुभुजमासेऽपि न प्राप्ते खगतुल्यताम् ।
त्रैलोक्यसंशयतुलामारुरोह तुलां नृपः ॥ ४६ ॥
नृपतौ खयमारुदे खायुशेषतनौ तुलाम् ।
तत्यागदुर्ग्रहेद्विग्रा ययौ कीर्तिर्दिग्नतरम् ॥ ४७ ॥

5

तस्मिन् क्षणे क्षितिपतेरपरिक्षतेन
धैर्येण विस्मयमयिदशाङ्गनानाम् ।

10

धम्मिल्लमाल्यपरिवृतिपाणिपद्मः

पूजादरः किमपि तच्चरिते वभूव ॥ ४८ ॥

निर्विकारं समालोक्य तुलारुदं महीपतिम् ।
कूरकारी स प्रच्छ पुरुषस्तं ससाध्वसः ॥ ४९ ॥
अनेन देहदानेन न जाने किं तवेसितम् ।

15

सर्वलाभसमारम्भाः शरीरार्था हि देहिनाम् ॥ ५० ॥
सल्यं ब्रूहि तनुल्यागे चित्तं यदि न खण्डितम् ।
इति ब्रुवाणं तं राजा वभाषे सस्मिताननः ॥ ५१ ॥
न प्राप्यमस्ति मे किञ्चिल्लोकेऽस्मिन् किं त्वनुत्तराम् ।

हिताय सर्वजगतां सम्यक्संबोधिमर्थये ॥ ५२ ॥

20

अखण्डितमिदं चित्तं यदि सल्येन तेन मे ।

अस्तु प्रकृतिमापनं शरीरमपरिक्षतम् ॥ ५३ ॥

इत्युदीरितमात्रेण सल्यशीलस्य भूपतेः ।

अङ्गीवचन्द्ररुचिरं रूटव्रणमभूद्धपुः ॥ ५४ ॥

ततः पारावते याते लुभ्धके च महोत्सवः ।

25

भूपाले भास्तुदुदये प्रकाशविभवोऽभवत् ॥ ५५ ॥

सर्वददः क्षितिपतिः किन्त यो वभूव

D 135

सोऽहं पिशङ्गपुरुषः स च देवदत्तः ।

तद्वृत्तसंसरणतः प्रसृतस्मितोऽहं

श्रुतेति शास्तुरमराधिपतिर्नन्द ॥ ५६ ॥

30

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
सर्वदावदानं नाम पञ्चपञ्चाशत्तमः पल्लवः ॥

५६ गोपालनागदमनावदानम् ।

संदर्शनेन येषां द्वेषविषोभ्या प्रशान्तिमुपयाति ।
अमृतरसशीतलास्ते कस्य न सुजनेन्दवो वन्द्याः ॥ १ ॥

5

धारामुखस्य यक्षस्य स्थानादन्तहितस्ततः ।
क्षणादवाप भगवान्नगरं हिङ्गमर्दनम् ॥ २ ॥
विनयात्पूजितस्तत्र ब्रह्मदत्तेन भूमुजा ।
तत्संसदि क्षणं चक्रे धन्यानामनुशासनम् ॥ ३ ॥
तत्र पौराः समभ्येत्य भगवन्तं व्यजिङ्गपुः ।
सर्वापद्विनिपातेषु त्रातारं सर्वदेहिनाम् ॥ ४ ॥

10

भगवन्नस्ति नगरस्यान्ते पापाणपर्वतः ।
तत्र गोपालको नागः क्रूरो वसति दुःसहः ॥ ५ ॥
स पशूनां जनानां च शस्यानां च महाशनिः ।
संपन्नानामभावाय न विनाः केन निर्मितः ॥ ६ ॥

15

अदान्तदमनस्यास्मिन्नशान्तशमनस्य ते ।
उपसर्गे कृपास्माकं शरणं शरणैविषाम् ॥ ७ ॥
इत्युत्त्वा तेषु यतेषु भगवान् करुणानिधिः ।
अन्तहितः सभामध्याद्यौ पाषाणभूधरम् ॥ ८ ॥

20

तटे विसंकटे तस्य भवनं भीमभोगिनः ।
स ददर्श विष्वासैरित्रि श्यामीकृतोदकम् ॥ ९ ॥
वलन्निष्कोशनिर्क्षिशविषमोर्भिवनाकुले ।
तत्तीरे भगवान् बुद्धः पर्यङ्कं समुपाविशत् ॥ १० ॥

25

प्रसन्नालोकनसुधाबन्वुना द्विग्धचक्षुषा ।
स निनायाशु सविषं विषं निर्विषतामिव ॥ ११ ॥
नीलाम्बुविम्बिततत्तुः स बभौ कनकद्युतिः ।

30

रविर्मरकतच्छायं गाहमान इवाम्बरम् ॥ १२ ॥
तिमिरं नागभवने तत्प्रकाशविसूचितम् ।
पलायमानव्यालोलव्यालजालतुलां यथौ ॥ १३ ॥
नागराजस्तमाद्योक्त्य रुधिराहुणलोचनः ।
सहस्राकाशमाविश्य चक्रे मेघमयं जगत् ॥ १४ ॥
क्रोत्राग्निधूमनिवैरित्र तस्य घनोद्भैः ।
विद्युजिह्वैरकम्पन्त दिशः संत्रासिता इव ॥ १५ ॥

गर्जितैर्मत्तमेघानां प्रलयारम्भशांसिभिः ।
गुह्यगेहान्यभज्यन्त हृदयानीव भूमृताम् ॥ १६ ॥
ततः पिष्टद्वुमा वृष्टिः क्षिण्ठादिशकलावली ।
पपात् पातितवृत्तिः स्थूलोपलकुलाकुला ॥ १७ ॥
सा दुष्टभुजगोत्सृष्टा वृष्टिर्ष्ट्वैव तायिनः ।
यौ बालानिलोल्लासलसल्कुसुमवर्षताम् ॥ १८ ॥

5

दृष्टा प्रकाशविशदान्यनुपश्चवानि
भृङ्गोपगीतकुसुमानि वनानि तत्र ।
हर्षस्मितप्रसरनिर्जिततारहाराः
कूरं फणीन्द्रमवदन् वनदेवतास्तम् ॥ १९ ॥

10

भोः कालमेघ विकृतिं परिमुच्च किं च
निष्कम्प एव कनकाचल एष यस्य ।
युष्मद्विधाः प्रलयमारुतभज्यमाना
लीलानितम्बकुहरं शरणं प्रयान्ति ॥ २० ॥

ततः सद्यः परिक्षीणमदः संस्तकविक्रियः ।
नागः शास्त्रारमभ्येत्य प्रणनाम कृताङ्गलिः ॥ २१ ॥
तस्य यातस्य शरणं भगवान् करुणानिधिः ।
शिक्षापदप्रदक्षके कुशलाप्रमनुप्रहम् ॥ २२ ॥
प्रणयादर्थितस्तेन चरणालीनमौलिना ।
सततं तस्य भवने संनिधिं विदधे जिनः ॥ २३ ॥

15 D 143

तस्मिन्बवसरे तत्र प्रसङ्गातस्य शान्तये ।
यक्षस्य चक्रे भगवान् वज्रपाणेरनुप्रहम् ॥ २४ ॥

लोकोपतापमसमं विनिवार्य शास्ता
विस्तारितस्तुतिपदत्रिदशार्च्यमानः ।

भेजे वनानि विहरन्यथ पूर्वबुद्ध-
पादाम्बुजप्रणयपूतशिलातलानि ॥ २५ ॥

25

तत्र संदर्शनात्पेन सुरराजेन सस्मितः ।
स्मितस्य कारणं पृष्ठः सर्वज्ञस्तमभाषत ॥ २६ ॥

एतेषु पुण्यसलिलामलनिझरेषु
निवैरसत्त्वसुभगेषु तपोवनेषु ।
धर्माधिवासमुनिमानसमार्जनेषु
शान्तेः पदेषु तु मर्यैव कृतो विहारः ॥ २७ ॥

30

D 145

क्रकुच्छन्दः श्रीमान् कनकमुनिरत्रैव सुगतः
 स सम्यक्संबुद्धः शमविमलधीः काश्यपमुनिः ।
 विवित्तेऽस्मिन् सिंहीस्तनतलवलद्वालहरिणे
 वने चक्रः शक्र स्थितिमखिललोकार्त्तिभिषजः ॥ २८ ॥

५

इति ब्रुवाणः समुपागतस्य
 स पुण्यपाकादथ लुब्धकस्य ।
 संदर्शनैरेव शमं दिदेश
 शिक्षापदाहैं शरणं गतस्य ॥ २९ ॥

10

भाग्यवान् भगवतो ह्यनुग्रहा-
 लुब्धकः कुशललुब्धमानसः ।
 तत्प्रदिष्टनखेकशलाञ्छनं
 तत्र चैत्यमकरोन्मृगाधिपम् ॥ ३० ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 गोपालनागदमनं नाम षट्पञ्चाशत्तमः पद्मवः ॥

५७ स्तूपावदानम् ।

दिक्षान्ताश्रवणोत्सतुलारोपितसद्गुणाः ।
ते जयन्ति जगद्येषां यशःस्तूपैर्विराजते ॥ १ ॥

भगवानथ शक्रेण तत्र प्राणावनार्थितः ।
पूर्वबुद्धकृतस्तूपे निजस्तूपमकारयत् ॥ २ ॥

कृते रत्नमये तस्मिन् देवैः सूर्यशतविंशि ।
जगाम जगतां कापि महामोहोपमं तमः ॥ ३ ॥

तत्र किन्नरगन्धवर्णनरनागदिवौकसाम् ।
धर्मोपदेशविनयं समादित्य ययौ जिनः ॥ ४ ॥

पाषाणपर्वते देवैर्न्यस्ते स्तूपचतुष्टये ।
भगवान् पञ्चमं स्तूपं पञ्चस्तूपैर्न्यवेशयत् ॥ ५ ॥

अथ बालोक्षनामानं देशं प्राप्तस्तथागतः ।
श्रेष्ठिना सुप्रबुद्धेन कुवेरेण व प्रजितः ॥ ६ ॥

दिदेश धर्मविनयं तस्मै येन स सानुगः ।
मोहनिद्राक्षये प्राप्त सुप्रबुद्धः प्रबुद्धताम् ॥ ७ ॥

स शासनाद्वगवतः पुण्यं निजमिवोन्नतम् ।
बालोक्षीयाभिधं स्तूपं रत्नदीपं न्यवेशयत् ॥ ८ ॥

डम्बरग्राममासाद्य शनैरथ तथागतः ।
विनीय डम्बरं नाम यक्षं शिक्षापदप्रदः ॥ ९ ॥

चण्डालग्रामम्भ्येत्य चण्डालां मल्लिकाभिधाम् ।
सहितां सप्तभिः पुत्रैर्विनयोपनतां व्यधात् ॥ १० ॥

ते कर्मशेषसंप्राप्तमातङ्गकुलदूषिताः ।
पश्चाकर इव प्रापुर्वैमल्यं जिनदर्शनात् ॥ ११ ॥

अन्येषु दूषिततरेषु जुगुप्सितेषु
पापोपतापविपुलव्यसनातुरेषु ।

सन्तः प्रवृत्तकरुणाः कुविकल्पहीना
दीनावलम्बनवशादधिकं भवन्ति ॥ १२ ॥

अवाप्य पाटलग्रामं सानुगः सुगतस्ततः ।
धर्मां गृहपतेष्वके पोतल्लास्यस्य सत्कथाम् ॥ १३ ॥

5

10

D 148

15

20

25

D 151

शिक्षापदास्त्वैमत्यः सुगतानुग्रहेण सः ।
तत्केशनखलेशाङ्कं रत्नस्तूपमकारयत् ॥ १४ ॥

तत्र संदर्शनायातं भगवानिन्द्रमत्रवीत् ।
मिलिन्दो नाम राजास्मिन् देशे स्तूपं करिष्यति ॥ १५ ॥

5

इति भगवतः स्थाने स्थाने दयार्द्धविलोकना-
दभवदखिले लोकः शोकप्रमोहभयोज्जितः ।

अभिनवकृतस्तूपोत्सङ्कणन्मणिकिङ्कणी-
कुलकलकलक्रीडालोला बभूव च मेदिनी ॥ १६ ॥

10

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
स्तूपावदानं नाम सप्तपञ्चाशतमः पद्मवः ॥

अनिन्द्या वन्द्यास्ते सकलकुशलोत्पत्तिवसुधां

सुधां सिद्धामृतर्दधति किल ये पूर्णकरुणाः ।

प्रसन्नैरापलव्यसनशमनालोकनरसैः

कृतारोग्याः पुंसां भवपरिभवशोभभिषजः ॥ १ ॥

5

नगर्या पुष्कलावलां सस्मितः स्मितकारणम् ।

सुरराजेन भगवान् पृष्ठः पुनरभाषत ॥ २ ॥

श्रीमान् पुण्यबलो नाम पुराभूत्पृथिवीपतिः ।

यस्याशीतिसहस्राणि नगरीणां परिग्रहः ॥ ३ ॥

तस्य पुण्यवती नाम राजधानी व्यराजत ।

10

स्फटिकागररुचिरा ज्योत्स्नेव रजनीपतेः ॥ ४ ॥

स कदाचिन्नवोद्यानयात्रायां रथमास्थितः ।

ददर्श पथ्यविरहात्पथि सीदन्तमातुरम् ॥ ५ ॥

स तं दृष्ट्वा परिम्लानं दीर्घोगेण दुर्गतम् ।

D 155

विव्यथे करुणाक्रान्तः क्रान्ताखिलदिग्न्तरः ॥ ६ ॥

15

संतापं परमालोक्य सद्यः संक्रान्तिर्दर्पणाः ।

सन्तः संतापमायान्ति सूर्यकान्तमया इव ॥ ७ ॥

समस्तद्वाररथ्यासु सर्वेषु नगरेषु सः ।

रोगिणां भक्तभैषज्यशालाशय्याद्यकारयत् ॥ ८ ॥

आदिदेश ततस्तेभ्यः कुशलान् परिचारकान् ।

20

प्रथमं हि चिकित्साङ्गं व्याधेः सत्परिचारकः ॥ ९ ॥

करुणार्द्दः क्षमः क्षान्तश्चिकित्सकमते स्थितः ।

खेहादविचिकित्सश्च दुर्लभः परिचारकः ॥ १० ॥

राजा ततः समाहूय नियतान् परिचारकान् ।

अवदत्क्रियतां रोगिपरिचर्चां दिवानिशम् ॥ ११ ॥

25

राजाहृशालासु कृता वरशय्यादिकल्पना ।

रोगिणां रत्नसोपानाः पद्मिन्यश्चामल्लोदकाः ॥ १२ ॥

भिषगभैषज्यसंपत्तिर्विहिता च महीयसी ।

अधुना युष्मदायत्तं तत्खास्थ्यमिति मे मतिः ॥ १३ ॥

संतापं शमयत्यतीव शिशिरैः शीतं सुखेनोष्मणा

30

D 157

तृष्णां शीतजलैर्मुहुर्मितहिताहारोपचारैः क्लमम् ।

खस्थोऽसीत्यधृतिं प्रियेण वचसा केलिक्कमेणारति
लोकेऽस्मिन् परिचारकः स्थिरभिषग्धर्मः परस्मिन्नृणाम् ॥ १४ ॥
तस्माद्ब्रह्मद्विस्तासानां रोगयोगेन सीदताम् ।
कार्या मुहुर्मुहुर्वार्कयैरियमाश्वासनस्मृतिः ॥ १५ ॥

5 वैद्योऽनवद्यः सुगतः प्रसादी
धर्मोपदेशः परमौषधं च ।
संसारदीर्घज्वरशोषितानां
परायणं शान्तिरसायनं तत् ॥ १६ ॥

10 इत्यादिष्ठा नृपतिना ते तेन वसुवर्षिणा ।
गत्वा यथोचितं चक्रुः खास्थ्याय किल रोगिणाम् ॥ १७ ॥
ततः कुञ्जलवादेन तेन तद्वत्मानसान् ।
व्याधिमुक्तान्नरपतिः खयं द्रष्टुं विनिर्ययौ ॥ १८ ॥

D 159 15 शक्तस्त्वपरशक्तस्य तस्य पुण्यसमुज्ज्वलम् ।
रथं विनिर्ममे युक्तं षड्दन्तैः पाण्डुरौद्धियैः ॥ १९ ॥
सुखस्पर्शानिलालोलहेमरत्नसरोरुहाः ।
भृङ्गाङ्गनोपगीताक्ष दिव्याः कमलिनीः पथि ॥ २० ॥

20 तेषु रत्नसरोजेषु स्थिता नृत्यकलाकुलाः ।
दूराङ्गृपतिमायान्तं सुरनार्यः सिषेविरे ॥ २१ ॥
तस्य सत्त्वसुधासिन्धोः सत्त्वं ज्ञातुं मरुत्पतिः ।
कृत्वान्धरूपमात्मानमभ्येत्य तमभाषत ॥ २२ ॥

25 राजन्यनहीनोऽहं जन्मालोकविवर्जितः ।
सर्वसत्त्वपरित्राणसंनद्धं त्वामुपागतः ॥ २३ ॥
एते तव प्रभावेण रोगिणः खास्थ्यमागताः ।
त्वत्कीर्तिवादमुखराक्षरन्ति रुचिरलिषः ॥ २४ ॥

25 त्रातुर्मर्हसि मां देव दुःखदीनान्धवान्धव ।
दक्षिणं नयनं मह्यं दीयतां यदि शक्यते ॥ २५ ॥
इत्युक्तस्तेन नृपतिः प्रसन्नवदनधुतिः ।
संतारणाय जगतां सम्यक्संबोधिसिद्धये ॥ २६ ॥

D 161 30 प्रणिधानं समाधाय शब्देणोत्पाद्य लोचनम् ।
ददौ धैर्यनिधिस्तस्मै पुण्यपैराद्युरितः सुरैः ॥ २७ ॥

तस्यात्मदृतदानेन विस्मयादिव साच्चला ।
विच्चालाखिला पृथ्वी विलोर्णवमेखला ॥ २८ ॥

जातालोकं तमालोक्य नेत्रेणैकेन भूपतिः ।
अतिदानरसप्रीत्या द्वितीयं दातुमुद्यौ ॥ २९ ॥

ततः सुरपतिस्तस्य समास्थाय निजं वपुः ।
स्वस्यं विधाय नयनं प्रशशांसातिसत्त्वताम् ॥ ३० ॥

दानक्षणे स्वावयवेऽपि यस्य
न जायते स्नेहलवः कदाचित् ।
का नाम तस्योर्जितसत्त्वसिन्धो-
र्धनाभिधाने रजसि स्वबुद्धिः ॥ ३१ ॥

स भूपतिः पुण्यबलोऽहमेव
तदाभवं दानरमात्प्रबोधिः ।
आर्क्ष्यवृत्तस्मरणेन तस्य
जातस्मितस्तन्मयतामवासः ॥ ३२ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
पुण्यबलावदानं नामाष्टपञ्चाशत्तमः पछ्वः ॥

५

१०

१५

५९ कुणालावदानम् ।

एकः स एव सुकृतोचितचक्रवर्ती
सुव्यक्तकीर्तितिलका गुणरत्नभूषा ।
अन्मानदानकुसुमा कृतसत्यचर्चा
यस्यावभाति शुचिशीलदुकूलिनी श्रीः ॥ १ ॥

5

पुरोत्तमे पाटलिपुत्रनाम्नि
महीयुवत्यास्तिलकायमाने ।
यशोनिधिः सौर्यकुलवत्तंसः
श्रीमानशोकः क्षितिपो वभूव ॥ २ ॥

10

द्वं स कामोपपदेन कामी
चण्डोपचारेण ततश्च तीक्ष्णः ।
धर्मप्रदानेन जगाम पश्चा-
द्विवेकपाके वयसि प्रसिद्धिम् ॥ ३ ॥

15

प्रसन्नपुण्योपवनस्थलीना-
मुद्दिनशोभाभरणायमाने ।
तस्मिनशोके कुशलप्ररोहै-
रशोकतामेव वभार लोकः ॥ ४ ॥

20

मूर्धि स्थितान्तःपुरसुन्दरीणां
पद्मावती तस्य सुखाय देवी ।
सत्त्वोत्सवं पुत्रममृतं पुण्ये-
स्त्यागानुगा श्रीरिव साधुवादम् ॥ ५ ॥

25

नरेन्द्रसूनुः कनकावदातः
श्रीपद्मिनीपद्मपलाशनेत्रः ।
हिमाद्रिहंसस्य कुणालनाम्न-
स्तुल्येक्षणोऽभूत्स कुणालनामा ॥ ६ ॥

विद्यावधूनां विमलात्मदर्श-
श्वैत्रोत्सवः सर्वकलालतानाम् ।
स सर्वलोकाभिमतो वभूव
चन्द्रोदयः कीर्तिकुमुद्धीनाम् ॥ ७ ॥

ताराधिपोत्सङ्गमृगोपमस्य
तस्यायतं नेत्रसरोजयुग्मम् ।
सविभ्रमं भ्रूभ्रमरभिरामं
पश्यन्नरेन्द्रः प्रययौ न तुप्तिम् ॥ ८ ॥

नानागुणालंकरणाय तस्मै
कन्दपुक्तालतिकायमानाः ।
समस्तदिग्द्वीपधराधिनाथा
धन्याभिमानेन ददुः स्वकन्याः ॥ ९ ॥

तस्यायताक्षी दयिता वभूव
चन्द्रानना काङ्क्षनमालिकाख्या ।

जनानुरागोद्भवभव्यमूर्ते-
र्जन्मान्तरस्येव रतिः स्मरस्य ॥ १० ॥

ततः कदाचित्पितुरन्तिकस्यं
तं वीक्ष्य संघस्थविरः कुमारम् ।

स तेन राज्ञः सुयशोविहरे
विविक्तदेशं शनकैर्निनाय ॥ ११ ॥

स तस्य कालेन विनाशमङ्गो-
ज्ञाल्वा भनीषी षडभिज्ञचर्यः ।

आगामिदुःखोद्भरणाय योगी
कारुण्ययोगी तमुवाच वृद्धः ॥ १२ ॥

इदं तवापातनिमित्तभूतं
पश्यामि चित्तं विभवाभिभूतम् ।

वयः सहायं कुसुमायुधस्य
वपुश्च लीलादलितेन्दुर्दर्पम् ॥ १३ ॥

जात्यैव चक्षुश्चपलं किमन्य-
दस्मिन्ननास्थैव सुखोपपत्तिः ।

एतेन कृष्टाः स्वपथप्रनष्टाः
स्पृहाभिधाने कुहरे पतन्ति ॥ १४ ॥

इदं हि नीलोत्पलपृष्ठवामं
विलोचनं नाम नृणां विशालम् ।

रागोरगच्छिद्रसमुद्रमेव
येनेन्द्रियाण्याशु परिष्ववन्ति ॥ १५ ॥

5

10

15

D 169

20

25

30

D 171

धन्यास्त एवासमसत्त्वधीरा:
 शीलप्रभावान् भवन्ति येषाम् ।
 लावण्यपानेन विशेषतृष्णा-
 विघूर्णमानानि विलोचनानि ॥ १६ ॥

६ इत्यादि तस्य प्रशमोपपन्न-
 माकर्ण्य वाक्यं नरनाथसनुः ।
 तथेति कृत्वा मनसि प्रपन्ने
 कृतप्रणामः स्वपदं जगाम ॥ १७ ॥

अथाययौ भृङ्गणोपगीतः
 १० सिन्दूरपूरायितकिञ्चुकश्रीः ।
 मनस्त्रिनीमानवधानुबन्धी
 मधुः शरत्सौरभमत्तनागः ॥ १८ ॥

उदानवल्लीनवपल्लवानां
 वियोगिनीतापविपल्लवानाम् ।
 १५ वभूव वृद्धिः सहसा सहैव
 प्रलयग्रागोद्दमदुःसहैव ॥ १९ ॥

D 178

वातेरितैश्वर्ष्मपत्रलेखैः
 मैत्रीं समासृत्रयतः स्मरेण ।
 स प्रथे दिक्षु भृतिप्रमाणी
 २० चैत्रस्य जैत्रः प्रथमाभियोगः ॥ २० ॥

लसत्सु पुष्पेष्वपि तेषु तेषु
 वभूव भूम्ना मधुवान्धवस्य ।
 भृङ्गस्त्रैर्गात्यशःग्रकारः
 कृतोपकारः सहकार एव ॥ २१ ॥

25

तस्मिन् वसन्तोत्सवविभ्रमेऽपि
 विचिन्तयन्तं स्वविरोपदेशम् ।
 नरेन्द्रसनुं विजने ददर्श
 तं तिष्ठरक्षा क्षितिपालपत्नी ॥ २२ ॥

अङ्गीबचन्द्रद्युतिमायताक्षं
 ३० पीनांसमाजानुविलम्बवाहुम् ।
 अभ्येत्य तं खेहरसार्दचित्ता
 यवीयसी सा जननी जगाद ॥ २३ ॥

कुमार पुष्पेषुनवावतारा
संसारसारस्तव लोचनश्रीः ।
धृतिं हरसेव न कस्य लोके
विशेषतः पेशल एष वेशः ॥ २४ ॥

उत्त्वेति तं सा सहसा भुजाभ्या-
मुत्सृज्य लजां दृढमालिलिङ्ग ।
प्रकम्पसिङ्गामुखरैरसकं
निवार्यमाणाभरैरिव स्यैः ॥ २५ ॥

पराय्यसौ मे जननी निजेव
वात्सल्यमाविष्कुरुते सदैव ।
ध्याव्वेति निःशङ्कमतिः स तस्याः
पादग्रणामानतशेखरोऽभूत् ॥ २६ ॥

मदोद्धतानां धनमोहकाले
प्रक्षोभितानां मकराङ्गपातैः ।
तरङ्गिणीनामिव नाङ्गनानां
श्वभ्रावपातेऽस्ति मनाङ् निरोधः ॥ २७ ॥

सा तं वभाषे मदनाभिभूता
प्रगल्भसंरम्भविशङ्कलेन ।
पापावपाते शुचिना कलङ्ग-
भीलेव शीलेन विमुच्यमाना ॥ २८ ॥

ग्रियोऽसि मे तुल्यवयाः कुमार
मातुः सपती तव नास्मि माता ।
इदं त्वदलङ्गनसङ्गेऽयोग्या
सौभाग्यभोग्यं भजतां तनुर्मे ॥ २९ ॥

निर्लज्जतैषा परमर्थनीया
यदर्थयन्ते स्वयमेव नार्यः ।
प्रसीद किं वा क्रियते त्वदङ्ग-
सङ्गविकरं मे हृदयेऽत्रसनः ॥ ३० ॥

स्तनस्थलं हारलतामिरामं
नितम्बविम्बं रशनासनाथम् ।
खीणां नखोङ्गेवदरिद्रमेति
नोनिदशोभासुभगाभिमानम् ॥ ३१ ॥

5

10

15

D 177

20

25

30

D 179

नवाभिलाषातिशयोन्मुखानि
 चित्तानि वातूलकुतूहलानि ।
 खीणां खभावेन भवन्ति लोके
 लावण्यलुभ्यानि च लोचनानि ॥ ३२ ॥

5

उक्तवेति सा कम्पतरङ्गिताङ्गी
 श्वासाभिभूताधरपल्ववश्रीः ।
 स्वेदाम्बुनश्यत्तिलकाधिकारं
 स्मरोपदिष्टं प्रकटं वभार ॥ ३३ ॥

10

वाणीं विशद्वां स निशम्य तस्या-
 स्तां तस्मृचीमिव दीर्णकर्णाम् ।

निरीक्षमाणः क्षितिमक्षिलग्रं
 मुमोच तत्पापमिवावनमः ॥ ३४ ॥

15

तस्याः शशाङ्कोपममाननं तत्
 समुन्मिषत्पापमलं कुमारः ।

द्रष्टुं न सेहे सहसा विषाद-
 लज्जानिमीलद्वदनारविन्दः ॥ ३५ ॥

D 181

अनल्पपापश्रवणप्रकम्पा-

द्विलोलरत्नोज्ज्वलकुण्डलोथम् ।

तस्य क्षणं कर्णयुगं विशुद्धै

प्रभावनं वहिमित्राविवेश ॥ ३६ ॥

20

स पाणिना श्रोत्रयुगं पिधाय

ससर्ज वाचं दशनांशुशुभ्राम् ।

प्रश्वालयंस्तां क्षणमङ्गसङ्गं

गङ्गामिवालिङ्गनदोषशान्त्यै ॥ ३७ ॥

25

मार्तनं युक्तं तत्र वक्तुमेतत्

सद्वर्त्मना गच्छ नियच्छ वाचम् ।

सद्यः परिल्यागदशाविलोलं

शीलं समाश्वासय शीर्यमाणम् ॥ ३८ ॥

30

दर्पः प्रमादः परवित्तवाञ्छा

पापानुवन्धी विषयाभिलाषः ।

एतानि जन्तोर्विनिपातकाले

द्वाराण्यपायस्य निर्गलानि ॥ ३९ ॥

धनेन किं दानपराञ्चाखाणां
श्रुतेन किं द्वेषवशीकृतानाम् ।

रूपेण किं सद्गुणवर्जितानां
कुलेन किं शीलविनाशकानाम् ॥ ४० ॥

मातश्चलतां विमुच्च रुचिरं रक्षाक्षयेन्दुं यशः ५
शीलं पालय पश्य वंशमलं पापे मर्ति मा कृथाः ।

स्फर्जेन्नारकविहिपाकविकल्प्रेतप्रलापोत्कटाः
पापानां परलोकवर्तमनि किल छेशाकुला भूमयः ॥ ४१ ॥

श्रुतेति वाक्यं क्षितिपात्मजस्य
रागग्रहं सा न मुमोच तीव्रम् । १०

मोहान्धकूपस्य जनस्य नान्त-
धर्मोपदेशार्ककरा विशन्ति ॥ ४२ ॥

चोरीव सा मन्मथपार्थिवेन
ग्रामाधिना प्रव्यक्षिता प्रसद्य ।

श्वासप्रयासस्खलिताभिधान-
मसंगतार्थं ग्रल्लाप तत्तत् ॥ ४३ ॥ १५

स्वस्योपदेशः क्रियते त्वयायं
स्मरादिताहं न शृणोमि किञ्चित् ।

नायाति वाग्भिः प्रशामं विशाल-
ज्वालाकलापः प्रवलः स्मराम्बिः ॥ ४४ ॥ २०

देशे स्खलन्निर्जरशीतलेऽपि
भवन्ति तपानि महस्तलानि ।

रागातुराणामुदयेऽपि भानो-
घोरान्धकाराणि दिग्न्तराणि ॥ ४५ ॥

नास्त्वय तपामवलां दयालोः
संरक्षतस्ते यदि कोऽपि धर्मः । २५

तत्साधुभिर्दीर्शितगौरवस्य
तस्याप्यभावे कथमस्त्वधर्मः ॥ ४६ ॥

ये शीतलाः स्वस्यधियः सुखाय
तेषां प्रमाणं स्थिर एष धर्मः । ३०

संतापितानां व्यसनातुराणां
निषिद्धकार्येभ्यः को विचारः ॥ ४७ ॥

D 187

मयैव पापं प्रथमं गृहीतं
 धर्मोऽस्ति ते मत्परिक्षणेन ।
 स्पर्शेन निर्वापय संतां मे
 संतापजार्ति शशिशीत्लेन ॥ ४८ ॥

5

संतापं हरतो विधोः क्षपयतस्तीव्रं तमो भास्वतः
 शीतक्लेशमहर्निशं शमयतः पापं किमग्रः फलम् ।
 ब्रूहि ज्ञातसमस्तशास्त्रं यदि वा सत्यं त्वेव स्फुटं
 दृष्टः किं व्यसनार्तरक्षणसमः सल्कर्मधर्मः क्वचित् ॥ ४९ ॥

10

रहस्यभेदोऽत्र न कश्चिदस्ति
 जनोऽज्ञितः संवृत एष देशः ।
 स्वेच्छाप्रवृत्तप्रणयोपनम्राः
 प्रौढाङ्गना भाग्यवतां भवन्ति ॥ ५० ॥

क्षिष्ठाधरं क्षान्तकपोलपत्रं
 स्नस्तालकं स्वेदलवार्द्धरागम् ।

15

नितम्बिनीनां रतितोषितानां
 पश्यन्ति धन्या वदनारविन्दम् ॥ ५१ ॥

D 189

विशन्ति केचिक्रवालवर्णा-
 विलोलजिह्वं रणकालवक्रम् ।

योषित्कृते क्रोधननक्रचक्र-
 करालमन्ये मकराकरौघम् ॥ ५२ ॥

20

तीव्रैश्विरक्लेशविशेषशोषै-
 रथेषु पुंसां परमः प्रयतः ।
 धर्मार्थ एवार्थपरिग्रहोऽयं
 धर्मस्य कामं फलमउग्यमाहुः ॥ ५३ ॥

25

इति क्रुवाणां बहुभिः प्रकारै-
 स्तामब्रवीदाकुलितां कुमारः ।

मातखिर्वर्गस्य फलं समूलं
 धर्मः प्रधानं कुशलस्य नाभिः ॥ ५४ ॥

30

न निर्जने पापमुपैति गुप्ति-
 मन्तर्हितः स्वर्गिणोऽत्र साक्षी ।
 द्याया प्रयाता हि सहायाभावं
 जायेव जानाति जनस्य सर्वम् ॥ ५५ ॥

रहः कृतं कर्म फलस्यवश्यं
न कर्मणामस्ति फलग्रणाशः ।
विषं निपीतं विजनान्धकारे
प्राणेषु किं न प्रहरत्यसद्यम् ॥ ५६ ॥

D 191

जाला ख्रियः पापनिमित्तभूता-
स्तत्रापि धोरः परदारसङ्कः ।
मातेति मोहात्कल्हेऽभियुक्तां
नान्तेऽपि जन्तुः स्पृशति स्वकान्ताम् ॥ ५७ ॥

5

इत्यर्थनाभङ्गपराभ्युखी सा
तिरस्कृता तेन नितान्ततसा ।

10

हराम्यवश्यं तव नेत्रदर्प-
मुक्त्वेति पापा सपदं जगाम ॥ ५८ ॥

ततः पुरीं तक्षशिलाभिधानां
महीपतेः कुञ्जरकर्णनाम्नः ।

15

सेनारजः पुञ्जविनिर्जितार्कं
जेतुं कुमारं विसर्ज राजा ॥ ५९ ॥

D 193

स तां पुरीं प्राप्य गजान्धकार-
प्रस्ताखिलाशः परिवार्यं तस्यौ ।

क्षुब्धाबिधीरैर्भट्कुञ्जराणां
द्विधेव कुर्वन् भुवनं निनादैः ॥ ६० ॥

20

ततः प्रसाद्य प्रणिपत्य मूर्धा-
वृपात्मजं तक्षशिलाधिनाथः ।

गजाश्वरतैरभिपूज्य धीमान्
स्वराजधानीं स्वयमानिनाय ॥ ६१ ॥

प्रियोपचारैरभिपूज्यमान-
स्तेनादरात्त्र स राजपुत्रः ।

25

दिनेषु तस्यौ धनयौवनार्द-
समुल्सन्मेघमलीमसेषु ॥ ६२ ॥

अत्रान्तरे पुत्रमुखारविन्द-
संदर्शनोत्कण्ठितमानसस्य ।

30

चिन्तानुबन्धादिव भूमिर्भृ-
व्याधिर्बभूवोदरबद्धभूतः ॥ ६३ ॥

D 195

वैद्यैर्वृत्तोऽन्तःपुरधान्नि नाना-
 भैषज्यचिन्ताविहितावधानैः ।
 असाध्यरोगावगमाभियोग-
 संदेहसंदर्शितखेदवक्त्रैः ॥ ६४ ॥
 ५ उद्गेगभीत्येव निषद्यमान-
 काञ्चीकलापेन वधूगणेन ।
 चित्रार्पिताकारतुलाश्रितेन
 निष्पन्दनेत्रेण विलोक्यमानः ॥ ६५ ॥

10

आसन्नकान्ताकरमन्दमन्द-
 विस्पन्दिना चामरपल्लवेन ।
 उच्छ्वासभाजा परिपाण्डुरेण
 शोकाकुलेनेव स वीज्यमानः ॥ ६६ ॥
 शीताम्बुभृङ्गरनिविष्टदृष्टिः
 कथायपाने विहितावमानः ।

15

निद्रानिषेधप्रतिपन्नकोपः
 पथ्योपदेशप्रविशद्विषादः ॥ ६७ ॥

D 197

निन्यामयोद्गेगजुगुप्समानः
 कायेऽपि स द्वेषदशामवासः ।
 पतीस्तनोत्सङ्गनिषण्णमूर्धा
 क्षामस्वरः क्षमापतिराचचक्षे ॥ ६८ ॥
 २० वैद्यैः किमद्यापि निवृत्तविद्यै-
 वर्यथानिमित्तैः किमतद्यपथ्यैः ।
 अशर्मकर्मोपनिपीडितानां
 धर्मोपदेशप्रणयश्चिकित्सा ॥ ६९ ॥

25

कायः प्रयातोऽयमपायभूमिं
 शल्यायते भोगगणोऽप्यभोग्यः ।
 अन्धस्य लावण्यवतीव कान्ता
 भोगोज्जिता श्रीर्घन एव शापः ॥ ७० ॥
 ३० अत्यन्तमन्दाम्निरपि प्रसक्त-
 प्रदीपशोकानलदद्यमानः ।
 प्रवृद्धतृष्णोऽप्यनपेतजात्यः
 सुखी गतासुर्न तु दीर्घरोगी ॥ ७१ ॥

प्रच्छन्नमन्तःपरिवर्तिपापं

D 199

नीचावमानः कलहानुवन्धी ।

व्याधिः स्थिरारभ्मजुगुप्सितश्च

दीप्ताग्नितापेन शमं प्रयाति ॥ ७२ ॥

कुकर्णामेष विचित्ररूप-

5

विपर्ययायासमयो विलासः ।

दारिद्र्यकष्टं यदरोगभाजां

लक्ष्मीवतां यच्च सदैव रोगः ॥ ७३ ॥

वन्ध्यं जन्म शरीरिणां विरहितं बुद्ध्मा विचोरच्छ्या

धिग्बुद्धिर्न कृतः प्रसाधनविधिर्यस्याः श्रुतेनोज्ज्वलः ।

10

किं तेन श्रुतविस्तरेण न गतो निर्देन्यतां यः श्रिया

किं श्रीविभ्रमजृभितेन नितरामारोग्यभोग्यं न यत् ॥ ७४ ॥

आनीयतां मे त्वरया कुमारः

प्रजाप्रियस्तक्षशिलानियुक्तः ।

पश्यामि तस्मिन् विमले सुवृत्ते

15

संक्रान्तमधैव कृतं स्वराज्यम् ॥ ७५ ॥

समर्पितोदप्रसितातपत्रं

D 201

निबद्धमौलिं प्रणयान्मयैव ।

पश्यन्तु तं पुण्यरसायनेन

मामेव पौरास्तरुणत्वमाप्तम् ॥ ७६ ॥

20

इत्युक्तमाकार्यं नरश्वरेण

तं तिष्ठरक्षा निजगाद जाया ।

तुल्यप्रवृत्तैर्भयशोकदैन्य-

मात्सर्यमोहैः परिपूर्यमाणा ॥ ७७ ॥

अहं महीपाल निरामयं त्वां

25

करोमि ते पश्य विशेषयुक्तिम् ।

यान्तु स्वशिक्षार्थकदर्थितार्था

जनक्षयावद्यजुषः कुवैद्याः ॥ ७८ ॥

मिथोविवादैः श्रुतगर्ववादै-

स्तजापवादैरबुधानुवादैः ।

30

निर्विद्यवैद्याः क्षपयन्ति निलं

क्षयोद्यता वासरमातुरं च ॥ ७९ ॥

D 203

ल्याज्यं न राज्यं स्वसुतेऽपि राजन्
 स्युहां परस्यं विदधाति सर्वम् ।
 लक्ता च लक्ष्मीः कुरुते क्षणेन
 विपत्सहस्रज्वलनानुतापम् ॥ ८० ॥

5

सथः सुतारोपितशेषराणां
 तल्कालमीलत्प्रभुगौरवाणाम् ।
 राजामन्मैरवधीरितानि
 तृणीभवन्त्येव हि शासनानि ॥ ८१ ॥

10

इति क्षितीशस्य धृतिं विधाय
 निर्गत्य तस्माद्वनान्तरात्सा ।
 अन्विष्य तत्तुत्यगदाभिभूत-
 माभीरमेकान्तमथानिनाय ॥ ८२ ॥
 कूराशया कूरधियैव दास्या
 हत्या तमुत्पाटितनाभिकोषम् ।

15

तस्याद्वलम् परुषं ददर्श
 घृणाविहीना विकृतं कृमिं सा ॥ ८३ ॥

D 205

ऊर्ध्वं प्रचारेण जवादधश्च
 शकृत्सुजन्तं तमवेक्ष्य हन्त ।
 सा पिप्पलीहिङ्गविडङ्गयुक्तं
 चिक्षेप तस्मै परिवादिर्वर्गम् ॥ ८४ ॥
 तैर्सैः स कीटः सविषैश्च कैश्चित्
 क्षारैरसद्यैर्न मुमोच जीवम् ।
 पलाण्डुना खण्डितकण्डलेन
 संसृष्टमात्रः प्रलयं जगाम ॥ ८५ ॥

25

उपायमासाद्य परप्रहृष्टा
 गता ततः सा नृपतेः समीपम् ।

पलाण्डुना छन्तरापितेन
 क्षणेन तं खस्ततनुं चकार ॥ ८६ ॥

विषस्य यत्रास्ति न जातु शक्ति-
 यत्राशु शब्दाण्यपि कुण्ठितानि ।

यत्राल्सोत्साहृतो हुताश-
 स्त्राप्यभग्नप्रणया युवत्यः ॥ ८७ ॥

30

ततः कृतज्ञः क्षितिवल्लभोऽस्यै
प्रेमानुबन्धप्रतिबद्धबुद्धिः ।
वरं ददौ जीवितलाभर्षात्
तयार्थिं सप्त दिनानि राज्यम् ॥ ८८ ॥

संप्राप्तराज्या स्ववैष्व सर्वं
कर्तुं प्रवृत्ता क्षितिपालकार्यम् ।
सा प्राहिणोत्तक्षशिलेश्वराय
लेखं समुद्रं सह चारुरौः ॥ ८९ ॥

लेखं ततस्तं नृपशासनाङ्क-
मादाय मान्यं विनयावनम्रः ।

स्वयं विभक्ताक्षरलक्षितार्थ-
मवाचयत्तक्षशिलाधिनाथः ॥ ९० ॥

स्वस्ति श्रीपाटलिपुत्रादसमसमरसाहस्रसमस्तसिन्धुसीमासमुच्छ्लदविरल-
विमलयशःकलापकलित्वलदुकूलवसुधावधूदत्तभोगसौभाग्यगर्वखर्वीकृतविपुलरिप्रतापः
शाप इवारातिरमणीविलासानां प्रणतिप्रतिबिन्नितानन्तसामन्तवक्षशतपत्रैकपात्रीकृतविमल- 15
मणिपादपीठः सुहृकुलकमलविकासवासरेश्वरः स्फीतसौर्यमौर्यमहावंशवनपञ्चाननः श्रीम-
दशोकदेवस्तक्षशिलाधिपं श्रीकुञ्जरकणं संबोधयति । यथा—एष मे निरपत्रपः कुचरितमैत्री-
परिम्बस्तचारित्रः पुत्रमुखशत्रुपवित्रः शाश्वविद्रेषी पितृकलत्राभिलाषविषपात्रीकृतनेत्रशतपत्रः
पापानुरूपरूपयौवनोत्साहस्राहसः समुत्पाटितलोचनमणिर्निर्वसनो निर्वास्यतां जननीजनभुजङ्ग
इस्मदभ्यर्थनाप्रणयः ॥ 20

लेखार्थमित्युग्रतरं विचार्य
निवार्यमाणः कृपया कृपालुः ।
प्रीत्या कुमारस्य नृपस्य भीत्या
दोलायमानो नृपतिर्वभूव ॥ ९१ ॥

तत्र स्थितस्तं क्षितिमीक्षमाणं
निरीक्ष्य बाष्पाकुलितं कुमारः ।

किमेतदित्यागतसंशयातिः
स्वयं समादाय दर्दशी लेखम् ॥ ९२ ॥
आज्ञां गुरोर्दुःसहदुर्ग्रहां तां
निश्चित्य मिथ्योथिततीत्रमन्योः ।

तस्मिन्नसहाव्यसनोदयेऽपि
सोऽचिन्तयज्ञिक्षलधैर्यवृत्तिः ॥ ९३ ॥

इच्छा पितुस्तावदियं न लङ्घया
रक्ष्यश्च तत्कोपभयान्त्रुपेऽयम् ।
मिथ्यापराधात्कुपितोऽपि राजा
प्रसादमायाति न शुद्धवादैः ॥ ९४ ॥

5 नेत्रे परिलज्ज्य पितुः करोमि
कोपाग्नितापप्रशमं सुखाय ।
अस्यापि तच्छासनभङ्गजन्मा
महीपतेर्मा व्यसनोदयो भूत् ॥ ९५ ॥

10 विनश्वरे क्लेदमये शरीरे
चक्षुर्जलस्तोकविकाररूपम् ।
का नाम तस्मिन् क्षणिकप्रकाशे
तृणप्रदीपप्रतिमे गुणास्था ॥ ९६ ॥

लोके यदालोकनलाभलोभात्
संरक्षयते चक्षुरिति प्रयत्नात् ।

15 रूपं तदेतत्तरलेन्द्रजाल-
खप्रावलीमित्रमभित्तिचित्रम् ॥ ९७ ॥

चिरं विचार्येति नरेन्द्रसूनु-
स्तस्मिन्ननिच्छाविमुखेऽपि राज्ञि ।
निवार्यमाणोऽपि जनैः सबाध्ये-
रकारयत्तत्र विधातमक्षणोः ॥ ९८ ॥

हेमप्रदः कूरतरेण पुंसा
स विच्चलुब्धेन समुद्रुताक्षः ।
दुर्वारमातङ्गद्वताब्जपुञ्ज-
पश्चाकराकारुलामवाप ॥ ९९ ॥

25 जयोद्यमे तत्र सहोपयाता
प्रेमोचिता काञ्छनमालिकास्य ।
तं देशमभ्येत्य विनष्टनेत्रं
दृश्यैव तं मोहहता पपात ॥ १०० ॥

D 215 अवाससंज्ञां विपुलप्रलापां
30 तां नेत्रलावण्यविलासलुभ्याम् ।

अनिलताचिन्तनदृष्टसत्यः

स्रोतःफलास्या स जगाद धीरः ॥ १०१ ॥
मुग्धे धृतिं संश्रय विक्लवत्वा-

न्मा मोहदैन्योदयकातरा भूः ।
अवश्यभोग्यानि भवन्ति भीरु ५

स्वर्कर्मणामेव फलानि जन्तोः ॥ १०२ ॥

अन्धोऽधुनाहं विजनं व्रजामि
क्लेशासहा त्वं श्रय बन्धुगेहम् ।
कार्यो न शोकः सुभगोपभोग-
वियोगसारो हि भवस्तुभावः ॥ १०३ ॥

इति ब्रुवाणं तमुवाच जाया
वियोगभीता परिकम्पिताङ्गी ।
लीनाङ्गनास्तैः कुचयोर्लिखन्ती
दुःखस्य विकीर्तमिव खचित्तम् ॥ १०४ ॥

ल्यजामि न त्वामहमार्यपुत्र
नैतत्कुलाहं व्रतमङ्गनानाम् ।
यदापदि खं पतिमन्यरूपं
विभूषणं शीलमिव ल्यजन्ति ॥ १०५ ॥

सतीव्रतं वित्तवतां प्रियाय
यत्नेन वेश्या अपि दर्शयन्ति ।
पतिः सतीनामधिकं प्रियस्तु
विपद्मोऽर्थीव महाजनानाम् ॥ १०६ ॥

यष्टिः प्रकृष्टा नयनान्धकारे
छाया विपत्तापपरिश्रमेषु ।
पदच्युतानां विषमेषु पुंसां
नास्त्वेव जायासद्वाः सहायः ॥ १०७ ॥

इत्यर्थितः पादयुगे निपत्य
पद्म्या प्रयत्नादेश राजपुत्रः ।
सहैव जीर्णाशुकमात्रशेष-
स्त्या च धृत्या च शनैर्जगाम ॥ १०८ ॥
वीणाप्रवीणः स सुगीतगीतः
पूर्वं तदो वर्त्मसु व्रत्तिमाप ।

10

15 D 217

20

25

30

D 219

विपत्सु पष्यं विभवे विलासः
 कलासमं नास्ति धनं नरणाम् ॥ १०९ ॥
 मत्तालिमालाकणितोपमेन
 वीणास्नेन श्रवणामृतेन ।
 ५ सिंकः स भिक्षाप्रणवी प्रविश्य
 मेहेष्वगायद्यितासहायः ॥ ११० ॥
 गुरुजनकोपसमुद्भराहुनिर्गीर्णप्रभावसूर्याणाम् ।
 वितथपरिवादविक्षणदिनक्षपितचरितचन्द्राणाम् ॥ १११ ॥
 गुणिगणदूषणनिपतितगुणवरक्षप्रभादर्दिणाम् ।
 १० बहुतरदुष्टतपरिणतिपवनाहतिविगलितनेत्रदीपानाम् ॥ ११२ ॥
 भवविपुलजलदविद्युत्तरलतरश्रीप्रकाशरहितानाम् ।
 पुण्यैः प्रसरति पुनरपि धर्मस्मरणनवालोकः ॥ ११३ ॥
 D 221 कालं कलावानतिवाहा गायन्
 पैण्डन्यवृत्तिः स विवेकचक्षुः ।
 १५ ययौ प्रियां यथिमिवावलम्ब्य
 पितुः पुरं पाटलिपुत्रमेव ॥ ११४ ॥
 तं दीर्घदुःखाव्यदरिद्रदेहं
 शीतातपापीतमुखाब्जवर्णम् ।
 कान्तासखं वीक्ष्य जनः कुमारं
 २० शांपक्षतं मन्मथमेव मेने ॥ ११५ ॥
 शनैः स राजोपवनावलीनं
 समीपमासः क्षणविश्रमार्थी ।
 उद्यानपालैः परुषग्रलापै-
 रमङ्गलत्वाद्यतिष्ठियमानः ॥ ११६ ॥
 २५ निःसंश्रयः संश्रयमीहमानः
 स हस्तिशालं नृपतेर्विवेश ।
 वीणाविनोदादरकौतुकेन
 दत्तावकाशः परिपालकेन ॥ ११७ ॥
 D 223 तत्रान्धमालोक्य निबद्धसंज्ञ-
 ३० सं कुञ्जरेद्रः परिवृत्तवक्त्रः ।
 तत्सागतायेव धनं जगर्ज
 क्रीडाशिखण्डनजदत्तनृत्यः ॥ ११८ ॥

तं निश्चलं कुञ्जराजितेन
निःसंभ्रमं हस्तिपका विलोक्य ।
अहो तु सत्त्वोदधिरप्रकम्प्यः
सुक्ष्मियः कोऽप्ययमित्यवोचन् ॥ ११९ ॥

गजोन्मुखी काञ्छनमालिकापि
निःश्वस्य दीर्घं सहसोदितास्त्रा ।
ऊचे स्मृतश्रीविभवाभिमाना
संवाहयन्ती चरणौ प्रियस्य ॥ १२० ॥

नृत्यन्ति ये तव पुरः शिखिनो धनाशा-
लोलाः परं करिपतित्रजगर्जितेन ।
कौमारबर्हिंकुलसंभव एष बर्हा
र्गजत्क्षणे गणपतेरपि निर्धिकारः ॥ १२१ ॥

ततः सरागा चपलाभिपत्त्य
दोषोन्मुखी द्वेषवतीव संध्या ।
हत्वा रविं लोचनजीवभूतं
विबद्धमान्धं विदधे जनस्य ॥ १२२ ॥

लक्ष्मीवियोगगलपितं विलोक्य
पश्चाकरं संकुचिताननाब्जम् ।
शोकाभिभूता भवितव्यताया
जगौ खभावं भ्रमरावलीव ॥ १२३ ॥

विश्वप्रकाशैकमणिग्रदीपे
याते रवौ दीपसहस्रलक्षैः ।
नाभूदिनालोकलवानुकारः
सर्वातिरिक्तं महतां हि तेजः ॥ १२४ ॥

सा राजधानी मणिहेमहर्म्या
प्रकाशमाना तिमिरे रराज ।
भक्त्येव भर्तुर्विहितोपकारा
कृच्छ्रे च शीलाभरणा सतीव ॥ १२५ ॥

लब्धाधिकारा तिमिरोद्धतिः सा
कृत्वा निरालोकमशेषलोकम् ।
इन्दूदयारम्भभयाभिभूता
निलीयमानेव शर्नैर्बभूव ॥ १२६ ॥

5

10

D 225

15

20

25

D 227

30

अथाययौ श्यामललक्ष्मलेखा-
 संदेशलीलालिपिसंनिवेशः ।

कुमुदतीर्षसुह्वसितांशुः
 पद्माकरश्रीपरिहारलेखः ॥ १२७ ॥

5 अपूरयत्कान्तिसितांशुकेन
 शुचिः सुधांशुर्यशसेव विश्वम् ।

दुर्घलिषा मुग्धमुणालवङ्गी-
 नवाङ्गुराकारमयूखलेखः ॥ १२८ ॥

10 ततः क्षपायां क्ष्यथयौवनायां
 शनैः शशाङ्के दिवि लम्बमाने ।

क्लैव्यक्षयानागभृतो विनिद्रा
 निद्रायमानं जगदुः कुमारम् ॥ १२९ ॥

D 229 उत्तिष्ठ गान्धर्विक किं न वीणा-
 मङ्गं समारोप्य कलं क्षणन्तीम् ।

15 कान्तामिवैतां नखधातलोलं
 गीतिं नवीनां वितनोषि कांचित् ॥ १३० ॥

इति प्रलापैः श्रमनिद्रयार्तः
 स तैर्मदोद्वैरनुबव्यमानः ।

आदाय वीणां विमलां मुहूर्ते-
 मचिन्तयनीचवचःप्रतसः ॥ १३१ ॥

20 जीवत्यहो व्याघ्रगणिनिष्टै-
 राघातरक्तैरघृणैर्गृहीतः ।

क्षीबैरधिकेपकटुप्रलापै-
 राबद्धपेटैर्न तु राजचेटैः ॥ १३२ ॥

25 निहन्ति मानं विदधाति लज्जां
 छिनत्ति शर्माणि तनोति तापम् ।

असहनिर्वेदविपद्विधायी
 न नीचसेवासद्शोऽस्ति शोकः ॥ १३३ ॥

D 231 30 मुहुर्विचिन्त्येति स नीचवाक्यं
 लीनावमानव्यसनाग्नितसः ।

निःश्वस्य कालक्षण्याभिकाङ्गी
 शनैरगायत्कलयन् विपञ्चीम् ॥ १३४ ॥

मानोन्मायैः प्रथितविभवभ्रंशहेलोपहासै-
निर्मर्यादैरुचितचरितोत्पाटनैः सापवादैः ।

मर्मस्पर्शव्यसनविषयक्षेशशल्यायमानै-
हर्षा संसारः खलकलनया नर्मलीलाः करोति ॥ १३५ ॥

विचलदनिलोद्देष्टुलीदलाश्वलचश्वलः
स्थिरतरमहामोहं पुंसां करोति भवभ्रमः ।

अधिकतरलास्तत्राप्येता जलाविलसंमिल-
जनघनवनप्रोद्यद्विद्विलसरसाः श्रियः ॥ १३६ ॥

विभवविरलक्षेशक्षान्तः सुखान्तमहावटे
नयनविकलः पङ्कुर्मूकश्चयुतोऽपि विराजते ।

सकलविपदां रक्षारत्नं प्रकाशसुधामयं
यदि न विमलं शीलं पुंसां मनागपि खण्डितम् ॥ १३७ ॥

यष्ट्या वेद्मि जलं स्थलं सशकलं स्पर्शेन गन्धेन वा
बुद्ध्या सर्वभैमि दुर्गमपथं श्रुत्वा त्रजाम्यन्यतः ।

निःश्वासान्तरसक्तघोरनरकङ्गेशं न जानात्यसा-
वन्धेनेति विडम्ब्यते बहुतरं मोहान्धमुधो जनः ॥ १३८ ॥

इत्यात्मवृत्तानुकृतिप्रवृत्तं
गायत्युदारं स रसेन तस्मिन् ।

हर्ष्यग्रसुप्तः सहसा प्रबुद्धः
क्षपावसाने क्षितिपः प्रदध्यौ ॥ १३९ ॥

सदैव दुःखमनिरीक्षणेन
शङ्काकलङ्कैर्भृशमाकुलोऽहम् ।

अद्यापि मे तक्षशिलनिवासी
न किं कुमारः प्रहिणोति लेखम् ॥ १४० ॥

किं विस्मृतो नित्यमविस्मृतस्य
तस्याहमासन्नसुखोन्मुखस्य ।

चिरप्रवासेन जनस्य नूनं
लेहानुबन्धाः शिथिलीभवन्ति ॥ १४१ ॥

शृणोमि चेमं गमकानुबन्धं
मूर्च्छद्विपश्या मधुरसराङ्गम् ।

तत्तुल्यमेव श्रवणानुकूलं
गन्धर्वलोकादिव गीतशब्दम् ॥ १४२ ॥

5

10

D 233

15

20

25

D 235

30

तस्यैव तावन्मृदुगीतमेत-
द्रूढः स कस्माक्षिमिदं न जाने ।
क्षणं विचिन्त्येति विसृज्य राजा
महत्तरं पुत्रमथानिनाय ॥ १४३ ॥

५ दूरात्मायान्तमुदस्तनेत्र-
सरोरुहं श्रीरहितं विलोक्य ।
पुत्रं परिक्षाय वधूसहायं
महीपतिर्मोहहृतः पपात ॥ १४४ ॥

१० स लब्धसंक्षः शनकैर्जलेन
हिमच्छटाशीकरदन्तुरेण ।
समीपमातं नृपतिः कुमार-
मुत्सङ्गमारोप्य चिरं शुशोच ॥ १४५ ॥

D 237 हा पुत्र नेत्रोत्सव जीवलोके
कस्मादिमां दुःखदशां श्रितोऽसि ।
१५ विलोभनं तत्सुरसुन्दरीणां
क लोचनाम्भोजयुगं गतं ते ॥ १४६ ॥

गाम्भीर्यभूमे गुणरत्नकोष
सरखतीवल्लभ सत्त्वराशे ।
त्वतः क सा विभ्रमभूः प्रयाता
हिमाहताम्भोजवनादिव श्रीः ॥ १४७ ॥

२० रूपं क तत्केदमसह्यमान्ध्य
क सा विभूतिः क च दुर्दशेयम् ।
न दीर्घते मे हृदयं न जाने
केनास्य दत्तः कुलिशोपदेशः ॥ १४८ ॥

२५ कासौ जनस्त्वद्विभवानुसारी
कुलानुरूपा तव निश्चलयम् ।
एकैव पत्नी परिवारशेषः
कृच्छ्रेऽपि साधोरिव धैर्यवृत्तिः ॥ १४९ ॥

D 239 इत्यश्रुसंवेगविशीर्णवर्णं
प्रलापिनस्तस्य वचो निशम्य ।
३० नत्वा कुमारस्तमुवाच धीर-
स्तर्णं तदङ्गादवतीर्य भूमिम् ॥ १५० ॥

विमुच्च पृथ्वीपुरुहूत शोकं
 शुचाभिभूता न भवन्ति धीराः ।
 क्षयाय जागर्ति न तोन्ताना-
 मेष स्वभावो भवितव्यतायाः ॥ १५१ ॥
 ऐश्वर्यमाश्वर्यसुखावतंसं
 लावण्यलक्ष्मीतिलकं वपुश्च ।
 क्षणेन यात्येव कृतान्तनर्म
 कर्मोर्मिनिर्मिणहृतं नराणाम् ॥ १५२ ॥
 भवेद्भावानुभवे भवेऽस्मिन्
 सत्यस्वभावो यदि भाववर्गः ।
 भृवं न कुर्यामुनयस्तदैते
 संत्यक्तमोगा विजने निवासम् ॥ १५३ ॥
 इति ब्रुवाणः स विपन्निमित्तं
 पृष्ठः पुनः शोकमयेन राजा ।
 व्यवेदयल्लेखनिबद्धमस्मै
 निजं शनैर्नेत्रविनाशवृत्तम् ॥ १५४ ॥
 श्रुत्यैव तत्तीव्रनृशंसवृत्तं
 निवृत्तवृत्तेष्वपि न प्रवृत्तम् ।
 कुठारधारापरिभूतमूलः
 पपात शाखीव धरावमूलः ॥ १५५ ॥
 स लब्धसंज्ञः कुटिलं विचिन्त्य
 तं तिष्यरक्षाचरितप्रयोगम् ।
 समुद्यौ खीवधपातकेऽपि
 धर्मादरेणैव विनिग्रहेऽस्याः ॥ १५६ ॥
 क्रौर्यप्रकारे विपुलापकारे
 तस्मिन् प्रतीकारसमुद्यतं तम् ।
 अवारयदुःसहदुःखयोगं
 स्वकर्मपाकेन वदन् कुमारः ॥ १५७ ॥
 तमग्रीद्गुमिपतिव्यर्थातः
 शोकेन कोपेन च दद्यमानः ।
 मोहात्किमेतां निशितामनार्था
 क्रौर्यप्रसक्तां परिरक्षसि त्वम् ॥ १५८ ॥

5

10

D 241

15

20

25

D 243

30

द्वेषोद्धते स्नेहनिवन्धने वा
 तुल्यं मनो यस्य स किं मनुष्यः ।
 यस्यापकारेऽस्ति न रोषलेशः
 तस्योपकारेऽपि कथं प्रसादः ॥ १५९ ॥
 ५ इति श्वसन्तं प्रलपन्तमार्त
 धीरः कुमारः पितरं जगाद ।
 राजन् मे हुःखल्वोऽस्ति कश्चित्
 तीव्रापकारेऽपि न मन्युतापः ॥ १६० ॥
 मनः प्रसन्नं यदि मे जनन्यां
 १० येनोद्धृते च खकरेण नेत्रे ।
 तत्तेन सख्येन समास्तु ताव-
 नेत्रद्वयं प्राक्तनमेव सद्यः ॥ १६१ ॥
 इत्युक्तमात्रे नृपनन्दनस्य
 १५ प्रादुर्बभूवाक्षिसरोजयुग्मम् ।
 सख्यतप्रत्यक्षकारि लोके
 विलोभनं तत्क्षणमेव लक्ष्म्याः ॥ १६२ ॥
 नृपः सुखोत्साहकरं प्रजानां
 विराजमानं नयनद्वयेन ।
 तं यौवराज्ये विमुखं विदित्वा
 २० तमात्मजं तत्प्रतिमं न्ययुङ्ग ॥ १६३ ॥
 घोरापचारे सदृशं विधाय
 पल्याः प्रतीकारमथ क्षितीशः ।
 क्रोधानलं तक्षशिलाधिपेऽपि
 तन्मर्षणाहुःसहमुत्सर्ज ॥ १६४ ॥
 २५ तत्कौतुकाद्विक्षुगणेन पृष्ठः
 प्रोवाच संघस्थविरः स विद्वान् ।
 जन्मान्तरे लुब्धक एष काशी-
 पुरे बभूव क्षितिपालपुत्रः ॥ १६५ ॥
 गुहाप्रविष्टं हिमवत्तटान्ते
 ३० लद्ध्या मृगाणां शतपञ्चकं सः ।
 अन्धं विधायाक्षिविपाटनेन
 यथोपयुक्तं न्यवधीक्षमेण ॥ १६६ ॥

अथान्यजन्मन्यपि बालकोऽसौ
मुग्धाभिधः श्रेष्ठसुतः प्रसोहात् ।
चकार चैत्यप्रतिमाजिनस्य
शख्षेण निर्लोचनमाननाब्जम् ॥ १६७ ॥

संजातसंज्ञश्च नवेन्द्रनील-
मयं व्यधादक्षिण्युगं स तस्य ।
ततोऽन्यजन्मन्यपि शीर्णचैत्य-
संस्कारपूजां स पुनश्चकार ॥ १६८ ॥

नेत्रापहारेण वने मृगाणां
बात्ये च चैत्यप्रतिमाक्षिलोपात् ।
अवाप्तवानेष विनाशमक्षणो-
र्जन्मान्तरेष्वद्य च राजपुत्रः ॥ १६९ ॥

स रक्तनेत्रां प्रतिमां च कृत्वा
दृष्टि विनष्टं पुनराससाद् ।
विशीर्णचैत्यप्रतिपूरणे
प्राप्तादिकः कान्तिमयश्च जातः ॥ १७० ॥

स्नोतःप्राप्तिफलप्रवृत्तविमलालोकक्रमेणामुना
वैराग्योज्ज्वलसत्यदर्शनविधौ लब्धाधिकारस्थितिः ।
सम्यक्पुण्यवशादुपैष्यति शनैः कालेन संबुद्धता-
मित्युक्तः स्थविरेण भिक्षुनिव्रहः श्रुत्वाभवद्विस्मितः ॥ १७१ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
कुणालावदानं नाम एकोनषष्ठिमः पछ्वः ॥

5

10

D 249

15

20

६० नागकुमारावदानम् ।

इह कषति शरीरं क्लेशराशिर्नराणां
दहति च परलोके नारकः क्रूरवह्निः ।

शरणगमनपुण्यप्राप्तशिक्षापदानां

५ प्रभवति न तु देहे दुःखदाहः कदाचित् ॥ १ ॥

धननामा समुद्रान्ते नागोऽभूद्वह्नवान्धवः ।

फणारत्नोज्ज्वलालोककलितापूर्ववासरः ॥ २ ॥

पपाताहर्निशं तस्य भवने तस्वालुका ।

ययाद्वेषु भुजंगानां तीव्रतापव्यथाभवत् ॥ ३ ॥

१० कदाचित्सुधनो नाम पुत्रः पप्रच्छ तं प्रियः ।

सुकुमारः प्रकृत्यैव वालुकापरिपीडितः ॥ ४ ॥

कस्मादस्मानियं तात वाधते तस्वालुका ।

मन्त्रमूलप्रयोगेण केनेयमुपशास्यति ॥ ५ ॥

१५ नागाः सन्ति समुद्रेऽस्मिन् दुःखार्ता वयमेव किम् ॥ ६ ॥

इति पृष्ठः स पुत्रेण तमुवाच महामतिः ।

यथान्ये फणिनः पुत्र धर्मज्ञा न तथा वयम् ॥ ७ ॥

धर्मोपदेशशुद्धानां शान्तानां सत्यवादिनाम् ।

उपतापो भवत्येव न शारीरो न मानसः ॥ ८ ॥

२० न तान् स्पृशति संतापः पुण्यं रक्तत्रयं बुधाः ।

ये बुद्धधर्मसंघास्यं शरण्यं शरणं गताः ॥ ९ ॥

शिक्षापदान्यवाप्तानि क्लेशप्रशमनानि यैः ।

तेपाममृतसिक्तानां पापतापभयं कुतः ॥ १० ॥

श्रावस्त्यामस्ति भगवान् जिनो जेतवनाश्रयः ।

२५ लोके शाक्यमुनिः सर्वक्लेशप्रशमवान्धवः ॥ ११ ॥

उपदेशांशुनिवृहैः सत्त्वशुभैर्जगत्रये ।

करुणाकौमुदीसूतिरमृतं सोऽभिवर्षति ॥ १२ ॥

दुर्विनीता न रक्षन्ति प्राप्य शिक्षापदानि ये ।

तीव्रतापमयस्तोषां नरकेष्वक्षयः क्षयः ॥ १३ ॥

इति श्रुत्वा पितुर्वाक्यं जनन्याश्च भुजंगमः ।
आदाय दिव्यपुष्पाणि पुण्यं जेतवनं ययौ ॥ १४ ॥

D 255

सुगताश्रममासाद्य धर्मश्रवणसंगताम् ।
ददर्श पर्षदं तत्र स संतोषसुखोन्मुखीम् ॥ १५ ॥

तत्रापश्यज्जिनं कान्तवदनं दीर्घलोचनम् ।
पूर्णेन्दुपद्मवनयोरिव मैत्रीसुखप्रदम् ॥ १६ ॥

5

उपदेशकृता व्यक्तमधरेणाधरीकृताम् ।
तर्जयन्तमिवोसिकां रागिवर्गस्य रक्तताम् ॥ १७ ॥

निराभरणलावप्यकर्णपाशविभूषितम् ।
दर्शयन्तमिवासकां निरावरणशून्यताम् ॥ १८ ॥

10

धर्मद्विपकरौ वाहू विभ्राणं दानशोभितौ ।
प्रभावभवनस्तम्भौ शातकुम्भमयात्रिव ॥ १९ ॥

दिशन्तं चरणच्छायां चीरैरावरणं भुवः ।
लब्धप्रबोधैर्विहितमिव राजीवजीवितैः ॥ २० ॥

देहकान्तिवितानेन नयनामृतवर्षिणा ।
संसारमरुसंतापं वारयन्तं सतामिव ॥ २१ ॥

15

तं विलोक्यैव तत्याज संतापं नागनन्दनः ।
सर्वार्तिदोषशमनं दर्शनं हि महात्मनाम् ॥ २२ ॥

D 257

प्रणनाम स तं कीर्णसंपूर्णकुसुमाञ्जलिः ।
तपादपद्मस्पर्शेन सद्यः शीतलतां गतः ॥ २३ ॥

20

कृती भगवतः प्राप्य ततः शिक्षापदानि सः ।
चक्रे कृताञ्जलिस्तस्य यावज्जीवाधिवासनाम् ॥ २४ ॥

तमाबभाषे भगवानेकस्यैवाधिवासना ।
अनुग्राहेषु सर्वेषु यावज्जीवं न युज्यते ॥ २५ ॥

इत्युक्त्वा प्रणयित्रीलै भगवान् सततोद्यतः ।
शनैः प्रतस्ये संकल्पं भोगिनः परिपूरयन् ॥ २६ ॥

25

ऋगेणागच्छतस्तस्य भिक्षुसंघाग्रयायिनः ।
प्रभावाद्विदधे नागः खर्गशोभां पदे पदे ॥ २७ ॥

हेरत्रांशुशबलान् दिव्योद्यानमनोहरान् ।
भोगेपसंग्रहव्यप्रदासदासीगणावृतान् ॥ २८ ॥

कर्वूरचन्दनोदारहारप्रालम्बभूषितान् ।
स्थाने स्थाने भगवतः स विहारानकारयत् ॥ २९ ॥

D 259 5
कलन्दकनिवासाख्यं प्राप्य वेणुवनं ततः ।
स सर्वभोगसंभारैर्भगवन्तमपूजयत् ॥ ३० ॥

तेन मासत्रयीं तत्र ससंघः सुगतोऽर्चितः ।
ऊचे विस्मितमानन्दं हाररत्रांशुकैर्वृतः ॥ ३१ ॥

१० एष कल्पशतमच्युतः फणी
सर्वभोगसुखभागभविष्यति ।
बोधिमप्यपरजन्मनि स्फुटां
किं च सुप्रणिहितः करिष्यति ॥ ३२ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
नागकुमारावदानं नाम षष्ठितमः पद्मवः ॥

मूढस्य हस्तपतितोऽपि निधिः प्रयाति
लक्ष्मीः खयं भवनमेति विशुद्धबुद्धेः ।
दारिद्र्यतीत्रितिमिरापहरः प्रकामं
पुंसां विभूषणमणिर्मनसः प्रसादः ॥ १ ॥

श्रावस्त्यां खस्तिको नाम ब्राह्मणो निर्धनः पुरा ।
अशिश्रियकृशफलामगल्या कृषिजीविकाम् ॥ २ ॥

स क्षेत्रकर्मनिरतः शीतवातातपक्षतः ।
चकार हलकुदालभारवाहो गतागतम् ॥ ३ ॥

स कदाचित्समायान्तं श्रावकैः सहितं पथि ।
जिनं जायासखो दृष्ट्वा प्रसादं सहसा ययौ ॥ ४ ॥

प्रसन्नवदनां पर्णीं स जगाद विचिन्तयन् ।
दारिद्र्यदुःखमसमं दानपुण्यपरिक्षयात् ॥ ५ ॥

आवाभ्यामेष भगवान् पिण्डकेनापि नार्चितः ।
कुतः पुण्यपण्यग्राप्या धनसंपत्तिरावयोः ॥ ६ ॥

जीवत्यवमतो लोके नष्टकीर्तिर्विपद्यते ।
न स जीवो न निर्जीवः शोभते निर्धनो जनः ॥ ७ ॥

धनं जातिर्धनं विद्या धनं धर्मो धनं यशः ।
किं धनेन विहीनानां याच्चानिर्जीवितैरुणैः ॥ ८ ॥

परोपकरणीभूतैः किं दरिद्र्य सद्गौणैः ।
क्लेशार्थैर्भारिकस्येव मणिकाङ्गनभूषणैः ॥ ९ ॥

दरिद्रो दारिद्र्यं प्रविशति पुनर्दानविरहा-
दरिद्रः पापामा भवति धनलिप्सापरवशः ।

दरिद्रः सोच्छासो मृत इति न चात्रास्ति विमति-
दरिद्रस्यैवैता निजजनविहीना दश दिशः ॥ १० ॥

अभ्यर्चयावः सुगतं तस्मात्कृपणवत्सलम् ।
अनाराधितबुद्धानां मुधानां कुशलं कुतः ॥ ११ ॥
एष पश्चपलाशाक्षः क्षिपत्यापनब्रान्धवः ।
यत्र यत्र दृशं जाने तत्र तत्राशयः श्रियः ॥ १२ ॥

265

इति पत्युर्वचः श्रुत्वा ब्राह्मणी सादरा गृहे ।
 शुचि प्रणीतं विदधे भोज्यं भगवतः कृते ॥ १३ ॥
 भगवानपि सर्वज्ञस्तयोऽर्जात्वा समीहितम् ।
 प्रणयार्थनया चक्रे तस्य पूजाप्रतिग्रहम् ॥ १४ ॥
 ६ व्यक्तदारिग्रदुःखस्य भूयान्मे विभवोद्भवः ।
 चकार जिनपूजान्ते प्रणिधानमिति द्विजः ॥ १५ ॥
 अथ गत्वा निजं क्षेत्रं विग्रः शस्यवाङ्गरान् ।
 सर्वानपश्यसौवर्णन् सहसा ल्यक्तदुर्गतिः ॥ १६ ॥
 तस्य पुण्यसमुद्भूतं दृष्ट्वा हेम महीपतिः ।

10

तत्वाज विस्मितः प्रीत्या राजभागं प्रसेनजित् ॥ १७ ॥
 तेन हेमा सुमहता लब्धैश्वर्यनिधिद्विजः ।

स बुद्धप्रमुखं संधं सर्वभोगैरपूजयत् ॥ १८ ॥
 धर्मदेशनया शास्तुः स्रोतःप्रातिफलोदयात् ।

दृष्टसत्यः स कालेन प्रव्रज्यां समुपाददे ॥ १९ ॥

सर्वक्षेत्रप्रहाणेन तस्मिन्नर्हत्वमागते ।

तत्कर्म भिक्षुभिः पृष्ठे भगवानभ्यभाषत ॥ २० ॥

अन्यजन्मनि विप्रोऽयं काश्यपस्य महात्मनः ।

ब्रह्मचर्यं भगवतः शासनेन पुराचरत् ॥ २१ ॥

समादिष्टास्य तेनैव जन्मन्यस्मिन् महीयसी ।

मत्सकाशादियं सिद्धिः सेन्द्रोपेन्द्रसुरार्चिता ॥ २२ ॥

15

श्रुतेति तस्य सुकृतं कथितं जिनेन

सर्वे सविस्मयधियः कुशलादरेण ।

हर्षकुलाः सुचरितं प्रशशंसुरन्तः-

संक्रान्ततद्गुणमया इव भिक्षवस्ते ॥ २३ ॥

20

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 कर्षकावदानं नाम एकषष्टितमः पल्लवः ॥

25

६२ यशोदावदानम् ।

D 269

ऊर्णार्युपूर्णजनकाननसंनिवेशे

जातश्वमत्कृतिमयः पुरुषः स एकः ।

यस्यार्थ्यौवनसुखोचितचारुवेशे

वैराग्यमादिशति शान्तिसितं विवेकः ॥ १ ॥

5

न्यग्रोधरुचिरारामविहारिणि जिने पुरा ।

वाराणस्यां गृहपतिः सुप्रबुद्धाभिधोऽभवत् ॥ २ ॥

ल्यागोपभोगसंभारविभूषितधनोदयः ।

ऐश्वर्यं यः कुबेरस्य कोशलीनं न्यवेदयत् ॥ ३ ॥

स सर्वसुखसंपत्तौ निष्पुत्रः पुत्रचिन्तया ।

10

परं संतापमापेदे निःशल्याः कस्य संपदः ॥ ४ ॥

तं शोकशिखिसंसंतं बान्धवा बन्धुवत्सलम् ।

अचिरे चिरसंक्रान्तचिन्ताक्रान्तमानसाः ॥ ५ ॥

क्षीबोचितां गृहपते न चिन्तां कर्तुमर्हसि ।

D 271

धीराणां पृथुसत्त्वानां नास्ति लोकेषु दुर्लभम् ॥ ६ ॥

15

य एष विश्रुतो दिक्षु देशोऽस्मिन् पौरवूजितः ।

न्यग्रोधपादपत्तस्य पूजया सर्वमाप्यते ॥ ७ ॥

अपुत्राः पुत्रिणः केचित् निर्धना धनिनः परे ।

रोगिणोऽप्यरुजश्वान्ये दृष्टास्तदुपयाचितैः ॥ ८ ॥

सत्याचनचैत्यास्यः सोऽयं न्यग्रोधपादपः ।

20

फलं पुत्राभिधं तुम्यं दास्यत्युचितमर्थितः ॥ ९ ॥

इति तेषां वचः श्रुत्वा तानुवाच स सस्मितः ।

अहो तु मोहात्मेहाद्वा यूयं मर्खत्वमागताः ॥ १० ॥

खकर्मपरतत्रेऽस्मिन् लोके नियतिनिश्चले ।

स्थितिं करोति पुष्णाति हरते हन्ति कस्य कः ॥ ११ ॥

25

खकर्मोपनतं प्राप्य तुम्यत्वन्यस्य मुग्धधीः ।

खलालालवमाखाद्य श्वेव शुष्कस्य चर्मणः ॥ १२ ॥

वृक्षः पुत्रार्थदः पुंसामिलेतन्मूर्खभाषितम् ।

दातुं शक्तः स नाकाले पत्रमात्रमपि खयम् ॥ १३ ॥

D 273

तदधिष्ठातृदेवश्वेत्पूजालुभ्यः करोति तत् ।
पूर्णोपहारपूजां किं स्थयं सृजति नात्मनः ॥ १४ ॥

प्राप्तव्यं प्राप्य यदि वा द्युषाक्षरपदोपमम् ।
काकतालीयसंवादात्तदत्तं मन्यते जनः ॥ १५ ॥

5

प्राप्तव्यं यत्फलपरिणतौ कर्मणां प्राप्यते तत्
नानायन्नप्रणयपतनैर्लभ्यते न ललभ्यम् ।
यद्यैनैव स्वयमुपचितं भोगभागी स तस्मिन्
एतेनैतत्कृतमिति मुधा मन्यते मुग्धबुद्धिः ॥ १६ ॥

10

इति ब्रुवाणः सर्वेहरनुवन्धेन बान्धवैः ।
प्रेरितः स ययौ मूढ एकाकी पादपान्तिकम् ॥ १७ ॥

स कुठारं समादाय न्यग्रोधतरुमभ्यधात् ।
पूजायां मूलधाते वा सज्जोऽहं त्वामुपागतः ॥ १८ ॥
पुत्रप्रदातुः पूजां ते करिष्याम्यकृतां पैरः ।
नद्यां लामन्यथा छित्त्वा दग्ध्या पिष्ठा क्षिपाम्यहम् ॥ १९ ॥

15

इति तद्वचनं श्रुत्वा देवता वृक्षवासिनी ।
सहसैव भयोद्विग्ना कम्पमाना व्यचिन्तयत् ॥ २० ॥

D 275

न मया कस्यचित्सूनुर्वितं वा दत्तमिच्छ्या ।
जनः खर्मसंप्राप्तं मदत्तमिति मन्यते ॥ २१ ॥

20

इदं त्वपूर्वमायातं पुनर्नार्थं यदयं बलात् ।
कर्मयोगादसंप्राप्तौ दैवतं छेत्तुमागतः ॥ २२ ॥

स्थितिमात्रमिदं पूज्यः पूज्यते यत्फलार्थिभिः ।
कमबद्धफलालभे क देवः केन दापितः ॥ २३ ॥

चिकित्सायामसिद्धायां व्याधौ पुंसः खर्मणा ।
गृह्णन्ते नैव गणका न वैद्या न च मन्त्रिणः ॥ २४ ॥

25

वृक्षच्छेदविकल्पोऽस्ति न चास्या कार्यकारिणः ।
अन्यायाभिनिविष्टानां किमकार्यं प्रमादिनाम् ॥ २५ ॥

30

वृक्षच्छेदे न शक्तोमि स्थातुमन्यत्र निःसुखा ।
सङ्गदाभ्यासिकी प्रीतिर्मुनीनामपि दुस्त्वजा ॥ २६ ॥
इति संचित्य तूर्णं सा गत्वा शक्तस्य मन्दिरम्
तमर्थं विनिवेद्यासौ परित्रस्तावदत्पुरः ॥ २७ ॥

जनेन पूज्यमानापि वृक्षे तस्मिन्नहं सदा ।
नानार्थार्थिभिरल्पर्थं सोपवासैः कदर्थिता ॥ २८ ॥

लभन्ते सुकृताल्केचिल्केचिद्गच्छन्त्यधोमुखाः ।
तत्रैवान्ये प्रलीयन्ते हठमूर्खाः खलत्रैः ॥ २९ ॥

D 277

गतानुगतिकवेन प्रसिद्धिशरणे जनः ।
सर्वार्तिपरिहाराय मौर्ख्यान्मामेव धावति ॥ ३० ॥

उद्वेजिताप्यहं तीव्रं जनेनाकृतबुद्धिना ।
तरुं लक्षुं न शक्नोति तद्गुणावर्जिताशया ॥ ३१ ॥

बन्धक्लेशं विशति मधुपः पङ्कजं गन्धलुब्धः
पङ्कजातङ्कं गणयति विसाखादने नैव हंसः ।

शीतार्तश्च ल्यजति न जनः पावकं धूमधूमः
तस्मिन् दोषं स किल सहते यस्य येनोपयोगः ॥ ३२ ॥

5

10

तस्माद्वृक्षवियोगातां त्रातुर्महसि मां विमो ।
शरीरल्प्यागसद्वशः स्थानस्यागो हि देहिनाम् ॥ ३३ ॥

अर्थितः प्रणयेनेति पौलोमीरमणस्तया ।
पुत्रलाभं गृहपतेः कर्मायित्तमचिन्तयत् ॥ ३४ ॥

अत्रान्तरे वृत्रशत्रुर्देवपुत्रं त्रिविष्टये ।
सुमर्ति नाम संप्राप्तच्युतिकालं व्यलोकयत् ॥ ३५ ॥

15

माला म्लानिमुपाययौ खलनतिक्लिष्टेव कीर्तिस्तदा
छाया प्रादुरभूत्तमः परिचिता याच्चेव दैन्योदये ।

ख्लेदः पुण्यपरिक्षये नव इवापायश्चकारास्पदं
तस्याभूदरतिर्निपातपिशुना सद्वेषदोषेव धीः ॥ ३६ ॥

गुणिनः सुप्रबुद्धस्य पृथिव्यां प्रथितश्रियः ।
सुमते पुत्रतामेहि तमिल्याह सुरेश्वरः ॥ ३७ ॥

सोऽब्रवीत्तत्र मां काले शास्तुः शाक्यमुनेः पुरः ।
शक्रत्यानुत्तरोदारधर्मचक्रप्रवर्तने ॥ ३८ ॥

प्रव्रज्यासादनाय त्वं यदि संबोधयिष्यसि ।
तदहं सुप्रबुद्धस्य व्रजामि मुवि पुत्रताम् ॥ ३९ ॥

इत्युक्ते देवपुत्रेण शक्रेणोक्ते तथेति च ।
च्युतः स तस्मादाङ्गस्तप्तहयाः कुक्षिमाविशत् ॥ ४० ॥

D 279

20

25

30

देवता स्वपदं गत्वा सुप्रबुद्धमभाषत ।
 प्रव्रज्याभिरतः साधो भविष्यति सुतस्तव ॥ ४१ ॥

इति श्रुत्वा गृहपतिः प्रहृष्टः प्रययौ गृहम् ।
 प्रव्रज्यां वारयिष्यामि पुत्रस्येति विचिन्तयन् ॥ ४२ ॥

D 281 5 ततः कालेन तत्पत्ती ललिता नाम बालकम् ।
 सर्वाङ्गलक्षणोपेतमसूत कनकद्युतिम् ॥ ४३ ॥

सर्वं रत्नमयं तस्य जातस्येव व्यजायत ।
 छत्रं मूर्तमिवाश्र्व्यमुत्तंसं सुकृतश्रियः ॥ ४४ ॥

स यशोदाभिधानोऽभूद्यशोवृद्ध्या पितुः परम् ।
 विद्याकालाविभूतीनां समागमगृहोपमः ॥ ४५ ॥

10 देवतावचनं स्मृत्वा प्रव्रज्याशङ्कितः पिता ।
 तस्य चक्रे गृहपुरद्वारगोपुरक्षणम् ॥ ४६ ॥

अथाभ्येत्य स शक्रेण स्मारितः पूर्वसंविदा ।
 बभूव शमसंसिक्तः प्रव्रज्याभिमुखादरः ॥ ४७ ॥

15 स कदाचिन्निजोद्याने रथाखण्डः शनैर्वृजन् ।
 ददर्श जिनमायान्तं भगवन्तं यदच्छया ॥ ४८ ॥

हृदये सुखसंस्पर्शं वर्षन्तं प्रशामासृतम् ।
 तं विलोक्यैव सहसा रथादवतार सः ॥ ४९ ॥

तं त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य तत्पादनलिनद्वयम् ।
 स ववन्दे प्रसादार्द्दृशा तेनावलोकितः ॥ ५० ॥

20 भगवन्तं ग्रणम्भाथ प्रसन्नं तदनुजया ।
 जगाम निजमुद्यानं स तमेव विचिन्तयन् ॥ ५१ ॥

भिक्षुमश्वजितं ग्राह भगवानथ सस्मितः ।
 एषोऽन्तिकेऽद्य मे रात्रौ कुमारः प्रव्रजिष्यति ॥ ५२ ॥

25 इत्युत्त्वा स्वपदं याते सुगते सह भिक्षुभिः ।
 शक्रनिर्मितमद्राक्षीकुमारः श्वीकलेवरम् ॥ ५३ ॥

पूर्यपर्युषितक्लेदसीदत्कृमिकुलाकुलम् ।
 स दृष्ट्वा शवमुद्याने सोद्वेगः समचिन्तयत् ॥ ५४ ॥

विकारा एव तारुण्यरूपलवण्यकान्तयः ।
 चर्मांससमूहानामियं सा प्रकृतिर्वृणाम् ॥ ५५ ॥

लोल्लोचनमुनिषत्कुचयुगं कोषं शशाङ्कविषा-
भेतत्तन्नवयौवनोदयलसङ्कावण्यगण्यं वपुः ।

यातं पूतिवसावसेकविकलं ताम्यकुमिव्याकुलं
क्लिनक्लोमयकृद्विकीर्णसकलप्लीहान्निर्यन्नताम् ॥ ५६ ॥

अस्मिन् रागविमोहहारितदशः सर्वाङ्गसङ्गोत्सवे
संलीनाः स्तनमण्डले हतविष्यः प्रापुः परां निर्वृतिम् ।

यस्मादेष गतस्पृहः कवलने वैमुख्यवक्राननः
क्लेदोत्सादविषादकूणितमर्तिर्दूरं गतो जम्बुकः ॥ ५७ ॥

इति संचिन्त्य संजातगाढवैराग्यवासनः ।

जगामोद्यानविमुखः स शनैर्निजमन्दिरम् ॥ ५८ ॥

अत्रान्तरे दिनस्त्रानिखिन्नोऽभूत्रशमोन्मुखः ।

विरसं लोकवृत्तान्तं विलोक्येव दिवाकरः ॥ ५९ ॥

अशेषाशापरित्यागयोग्यं प्रशममीयुषः ।

संध्यारक्ताम्बरजुषः प्रत्रज्येव रवेरभूत् ॥ ६० ॥

लोकोत्तरपदं याते भानौ भुवनचक्षुषि ।

वासरोऽपि परित्यज्य लोकं तदनुगोऽभवत् ॥ ६१ ॥

ततः प्रत्यप्रतिमिरोद्वेगयोगं जगज्जुषाम् ।

प्रदीपमण्डलालोकः कृपयेव न्यवारयत् ॥ ६२ ॥

अस्मिन्नवसरे शास्ता यशोददयया स्वयम् ।

पुरनद्याः परं पारं तत्रास्त्वै समुपाययौ ॥ ६३ ॥

यशोदोऽपि दिनापायतुलया कल्यन् सुहुः ।

संसारासारतामेव शश्याभवनमाविशत् ॥ ६४ ॥

वेणुवीणामृदङ्गादिविनोदैर्मदनिर्भराः ।

तत्रापश्यस्तललनाः श्रमनिद्रानिमीलिताः ॥ ६५ ॥

वीणाविन्यस्तवदना मृदङ्गार्पितदोर्लताः ।

क्षणिकत्वात्सुखस्येव दुःखध्यानसुपागताः ॥ ६६ ॥

विलोक्य स्त्रसनास्ता मृता इव निश्चलाः ।

संजाताधिकवैराग्यः स चिरं समचिन्तयत् ॥ ६७ ॥

अहो बतास्मिन् विषये पर्यन्तविरसे परम् ।

एवंविधे वधूनान्नि मुग्धानां भृशमादरः ॥ ६८ ॥

D 285

10

15

20

25

D 287

30

विद्युद्विलसितान्यासामसत्सुखघनोदये ।

सुसानां च मृतानां च क्व स्मितं क्व च विभ्रमाः ॥ ६९ ॥

५ शेते कान्चिदधोमुखी विवलिता पृष्ठे च्युतास्यापरा
यातान्यापि विकाशितास्यविवरा सर्वाङ्गमुत्तानताम् ।

अंसासक्तविभक्तमुक्तकवरी काकैर्वृतेवापरा
चित्रं मे भवनं विलीननयनबैणं श्मशानायते ॥ ७० ॥

अहमद्यैव निष्क्रम्य प्रत्रज्यार्थी पुरान्तरात् ।

भगवन्तं व्रजाम्येव द्रष्टुं मोहनिवृत्तये ॥ ७१ ॥

विचिन्त्येति समादाय महार्हे रत्नपादुके ।

१० शक्रप्रभावात्स ययावज्ञातः पुररक्षिभिः ॥ ७२ ॥

अभिनिष्क्रम्य नगराद्वारां प्राप्य सरिद्वराम् ।

संसारमहसंक्रान्तं तापं लक्ष्मिवोद्यतः ॥ ७३ ॥

तमायान्तं विलोक्यैव भगवान् भूतभावनः ।

प्रीत्या संतरणे तस्य ययौ सोत्कण्ठतामिव ॥ ७४ ॥

१५ स हेमवर्णमुद्वम्य दक्षिणं दक्षिणं भुजम् ।

देहप्रभाप्रकाशेन तमः परिहरन् दिशाम् ॥ ७५ ॥

एहोहि प्राप्नुहि पदं निरपायमनामयम् ।

अभ्यधादिति तं दूरान्मेघघोषघनस्वनः ॥ ७६ ॥

श्रुत्वा भगवतः शब्दमभुतेनेव पूरितः ।

२० यशोदस्त्यक्तसंतापः सद्यः शीतलतां ययौ ॥ ७७ ॥

स्वत्त्वा स सरितस्तीरे महार्हे रत्नपादुके ।

दत्तावगाहामुत्तीर्य तां परं पारमासवान् ॥ ७८ ॥

भगवन्तं स संप्राप्य तापचन्दनपादपम् ।

प्रणनाम प्रसादार्हं चरणालीनशेखरः ॥ ७९ ॥

२५ ततस्तस्यासमोत्कर्षशालिनीं धर्मदेशनाम् ।

चकार शास्त्रा लेभेऽसौ यया विगतरागताम् ॥ ८० ॥

स्वाख्याते धर्मविनये ब्रह्मचर्याय सुत्रतः ।

स नियुक्तो भगवता प्रययौ पूर्णकामताम् ॥ ८१ ॥

सुप्रबुद्धः प्रबुद्धोऽथ श्रुत्वा निष्क्रान्तमात्मजम् ।

३० तद्वियोगग्रिसंतस्तमन्वेष्टुं विनिर्ययौ ॥ ८२ ॥

स शोकसहितस्तेहमोहेन महतार्दितः ।
व्रजन् ददर्श वारायास्तटान्ते रत्नपादुके ॥ ८३ ॥

स समुत्तीर्य सरितं भगवन्तं व्यलोकयत् ।
तत्प्रभावप्रतिच्छन्नं न तु पुत्रं पुरःस्थितम् ॥ ८४ ॥

ततः कृतप्रणामस्य तस्यापि भगवान् पुरः ।
धर्म्यया कथया मोह त्विषा तम इवाहरत् ॥ ८५ ॥

वीतमोहस्ततः पुत्रं स दृष्ट्वा विमलद्युतिम् ।
शास्तुश्वकारानुमतः प्रणयादधिवासनाम् ॥ ८६ ॥

भगवान्थ तद्रेहे कृत्या पूजाप्रतिप्रहम् ।
तं पनीसहितं चक्रे शुद्धशिक्षापदोज्ज्वलम् ॥ ८७ ॥

ततो यशोदसच्चिवाश्वत्वारः श्रीमतां वराः ।
विमलाख्यः सुबाहुश्च पूर्णकोऽथ गवांपतिः ॥ ८८ ॥

यशोऽप्नकाशितदिशं यशोदं भगवत्पुरः ।
ब्रह्मचर्यव्रतासकं श्रुत्वा तं देशमाययुः ॥ ८९ ॥

तेषां कुशलपाकेन प्रातानां भगवान् पुनः ।
विदधे धर्मविनये शासनं शुद्धशासनः ॥ ९० ॥

यशोदस्ते च चत्वारो भिक्षवः पञ्च चापरे ।
अर्हत्पदं दश प्रापुस्तदा भगवतोऽन्तिके ॥ ९१ ॥

श्रुत्वा यशोदवृत्तान्तं धन्यास्तस्तच्चिवाः परे ।
पञ्चाशदन्तिकं शास्तुर्गत्वा तत्तुल्यतां ययुः ॥ ९२ ॥

शतपञ्चकमन्यच्च तद्वृत्तान्तोदितादरम् ।
तत्तुल्यं धर्मविनयं लेभे भगवतोऽन्तिके ॥ ९३ ॥

ततः कदाचिद्द्वगवान् कौतुकात्सर्वभिक्षुभिः ।
पृष्ठः पुण्यं यशोदस्य सर्वज्ञस्तानभाषत ॥ ९४ ॥

पुरा प्रलेकसंबुद्धः पुरात्संप्राप्तपिण्डकः ।
वारातटान्ते भगवान् शिखी क्षणमुपाविशत् ॥ ९५ ॥

वर्तमाना व्रजतस्तेन ब्रह्मदत्तस्य भूपतेः ।
अनुगः सुप्रभो नाम विश्रान्तं तं व्यलोकयत् ॥ ९६ ॥

सखेदं तीव्रतापेन प्रचण्डकिरणे रवौ ।
तं दृष्ट्वा छत्रमादाय छायां तस्य चकार सः ॥ ९७ ॥

५

10

15 D 293

20

25

D 295

30

तस्यान्तिके ब्रह्मचर्यं समादाय सशासनम् ।
बभूव चित्तवैमल्याकुशलप्रणिधानवान् ॥ ९८ ॥

ततः प्रत्येकसंबुद्धस्तमुवाच प्रसन्नधीः ।
भविष्यतः शाक्यमुनेरन्तिके वोधिमाप्स्यसि ॥ ९९ ॥

५ इत्युक्तस्तेन नियतं कालेन त्यक्तविग्रहः ।
सोऽभवत्सुमतिर्नाम देवपुत्रश्चिरं दिवि ॥ १०० ॥

स एष पुण्यवानद्य यशोदः श्रेयसां निधिः ।
सुहृदामपि संप्राप्तः कीर्त्या कुशलसेतुताम् ॥ १०१ ॥

कृकिर्नाम क्षितिपतिः काश्यपस्याकरोत्पुरा ।
१०२ शास्तुः शरीरे निर्वाणे रत्नस्तूपमुदारधीः ॥ १०२ ॥
यशस्वी नाम तनयस्तृतीयस्तस्य भूपतेः ।
भक्त्या तस्मिन् मणिस्तूपे रत्नच्छत्रं न्यवेशयत् ॥ १०३ ॥
तेनापि पूर्वपुण्येन जन्मन्यस्मिन् महायशाः ।
जातो यशोदश्छत्रेण रत्नदीपेन भूषितः ॥ १०४ ॥

इत्यन्यजन्मसुकृतोदयबद्धमूलः
सोन्मेष एष शशिशुभ्रयशोऽशुपुष्पः ।
धर्मद्वुमः पृथुतरः फलितोऽस्य साधोः
श्रुत्वेति विस्मयमवाप स भिक्षुसंघः ॥ १०५ ॥

इति क्षेमन्द्रविरचितायां वोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
२० यशोदावदानं नाम द्विषष्टिमः पल्लवः ॥

शक्रवायुवरुणादयः सुरा
विक्रियां मुनिवराश्च यन्कृते ।
यान्ति तत्स्मरसुखं तृणायते
यस्य कस्य न स विस्मयास्पदम् ॥ १ ॥

5

द्विजन्मा मागधग्रामे विश्रुतश्रीर्महास्यले ।
न्यग्रोधकल्पनामाभून्महाशालकुलोद्भवः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सुरूपाख्या गृहोद्यानविहारिणी ।
असूत सुतमर्कामं पिप्पलस्य तरोरधः ॥ ३ ॥
जातमात्रे सुते तस्मिन् दीप्तजाम्बूनदद्युतौ ।
दिव्यांशुकं यशःशुभं तस्मात्प्रादुरभूतरोः ॥ ४ ॥
स पिप्पलायनो नाम वालः कमललोचनः ।
विद्याकलाकलितधीर्व्यवर्धत सह श्रिया ॥ ५ ॥
स पित्रा प्रार्थ्यमानोऽपि विवाहविमुखः सदा ।
वभूव विषयदेवी विवेकविशदाशयः ॥ ६ ॥

10

D 301

वंशच्छेदभयात्पित्रा स पुनः पुनरर्थितः ।
तमूचे रोचते महां न पाणिग्रहबन्धनम् ॥ ७ ॥
न तात कामकामोऽहं ब्रह्मचर्ये मतिर्मम ।
शमस्वाच्छन्द्यमुत्सृज्य कस्येष्ट भवबन्धनम् ॥ ८ ॥

15

ब्राष्पस्याद्या सततपतने होमधूमैः प्रवृत्तिः
सत्यग्रन्थिर्व्यसनसरणौ तुल्यहस्तार्पणेन ।
संसाराज्ञासमयचलने बन्धनं माल्यदाम्ना
मोहरोहोपहतमनसां हर्षहेतुविर्विवाहः ॥ ९ ॥
यैर्नृत्यानिललोलबालललनावल्लीविलासानुगा
वीणावंशरवा विवाहसमये प्रोत्साहितैर्न श्रुताः ।
हा पुत्रेति वधूप्रलापकलनक्षीबा न तेषां श्रिताः
श्रूयन्ते गुरुबाष्पगद्दगलद्वादियोगा गिरः ॥ १० ॥

25

इत्युत्त्वा तीव्रनिर्बन्धं पितरं जननीं च सः ।
हेमकन्यां समादाय कुशलैः शिल्पिभिः कृताम् ॥ ११ ॥
संजातां कान्तिसिक्तस्य कौतुकस्येव कन्दलीम् ।
कुलविच्छेदचिन्तात् धीरः पुनरुवाच तम् ॥ १२ ॥

30

D 303

तुल्यलावण्यवर्णास्या लभ्यते यदि कन्यका ।
 करोमि त्वद्विरा तात तदहं दारसंप्रहम् ॥ १३ ॥
 इति पुत्रवचः श्रुत्वा तत्तुल्यां दिवि दुर्लभाम् ।
 ब्राह्मणः कन्यकां मत्वा निराशोऽभूदधोमुखः ॥ १४ ॥
 ५ विगतानन्दनिस्पन्दं सुहृच्चतुरकाभिधः ।
 तं विग्रः श्रुतवृत्तान्तः शोकङ्गान्तमभाषत ॥ १५ ॥
 प्रयत्नमात्रसाध्येऽर्थे न शोकं कर्तुर्महसि ।
 एष व्रजाम्यहं द्रष्टुं कन्यकां कनकप्रभाम् ॥ १६ ॥
 इति स्त्रियस्य सुहृदः स कृत्वा धैर्यमग्रजः ।
 १० आदाय हेमप्रतिमां यथौ धीमान् दिगन्तरम् ॥ १७ ॥
 देवतालाङ्गुणच्छत्रं समाल्यांशुकभूषणम् ।
 गृहीत्वा दिक्षु वभ्राम कन्यापूज्यमुदाहरन् ॥ १८ ॥
 तत्पूजोपगताः कन्या नगरग्रामवर्त्मसु ।
 विलोक्यन् स सततं न तत्तुल्यामवासवान् ॥ १९ ॥
 D 305 १५ ततः कदाचिद्वृशाल्यां कपिलस्याग्रजन्मनः ।
 कन्यामपश्यद्वाल्यां हेमकन्याधिकप्रभाम् ॥ २० ॥
 विवाहविमुखीं कान्तां तां वैराग्यविवेकिनीम् ।
 २० स हेमशुल्कां कपिलं ययाचे कथिताच्ययः ॥ २१ ॥
 तं कन्याजनकः प्राह सत्कुलं कुलविश्रुतम् ।
 लोके न्यग्रोधकल्पस्य गोत्रे जातस्य काश्यपे ॥ २२ ॥
 किं तु कन्या प्रयत्नेन धनमन्विष्य दीयते ।
 दरिद्रोच्छासिनी सा हि पितुर्दहति मानसम् ॥ २३ ॥
 पर्ती कलहसंसक्ता कन्यका निर्धनार्पिता ।
 व्यसनोपहतः सूनुस्तप्ताश्वेतसि सूचयः ॥ २४ ॥
 २५ दत्वा श्रियं जलनिधिः पुरुषोत्तमाय
 ज्ञात्वाथ वामनतरं बलियाच्चया तम् ।
 अद्यापि सक्तवडवानलरूपशोकः
 सोच्छास एव न विमुच्चति तीव्रतापम् ॥ २५ ॥
 तस्माद्वित्तं समन्विष्य ज्ञात्वा तद्विभवोन्नतिम् ।
 ३० दास्यामः सत्कुले कन्या धनाधीना हि सद्गुणाः ॥ २६ ॥
 इति कन्यापितृः श्रुत्वा तत्पुत्रीणां च भाषितम् ।
 तथेत्युक्त्वा द्विजः प्रायाकुमारजनकान्तिकम् ॥ २७ ॥

सुवर्णवर्णलावण्या प्राप्ता कन्येति तद्वचः ।
न्यग्रोधकल्पः श्रुत्वै बभूवानन्दनिर्भरः ॥ २८ ॥

ब्रह्मचर्यैषिणीं श्रुत्वा कन्यकां पिप्पलायनः ।
स्वयमेवार्थिवेषेण प्रययौ तद्वहं शनैः ॥ २९ ॥

संप्राप्तातिथिसल्कारः स दृष्ट्वा तत्र तां कृती ।
ब्रह्मचर्यार्थिनीं ज्ञात्वा प्राह पूर्णमनोरथः ॥ ३० ॥

कल्याणि ब्रह्मचर्यार्थी विप्रोऽहं पिप्पलायनः ।
यत्कृते तेन विप्रेण त्वं प्रयदेन याचिता ॥ ३१ ॥

अहं विवाहविमुखः पित्रा चाल्यर्थमर्थितः ।
त्वमप्येवंविधा भद्रे दिष्ट्या तुल्यः समागमः ॥ ३२ ॥

इति तस्य वचः श्रुत्वा प्रहृष्टा तमुवाच सा ।
आवयोरविश्वद्वोऽयं विवाहः शमसंयमात् ॥ ३३ ॥

ततः समुचितावासप्रहर्पोत्साहपूरितः ।
निजं गत्वा स भवनं पितुवाक्यममन्यत ॥ ३४ ॥

कपिलोऽपि समन्विष्य तमनन्तधनोदयम् ।
प्रददौ तनयां तस्मै वररत्नैरलंकृताम् ॥ ३५ ॥

तयोर्महार्हविभवैर्वृत्ते परिणयोत्सवे ।
अलुप्तब्रह्मचर्योरुनिर्विकारः समागमः ॥ ३६ ॥

रूपयौवनसंभारे तयोः संयमशीलयोः ।
बभूव विभवग्लानिराज्ञाभङ्गान्मनोभुवः ॥ ३७ ॥

पर्यायैकनिद्रायां जागर्त्येकः समुत्थितः ।
इति तौ स्पर्शरक्षायै चक्रतुः शयनस्थितिम् ॥ ३८ ॥

कदाचिदथ शश्यान्ते कालव्यालं व्यलोकयत् ।
निद्रामुद्दितनेत्रायां भद्रायां पिप्पलायनः ॥ ३९ ॥

ततः स तद्वयात्तस्या दोर्लतां पार्श्वलम्बिनीम् ।
सदयश्वामरान्तेन रक्षोक्तिष्प्य वाससा ॥ ४० ॥

सहसा बाहुचलनत्रस्ता हरिणलोचना ।
सा सकम्पकुचालोलहारा पतिमभाषत ॥ ४१ ॥

आर्यपुत्र कथं नाम समयः सख्यादिनः ।
विस्मृतस्त्वं संजातो यदयं चित्तविष्टवः ॥ ४२ ॥

लज्जावहा विकारस्य केयमापतिता तव ।
स्वजन्ति धृतिमर्यादां भूधरा न तु साधवः ॥ ४३ ॥

5

10

D 309

15

20

25

D 311

इति तस्याः वचः श्रुत्वा तामुवाच स सम्मितः ।
भद्रे नास्त्वेव मनसः स्वप्नेऽपि मम विष्णवः ॥ ४४ ॥

किं वेष कृष्णसर्पोऽत्र भीषणः परिवर्तते ।
बाहुस्ते शयनालम्बी भीत्या संरक्षितो मया ॥ ४५ ॥

5

एतत्पत्त्युर्वचः श्रुत्वा लक्ष्मशङ्का जगाद सा ।
दिष्णा ते सत्यशीलस्य न काममलिना मतिः ॥ ४६ ॥

सर्पः साधुर्वराकोऽयं भयं रागोरगात्परम् ।
एकां हन्ति तनुं सर्पः कामः कायशतान्तकृत् ॥ ४७ ॥

रक्ष्यस्तस्माद्विकारोऽयमित्युक्त्वा विराम सा ।

10

तीव्रं च प्रशशंसास्याः संयमं पिप्पलायनः ॥ ४८ ॥

न्यग्रोधकल्पे कालेन सभार्ये त्रिदिवं गते ।
प्रभूतगृहसंभारचिन्ताभारमुवाह सः ॥ ४९ ॥

कदाचित्तैलपानाय वृषाणां तिलपीडने ।
तेन भद्रा समादिष्टा न्ययुङ्गः परिचारिकाः ॥ ५० ॥

D 313

15

ताः पीडिततिलासैलकुम्भेषु कृमिसंचयम् ।
च्युतं विलोक्य सीदन्तमूत्रुः सकरुणा मिथः ॥ ५१ ॥

अहो नु पापमस्माकं वहुप्राणिपरिक्षयात् ।
भद्रायाः सर्वमेतद्वा पातकं यद्विरा कृतम् ॥ ५२ ॥

तच्छुत्वान्तर्गृहगता भद्रा वैराग्यमाययौ ।

20

तस्मिन्नेव क्षणे भर्ता प्रविश्येवाच तां रहः ॥ ५३ ॥

भद्रे गृहमहाभारश्रान्तोऽहं न सहे सदा ।

कृषिक्षेशार्दितवृषप्राणहिंसानुशासनम् ॥ ५४ ॥

इमाः पर्यन्तविरसा निःसाराः सुखसंपदः ।

आस्वाद्यमानाः कुर्वन्ति नडशाखा इव व्यथाम् ॥ ५५ ॥

25

क्लेशशैवालजालेषु पापपङ्केषु वेश्मिनः ।

अवसन्ना गृहेष्वेव पङ्केष्विव जरद्रवाः ॥ ५६ ॥

तस्माद्वृहस्मारम्भस्त्वागयोऽयमावयोः ।

इत्युक्त्वानुमतः पल्या शान्त्यै निश्चयमादये ॥ ५७ ॥

स दत्वा धनमर्थिभ्यो गृहं च सपरिच्छदम् ।

30

निश्चक्राम समुन्मुक्तसर्वशापाशबन्धनः ॥ ५८ ॥

सोऽथ काश्यपगोत्रत्वान्महाकाश्यपतां गतः ।
तत्कालसम्यक्संबुद्धं काश्यपं समुपाययौ ॥ ५९ ॥
बहुपुत्राख्यचैलस्य मूले स्थितमुपेत्य तम् ।
तदत्तधर्मविनयः शुद्धां वोधिमवासवान् ॥ ६० ॥
भद्रापि लब्धविनया वैराग्याविष्टवर्मना ।
प्राक्पुण्यपरिणामेन लेभे कुशलमुज्ज्वलम् ॥ ६१ ॥
महाकाश्यपमालोक्य संप्राप्तं मुखवन्दताम् ।
तत्पुण्यं मिक्षुभिः पृथस्तानुवाच तथागतः ॥ ६२ ॥

D 315

5

प्रविरतनिग्विलानशस्यकाले
विषमतरे विनिवृत्तपिण्डपात्रं ।
कृशधनपुरुषेण काशिपुर्या
तगरशिर्वा महितः स्वभोजनेन ॥ ६३ ॥

10

कृकिनरपतिना कृतेऽपि चैल्ये
वरस्त्रिरत्नचिते तदात्मजश्च ।
मणिकनकविर्विच्चित्रमातपत्रं
व्यधित महकुशलाय पुण्यशीलः ॥ ६४ ॥

15

जन्मद्वयोपचितपुण्यमहोदयेन
सोऽयं महोपपदकाश्यपतामवाप ।
लब्धोन्नतिः कनकताल इव प्रभाव-
मर्हत्पदं कुशलमूलफलं विभर्ति ॥ ६५ ॥

D 317

20

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां वोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
महाकाश्यपावदानं नाम त्रिपटितमः पट्टवः ॥

६४ सुधनकिन्नर्यवदानम् ।

19

अभिनवकिसलयकोमलमनसामपि कुलिशकठिनैर्याणाम् ।
महतां मणिविमलानामपि भवति न रागसंक्रान्तिः ॥ १ ॥

5 शाक्यालये दर्शनमेव पित्रा
सर्वानुकम्पी भृशमर्थ्यमानः ।
यदा यदानन्दसुधारसेन्दु-
विवेश शास्त्रा निजराजधानीम् ॥ २ ॥

10

तदा तदा हर्ष्यगता मृगाक्षी
कर्णावितंसीकृतनेत्रकान्तिः ।
काल्या दिशां विस्मयमुछिखन्तं
यशोधरा तं दयितं विलोक्य ॥ ३ ॥

21

तत्संगमालिङ्गनयोनिराशा
भ्रान्ताखिलाशा विष्प्रमूर्छितेव ।
धृतिं वयस्यामिव वारयन्तीं
निरस्य सौधात्तनुमुत्ससर्ज ॥ ४ ॥

15

यदा यदा पल्लवेशलाङ्गी
देहं समुत्सृष्टवती सती सा ।
तदा तदा मन्मथमोहितां तां
दयार्द्धचक्षुर्भगवान् रक्ष ॥ ५ ॥

20

ततः कदाचिद्गत्वान् वनान्ते
तत्कौतुकाद्विक्षुगणेन पृष्ठः ।
जगाद् दन्तद्युतिचन्द्रिकाभि-
र्निवारयन् रागमिवाधरस्य ॥ ६ ॥

25

यशोधरा मद्विरहेण निलं
करोति यत्साहस्रेतदार्ता ।
हरन्ति धैर्यं वितरन्ति मोह-
मेष स्वभावः स्मरविभ्रमाणाम् ॥ ७ ॥

23

मयापि तस्या विरहेण पूर्वं
जन्मान्तरे मारविमोहितेन ।

संसक्तसंतापनिमित्तभूतः

खेदः प्रभूतव्यसनोऽनुभूतः^१ ॥ ८ ॥

पुरा जितामरपुरे सत्पुरे हस्तिनापुरे ।

राजा धनाभिधानोऽभूतिधानं गुणसंपदाम् ॥ ९ ॥

भुजेनालिङ्गिता भूमिः कृता कण्ठे सरखती ।

5

लक्ष्मीः प्रसाधिता येन कीर्तिरेव प्रत्वासिता ॥ १० ॥

रामायां तस्य जायायां तनयः सुधनाभिधः ।

अभवत्सहस्रंजातनिधानशतविंश्रुतः ॥ ११ ॥

सर्वविद्याकुमुदिनीविकासरसिकः सदा ।

कलावान्निर्मलरुचिर्यः पूर्णेन्दुरिवावभौ ॥ १२ ॥

10

बभूव तस्य भूमर्तुर्भूपतिर्भूम्यनन्तरः ।

मानी महेन्द्रसेनाख्यः प्रस्त्यातपृथुविक्रमः ॥ १३ ॥

तेन दुःसहदण्डेन सर्वसर्वस्वहारिणा ।

15 D 325

अकालकालकल्पेन पीडिताः शुशुचुः प्रजाः ॥ १४ ॥

तस्याधर्मप्रवृत्तस्य निवृत्तसुकृतोत्सवे ।

तीव्रोपतापसंतप्ते पुरे न वृषुष्रेनाः ॥ १५ ॥

प्रतिकूले महीपाले तत्र दुर्भिक्षिप्तवः ।

बभूव व्यसनेष्वेव भवन्ति व्यसनोदयाः ॥ १६ ॥

ततः क्लेशविशेषार्ताः सर्वे पुरानिवासिनः ।

कुपतिव्यसनोद्विगादेकीभूता व्यचिन्तयन् ॥ १७ ॥

20

राजा दोषाकरेण्यं जडेन जनता परम् ।

प्रत्यग्रकरपातेन नलिनीव निमीलिता ॥ १८ ॥

एष दुर्व्यसनी निलमसल्यामाल्यसंमतः ।

अस्मान्निपीड्य पुष्णाति विटचेटकगायनान् ॥ १९ ॥

कष्टा तत्राप्यनावृष्टिः पापशापेन भूपतेः ।

25

दुर्भिक्षजननी जाता जनसंक्षयसाक्षिणी ॥ २० ॥

सुतीक्ष्णः क्षमापालः खरमुखरमूर्गः परिजनः

कदर्थश्चामाल्याः कटुकपटकौटिल्यपटवः ।

पदस्थाः कायस्था विषमसुखरोगाः प्रकुपिताः

कथं सोऽयं सहाः कृपणदल्नो दारुणगणः ॥ २१ ॥

30

१ W1 has the following additional Sloka :—

खयम्भवर्चनमाहात्म्यमथ वक्ष्यामि हे जिनाः ।

यदर्चनात्पुर्घनोऽसौ लीरलादिकमासवान् ॥

D 327

धनः श्रीमान् श्रितिपतिः श्रूयते राष्ट्रवर्धनः ।
 गच्छामस्तत्पुरं सोऽस्मान् वत्सलः पालयिष्यति ॥ २२ ॥
 अपल्यमिव राष्ट्रं यः सदा पश्यति भूपतिः ।
 विषये जीव्यते तस्य जनकत्येव वेशमनि ॥ २३ ॥
 ५ इनि निश्चयमाधाय यशुस्ते हस्तिनापुरम् ।
 त्याज्यः कायोऽपि सापायः किं पुनर्देशसंश्रयः ॥ २४ ॥
 ज्ञात्वा महेन्द्रसेनोऽपि स्वपुरं निर्जनं नृपः ।
 तीत्रानुतापः सामर्प्यं महामाल्यानभापत ॥ २५ ॥

10

धनस्य धनिनो राज्ञः पुरं मत्पुरवासिनः ।
 प्रयाता इति नश्चारैः कथितं गृदचारिभिः ॥ २६ ॥
 दुर्भिक्षिखिना यदि ते याता मम रिपोः पुरम् ।
 तत्सर्वत्र भवन्त्येव पर्यायैर्देवविष्णुवाः ॥ २७ ॥
 अथवा राजदोषेण गतास्ते सुखवाञ्छया ।
 विष्टिदण्डकरोन्मुक्तः कस्य राज्ञः पुरे जनः ॥ २८ ॥

15

प्रायः परिचितद्वेषात्सदा नवनवैषिणः ।
 दूरस्थ एव सर्वस्य सर्वो भवति वल्लभः ॥ २९ ॥
 १० अस्मदभ्यधिकः कोऽसां तस्य भूमिपतेर्गुणः ।
 परेषां हरते येन मुख्या जाया इव प्रजाः ॥ ३० ॥
 उपायश्चिन्त्यतां तावत्स्य दर्पग्रशान्तये ।
 समृद्धिकारणं यच्च तद्विघातो विधीयताम् ॥ ३१ ॥

D 329

20

इति राजवचः श्रुत्वा महामाल्या बभाषिरे ।
 श्रूयतां देव येनासौ राजा धनजनोर्जितः ॥ ३२ ॥
 विषये नागराजोऽस्ति चित्रो नाम वहूदकः ।
 तस्य श्रितिपतेर्भूतः पुण्यवद्व इवोदयः ॥ ३३ ॥
 २५ अकाले शस्यनिष्पत्तिस्तत्यभावेण जायते ।
 कृपिसंपत्तिमूलाश्च भूमुजां सर्वसंपदः ॥ ३४ ॥
 तस्माद्विद्यावलानागः संहर्तुं यदि शक्यते ।
 तदा यान्ति स्वयं तस्य प्रजास्त्वामेव संश्रयम् ॥ ३५ ॥
 दीप्तमन्त्रबलं कंचित्स्मादनिष्य साधकम् ।
 नागराजस्य हरणे क्रियतां तर्णमुद्यमः ॥ ३६ ॥
 इत्यमाल्यवचः श्रुत्वा तथेत्याह महीपतिः ।
 स्वगुणाधानविकल्पः परदोषोदताः खलाः ॥ ३७ ॥

30

ततः प्रभूतकनकप्रदानपणघोपणाम् ।

D 331

कृत्वा ते मन्त्रिणः प्रापुर्नागवन्धनमन्त्रिणम् ॥ ३८ ॥

स तैर्विद्याधरो नाम सुवर्णपिण्णसंविदा ।

प्रार्थितश्वित्रमानेतुं प्रययौ हस्तिनापुरम् ॥ ३९ ॥

तत्र काननपर्यन्ते स्निग्धश्यामलपादपे ।

5

भवनं भोगिनां भर्तुः स ददर्श नभःप्रभम् ॥ ४० ॥

वलद्वकुलमालाया विद्यसत्तिलकश्रियः ।

वनलक्ष्म्या इवासनमण्डना मणिदर्पणम् ॥ ४१ ॥

तद्विलोक्यामलजलं सृहामलिनमानसः ।

मन्त्रानुव्यानसंनद्धः सिद्धै दिग्बन्धमादधे ॥ ४२ ॥

10

दिग्बन्धे विहिते तेन व्रतेनायुग्रतेजसा ।

शिरोव्यधा नागपतेरभूत्तसफणामणे: ॥ ४३ ॥

अथादृश्यः समुत्थाय तं दृष्ट्वा मन्त्रसाधकम् ।

कम्पमानः फणिपतिर्बन्धत्रासादचिन्तयत् ॥ ४४ ॥

बभूत्तमश्रुशब्दस्तिलिपिलोचनः ।

15

अकालकालसंकाशः कुलं हन्तुं समागतः ॥ ४५ ॥

वने संप्रति दिग्बन्धः कृतोऽनेन दुरात्मना ।

D 333

बभ्राल्येष न यावन्मां तावद्युक्तिक्रमः क्षमः ॥ ४६ ॥

तीरोपान्ते वसल्यस्मिन् महर्षिर्विलक्षयनः ।

जाने सोऽपि न मे साधुः परित्राणे प्रगल्भते ॥ ४७ ॥

20

तस्याश्रमपदे योऽसौ परिचर्यापरः सदा ।

लुब्धकः पश्चको नाम स मे संरक्षणक्षमः ॥ ४८ ॥

इति निश्चिल्य मनसा गत्वा स लुब्धकान्तिकम् ।

खवृत्तान्तं निवेद्यास्तै बन्धरक्षामयाचत ॥ ४९ ॥

साधकस्य वधायैव नागराजेन सोऽर्थितः ।

25

धन्वी तं देशमन्येत्य मन्त्रवीरं व्यलोकयत् ॥ ५० ॥

अस्मिन्नवसरे मन्त्री स प्रकोपी हुतानलः ।

आकृष्टिं नागराजस्य विदधे बन्धनोत्सुकः ॥ ५१ ॥

मन्त्राकृष्टे फणिपतौ क्षणं तद्वव्वनोदकम् ।

30

सविषादं रुरोदेव प्रोद्यद्वुद्दराण्डितम् ॥ ५२ ॥

संत्रासविहृलभुजंगवधूविषाद-
निःश्वासवेगविहितोज्ज्वलफेनमालम् ।
रक्षार्थनामिव चकार तरङ्गहस्त-
सक्ताञ्जलिप्रवलकम्पविलोमम्भः ॥ ५३ ॥

D 335

5

आते विद्यावलात्तेन नागे गरुडतेजसा ।
संकोचितविलाभेगे क्षिते च जलभाजने ॥ ५४ ॥
तं हेमलुब्धं बाणेन त्राससंदिग्धलोचनम् ।
विव्याध धनुराकृष्ण विषदिग्धेन लुब्धकः ॥ ५५ ॥
भग्नवाणं तमभेत्य भूयस्त्यक्तसुजंगमम् ।

10

करालकरवालेन त्विद्विलक्ष्यं चकार सः ॥ ५६ ॥
सा विद्या बन्धकी तस्य लोभादन्योपयोगिनी ।
अभूत्सिद्धापि मुग्धस्य खविनाशाय केवलम् ॥ ५७ ॥
मुक्ताः परोपतापाय विद्याविभवशक्तयः ।

15

सहसैव विमूदानां विनश्यन्ति सहासुभिः ॥ ५८ ॥
ततः प्रहर्षसंपूर्णः कृतज्ञः फणिनायकः ।
तं निनाय स्वभवनं लुब्धकं स्वेहलुब्धकः ॥ ५९ ॥
तत्र रत्नतलोद्यानविमानमणिवेशमसु ।
अभ्यर्च्यमानश्चित्रेण कंचित्कालमुवास सः ॥ ६० ॥

20

कदाचिदथ नागेन पूज्यमानः सविस्मयः ।
विद्युद्धामोपमं पाशममोघाख्यं दर्दश सः ॥ ६१ ॥
तं दृष्ट्वा तत्रभावं च श्रुत्वा नागनिवेदितम् ।
यत्तात्तदर्थनां चक्रे लुब्धको लुब्धमानसः ॥ ६२ ॥
अजर्यं समरोद्योगे सुराणामपि बन्धनम् ।

D 337

तं जीविताश्रिकं तस्मै ददौ प्रीत्या फणीश्वरः ॥ ६३ ॥

25

ततस्तं पाशमादाय चित्रमामङ्ग्य लुब्धकः ।
उत्तीर्ण नागभवनालुब्धार्थः स्वपदं ययौ ॥ ६४ ॥
नागप्रभवसंप्राप्तां चिरं भुक्त्वा स संपदम् ।
पुत्रायोत्पलकाख्याय पाशं दत्त्वा व्यपद्यत ॥ ६५ ॥

30

पालयन् पितुराचारं सोऽपि लुब्धकुमारकः ।
मुनेस्तस्य कुलस्थित्या परिचर्यापरोऽभवत् ॥ ६६ ॥
ततः कदाचित्सु मुनेविश्रान्तस्य स्थितः पुरः ।
शुश्राव काकलीगीतं कीर्णं कर्णरसायनम् ॥ ६७ ॥

गीतश्रवणनिस्पन्दनिलीनहरिणं वनम् ।
 चित्रन्यस्तमिवालोक्य सोऽपृच्छद्विस्मितो मुनिम् ॥ ६८ ॥

कमलाबन्धसंरक्षमधुपविनिसोदरः ।
 कुतोऽयं कोकिलालापललितः श्रूयते स्वनः ॥ ६९ ॥

इति लुब्धकपुत्रेण पृथमं मुनिरवीत् ।
 गायन्ति मधुरालापमेताः किन्नरकन्यकाः ॥ ७० ॥

द्वुमस्य किन्नरपते: कन्या कन्याशतैर्वृता ।
 पञ्चमिर्नागभवने क्रीडलेषा मनोहरा ॥ ७१ ॥

श्रुत्वैतल्कौतुकाक्रान्तः स पुनर्मुनिमध्यधात् ।
 अपि शक्नोति पुरुषः प्रातुं किन्नरकन्यकाम् ॥ ७२ ॥

तमुवाच मुनिर्यस्य भवेत्पाशः कराग्रगः ।
 अमोघाख्यः स शक्नोति हर्तुं किन्नरकामिनीम् ॥ ७३ ॥

स तदाकर्ण्य सोत्साहस्तं प्रणम्याथ लुब्धकः ।
 प्रययौ पाशमादाय भोगीन्द्रभवनान्तिकम् ॥ ७४ ॥

तत्र केलिविलासाङ्गं सोऽपश्यत्किन्नरीगणम् ।
 विभ्राणमनिलालोहमवल्लीवनश्रियम् ॥ ७५ ॥

मध्ये स्नानोस्थितां तासां स दर्दश मनोहराम् ।
 स्मरस्येव त्रिनेत्राग्निर्वाणजलदेवताम् ॥ ७६ ॥

अनङ्गविभ्रमारम्भनिर्भरोर्मिणि यौवने ।
 मज्जतः शैशवस्येव कुर्वाणामवलम्बनम् ॥ ७७ ॥

मेखलाबन्धसंनद्धदिव्याभरमनोरमाम् ।
 जलकेलिकलासिक्तस्फुरफेनावलीमिव ॥ ७८ ॥

लावण्यप्रसृतेनेव प्रवाहेण महीयसा ।
 हरन्तीं तारहरेण शशिशुभ्रनिशाश्रियम् ॥ ७९ ॥

कलयन्तीं जलोल्लीढां लीलापत्रलतां पुनः ।
 कर्णाभरणरत्नांशुकर्णोत्पलकपोलयोः ॥ ८० ॥

कस्तरीलेख्या सख्या लिख्यमानललाटिकाम् ।
 कलङ्ककलनाहैव्यं शमयन्तीं हिमत्विपः ॥ ८१ ॥

तां दृष्ट्वा विस्मयावेशपाशेनाकृष्टमानसः ।
 चक्रे पाशमोघाख्यं सज्जं सपदि लुब्धकः ॥ ८२ ॥

ततः संत्रासतरलाः सहसा हरिणेक्षणाः ।
 किन्नयोँ दिवमुत्पेतुः पाशहस्तं विलोक्य तम् ॥ ८३ ॥

5 D 339

10

15

20

D 341

25

30

D 343

5

10

15

20

D 345

25

30

लघुहस्ततया क्षिप्त्वा पाशं चक्रितलोचनाम् ।
 मनोहरं स जग्राह हरिणीमिव लुब्धकः ॥ ८४ ॥
 सा पाशविवशा तेन कृष्णा कष्टदशां श्रिता ।
 किमेतदिति नाज्ञासीक्षणं मूर्खानिमीलिता ॥ ८५ ॥

यूथभ्रष्टेव करिणी स्वजनालोकनाशया ।
 निरीक्षमाणा ककुभः सा संभ्रान्ता तमभ्यधात् ॥ ८६ ॥

मुञ्च मुञ्च दृढाक्षितां मा स्पाक्षीः परिरक्ष माम् ।
 कृता अपि भवन्त्येव शोकार्तिषु कृपालवः ॥ ८७ ॥

लोभादनुत्तमपदयुक्ता दिव्यकन्यका ।
 सद्यः प्रदीपा विद्येव निर्दहस्येव साधकम् ॥ ८८ ॥

मां विचार्य धिया धीमनुचिताय प्रयच्छतः ।
 भविष्यति तवावश्यं महान् धर्मधनागमः ॥ ८९ ॥

पीडां पाशकृतामेतां न सहं मुञ्च वन्धनम् ।
 स्वयं त्रजाम्यहं तत्र यत्र तेऽमिमता गतिः ॥ ९० ॥

दिवमुत्पद्य गच्छामि न त्वहं मुक्तवन्धना ।
 यदृशान्मे गतिर्व्याप्ति चूडारत्नं गृहाण तत् ॥ ९१ ॥

इत्युक्तः स तया सासं प्रयातः करुणाद्रिताम् ।
 चूडामणि समादाय पाशं सुत्त्वा जगाद ताम् ॥ ९२ ॥

समाश्वसिहि कल्याणि न शोकं कर्तुमर्हसि ।
 न नामानुचिताय त्वां प्रयच्छामि निजेच्छ्या ॥ ९३ ॥

अस्ति राजसुतः श्रीमान् गुणरत्नमहोदधिः ।
 पूरिताः ककुभः सर्वा येन कीर्त्यमृतोर्मिभिः ॥ ९४ ॥

स विद्यावन्धनादर्शः कलाकेलिविभूषणः ।
 सुवृत्तः सुधनो नाम निजवंशविशेषकः ॥ ९५ ॥

स ते समुचितः सुभ्रु विभ्रमाभरणं भुवः ।
 लागोपभोगसुभगः सुखोत्सव इव श्रियः ॥ ९६ ॥

सुरक्षितरग्नवर्वत्रिविद्याधरविलासिनाम् ।
 यः खर्वाकुरुते गर्वमुर्वराशर्वरीपतिः ॥ ९७ ॥

इति तेन कृताश्वासा वन्युवर्गवियोगिनी ।
 कुररीवातिकरुणं विललाप मनोहरा ॥ ९८ ॥

अत्रान्तरे विन्ध्यतटीं मृगयाकेलिकौतुकी ।
 प्रस्थितः सुधनो धन्वी शैसं देशमाययौ ॥ ९९ ॥

रथनेमिस्त्रैस्तस्य प्रनृस्यच्छिग्निमण्डली ।
 वनलक्ष्म्याः क्षणं लेखे लोलनीलदुकूलताम् ॥ १०० ॥
 स कपोलप्रणयिभिर्वभौ स्वेदोदविन्दुभिः ।
 संक्रान्तैः कुण्डलप्रान्तकान्तमुक्तापल्लंसित ॥ १०१ ॥
 स्यन्दनाश्रम्युरोदृतं दन्तदीर्घतिभिः पुरः ।
 हरनिव रजः पुञ्चं व्याजहार स मारथिम् ॥ १०२ ॥
 अहो मनोरथेनेव रथेनानिलरहस्या ।
 दूरोज्जिता स्वसैन्येन कियती लज्जिता क्षितिः ॥ १०३ ॥
 एता बालानिलोद्धासलोद्धपिण्डापल्लवाः ।
 हरनित हरितच्छायां हरिणाभरणा भुवः ॥ १०४ ॥
 एता बालप्रवालोष्टाः स्तवकस्तनवन्मुगः ।
 सोत्कण्ठा इव जृम्भन्ते मञ्चर्यः श्वसनाकुलाः ॥ १०५ ॥
 इमा मरकतश्यामशाष्पसंचयकञ्चुकाः ।
 राजन्ते कौसुमरजोरञ्जिता वनराजयः ॥ १०६ ॥
 एता विवलितग्रीवा हरिण्यस्त्रासविद्वताः ।
 नीलोद्धवनानीव सृजन्त तरलेक्षितैः ॥ १०७ ॥

5 D 347

एते निशाकरकराङ्कुरकान्तदन्ताः
 पल्लीपतिप्रणयिनीस्तनतुव्यकुम्भाः ।
 पश्यन्ति दन्तिशिशवः परितो रथं मे
 नेमिस्तनापहतचापलर्णीनकर्णाः ॥ १०८ ॥

एते निर्मलनर्मदापरिसरव्याजृभिवल्लीवल-
 त्युष्पोदामधूत्सवप्रणयिनः क्षीवा इवावृणिताः ।
 संनद्धाः शवरीनितम्बविलसन्मायूरपत्रावली-
 लीलान्दोलननर्मविभ्रमकलावन्धेषु विन्व्यानिलाः ॥ १०९ ॥

20

D 349

इति ब्रुवाणः करुणन् वनलक्ष्मीं नृपात्मजः ।
 शुश्राव निर्जनाकीर्ण किन्नर्याः करुणस्तनम् ॥ ११० ॥
 श्रुत्वैव कौतुकाकृष्टस्तस्मीपं कृपानिधिः ।
 सोऽन्येत्य सद्गुणादर्शस्तां ददर्श मृगीदशम् ॥ १११ ॥
 याच्चमानां परित्राणं लुब्धकं साश्रुलोचनाम् ।
 वनेचरभयोद्दिग्मिव काननदेवताम् ॥ ११२ ॥
 अन्वेष्टुं लुब्धकाकृष्टं स्वमङ्गमृगमागताम् ।
 खिनामिव वनभ्रान्त्या लक्ष्मीं हरिणलक्ष्मणः ॥ ११३ ॥

25

30

D 351

६

10

15

20

D 353

25

30

तां विलोक्य स सार्थ्यरूपातिशयविस्मितः ।
 अभिलापपटे क्षिंग्रं चित्रन्यस्त इवाभवत् ॥ ११४ ॥
 सोऽचिन्तयदहो रभ्यनिर्माणाभ्यासकारिणः ।
 अस्मिन् मुखसमुद्भेदे रेखापरिणतिर्विधेः ॥ ११५ ॥
 दुर्लभा भोगिभवते मर्त्यलोके कथैव का ।
 मन्ये लावण्यमुद्रेयं स्वर्गेऽप्यभिनवोदिता ॥ ११६ ॥

तारुण्येन निपीतशैशवतया सानङ्गशङ्गारिणी
 तन्वङ्गायाः सकलाङ्गसंगमसखीभङ्गिनवाङ्गीकृता ।
 निःसंरभपराक्रमः पृथुतरारम्भाभियोगं विना
 साम्राज्ये जगतां यथा विजयते देवो विलासायुधः ॥ ११७ ॥

इति विस्मयगर्भेण साभिलापेण चक्षुषा ।
 तां पिबन्तमिवाभ्येत्य प्रणम्य प्राह लुब्धकः ॥ ११८ ॥
 कुलकल्पद्रुमस्येयं द्रुमस्य दग्धिता सुता ।
 देव किन्नरराजस्य पाशेनापद्धना मया ॥ ११९ ॥

आनीता त्वकृते दिव्यकर्त्त्वंपा प्रतिगृह्यताम् ।
 त्वमेवास्या गुणोदार भर्ता भुव इवोचितः ॥ १२० ॥

अस्याश्वृद्धामणिरयं मया स्वेच्छागतिप्रदः ।
 गृहीतस्तद्विरहिता नेयं याति विहायसा ॥ १२१ ॥

रक्ष्यो मणिरयं नास्ति दत्तेऽस्मिन् संगमोऽनया ।
 इत्युक्तवास्मै ददौ कन्यारतं रतं च लुब्धकः ॥ १२२ ॥

गृहीता राजपुत्रेण सा महीपृष्ठालक्षणा ।
 सुधासिक्तेव तत्याज सदेशविरहानलम् ॥ १२३ ॥

उत्कण्ठालोकनालोलां तां वालहरिणीमिव ।
 ववन्ध लुब्धकत्यकां रागवागुरुया स्मरः ॥ १२४ ॥

किनरीं रथमारोप्य रक्तैरापूर्य लुब्धकम् ।
 हर्षपूर्णः स्वनगरं प्रतस्ये पार्थिवात्मजः ॥ १२५ ॥

स हस्तिनापुरं प्राप्य निवेद्य स्वकथां पितुः ।
 हर्षाद्विस्मयिना तेन विवाहे विहितोत्सवः ॥ १२६ ॥

सुकृतैर्भैर्ग्यतां यातां मूर्तामिव शशिश्रियम् ।
 अन्तःपुरप्रणयिनीं चक्रे किन्नरकन्यकाम् ॥ १२७ ॥

दधता मधुपेनेव तेनाधरमधुस्पृहाम् ।
 स्पृष्टा नतमुखाभोजा चकम्ये नलिनीव सा ॥ १२८ ॥

मौनेऽपि कथितोत्कण्ठा मुहुः कम्पेऽपि निश्वला ।
 वैलक्ष्येऽपि सुटल्लक्ष्मीस्तस्य ग्रीति ततान सा ॥ १२९ ॥

स शनैरधराखादे दत्वा दन्तविभीषिकाम् ।
 निमीलितदशस्तस्या मौनमुद्रामवारयत् ॥ १३० ॥

नीवीमोक्षे निषेधे च दम्पत्योः पाणिपद्मयोः ।
 विवाद इव सोत्कम्पं कङ्कणस्वनयोरभूत् ॥ १३१ ॥

स रागपल्लवस्तस्य विलासस्मितपुष्पितः ।
 कान्ताकुचफलाङ्कोऽभूद्गोग्यः संभोगपादपः ॥ १३२ ॥

अत्रान्तरे दाक्षिणात्यौ विप्रौ कपिलपुष्करौ ।
 आजग्मतुर्वृत्तिकामौ धनस्य नृपतेः सभाम् ॥ १३३ ॥

तौ विद्यातिशयश्चाध्यौ पौरोहित्यमवापतुः ।
 कपिलः क्षितिपालस्य राजपुत्रस्य चापरः ॥ १३४ ॥

तयोः स्पर्धानुबन्धेन सदा विवदमानयोः ।
 एकद्रव्याभिलोपेण विद्वेषः समजायत ॥ १३५ ॥

द्वेषदोषेण मातङ्गयोग्यनिर्धातयोस्तयोः ।
 विदधे मदलेखेव विद्या मलिनतां मुखे ॥ १३६ ॥

येषां वस्तुविवेकिनां गुणसखी लोकप्रकाशोन्मुखी
 विद्यादीपशिखा करोति विषमं द्वेषान्धकारं पुरः ।
 ते मोहोपहता विचाररहिताः सौजन्यजन्याहिता
 दग्धाश्वन्दनचन्द्रकान्तकमलस्यन्दोद्धतेनाश्चिना ॥ १३७ ॥

श्रुतिसृष्टिविवादेषु पुष्करेण पदे पदे ।
 निगृह्यमाणः कपिलः कोपतापादचिन्तयत् ॥ १३८ ॥

मन्दाभ्यासं द्वाभ्यासस्तीक्ष्णस्तीक्रमदोद्धतः ।
 सदा संसदि मामेव नयत्येष विलक्षताम् ॥ १३९ ॥

प्रज्ञावश्वकवृत्ताय श्रुतं दर्पज्ञराय च ।
 धनं धर्मनिषेधाय भवत्यधमचेतसाम् ॥ १४० ॥

दृष्टः परिभवत्येष राजपुत्राश्रयेण माम् ।
 तस्मादाश्रयमेवास्य श्रीमूलं प्रहराम्यहम् ॥ १४१ ॥

निधने राजपुत्रस्य युक्तयुपायेन केनचित् ।
 युक्तः कर्तुं प्रयत्नो मे मानस्तानि कथं सहे ॥ १४२ ॥

इत्युप्रपापसंकल्पस्तस्य द्वेषात्समुदयौ ।
 नास्ति तत्पतकं लोके यत्र कुर्वन्ति मत्सराः ॥ १४३ ॥

5 D 355

10

15

20

D 357

25

30

कथं पश्यति सद्ग्रीमं समदो व्यथिताश्रयः ।
 दत्तं नयनयोर्येन तीव्रामर्षविषाङ्गनम् ॥ १४४ ॥

रागः पापं परममधिकं दर्पपापं ततोऽपि
 क्रोधात्पापं जगन्ति न परं दृःसहं लोभपापम् ।

यावानेष व्यसनिनि जने गण्यते पापवर्गः
 पापांशस्य सृशति न तुलां सोऽपि विद्वेषसूतेः ॥ १४५ ॥

D 359

5

ततः कदाचिन्मेवास्त्वं क्रूरं कर्वित्वासिनम् ।

विसृष्टसैन्यहन्तारं सामन्तमपकारिणम् ॥ १४६ ॥

10

श्रुत्वा नरपतिः कोपाच्चतुर्थोपायनिश्चये ।

अमात्यानामनुमते कुमारमिदमब्रवीत् ॥ १४७ ॥

कुमार गम्यतां तर्णमुच्छ्रेत्तुं तरसा रिपुम् ।

ऋगेषपन्नं साम्राज्यं निःशल्यमिदमस्तु ते ॥ १४८ ॥

अयं ते समरारम्भे प्रभावाभरणो भुजः ।

आल्यानस्तम्भां यातु जगद्विजयदन्तिनः ॥ १४९ ॥

15

मेवे भूम्भृकुलाक्रान्तसंरम्भाभ्यविकोदये ।

हृते तव प्रतापस्य निर्विद्वावरणा दिशः ॥ १५० ॥

दुर्बलैः किं हतैरन्यैः सामन्तैरन्तवासिभिः ।

दृपः स एव हन्तव्यस्तद्वधे सर्वसिद्धयः ॥ १५१ ॥

20

किं कौतुकं यदि हरिः करिचक्रवाल-

माहन्ति दैवविहितं निजमेव भोज्यम् ।

पञ्चाननं यदि भिनति नखाङ्गासं

तत्स्य पौरुपकथापथमेति शौर्यम् ॥ १५२ ॥

D 361

इति पित्रा समादिष्टः समीहितरणोस्तवः ।

किन्नरीविरहालोलः सोऽमूदोलाकुलः क्षणम् ॥ १५३ ॥

25

अन्चिरागमनास्त्वानैर्यत्नेनाश्वास्य वल्लभाम् ।

जननीं स्वैरमभ्येत्य प्रणिपत्य जगाद् सः ॥ १५४ ॥

दुहिता शक्तकल्पस्य किनरेन्द्रस्य मानिनी ।

पाल्या विरहशोकार्ता मद्वात्सत्यविद्या व्यया ॥ १५५ ॥

अस्याशूद्धामणिरयं रक्ष्यः स्वेच्छागतिप्रदः ।

30

दातव्यः सर्वथा मार्तनान्यत्र प्राणसंशयात् ॥ १५६ ॥

इत्युत्तवा जननीहस्ते कान्तं कान्ताशिखामणिम् ।

निक्षिष्य स ययौ तर्णं सैन्याच्छादितदिव्युखः ॥ १५७ ॥

तस्य वाजिव्रजोद्भूतरजः पुञ्जधनोऽयः ।
प्रययौ राजहंसानां संत्रासायासहेतुताम् ॥ १५८ ॥
दूरं प्रयाते दियते विरहेण मनोहरा ।
बभूव बालनलिनीपलाशशयनाश्रया ॥ १५९ ॥

५

सोकण्ठाया दिवसगणनारम्भनित्याभियोगे
संख्यालेखासरणिमवनौ कम्पलोळं लिखन्त्याः ।

तस्याः पाणौ निपतिरणकङ्गणे तानवेन
क्षिप्रं मुक्तावलयकलनामश्रुधारा चकार ॥ १६० ॥

द्रेषः पुष्टशरे सुखे विमुखता देहेऽपि निःखेहता
पत्सौ ध्यानपरायणव्यमनिशं तन्नाममन्ने जपः ।

D 363

शश्या भूमितले तथापि सुतनोस्तापक्षतिर्नाभवत्
नूनं निश्वलर्णनरागमनसां मुक्तिर्न तीव्रतैः ॥ १६१ ॥

लीना स्फटिकपर्यङ्के हरिचन्दनपाण्डुरा ।
चन्द्रलेखेव सा तन्वी ज्योत्स्नामव्यगता वर्भा ॥ १६२ ॥

कदाचिदथ भूपालः खम्भर्शनशङ्क्रितः ।

15

पुरोहितं समाहूय पप्रच्छ कपिलं रहः ॥ १६३ ॥

दृष्टमद्य मया स्वप्ने निरुद्धं शशुभिः पुरम् ।
पाटितोदरकृष्टेश्च ममाङ्गैः परिवेष्टितम् ॥ १६४ ॥

खम्भस्यास्य विपाकार्हं फलं ब्रूहि महामते ।

विचिन्तय शुभोदर्कामुचितां च प्रतिक्रियाम् ॥ १६५ ॥

इति पृष्ठः क्षितीशेन क्षणमन्तः पुरोहितः ।
भक्तिदम्भधृतध्यानः समीहितमचिन्तयत् ॥ १६६ ॥

उपायोऽयं मया दिष्ठ्या प्राप्तः सुचिरचिन्तितः ।

पुष्करस्याश्रयोच्छित्तै राजपुत्रविनाशने ॥ १६७ ॥

प्रिया मनोहरा ज्येष्ठं जीवितं तस्य किन्नरी ।

20

अभावे नियतं तस्या न स जीवति द्रुःखितः ॥ १६८ ॥

इति संचिन्त्य शनकैर्मिथ्यालेदविपादवान् ।
अभ्यधाद्वसुधार्धीशमहितैर्पी पुरोहितः ॥ १६९ ॥

दुःखमोऽयं त्वया देव हृदयाकम्पनः परम् ।

दृष्टः स्पष्टफलं तस्य दुःसहं कथमुच्यते ॥ १७० ॥

25

प्रभुभक्तिरतस्थानां दोषेष्वविहितात्मनाम् ।
न कर्णकटुकं वक्तु निषेधोऽस्ति हितैषिणाम् ॥ १७१ ॥

राज्याङ्ग्रांशः शरीराद्वा खमस्यास्य फलं स्फुटम् ।
शङ्कविरहितैः कार्यः प्रतीकारोऽत्र भूतये ॥ १७२ ॥

पुष्करिण्यां क्रतुक्षेत्रे पूर्णायां पशुशोणितैः ।
स्नातस्वं मार्जितो विप्रैर्भूरितसुवर्णदः ॥ १७३ ॥

५

किन्नरीमेदसा वहि हुत्या कुशलमाप्यसि ।
अन्तःपुरे खुशा तेऽस्ति किन्नरी न तु दुर्लभा ॥ १७४ ॥

इति तस्य वचः श्रुत्वा क्रूरपातककूणितः ।

नृशंसवृत्तसंत्रस्तस्तमभाषत भूपतिः ॥ १७५ ॥

D 367

निजजीवितरक्षायै कथं खीवधमुत्सहे ।

10

किन्नरीविरहेऽत्रश्यं न च जीवति मे सुतः ॥ १७६ ॥

इति भूमिभुजा तस्य प्रत्याख्याते समीहिते ।

तं पापाभिनिवेशेन पुनः प्राह पुरोहितः ॥ १७७ ॥

अहो राजन् जानीपे धीमानपि जनस्थितिम् ।

त्रिवर्गसाधनं त्याज्यं न राज्यं न च जीवितम् ॥ १७८ ॥

15

अर्था इव स्वजनमित्रकलन्त्रपुत्रा

नष्टाः स्थितस्य पुरुषस्य पुनर्भवन्ति ।

उच्छ्वासमात्रविरहे गतजीवितस्य

तत्कालसंनिहितमष्टसदेव सर्वम् ॥ १७९ ॥

त्यज्यन्ते जीवितस्यार्थं निजदेशप्रियात्मजाः ।

20

जीवितादपरं राजन् जीवलोकेऽस्ति न प्रियम् ॥ १८० ॥

इति जीवितलोभाय तेन नानानिदर्शनैः ।

शनैः प्रतारितः पापे राजा युक्तमन्यत ॥ १८१ ॥

ततः सुसंभृतरम्भे प्रवृत्ते यज्ञकर्मणि ।

कृतायां पुष्करिण्यां च पूर्णायां पशुशोणितैः ॥ १८२ ॥

D 369

25

राजा कथितवृत्तान्ता निजपती स्वयं रहः ।

पुत्रप्रवासशोकार्ता पापत्रस्ता व्यचिन्तयत् ॥ १८३ ॥

अहो मूर्खतरो राजा मोहान्धेन पुरोधसा ।

खुशावधविधानेऽस्मिन् प्रेरितः पृथुपातकैः ॥ १८४ ॥

यत्तैरपरिहार्येऽपि निवद्वे निधनावधौ ।

30

परप्राणापहरेण मूढा वाञ्छन्ति जीवितम् ॥ १८५ ॥

यदि जीवितलुच्छेन मुग्धा मृगवधूरिव ।

खण्डापि हन्यते राजा तर्किं वद्याम्यहं सुतम् ॥ १८६ ॥

मातस्त्वयेयं वात्सल्यात्पात्या मम मनोहरा ।
 इत्युत्त्वा सुधनः मूर्गतो निश्चिप्य मे वधूम् ॥ १८७ ॥
 तस्माच्छूडामणि मत्तः प्राप्य व्योम्ना प्रयातु सा ।
 भविष्यति तया पत्युर्जीवन्त्या संगमः गुनः ॥ १८८ ॥
 इति संचिन्त्य सा गत्वा साश्रुनेत्रा खुपान्तिकम् ।
 राजवृत्तं निवेदायै मोल्कम्पा पुनरब्रवीत् ॥ १८९ ॥
 वस्ते चूडामणि बद्धा गच्छ तूर्णं विहायसा ।
 नृपः पापप्रवृत्तोऽयं न सदाचारमीक्षते ॥ १९० ॥
 यज्ञभूमिं व्यया गत्वा गन्तव्यं व्योमवर्मना ।
 अन्यथा व्यामसौ वेत्ति गूढन्यस्तां भया कचित् ॥ १९१ ॥
 इति भर्तुप्रवासार्ता वचः श्रुत्वा मनोहरा ।
 तत्संगमाय रक्षन्ती यत्वात्प्रियतरं वपुः ॥ १९२ ॥
 श्वश्रवा दत्तं समादाय बद्धा मृद्धि शिखामणिम् ।
 नृपाहृता क्रतुक्षेत्रं गत्वा व्योम व्यगाहत ॥ १९३ ॥

D 371

राजनैतत्त्वं समुचितं यत्प्रियस्यापि मूनो-
 वैद्या पत्नी निजपदमियं सत्ति तुम्यं गताहम् ।
 रक्ष्यश्वासौ प्रतिहतभृत्तिर्मद्वियोगे कुमारः
 तत्रेत्युत्त्वा तनुतरतिर्द्विभ्रमैः सा जगाम ॥ १९४ ॥

तस्यां गतायां नृपतिर्यज्ञविनेन शङ्कितः ।
 पुरोहितस्तमवददेव मा संशयं कृथाः ॥ १९५ ॥
 मन्त्रैर्मया समाकृष्टः क्रूराख्यो ब्रह्मराक्षसः ।
 निर्विन्नस्ते क्रतुः सिद्धः सा हता तेन किनरी ॥ १९६ ॥

इति मिथ्यावचस्तस्य राजा सत्यममन्यत ।
 नर्सन्ते कुटिलैर्मुग्धा यन्नपुत्रकलीलया ॥ १९७ ॥
 पितुर्भवनमभ्येत्य कीर्णहर्षी मनोहरा ।
 न्यवेदयत्खवृत्तान्तं वहन्ती वल्लभं हृदि ॥ १९८ ॥
 सा पितुः शासनान्मर्त्यसङ्गसौरभशान्तये ।
 हेमकुम्भशतैः स्नानं पञ्चमिः प्रत्यहं व्यधात् ॥ १९९ ॥
 मर्त्यमोदः प्रतनुतां क्षालितायाः शनैर्यौ ।
 सुधनस्त्रेहसंयोगी न तु रागो मृगीदशः ॥ २०० ॥
 दिव्योद्यानोपभोगेषु न सा निर्वृतिमाययौ ।
 अन्यत्र बद्धरागाणां रतिर्नान्यन्त्र देहिनाम् ॥ २०१ ॥

10

15

20

D 373

25

सा कान्तविरहकान्ता कदाचिद् व्योमगामिनी ।
 तां नागभवनोपान्तवनान्तवसुधां यथौ ॥ २०२ ॥
 तत्राश्रमस्थलीसकं महर्षिं वल्कलायनम् ।
 अवदत्सा समभ्येत्य प्रणामविनमन्मुखी ॥ २०३ ॥
 ५ लुधकस्योपदिशता भवता मम बन्धनम् ।
 त्वमेव बृहि भगवन् यदि युक्तमिदं कृतम् ॥ २०४ ॥
 इति तस्या वचः श्रुत्वा किंचिद्वृजानताननः ।
 तामुवाच मुनिर्भूग्यं तर्वपा भवितव्यता ॥ २०५ ॥
 अमोघपाशस्तस्यार्साल्यज्ञाला कथितं मया ।
 १० उपलभ्य कथां धूर्तस्त्वां ववन्ध स लुधकः ॥ २०६ ॥
 द्रुष्टामनां न जार्नामः कौटिल्यं क्रृचेतसाम् ।
 सल्प्रवादमुखराः सद्ग्रावसरला वयम् ॥ २०७ ॥
 इत्युक्त्वा मुनिना तन्वी प्रणयात्तमभाषत ।
 भगवन् क्षम्यतामेतद्वालवचनचापलम् ॥ २०८ ॥
 १५ इदं तु भवतामग्रे यन्मया किंचिदुच्यते ।
 ललनामुभगः सोऽयं सदाचारश्चयतिक्रमः ॥ २०९ ॥
 कैथातिथित्वमायान्ति चापल्ये गुरवोऽपि यत् ।
 सा वियोगाग्नितापस्य ज्वालायोगासहिष्णुता ॥ २१० ॥
 दुःखोद्भूरणसंनद्धाः संतसानां दयाल्वः ।
 २० कार्यान्तरङ्गाः प्रायण भवन्त्यनुचितेष्वपि ॥ २११ ॥
 पाशवन्धाद्वियुक्ताहं लुधकेन प्रलापिनी ।
 निवद्धा राजपुत्रेण स्वेहपाशेन हारिणा ॥ २१२ ॥
 सुभगः सुधनाग्न्योऽसौ मद्वियोगानलाकुलः ।
 अमुना यदि मार्गेण समेष्यति तवान्तिकम् ॥ २१३ ॥
 २५ तदिदं भवता वाच्यं कारुण्याद्वचसा मम ।
 स्थिता त्वद्विरहायासनिःसुखाहं गृहे पितुः ॥ २१४ ॥
 उत्कण्ठामनुकम्पां वा सहजां वा कृतज्ञताम् ।
 दाक्षिण्यं वा पुरस्फूल्य तूर्णमागम्यतामिति ॥ २१५ ॥
 दुर्गमः किन्नरपुरे मार्गः क्लेशशताश्रयः ।
 ३० अभूमिरेव मत्यानामल्पवीर्यबलोजसाम् ॥ २१६ ॥

१ Tibetan translation of this verse is not available.

दीपा तपेवनान्तेऽस्मिन् सुधा नाम महौषधिः ।
दृश्यते हविषा पत्त्वा पातव्या सा स्थयं ल्या ॥ २१७ ॥

तत्रभावात्समुत्तीर्य क्लेशं सत्त्वसहायवान् ।
कैलासहासशुभ्रेण पथा मत्पुरमेष्यसि ॥ २१८ ॥

इदं च तस्मै दातव्यं मदभिज्ञाङ्गुलीयकम् ।
इत्युक्त्वा विषमं मार्गं कथयित्वा ऋगेण सा ॥ २१९ ॥

विम्ब्रप्रतिक्रियोपायान् संदिश्याश्चर्ययुक्तिभिः ।
आशाबन्धधृतप्राणा ययौ दत्त्वाङ्गुलीयकम् ॥ २२० ॥

तथा कथितमाकर्ण्य दूराध्वतरणाङ्गुतम् ।
अङ्गुलीयकमादाय तदेवाचिन्तयन्मुनिः ॥ २२१ ॥

अत्रान्तरे राजसूनुर्जित्वा मेघं महीपतिम् ।
आययौ कोशमादाय दयितादर्शनोत्सुकः ॥ २२२ ॥

स विवेश स्ननगरीं सामन्तच्छत्रमण्डलैः ।
फुलफैनस्मितस्याब्धेः कुर्वीणः संनिभं नभः ॥ २२३ ॥

स्नुषावैशसवृत्तान्तकथनक्लेशकम्पितम् ।
अथान्तःपुरमन्येत्य जनकं प्रणनाम सः ॥ २२४ ॥

अधोमुखाखिलजनं शोकशल्यहृतोत्सवम् ।
पितुरन्तःपुरं दृश्वा स विग्रियमशङ्कत ॥ २२५ ॥

अपि जीवति सा तन्वी विरहार्ता मनोहरा ।
इति ब्रुवाणं न यदा तमूचे कश्चिदप्रियम् ॥ २२६ ॥

तदा जगाद जननी पुत्रं जीवति ते प्रिया ।
गता चूडामणि प्राप्य किं तु जीवितसंशये ॥ २२७ ॥

इति श्रुत्वैव सहसा स पपात महीतले ।
कीर्णहारलतां कुर्वन् साश्रुधारामिव क्षितिम् ॥ २२८ ॥

तुषारशीकरस्मेहरिचन्दनवारिभिः ।
स लब्धसंज्ञः शनकैर्विललापाश्रुगङ्गदः ॥ २२९ ॥

अनाकाशशाङ्कश्रीरमन्थामृतवाहिनी ।
अयत्नरक्तवलभी कं सा कुसुमधन्वनः ॥ २३० ॥

गुरुशासनयन्नितेन दूरं

ब्रजता बाष्पनिरुद्धलोचनायाः ।

विहिता न धृतिर्मया मृगाक्ष्या-
स्तदयं मे पतितः स्मराभिशापः ॥ २३१ ॥

देहि प्रतिवचः सुभ्रु क गतासि मनोहरे ।
मया प्रमादमूढेन हरिणाक्षी न रक्षिता ॥ २३२ ॥
तत्समागमसौभाग्यश्लाघस्य सुरसंसदि ।
ममैव मर्यलोकस्य वद्वियुक्तस्य का द्युतिः ॥ २३३ ॥

५

इति ब्रुवाणः शनकैः कान्तासंभोगसाक्षिषु ।
उद्धानेषु प्रियतमां विचेतुं स्वयमाययौ ॥ २३४ ॥
वश्वयित्वा परिजनं स रजन्यामलक्षितः ।
गत्वा वनान्तं वन्नाम समेषु विषमेषु च ॥ २३५ ॥
तीव्रागपिशाचेन महता स विमोहितः ।
उन्मत्त इव प्रपञ्च चेतनाचेतनानपि ॥ २३६ ॥

१०

D ३४३

ब्रूहि सखे शुकशावक सख्युः
प्राणसखीं निखिलेन्दुमुखीं ताम् ।
तदशनच्छदरागविभागे
बिम्बफलेऽस्तु सदा तव भोगः ॥ २३७ ॥

१५

हंहो हंस सितांस शंस नलिनीलीलावतंसद्युते
दृष्टा सौरभसश्चपद्मवदना किं कान्तिकल्लोलिनी ।
यस्याः पीनपयोधराग्रविलुन्मुक्ताकलापस्य सा
हंसस्येव विभाति रोमलतिका शैवालवल्लीच्युता ॥ २३८ ॥

२०

तस्येति तीव्रव्यसनानुबन्धात्
प्रलापिनः प्रस्त्रलतः समेऽपि ।
दिशन् प्रकाशं दययैव मार्गे
शनैर्जगाहे गगनं सितांशुः ॥ २३९ ॥

२५

इयामापतेर्मन्मथवान्धवस्य
कान्तं स दृष्टाम्बरचुम्बि बिम्बम् ।
संदर्शितं सस्मितमिन्दुमुख्या
मेने मुखं व्योमविमानशङ्कात् ॥ २४० ॥

D ३४५

मूकं कलङ्काङ्कमवाप्तदोष-
मविभ्रमं हासविलासहीनम् ।
चिरेण निश्चित्य शशाङ्कमेव
प्रपञ्च गच्छनरनाथसूनुः ॥ २४० अ ॥

३०

अपि त्वया कान्तिसखी सखे खे
तुल्येक्षणा लक्ष्ममृगस्य दृष्टा ।
तवोदिता यद्वदनोपमान-
संबन्धलब्धा जगति प्रसिद्धिः ॥ २४१ ॥

कर्यं न किञ्चित्कथयत्यस्य मे
गतस्य कान्ताकथनार्थिभावम् ।
परार्थसंपादनशीतलेन
कलावता कस्य कृतोऽनुरोधः ॥ २४२ ॥

अपि त्वया क्षिग्धतडित्यकाशा
घनस्तानी कापि मयूर दृष्टा ।
त्वद्वृह्मारस्य सुहृत्स यस्या
विचित्रमाल्यः कवरीकलापः ॥ २४३ ॥

भुजंग काञ्चिद्द्रवता भुजंगी
दृष्टा क्षचित्सा वररत्नचूडा ।
विषच्छटाः पश्य यथा विसृष्टा
मां दुःसहेऽस्मिन् विरहे दहन्ति ॥ २४४ ॥

सारङ्ग सारङ्गविलासिनी किं
दृष्टा त्वया मन्मथपार्थिवस्य ।
यस्याः कठाक्षोत्पलसंविभागे-
विभान्ति मन्ये गहने हरिण्यः ॥ २४५ ॥

अपि त्वया विभ्रमजन्मभूमि-
वनस्पते पछवपेशलोष्टी ।
लीलाविलोला ललना वनान्ते
लतेव दृष्टा स्तवकावनम्रा ॥ २४६ ॥

अनेन नूनं वनकुञ्जरेण
सा राजरम्भा परिम्भलौल्यात् ।
आकृष्य नीता घनसंनिभेन
संछादिता वा शशिनः कलेव ॥ २४७ ॥

इति काननकुञ्जेषु तस्योन्मादप्रलापिनः ।
शोकादिव विवर्णेन्दुवदना रजनी ययौ ॥ २४८ ॥
स नागभवनासन्तीरोपान्तं तपोवनम् ।
शैनैः ग्रविश्य पग्रच्छ महर्षिं वल्कलायनम् ॥ २४९ ॥

5

10

15

B 387

20

25

30

इह विरहविचिन्ताशोकनिश्चासमूर्च्छ-
न्मदनदहनधूमश्यामसैककवेणी ।
अपि शमितशशाङ्कोदामसौन्दर्यदर्पा
मुनिवर हरिणाक्षी किञ्चरी कापि दृष्टा ॥ २५० ॥

६

इति कान्तावियुक्तस्य प्राप्तस्योन्मादिनीं दशाम् ।
मुनिः श्रुत्वा वचस्तस्य परिज्ञाय तमब्रवीत् ॥ २५१ ॥
समाश्वसिहि विश्राम्य संतापस्त्व्यज्यतामयम् ।
दृष्टा सा तव कल्याणी मया मानसचन्द्रिका ॥ २५२ ॥

१०

यूथब्रष्टेव करिणी निरपेक्षापि जीविते ।
पाशाङ्कृष्टेव हरिणी धार्यते सा ल्वदाशया ॥ २५३ ॥
पाणौ शोते वदनकमलं प्रस्तरे पल्लवानां
तापङ्गान्ता तरलवचनस्तंसिनी गात्रलेखा ।
आशाबन्धे धृतिरिव मतिस्त्वद्वियोगाङ्गुलाया-
स्तस्या नैव क्वचिदपि मनः किं तु विश्रान्तिमेति ॥ २५४ ॥

१५

द्रुमस्य किञ्चरपतेः स्थिताहं भवने पितुः ।
आगन्तन्यं त्वया दूर्णमिति त्वां संदिदेशा सा ॥ २५५ ॥

११-३८९

वीर्यसत्त्वबलोपायधैर्योत्साहवतामपि ।
अगम्ये किञ्चरपुरे क्रमाद्वर्त्मं शशंस च ॥ २५६ ॥
इदं च त्वकृते दत्तं तया रत्नाङ्गुलीयकम् ।
यस्य स्निग्धप्रभास्यङ्गैर्दिशो यान्ति पिशङ्गताम् ॥ २५७ ॥

२०

इत्यानन्दसुधासिक्सुक्तवा धैर्यवलम्बनम् ।
अङ्गुलीयं ददौ तस्मै मार्गं चाकथयन्मुनिः ॥ २५८ ॥

पथा तदुपदिष्टेन सोपायेन नृपात्मजः ।
धीरः प्रचक्रमे गन्तुं धनदाध्युषितां दिशम् ॥ २५९ ॥

२५

स सिद्धां धृतपाकेन सुधां पीला महौषधिम् ।
लब्धद्विबलमाहात्म्यः सायुधः प्रययौ शनैः ॥ २६० ॥

ऋद्ध्वा संनिहितं तस्य सर्वोपकरणं पथि ।
अभूत्सत्त्वसहायानां स्वाधीनाः सर्वसंपदः ॥ २६१ ॥

अथ विद्याधरवधूविलासहसितद्युतिम् ।

३०

हिमवन्तमतिक्रम्य कुक्कुलाद्रिमवाप सः ॥ २६२ ॥
फलोपहारैः स्वीकृत्य तत्र वानरयूथपम् ।
वायुवेगास्वयमारुद्धा स तं शैलमलङ्घयत् ॥ २६३ ॥

अथाजपथनामानमतिचक्राम भूधरम् ।

D. 393

निहत्याजगरं धोरं विप्लवं विवेषुणा ॥ २६४ ॥

वीणास्वनैर्वशीकृत्य राक्षसीं कामरूपिणीम् ।

कामरूपाद्विमुलूद्धय प्रययौ किन्नरीप्रियः ॥ २६५ ॥

बलवान् मुद्राधातनिखातैः शत्रुशङ्कुमिः ।

5

एकधारं ततः शैलमाहुरोहातिसाहसः ॥ २६६ ॥

अथोप्रतरमारुद्ध वज्रकाल्यं स पर्वतम् ।

गृधरूपां समालोक्य राक्षसीं पिशितैषिणीम् ॥ २६७ ॥

परिवृत्तेन संछन्नः समांसमृगचर्मणा ।

स पादमूले तस्याद्रेस्तस्यौ निश्वलविग्रहः ॥ २६८ ॥

10

मांसलुध्वा तमुत्क्षिप्य गृधरूपा निशाचरी ।

निदधे शिखरस्याप्रे भोक्तुं भीषणविग्रहा ॥ २६९ ॥

मृगचर्म समुत्सृज्य तां निहत्य स वीर्यवान् ।

नीरन्ध्रखदिराकीर्ण प्राप खादिरभूधरम् ॥ २७० ॥

प्रविश्य तद्गुहां लेखे शिलां व्यस्य महौषधिम् ।

15

शीतातपतमःसर्पराक्षसादिभयापहाम् ॥ २७१ ॥

स यन्नपर्वतौ प्राप्य संघटैः प्राणहारिणम् ।

D. 395

यन्नकीलं शराग्रेण छित्त्वा चक्रे विनिश्वलौ ॥ २७२ ॥

यन्नकीलसमुच्छेदैर्यन्नद्वारं विदार्य सः ।

द्वेदनं यन्नचक्रस्य यन्नयुक्तौ तथायसौ ॥ २७३ ॥

20

तीव्रप्रहरौ पुरुषौ यन्नमेषौ च दुःसहौ ।

यन्नोप्रदन्तनिष्पेषौ तथा मकरराक्षसौ ॥ २७४ ॥

घोरान्धकारागम्भीरं गुहाकूपं विलङ्घय च ।

तुङ्गां सरितमुत्तीर्य हत्वा तत्कूलराक्षसान् ॥ २७५ ॥

आशीविषावृतजलां पतङ्गाल्यां च निम्नगाम् ।

25

रोदिनीं च नर्दीं तीरे यस्याः किन्नरचेटिकाः ॥ २७६ ॥

कुर्वन्ति रोदनरवैर्विन्म तदत्तचेतसाम् ।

तद्विधां हासिनीं नाम हासापहृतचेतसाम् ॥ २७७ ॥

दिशन्ति पुलिने यस्या व्यसनं किन्नराङ्गनाः ।

लङ्घयित्वापगाक्षान्या वेत्रां प्राप्य नर्दीं ततः ॥ २७८ ॥

30

कूलवेत्रलतालम्बी तस्यामथ तिर्तीष्या ।

पवनप्रेरितां पात्रवेत्रवर्णीमवाप सः ॥ २७९ ॥

D 397

तथा प्राप परं पारमाशयेवातिदीर्घ्या ।
 ददर्श किन्नरपुरं स्फारस्फटिकमन्दिरम् ॥ २८० ॥
 प्रविश्य स शनैः प्राप्य कान्तां कनकपञ्चिनीम् ।
 तत्तीरतस्मारुद्ध्य तस्यै रत्नतावृतः ॥ २८१ ॥

६

स ददर्शम्बुजरजः पुञ्जैः सुरभिपञ्चरम् ।
 हेमकुम्भैर्जलं तत्र नयन्तीः किन्नराङ्गनाः ॥ २८२ ॥
 कुम्भोक्तेषे श्रमार्तायास्त्रैकस्याः समेल सः ।
 हस्तालम्बेन साहार्थं कृत्वा प्रपञ्चं तां शनैः ॥ २८३ ॥
 मातः कस्य कृते तोयमिदं यत्नेन नीयते ।
 यद्वक्त्या गण्यते नायं भवतीभिः परिश्रमः ॥ २८४ ॥
 इति तेन प्रियगिरा सा पृष्ठा तमभापत ।
 माधुर्यधुर्यसौन्दर्ये पक्षपातवती क्षणात् ॥ २८५ ॥
 मर्त्यामोदापनोदाय सदा सुरभिवारभिः ।
 पितुः किन्नरराजस्य गिरा स्नाति मनोहरा ॥ २८६ ॥
 १० १५
 तयेति कथितं श्रुत्वा सुधासिक्त इव क्षणात् ।
 स हेमकुम्भे निक्षेप तदभिज्ञाङ्गुलीयकम् ॥ २८७ ॥

D 398

ज्ञान्यास्ततस्तदभिहारि मनोहरायाः
 कुम्भात्पपात कुचकुम्भयुगेऽङ्गुलीयम् ।
 यस्यांशुमत्प्रतिमरत्नमयूखलेखाः
 क्षिप्रं नखक्षतविलासतुलामवापुः ॥ २८८ ॥
 २०
 मूर्ति ततः खमनुरागमिवाकलर्थ्य
 रत्नाङ्गुलीयकमनङ्गकथान्तरङ्गम् ।
 सा कान्तमागतमवेल कुतस्त्वयेदं
 संप्राप्तमित्यवददुच्छ्रसितेव दासीम् ॥ २८९ ॥

२५

ततस्तामवदद्वासी देवि पुष्करिणीतटे ।
 स्थितः कोऽपि युवा कान्तः प्रत्यक्ष इव मन्मथः ॥ २९० ॥
 निक्षिप्तं हेमकुम्भेऽस्मिन्दिं तेनाङ्गुलीयकम् ।
 भजते यत्रभागर्भं पयः कुङ्गमकान्तताम् ॥ २९१ ॥
 इति तद्वचनं तन्वी प्रियं श्रुत्वा मनोहरा ।
 ३०
 निक्षिल्य दयितं प्राप्तमानिनाय तयैव तम् ॥ २९२ ॥
 तया गुप्ततरे न्यस्तं कान्तमुद्यानमन्दिरे ।
 कुमुद्रीव शशिनं गत्वापस्थन्मनोहरा ॥ २९३ ॥

परस्परालोकनविभ्रमेण

D. 401

वियोगसंतापनिवेदनेन ।

तयोः प्रहर्षानुभवेन लेखे

शोभामरोषाङ्गवतीमनङ्गः ॥ २९४ ॥

यद्यकिंचिद्विरहसमये चिन्तयाभ्यस्तमन्त-

र्यद्यत्रौढप्रमदसुहृदा मन्मथेनोपदिष्टम् ।

यद्यत्रेष्णः सदृशमुचितं यद्यदौत्सुक्यराशे-

स्तत्तसर्वं प्रणयसुभगं दम्पती चक्रतुस्तौ ॥ २९५ ॥

ततः प्रच्छन्नवृत्तान्तं लज्जमाना मनोहरा ।

निवेद्यादर्शयतिप्रियोः पर्ति भूमिमनोभवम् ॥ २९६ ॥

ततः किनराजस्तां कोपप्रस्फुरिताधरः ।

उवाच दर्शनपथं परिह्वत्यात्मजापतेः ॥ २९७ ॥

अहो प्रमादपतिता दैवादनुचिते जने ।

न विमुश्वसि दुर्वृत्ते क्षाल्यमानापि रक्तताम् ॥ २९८ ॥

यौवनोत्पत्तिलावण्यं स्पृहणीयं दिवौकसाम् ।

बत प्रयातमेतत्ते मर्त्येत्वेन शोच्यताम् ॥ २९९ ॥

उदग्रगोत्रप्रभवा घनयौवननिर्भरा ।

निम्नगे क्षोभविभ्रष्टा यातासि सुतरामधः ॥ ३०० ॥

विद्वद्वेषगजननी कुलवैलक्ष्यकारिणी ।

मलिना खलविद्येव संमतासि न कस्यचित् ॥ ३०१ ॥

रूपमात्रेण दृष्टा त्वं यदि मर्त्यवशं गता ।

तकिं न रमसे हेमनिर्माणपुरुषत्विषा ॥ ३०२ ॥

प्रभावगुणहीनस्य पुंसश्चास्तराकृतेः ।

आलेख्यपुरुषस्येव सौन्दर्यं भित्तिरञ्जनम् ॥ ३०३ ॥

वधो मे लत्पतिः पापे हीनसंबन्धलज्जया ।

मुखं द्रष्टुं न शक्नोमि त्वद्याच्चासादिवौकसाम् ॥ ३०४ ॥

सल्यमुत्साहयुक्तस्य कुलस्योन्नतिशालिनः ।

जरेव किल कायस्य कन्या संकोचकारिणी ॥ ३०५ ॥

इति सा भर्त्सिता पित्रा तमुवाच नतानना ।

असूत्रहारं कुर्वाणा कुच्योर्बाष्पविन्दुभिः ॥ ३०६ ॥

कोपादनुचितं तात नैतन्मां वक्तुमर्हसि ।

न श्रूयन्ते प्रभावेण किं नराः किनराधिकाः ॥ ३०७ ॥

६

10

15

D. 403

20

25

30

D 406

गरुडस्यापि दुर्लङ्घ्यामिमासुलङ्घ्य यः क्षितिम् ।
 प्रभावभूमिरायाति मनुष्यः स कथं भवेत् ॥ ३०८ ॥
 गुणसंवादिनी मूर्तिर्भवत्येव शरीरिणाम् ।
 करोत्यानन्दसंवादं द्युतिरेव हिमत्विषः ॥ ३०९ ॥

६

जात्या किं क्रियते तात खभावानुगुणा गुणाः ।
 पूर्णेन्दुरमृतस्यन्दी काल्कूटस्य सोदरः ॥ ३१० ॥
 भवत्यन्तर्गुणाः केचिच्छन्नदोषास्तथापरे ।
 अपरीक्ष्य न कर्तव्या मणीनां मूल्यलङ्घ्नना ॥ ३११ ॥

10

श्रुत्वैतत्क्लिन्नरपित्सत्तथेति विचिन्त्य च ।
 जामातरं समाहृय गुणजिज्ञासयात्रवीत् ॥ ३१२ ॥
 वया कान्त्या जितास्तावदेते किन्नरदारकाः ।
 संदर्शितप्रभावस्तु दिव्यसंबन्धमर्हसि ॥ ३१३ ॥

अत्यायतं शरवणं कृत्योद्युतशरं क्षणात् ।
 व्युत्पन्न्यूनमुच्चित्य पुनर्देहि तिलाटकम् ॥ ३१४ ॥

15

संदर्शय धनुर्वेदे दृष्टलक्ष्यादिकौशलम् ।
 ततः कीर्तिपताकेयं तवायत्ता मनोहरा ॥ ३१५ ॥
 इत्यशक्येऽपि कौटिल्यात्प्रेरितस्तेन कर्मणि ।
 सर्वं कान्तानुरागेण कुमारः कर्तुमुदयौ ॥ ३१६ ॥

D 407

मिथ्याश्रमक्लेशफले प्रवृत्तं शरपाटने ।
 तं विज्ञाय सहस्राक्षः पक्षपातादचिन्तयत् ॥ ३१७ ॥
 किं भाद्रकल्पिको वोधिसत्त्वोऽयं पार्थिवात्मजः ।
 नियुक्तः किन्नरेन्द्रेण निष्फले क्लेशकर्मणि ॥ ३१८ ॥
 अस्यास्मिन् समयायासे कार्यं साहाश्यकं मया ।
 इति संचिन्त्य शकोऽस्य कर्मनिष्पत्तिमादधे ॥ ३१९ ॥

20

शतक्रतुसमादिष्टैर्यक्षैः सूकररूपिभिः ।
 उत्पाटिते शरवणे समे व्युतं तिलाटकम् ॥ ३२० ॥
 एकीकृतं समुच्चित्य शक्रसृष्टैः पिपीलकैः ।
 कुमारः किन्नरेन्द्राय विस्मिताय न्यवेदयत् ॥ ३२१ ॥
 स सप्त कनकस्तम्भान् सप्त तालान् बलोर्जितः ।
 सूकरीचक्रसंयुक्तान् विद्वा निशितपत्रिणा ॥ ३२२ ॥

25

30

शास्त्रविक्रमकलाशिलपशक्तिमदर्शयत् ।
ययास्य पेतुर्मुक्ते दिव्याः कुसुमवृष्टयः ॥ ३२३ ॥
विस्मितोऽपि प्रभावेण तस्य किन्नरभूपतिः ।
पुनस्तद्वच्चनयैव तां तां युक्तिमन्त्यत् ॥ ३२४ ॥

D 409

दधति विपुलाश्र्वये मौनं हसन्ति सतां स्तुतौ
मलिनवदनाः कीर्त्युक्तर्थे व्रजन्ति विवादिताम् ।
अपि गुणशतैर्नाराध्यन्ते विश्वदधियः परं
परपरिभवक्षोभारम्भस्थिरभिनिवेशिनः ॥ ३२५ ॥

5

स तमूचे प्रभावोऽयं दिव्यः प्रकटितस्त्वया ।
प्रज्ञाप्रकर्षमधुना संदर्शयितुर्महसि ॥ ३२६ ॥
अभिनवर्णरूपाणां तुल्याभरणवाससाम् ।
किनरीणां स्थितां मध्ये गृहाण निजवल्लभाम् ॥ ३२७ ॥

10

इत्युक्तः स पुनस्तेन किनरीशतपञ्चकम् ।
तुल्यवर्णवयोवेषं ददर्श व्यग्रमग्रतः ॥ ३२८ ॥
तासां मध्ये परिज्ञाय स जग्राह मनोहराम् ।
वल्लीवनसंछन्नां भृङ्गश्वृतलतामिव ॥ ३२९ ॥
देवोऽयमिति निश्चिय ततस्तं किन्नरेश्वरः ।
तुष्टस्तस्मै ददौ दिव्यरत्नैः सह मनोहराम् ॥ ३३० ॥

15

श्लाघोपभोगविभवैः पूजितस्तेन सादरम् ।
जायासखस्तमामन्त्र्य कुमारः स्वपुरं ययौ ॥ ३३१ ॥
मनोहराग्रां पुत्रं प्राप्तमालोक्य भूपतिः ।
राकेन्दुदर्शनोद्भूतः सुधाम्बुधिरिवाबभौ ॥ ३३२ ॥

D 411

पुत्रं ततश्चरितचन्द्रसितातपत्रे
राज्येऽभिषिद्य परितापहरं प्रजानाम् ।
संतोषशीतलविवेकसुखाभिरामां
छायामसेवत नृपः प्रशमद्दुमस्य ॥ ३३३ ॥

20

प्राप्ताभिषेकं सुधनं प्रभाते
तं समरत्नानि पृथुप्रतापम् ।
नवप्रभावप्रभुभावभीत्या
सेवानिवासार्थमिवोपजग्मुः ॥ ३३४ ॥

25

स वोधिसत्त्वः सुधनोऽहमेव
यशोधरा सापि मनोहराभूत् ।
तद्विप्रयोगव्यसनानलार्तिः
कामानुबन्धादियती मयाता ॥ ३३५ ॥

तस्मात्कामः कमलवदनानेत्रपर्यन्तवासी
वर्ज्यः सद्विः शममृगवधूबन्धकेलीकिरातः ।
स्फूर्जत्पुष्पप्रसरजरजः पुञ्जहालाहलोग्रै-
लोकः शोकव्यसनविशिखैर्मोहनैर्येन विद्धः ॥ ३३६ ॥

इति भिक्षुगणः स्वयं जिनेन
स्वकथां तां विनिवेदितां निशम्य ।
सरसं पृथुमूलमेव मेने
शतशाखस्य मनोभवं भवस्य ॥ ३३७ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां वोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
सुधनकिन्नर्यवदानं नाम चतुःषष्ठितमः पछ्वः ॥

६५ एकशङ्खावदानम् ।

प्राग्जन्माभ्यासलीनादतिसरसलसद्वासनामूलशेषात्

निःशङ्खस्यापि जन्तोः कमलकलनया जायते मानसेऽस्मिन् ।

रागः संभोगलीलापरिमलपटलाकृष्टसर्वेन्द्रियाणा-

मेकत्रैवातिमात्रं सरसमधुलिहां बन्धनं यः करोति ॥ १ ॥

न्यग्रोधारामनिरतं पुरा शाक्यपुरे जिनम् ।

भगवन्तं समापन्नाः प्रच्छुर्भिक्षवः पुनः ॥ २ ॥

प्रवृत्तशान्ति परिवृत्तवेषं

निवृत्तसंसारविकारवृत्तम् ।

अन्तःपुरं लां नृपतेविशन्तं

यशोधरा वीक्ष्य विमुह्यतीव ॥ ३ ॥

त्वदर्शने तिष्ठति सर्वथैव

विभूषिता कम्पतरङ्गिताङ्गी ।

भोज्याधिवासे भवतः करोति

विलोभनं मोदकपात्रहस्ता ॥ ४ ॥

नाथापि शान्ति समुपैति तस्या

मनोविकारः स बहुप्रकारः ।

त्वदाननेन्दुधुतिविप्रयुक्ता

सीदस्थलं सा हि कुमुद्वतीव ॥ ५ ॥

इति स्मयाद्विक्षुगणेन पृष्ठः

किञ्चित्सितेनाधरपल्लवस्य ।

प्रत्युपमुक्ताफलविदुमामां

निवेश्य शोभां भगवान् बभाषे ॥ ६ ॥

यशोधरादैव विकारयुक्तां

विभर्ति नैतामभिलाषलीलाम् ।

जन्मान्तरेऽपि स्मरविभ्रमैर्मे

सा मोदकैर्लोभनमेव चक्रे ॥ ७ ॥

काश्यः पुरा काशिपुरे नरेन्द्र-

श्वन्द्रावदातधुतिकीर्तिरासीत् ।

अप्यकुशः शत्रुमदद्विपाना-

मतीक्षणवृत्तः सरलसभावः ॥ ८ ॥

D 4

10

D

20

25

30

D 419

पुत्रार्थिनस्तस्य तपःप्रयत्नै-
 रैकैव कन्या नलिनी बभूव ।
 प्रायः प्रजापालनसावलेपाः
 स्वल्पान्वया एव भवन्ति भूपाः ॥ ९ ॥

६

अन्तःपुरे तां परिवर्धमानां
 चित्ते च चिन्तां नृपतिर्विचिन्त्य ।
 आहूय विद्वप्यमुखानमाल्यान्
 प्रजागरप्रस्तरतिर्जगाद ॥ १० ॥
 विस्तीर्णशाखं स्थिरवद्धमूल-
 मध्युन्नतं सर्वजनोपजीव्यम् ।

10

अवैमि तुल्यप्रसवावहीनं
 द्वुणक्षतं वृक्षमिवाधिपत्यम् ॥ ११ ॥
 एकैव कन्या नलिनी भमास्ति
 वयः प्रदानोचितमाश्रयन्ती ।

15

तस्यां प्रयत्नेन वरार्पिताया-
 मपत्यता तत्प्रणयोऽपि दूरे ॥ १२ ॥

D 421

पाणौ प्रदीप्तामिव दीपवर्ति
 धर्तु न शकोति जनः स्वकन्याम् ।
 न्यासार्थतुल्या हि परार्पणीया-

20

श्विन्ताफला एव कुलस्य कन्याः ॥ १३ ॥
 न मृत्युदेया न च पौरयोग्या
 दूरोचिता एव नरेन्द्रकन्याः ।
 अज्ञातनिल्याचरितस्य दूरं

25

मृतस्य जातस्य च को विशेषः ॥ १४ ॥
 तस्मात्प्रयत्नेन मया स कश्चि-

जामातृभावे गुणवान्नियोज्यः ।

स्वदेशमुत्सुज्य ममैव देशे
 विभर्ति यः पुत्र इवाधिपत्यम् ॥ १५ ॥

30

श्रुतं मया जहुसुताप्रवाह-
 पुष्पावदाते पुलिनोपकण्ठे ।
 साहञ्जनीनाम्नि तपेवनान्ते
 राजार्पितास्ते किल काश्यपाल्यः ॥ १६ ॥

तस्य सुतं प्रस्तवणेन वीर्यं
दैवोदयादश्मनि संनताम्रे ।
तोयस्थृहार्ता हरिणी निपीय
सुवर्णवर्णं सुषुवे कुमारम् ॥ १७ ॥

वने मृगीस्तन्यविवर्धितोऽसौ
पित्रा गृहीतो विहितत्रतश्च ।
नामा प्रसिद्धः शिशुरकशङ्कः
स लक्ष्यमाणाङ्गुलमात्रशङ्कः ॥ १८ ॥

युवा चतुर्धीनपरायणश्च
स ब्रह्मचारी विमलस्वभावः ।

5

10

निःसङ्क्षिप्तासाद्विषयानभिज्ञ-
स्त्राकठोरार्करुचिश्वकास्ति ॥ १९ ॥

स चेन्नलिन्याः पतितामुपैति
तदेष वंशः प्रशमं न याति ।
तेजोनिधेरानयने तु तस्य

15

विचिन्स्तां काप्यनपाययुक्तिः ॥ २० ॥

श्रुतेति वाक्यं नृपतेरमाला
विचार्यं सर्वे सुचिरात्तमूर्जुः ।

तदाश्रमोपान्तवने विहर्तुं
विसृज्यतां संप्रति राजपुत्री ॥ २१ ॥

20

तद्वाक्यलुब्धानुमतेन राजा
समीहितार्थं विनिवेद्य सर्वम् ।

ययौ विसृष्टा नलिनी विहर्तुं
हर्तुं प्रगल्भेव मुनेः कुमारम् ॥ २२ ॥

कान्ता वनान्तं शनैरवाप्य
लीलाभिरामा विजहार तन्वी ।

25

बालनिलेनाकलिता लतेव
संचारिणी चारुविलोचना सा ॥ २३ ॥

विलासपुण्पावचयेन तस्य
भृङ्गोत्तरङ्गं विचलकुरङ्गम् ।

वनं विलोक्य स्तपोवनान्तात्
समाययौ कौतुकवान् कुमारः ॥ २४ ॥

30

D 427

स संनताङ्गीममनुष्यसङ्ग-
 स्तरङ्गितां यौवनविभ्रमेण ।
 ददर्श तां विस्मयनिनिमेषः
 कुलोत्पलाक्षीं कमलायताक्षः ॥ २५ ॥

६ विलोक्य कान्तां मृगलोचनान्तां
 रामानभिज्ञोऽपि मुनिर्जहर्ष ।
 न वासनाभ्यासविलीनमन्त-
 र्जहाति जन्तुर्विषयाभिलाषम् ॥ २६ ॥

१० सुक्षिग्धमुग्धां विनिवेश्य दृष्टिं
 मृगीसुतस्तद्वदनारविन्दे ।
 विद्याधरं वा मुनिपुत्रकं वा
 विज्ञाय तां प्रीतिरसाद्वन्दे ॥ २७ ॥

१५ प्रतिप्रणामावनताननाया-
 स्तस्याः प्रवालद्युतिनाधरेण ।
 आच्छाद्यमानोऽशुवनेन रागं
 जग्राह हारोऽप्यमलस्यभावः ॥ २८ ॥

D 429

२० तां स्वेदसीदत्तिलकालकान्ता-
 मुल्कम्पिताङ्गीमवदत्कुमारः ।
 सख्येव काञ्च्या मधुरखरेण
 स्मरोपचारेषु कृतोपदेशाम् ॥ २९ ॥

२५ भोः स्वागतं ते मुनिपुत्र कच्चित्
 तपोवनान्ते कुशलं मृगाणाम् ।
 सदा तदालोकननि श्वलानां
 स्थलीषु येषां विरलः प्रचारः ॥ ३० ॥

२५ इदं विलोक्याद तवानवद्यं
 दिव्यत्रतस्यामृतवर्षि रूपम् ।
 वपुर्जटावल्कलिनां मुनीनां
 शुष्कद्वुमाणामिव तर्कयामि ॥ ३१ ॥

३० अयं तव ज्ञिग्धजटाकलापः
 कृतोपचारः कुसुर्मैर्लतामिः ।
 नघाभ्रसंभारविजृम्भमाण-
 मयूरबर्हप्रतिमां विभर्ति ॥ ३२ ॥

इदं तव श्रीफलयुग्मशोभि
वक्षो विनिक्षिप्तसिताक्षसूत्रम् ।
आसूत्रयद्वालकुरङ्गनेत्र-
वैचित्र्यमैर्णीं मनसश्चकास्ति ॥ ३३ ॥

होमाग्निलग्नस्फुटविस्फुलिङ्गां
मौर्णीं दधाना नवपलवाङ्काम् ।
कुरूहलं बाललतेव तन्वी
तनुस्तवेयं न तनोति कस्य ॥ ३४ ॥
शूहि प्रसन्नं क तपोवनं ते
लत्यादविन्यासविकासिनीभिः ।

यत्र प्रभाभिः सततं विभाति
संचारिणी पङ्कजिनी स्थलेषु ॥ ३५ ॥
इति ब्रुवाणं ललनानभिङ्गं
मृगस्त्रभावं तमवेत्य बाला ।

उत्सृज्य लज्जामविशङ्कमाना
निर्यन्त्रलीलाभरणा बभूव ॥ ३६ ॥

ततस्तमानन्दरसाद्विचित्तं
शैनैर्बभाषे मृदुभाषिणी सा ।
तपोवनस्यास्य समीपवर्ती
ममाश्रमः स्वादुफलप्रसूनः ॥ ३७ ॥
उत्त्वेति खण्डस्मितमोदकैः सा
तस्याथ कर्पूरपरागगर्भैः ।
चकार माधुर्यचमल्कियाहैं-

विलोभनं सल्कविसूक्तितुल्यैः ॥ ३८ ॥
तैर्मोदकैः सा रसनानुकूलै-
श्वित्तोत्सवैः प्रेममयैर्विलासैः ।
कर्णामृतैश्च प्रणयोक्तिबन्धै-
स्तं वागुरेवार्थमृगं जहार ॥ ३९ ॥
तपोवनं दर्शय मे महार्ह-
मित्युल्पन्तं भुजवल्लरीभ्याम् ।
गाढं परिष्वज्य निमीलिताक्ष-
मेहीति तं राजसुता जगाद ॥ ४० ॥

D 435

तं प्रस्थितं सा कतिचित्पदानि
 गत्वा पुरस्तद्भमनाय सज्जम् ।
 रथं समारुद्ध्य विसार्य पाणि-
 मारोहणायैव गिरा न्ययुङ्गः ॥ ४१ ॥

६ रथे तुरङ्गान् स विलोक्य युक्तान्
 मत्वा कुरङ्गान् विगलद्विशेषः ।
 मृगीसुतोऽहं न मृगाग्रमेतं
 स्पृशामि पद्मायामिति तामुवाच ॥ ४२ ॥

रथेन गत्वाथ मनोजवेन
 10 मुनीन्द्रसूतुं मनसा वहन्ती ।
 नरेन्द्रकन्या स्त्रपुरीमवाप्य
 न्यवेदयत्तच्चरितं नृपाय ॥ ४३ ॥

राजापि तस्यागमने प्रयत्ना-
 दचिन्तयन्मन्त्रिभिरभ्युपायम् ।
 15 हठप्रयुक्त्या हरणाभियोगे
 भीतः कुशानुप्रतिमान्महर्षेः ॥ ४४ ॥

D 437

ततः कुमाराहरणे पुनस्तां
 विलासवर्णीं विसर्सर्ज राजा ।
 नौभिर्घटाबन्धकृताश्रमाभि-
 20 र्मन्दाकिनीकूलतपोवनान्तम् ॥ ४५ ॥

अत्रान्तरे लक्ष्मसमस्तकृत्यं
 नृपात्मजाध्याननिवद्भौनम् ।
 नवाभिलाषत्रतमाकल्य
 पुत्रं मुनिर्विस्मयनिश्चलोऽभूत् ॥ ४६ ॥

25 पृष्ठोऽथ पित्रा मुनिपुत्रकस्तं
 ग्रोवाच निःश्वासपरंपराभिः ।

समीपसक्ताश्रममञ्चरीणां
 दिशन् मुहुः पल्लवलास्यलीलाम् ॥ ४७ ॥

तपोवने तात मयाद्य दृष्टः
 30 प्रमृष्टचन्द्रप्रतिविम्बवक्त्रः ।

महर्षिसूनुर्नयनप्रभाभि-
 दर्पणपिहारी हरिणाङ्गनानाम् ॥ ४८ ॥

वक्षःकटीपाणिगलावसक्त-

विचित्रसूत्राणि विभान्ति तस्य ।

इन्द्रायुधापत्यनिभानि सन्ति

ममापि किं तात न तद्विधानि ॥ ४९ ॥

अद्यापि मेऽन्तर्दधतीव तस्य

वाणी शतांशप्रतिमापि यस्याः ।

श्रुता मया चूतवने कदाचित्

न कोकिलानां न च पृथ्पदानाम् ॥ ५० ॥

मन्दाकिनीमज्जनलीनफेन-

समानभासा नववल्क्लेन ।

तनीयसी तस्य तनुर्विभाति

नेदं प्रियं वल्कलकं ममाद्य ॥ ५१ ॥

निवेश्य वक्रं वदनारविन्दे

निपीड्य दोर्भ्या सुचिरं वपुर्मे ।

चक्रे जपप्रस्फुरिताधरोऽसौ

हृष्मृतस्पर्शविशेषदीक्षाम् ॥ ५२ ॥

न मे क्षमा कान्तविलक्षणेन

नैव क्षणं तेन विना वनेऽस्मिन् ।

करोति मे यद्वतशासनेन

दशोः पदं मोहसखी न निद्रा ॥ ५३ ॥

दृष्टिस्तदालोकनमीहते मे

श्रुतिर्विना तद्वचनं न चास्ते ।

तच्चिन्तया ताम्यति धीर्नितान्तं

मन्त्रं न जानाति तनुव्यथायाः ॥ ५४ ॥

श्रुत्वेति कान्ताद्वतमानसस्य

संतापचिन्तापिशुनं महर्षिः ।

पुत्रस्य वाक्यं तपसोऽन्तरायं

निपातभीतः सुचिरं प्रदध्यौ ॥ ५५ ॥

कष्टं तपस्ती मृगशावकोऽयं

तीव्रेण मुग्धः स्मरलुब्धकेन ।

वराङ्गनावागुरया कटाक्ष-

कूटावपाती सहसा निवद्धः ॥ ५६ ॥

क्षणं विचिन्ल्येति मुनिर्मनीषी

मनोविकारं तनयस्य हर्तुम् ।

D 439

5

10

15

D 441

20

25

30

D 443

तमब्रवीत्कामभुजंगमुक्तं
 विषं वहन्तं विषयाभिलाषम् ॥ ५७ ॥
 न पुत्र साधुः स महर्षिमूनुः
 सा स्त्री मनोजन्मभुजंगभूमिः ।
 ५
 तत्र क्षतस्तीत्रतरानुराग-
 विषव्यथामेव विभर्ति मृढः ॥ ५८ ॥
 जनाः प्रसक्ताङ्गनकालकूटे-
 विद्वाः सुतीदृग्नैस्तरुणीकटाक्षैः ।
 शोचन्ति योषिद्वजपाशवद्वाः
 १० संसारकारासदने सदोषाः ॥ ५९ ॥
 घनस्य संमोहमलीमसस्य
 भवस्य मध्ये कुटिलाः स्फुरन्त्यः ।
 कुर्वन्ति कान्तातडितः क्षणान्ताः
 पुंसां वियोगे भृशमन्धकारम् ॥ ६० ॥
 १५ एताभिरुत्सेककुटुम्बिनीभि-
 रुन्मादमूर्ढाविषवद्वरीभिः ।
 स्त्रीभिर्महामोहपिशाच्चिकाभिः
 संस्पृश्यमानः कुशली न लोकः ॥ ६१ ॥
 स्वस्थास्त एते निवसन्ति सन्तः
 २० संतोषकान्तेषु तपोवनेषु ।
 संतापनं स्त्रीनयनान्तशाल्यं
 येषां शितं चेतसि नायसन्म ॥ ६२ ॥
 इति प्रयत्नाजनकं तैरस्तै-
 विवेकत्राक्ष्यैः प्रतिवोद्यमानः ।
 २५ नाबुध्यतासौ मदनान्वितेन
 लावण्यपानेन विवृष्टमानः ॥ ६३ ॥
 अथापेरद्युर्विहितस्वकृत्ये
 मुनौ फलेभ्याहरणे प्रयाते ।
 लीलावती लोभयितुं कुमारं
 ३० नरेन्द्रकन्या पुनराजगाम ॥ ६४ ॥
 दासीगणेनानुगता लतानां
 पुष्पस्मितानां श्रियमाश्रयन्ती ।
 ३५ साङ्गं नवानङ्गमित्रैकशङ्ग-
 मासाद्य हृष्टा विवमौ नताङ्गी ॥ ६५ ॥

दिव्योचितं कल्पलताग्रलम्बि-
फलाभिरामं हृचिराश्रमं मे ।
द्रष्टुं त्वमेहीस्यभिधाय सा तं
निनाय तीरं त्रिदशापायाः ॥ ६६ ॥

स तत्र रत्नोज्ज्वलचित्रपत्र-
सुवर्णवल्लीफलपुष्परम्यम् ।
नौमिधृतं कृत्रिममाकलय्य
सुखाश्रमं हर्षमिवाश्रोह ॥ ६७ ॥

संसारतुल्येन हृतः स तेन
सरित्रवाहे कपटाश्रमेण ।

अन्नाततत्त्वोऽप्यनुरक्तवृत्ति-
वाराणसीं प्रीतिमिवाससाद् ॥ ६८ ॥

अवाप्य काश्यस्य स राजधानीं
महीमहेन्द्रस्य महार्हताम् ।

मेने मुनीन्द्रैः कथितं कथासु
खर्गाङ्गाणं दृष्टिपर्यं प्रयातम् ॥ ६९ ॥

ततः प्रमोदाकुलितः क्षितीश-
स्तस्मै मृगाक्षीं विधिना विधिङ्गः ।
प्रदक्षिणावर्तविलोलहारां
ददौ सुतां पूर्णमनोरथश्रीः ॥ ७० ॥

नरेन्द्रकन्याकरसक्तपाणि-
विवाहहन्यावहितं हुताशम् ।
अमन्यतानन्यमतिः कुमार-
स्तत्राग्निहोत्रस्य परं प्रकारम् ॥ ७१ ॥

महोत्सवोसाहरसाकुलेन
संपूज्यमानः प्रणयेन राजा ।
स्थित्वा तपःसंयत एव तत्र
जायासखः स्वं प्रययौ वनान्तम् ॥ ७२ ॥

जायाद्वितीयं विजने भ्रमन्तं
दृष्टा मृगी तं जननी प्रहृष्टा ।
मुनिप्रसादास्तमनुष्यवाचा
कुतस्तवेयं ललनेत्युवाच ॥ ७३ ॥

5

10

D 449

15

20

25

D 451

30

स तां प्रणम्य प्रणयाद्बभाषे
 मातर्मायं द्युतिमान् वयस्यः ।
 प्राप्तः प्रयत्नात्स्पृहणीयरूपः
 स स्थेन दीप्तानलसक्षिकेण ॥ ७४ ॥

६ इति ब्रुवाणं तमवेत्य मुग्धं
 मृगी विवाहादिकथानभिज्ञम् ।
 पतिव्रतानामथ तापसीनां
 तपोवनं सा शनकैर्निनाय ॥ ७५ ॥

१० धर्मानुगा ते सहचारिणीयं
 पत्नी त्वमस्याः पतिरित्यशेषम् ।
 विवाहवृत्तं कथितं स तामिः
 श्रुत्वा प्रियामेव विवेद जायाम् ॥ ७६ ॥

D 453

१५ पित्रा प्रहर्षादपि काश्यपेन
 विवाहधर्मे विहितोपदेशः ।
 प्रणम्य तं तद्वच्चसा जगाम
 पुरीं सभार्यः श्वशुरस्य राङ्गः ॥ ७७ ॥

२० वृद्धेन तेन स्वपदेऽभिषिक्तः
 सत्त्वोज्ज्वरं शान्तिपदं श्रितेन ।
 शशास सामन्तकिरीटकोटि-
 विश्रान्तपादः स महीमशेषाम् ॥ ७८ ॥

२५ ऐश्वर्यमोहानभिभूतवृद्धि-
 धर्मस्वभावात्स लसद्विकेः ।
 जरान्वितोऽभूद्वद्वपुत्रपौत्रः
 प्रव्रज्यया शान्तिपथाभिकामः ॥ ७९ ॥

३० योऽभूत्कुमारो मुनिरेकराङ्गः
 सोऽहं नलिन्येव यशोधरा सा ।
 अद्यापि जन्मान्तरवासनास्या
 विलोलनैव ममाभियुक्ता ॥ ८० ॥

D 455

निजजन्मान्तरकथां जिनेनेत्युपवर्णिताम् ।
 आकर्ण्य भिक्षवः सर्वे ब्रह्मवुस्ते सविस्मयाः ॥ ८१ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 एकरश्वावदानं नाम पञ्चपष्ठितमः पञ्चवः ॥

नायाति कायपरिवृत्तिशतैर्विरामं
विच्छेदमेति न जवेन पलायितस्य ।

लङ्घ्या न नाम वपुषः सहचारिणीयं
छायेव कर्मसरणिः पुरुषस्य लोके ॥ १ ॥

देवदत्तशिलापातपादाङ्गुष्ठक्षतासृजः ।

कारणं भगवान् पृष्ठे मिक्षुभिस्तानभापत ॥ २ ॥

श्रूयतां येन दुर्वारवैरस्मरणजन्मना ।

मम कर्मविपाकेन पादाङ्गुष्ठः परिक्षतः ॥ ३ ॥

पञ्चालेषु महीपालः काम्पिल्ये नगरे पुरा ।

अभूत्सल्लरतो नाम संश्रयो धर्मकर्मयोः ॥ ४ ॥

बभूव लक्षणा नाम पत्री तस्य सुलक्षणा ।

प्रजासंरक्षणार्हस्य यजनस्येव दक्षिणा ॥ ५ ॥

दैवात्स्यामपुत्रायां पुत्रार्थी पृथिवीपतिः ।

सुधर्मां नाम वैदेहीमुपयेमे तयार्थितः ॥ ६ ॥

पत्सौ कृतविवाहेऽथ लक्षणासूत दारकम् ।

मिथ्यासपत्रीलाभेन पश्चात्तापमुवाह च ॥ ७ ॥

सोऽभूदलोलमन्नाल्यः कुमारः पितुरीस्तिः ।

विद्याविनयसंपन्नः कलाशास्त्रार्थपरगः ॥ ८ ॥

सुधर्मायां सर्गर्भायामथ राजा व्यपद्धत ।

सर्वारम्भस्थिराशानां देहिनां नो स्थिरा तनुः ॥ ९ ॥

अमाल्यैरभिषिक्तोऽथ तस्यान्ते लक्षणासुतः ।

नवाङ्गुश इवाभूदस्तीक्ष्णः सामन्तदन्तिनाम् ॥ १० ॥

गोविषाणाभिघस्तस्य महामाल्यः प्रियोऽभवत् ।

गोशङ्गकुटिला यस्य नीतिर्न ज्ञायते पैरैः ॥ ११ ॥

प्रस्यासन्ने सुधर्मायाः कालेन प्रसवावधौ ।

गर्भं नृपान्तकं प्राह निमित्तशः पुरोहितः ॥ १२ ॥

अथ मञ्चिगिरा राजा जन्मक्षणवधे शिशोः ।

तदन्तःपुररक्षार्हानादिदेशोद्यतायुधान् ॥ १३ ॥

तद्विज्ञाय सुधर्मापि संत्रस्ता शरणं ययौ ।

महामाल्यं विधातारमिव खच्छन्दकारिणम् ॥ १४ ॥

5

10

D 459

15

20

25

30 D 461

प्रभुभार्येति सा तेन निर्दिष्टनयाभिधा ।
 संजातं सुतमल्याक्षीत्कैवर्तानां निकेतने ॥ १५ ॥
 तत एव समानीतां तया कन्यां प्रदर्शिताम् ।
 ज्ञात्वा नैमित्तिकवचः सत्यं भेने न भूपतिः ॥ १६ ॥
 ६ धीमान् कविकुमारात्यः स कैवर्तगृहे शिशुः ।
 लेभे यतस्तत्सास्ता विद्याशिल्पान्विताः कलाः ॥ १७ ॥
 स तत्र बालकैः सार्धं क्रीडानगरकृत्पथि ।
 राजकेलीपरिचयैर्विजहार महामुजः ॥ १८ ॥
 यद्यच्छयागतस्तत्र नैमित्तिकपुरोहितः ।
 १० तं दृष्ट्वा नृपमध्येत्य वभाषे भक्तिसंमतः ॥ १९ ॥
 देव कैवर्तसदने मया दृष्टः कुमारकः ।
 य एव कथितः पूर्वं राज्यप्राणापहस्तव ॥ २० ॥
 श्रुत्वेति नृपतिः कोपान्निर्भत्स्यापरमातरम् ।
 गोविषाणं समाहूय महामात्यमभाषत ॥ २१ ॥
 अहो बतावलेपेन भवता मम संशये ।
 D 463 १५ राज्याद्विधकर्णधारेण नौरिव श्रीस्तेष्विक्षिता ॥ २२ ॥
 त्वन्मतिन्यस्तचित्तस्य सुखं निद्राभवन्मम ।
 सैवाद्य प्राणसंदेहज्वरतन्दीपदं श्रिता ॥ २३ ॥
 २० गूढगर्भं परित्यज्य कैवर्तेषु मदन्तकम् ।
 प्रहृष्टापरमाता मे गणयत्वेव वासरान् ॥ २४ ॥
 अद्यापि तद्वधोपाये त्वया यत्तो विधीयताम् ।
 नखच्छेदे कुठारोऽपि कालेनायाति कुण्ठताम् ॥ २५ ॥
 रक्षति खामिराश्रार्थं दुर्गमित्रबलोदयम् ।
 अमात्यप्रकृतिस्तस्मात्प्रकृतिभ्यो गरीयसी ॥ २६ ॥
 २५ व्यसनशमनध्यानासक्ताः सदा हितजापिनः
 प्रणिधिनियतव्यक्ता भक्तित्रातः किल मन्त्रिणः ।
 अभिमतफलप्राप्त्या सद्यः प्रदर्शितसिद्धयः
 शुचिपरिचयोदाराः पुण्यभवन्ति महीमुजाम् ॥ २७ ॥
 तूर्णं गुरुतरारम्भैर्दारकोऽसौ विदार्थिताम् ।
 ३० कालहीनप्रयत्नो हि पश्चात्तापाय केवलम् ॥ २८ ॥
 इति राज्ञा समादिष्टः पूर्वोपेक्षाविलक्षधीः ।
 गजवाजिरथानीकैरसात्यः सहितो यथौ ॥ २९ ॥

अत्रान्ते सुधर्मापि गूढमाहूय पुत्रकम् ।
 तन्मन्त्रितं निवेद्यासै गम्यतामित्युवाच तम् ॥ ३० ॥

दत्वा चूडामणि मात्रा स विसृष्ट्यस्त्वराकुलः ।
 व्रजन् दूरादमालेन दृष्टे रत्नविभूषितः ॥ ३१ ॥

राजपुत्रः स एवायं नूनं गूढं पलायते ।
 इत्युक्तवास्य वधायोग्रान् स सेनाभ्यानचोदयत् ॥ ३२ ॥

जवेन धावतां तेषां मृगवेगः स दूरगः ।
 चम्पकाख्यस्य नागस्य ममज्ज भवनाभ्यसि ॥ ३३ ॥

दृष्टनष्टे ततस्तस्मिस्तमन्वेष्टु प्रयत्नवान् ।
 पदकाख्यं महामाल्यः पश्चाच्चारं विसृष्ट्यान् ॥ ३४ ॥

चूडामणिप्रभावेण संस्तम्भितजलं ततः ।
 नागः कुमारमाश्वास्य स्थीयतामित्यभापत ॥ ३५ ॥

विलोक्य राजपुत्राहं पादमुद्रावर्तीं भुवम् ।
 स्थितं नागस्य भवने पदकस्तममूचयत् ॥ ३६ ॥

अथ नागेन्द्रभवनं परिवार्य समन्ततः ।
 अश्रावयन्महामाल्यः पार्थिवाङ्माणीश्वरम् ॥ ३७ ॥

पांशुभिः पूरयाम्येष भवनं ते भुजंगम ।
 जलं स्थलं स्थलं श्वभ्रं करोति कुपितः प्रसुः ॥ ३८ ॥

भुजंगीभोगविच्छेदं न चेदिच्छसि तत्खयम् ।
 अहितं राजराजस्य राजपुत्रं परिल्पित ॥ ३९ ॥

इति संतर्जितस्तेन नागस्त्रूणि क्षपाक्षणे ।
 तत्याज राजतनयं भयभोग्या हि जन्तवः ॥ ४० ॥

प्रच्छन्नं राजपुत्रोऽथ रजकावसये स्थितः ।
 चरणन्यासमुद्राभिः पदकेनोपलक्षितः ॥ ४१ ॥

ततः प्राप्ते महामाले रजकेनापि तद्व्यात् ।
 वस्त्रभारान्तरगतः परिल्पकस्तटान्तरे ॥ ४२ ॥

गूढं ततोऽपि गत्वासौ कुम्भकारनिवेशने ।
 तस्यौ योद्धुं समर्थोऽपि कालाकाङ्क्षी नृपात्मजः ॥ ४३ ॥

तत्रापि गोविषाणेन पादमुद्रानुसारिणा ।
 महता वलचक्रेण संनिरुद्धेषु वर्त्मसु ॥ ४४ ॥

वस्त्रैराच्छादितः पुष्पमालाङ्कः क्षितिपात्मजः ।
 ल्यक्षः कुलालैः साक्रन्दैः शैवव्याजेन निर्जने ॥ ४५ ॥

10

15 D 467

20

25

30

D 469

जवेन व्रजतस्तस्य विजने पदपङ्किभिः ।
 गर्ति मत्वा महामात्यस्तर्णं पश्चात्समाययै ॥ ४६ ॥
 असंख्यकः स सर्वत्र कर्मणेवानुसारिणा ।
 अन्वेषणश्रमार्तेन दृष्टः क्रुद्धेन मन्त्रिणा ॥ ४७ ॥
 ५ वेगादगणितश्वभ्रः स पपात महावटे ।
 लग्नचूडामणिः शुष्कलताविटपसंकटे ॥ ४८ ॥
 तं दृष्ट्वा पतितं मन्त्री विषमे श्वभ्रकोटरे ।
 चूडामणि समादाय गत्वा राहे न्यवेदयत् ॥ ४९ ॥
 कुमारोऽप्यञ्जनास्येन यक्षेण श्वभ्रवासिना ।
 १० रक्षितः क्षितिमासाद्य पक्षिवन्न व्यपद्यत ॥ ५० ॥
 सुधर्मा पतितं श्रुत्वा पुत्रं सं निधनैषिणी ।
 सुतस्ते जीवतीत्युत्त्वा रक्षिता दिव्ययोषिता ॥ ५१ ॥
 कुमारोऽपि खरव्याघ्रवुरक्षुण्णशिलातलम् ।
 गजासृष्ट्वात्तशार्दूलदाहणं वनमाविशत् ॥ ५२ ॥
 तत्र पिङ्गलकाल्येन लुब्धकेन निवेदितम् ।
 १५ मार्गमासाद्य पुरुषं कृत्तगात्रं व्यलोकयत् ॥ ५३ ॥
 विलोक्य जातकरुणसं प्रच्छ नृपात्मजः ।
 केनेमां वैशसावस्यां नीतोऽसि विजने वने ॥ ५४ ॥
 सोऽन्नवीनातिदूरेऽत्र चण्डालश्वण्डचेष्टिः ।
 २० निवसत्यन्तकः पुंसां सुदासो नाम दुःसहः ॥ ५५ ॥
 तस्य शङ्खमुखो नाम सारमेयोऽस्ति भीषणः ।
 पान्थास्थिशकलाकीर्णा येनैता विहिता दिशः ॥ ५६ ॥
 तद्वोचरच्युतस्येयमङ्गच्छेदसमुद्भवा ।
 २५ मुहूर्तशेषजीवस्य व्यथा मे मर्मशातिनी ॥ ५७ ॥
 क्रुद्धशङ्खमुखोत्कृत्तकण्ठानां सार्थगामिनाम् ।
 मध्याहतसश्वण्डालः सदा पित्रति शोणितम् ॥ ५८ ॥
 इति तस्य वचः श्रुत्वा राजपुत्रो निरायुधः ।
 किं करोमीति कृपया प्रदध्यौ विद्धमानसः ॥ ५९ ॥
 अथाजगाम चण्डालश्वण्डकोदण्डमण्डलः ।
 ३० दिक्षु क्षिपन्निव दृशा वाराहस्तिरच्छटाः ॥ ६० ॥
 तत्पार्थे क्रकचक्रूरदशनः श्वाप्यदृश्यत ।
 प्रत्यग्रशोणितासक्तनखकोटिक्षतावनिः ॥ ६१ ॥

अङ्गभङ्गः कुरङ्गाणां च मराणां गलग्रहः ।
शृगालानां कुलव्याधिः सूकराणां क्षयज्वरः ॥ ६२ ॥

मातङ्गपक्षपातेन विधिना वनवर्त्मनि ।
क्रौर्यदर्पः संसिहानामायास इव निर्मितः ॥ ६३ ॥

तस्याध्यवधूनव्यवैधव्यविधिवेधसः ।
हूङ्कारघर्षरारावैदुद्गुबुः खड्गधेनवः ॥ ६४ ॥

तमभिद्रुतमत्युग्रचण्डालक्ष्मीभसंज्ञया ।
दृष्टास्त्ररोह भूपालमूनुरामलकद्रुमम् ॥ ६५ ॥

तं वीक्ष्य पादपाखुरुदमाकर्णाङ्गुष्ठसायकः ।
कुद्धः शङ्खमुखं चक्रे चण्डालस्तद्वधोन्मुखम् ॥ ६६ ॥

शरश्वदंष्ट्रीदणामिर्याग्निभस्त्रद्वत्वादिना ।
विद्धः कूरद्वशा तेन राजसुनुरचिन्तयत् ॥ ६७ ॥

अहो निरायुधस्यायं वेधसा मम निर्मितः ।
राजराजरणोत्साहयोग्यस्य वपुषः क्षयः ॥ ६८ ॥

न स्त्रेहेन न दानेन न मानेन गुणेन वा ।
अयं निष्कारणरिपुर्निजतामेति दुर्जनः ॥ ६९ ॥

नरकं नियतावासमस्य सज्जीवृत्तं पुरः ।
नरकङ्गालमालिन्यो वदन्ति वनभूमयः ॥ ७० ॥

क जन्म रामचन्द्रस्य वंशे क्षत्रशिरोमणः ।

शुनश्वप्णालपुत्राद्वा निःशक्तस्य वधः क मे ॥ ७१ ॥

सर्वथा निश्वलायैव जन्मपर्यन्तशालिने ।

पुरुषार्थविरुद्धाय नमः ग्राक्तनकर्मणे ॥ ७२ ॥

न छिद्राली न च गुणतर्तिगण्यते जालमजाले
सर्वोन्नत्या खकुलशशिनस्तस्य जन्मैव मा भूत् ।

दोषं दोषप्रचयवसर्तिर्दर्शयत्येव दूरात्

यस्याङ्गुल्या तनुतरमतिव्यक्तमालोक्य लोकः ॥ ७३ ॥

इति चिन्तयतस्तस्य विषमे प्राणसंशये ।

अभून्मानक्षयादेव न शरीरक्षयाङ्गयम् ॥ ७४ ॥

अत्रान्तरे दिव्यद्वशा ज्ञात्वा विद्याधरो मुनिः ।

माठरः कृपया तस्य तीव्रेशवतीं दशाम् ॥ ७५ ॥

व्योममर्गेण निष्कोशाखवङ्गपाणिः समाययौ ।

नभोनिंखिशयोर्मैत्रीमेकरूपां प्रदर्शयन् ॥ ७६ ॥

सोऽन्येत्य भीषणतनुः क्रोधकूरतरेक्षणः ।

चण्डालसूनोश्चिच्छेद शिरः शङ्खमुखस्य च ॥ ७७ ॥

अथ स्वमाश्रमं नीत्वा तमाश्वास्य नृपात्मजम् ।
 स तस्मै प्रददौ मायाविद्याः सह महद्विभिः ॥ ७८ ॥
 ततस्तं मुनिमामद्वय मानी शत्रुजिगीषया ।
 राज्यकामः शनैः प्रायाल्काम्पिल्यं पार्थिवात्मजः ॥ ७९ ॥

५ स तत्र नर्तकीरूपं कृत्वा रतिमनोरमम् ।
 ललिताभिनयैस्तैस्तैः पौरलोकमतोषयत् ॥ ८० ॥
 श्रुत्वा नरपतिस्तस्य कौशलं नृत्यवादयोः ।
 स्वयं द्रष्टुं सहामालैः प्रययौ नात्यमण्डपम् ॥ ८१ ॥

१० स तत्र कैशिकीलीलाललितं तं व्यलोकयत् ।
 अमृताहरणायातं कान्तारूपमिवाच्युतम् ॥ ८२ ॥
 तस्याभिनवसौन्दर्यं विचार्य धरणीधरः ।
 शङ्खारासादनक्षीवः प्रधानामात्यमन्त्रवीत् ॥ ८३ ॥

D 479
१५ अहो संपूर्णलावण्या धन्या वरतनोस्तनुः ।
 इयं हरति नश्चेतश्चित्राभिनयशालिनी ॥ ८४ ॥
 इयं सा मेनका नूनं स्वर्गरङ्गविलासिनी ।
 अन्यथा नवनेपथ्या कुतः कान्तेयमाकृतिः ॥ ८५ ॥
 भावा भव्यतरस्यभावरचना वैचित्र्यचारुक्रमैः
 आस्वाद्यस्य रसस्य संगततया निष्पादनायोद्यताः ।
 निष्पन्नस्य मुहुः प्रसाधनविधिर्ध्ये ध्रुवागीतिभिः

२० २० संमूर्च्छन्मुरजोपरञ्जितमहो नात्यं मनः कर्षति ॥ ८६ ॥
 वाणी पाठ्यपरिग्रहे परिलसद्वीणास्वनामोदिनी
 सत्त्वव्यक्तिविभक्तिकम्पतरला तालोन्मुखी मेखला ।
 आहार्यं रचयत्यहार्यहर्चिरं सौन्दर्यरेखासखी
 तन्या लास्यविलासशिष्यकलनां भ्रूयुग्ममासेवते ॥ ८७ ॥

२५ २५ इति तद्वदनाम्भोजन्यस्तनेत्रस्य भूपतेः ।
 उद्यौ वदनसेदसिलो मदनपादपः ॥ ८८ ॥
 दिनान्ते रत्नसंपूर्णं दलास्यै पारितोषिकम् ।
 अन्तःपुरोदरं गत्वा तामेवाचिन्तयनृपः ॥ ८९ ॥

D 481
३० ३० असल्यरूपा तस्यान्तर्विश्रान्ता कूटकामिनी ।
 चक्रे संसारमायेव वामा मोहं महीपतेः ॥ ९० ॥
 आनिनाय स तां खैरं सदनं मदनातुरः ।
 परिणामविरोधीनि स्पृहयन्ति मुर्मूर्षवः ॥ ९१ ॥

१ मुहो in printed edition against MSS.

यशः पुष्पप्रकाराणां त्रिवर्गफलशालिनाम् ।
परशुरूपवृक्षाणामिन्द्रियाणामनिप्रहः ॥ ९२ ॥

नैवावटे पतति पातिनि यूथनाथः
संपूर्णदानपरिपूरितभृङ्गसार्थः ।

सा बन्धकी यदि करोति न कुञ्जरस्य
गाढानुरागविवशस्य विमोहदीक्षाम् ॥ ९३ ॥

ततः सैरं गृहं राज्ञश्वेष्टकैः कूटकामिनी ।
छन्दानुवृत्तिभिर्मूढैर्विनाशाय प्रवेशिता ॥ ९४ ॥

विविते लक्तुर्धैर्यस्य तस्य गाढाभिलापिणः ।

बभूव कान्तारूपेण कालः कण्ठप्रहोन्मुखः ॥ ९५ ॥

ततस्तं दीर्घनिद्रायै शश्यामारुढमादरात् ।
विहाय नर्तकीरूपं कुमारः सहसात्रवीत् ॥ ९६ ॥

भोगलुब्धेन भवता भ्रातुर्स्नेहानपेक्षिणा ।
सहभोग्यमिदं राज्यं कथमेकेन भुज्यते ॥ ९७ ॥

निर्दोषः क्लेशजलधौ क्षिप्तोऽहं विषमे त्वया ।
खकर्मयोगादुत्तीर्णस्तत्तीकारचिन्तकः ॥ ९८ ॥

उत्त्वेति बद्धा नृपतिं प्राप्तं राज्यमवाप्य सः ।
लुब्धप्रशमनं चक्रे जनताश्वासनेन सः ॥ ९९ ॥

स संप्राप्तपदस्तीत्रं चिन्तयन् खपराभवम् ।
शिलां प्रभाते चिक्षेप नृपतेर्मन्युनिष्कृपः ॥ १०० ॥

तां भ्रातृवधसंसक्तरक्तसिक्तामिव श्रियम् ।
भुत्त्वा कविकुमारोऽपि देहान्ते नरकं ययौ ॥ १०१ ॥

सोऽहं वर्षसहस्राणि भुत्त्वा तत्कर्मपातकम् ।
प्रक्षीणकिल्बिषोऽप्यद्य पादाङ्गुष्ठे परिक्षतः ॥ १०२ ॥

जन्मावर्तकमपरिचयैः संततैः पञ्चमानं
पश्चाद्यातं स्थलजलतरुप्रावगर्भान्तरेऽपि ।
तैस्तैर्नानारसपरिकैः कायपात्रे खमुक्तं
कल्पापायैरपि न पुरुषः कर्मशेषं जहाति ॥ १०३ ॥

इत्यन्यजन्मचरितं श्रुत्वा भगवतोदितम् ।
अलङ्घ्यां भेनिरे सर्वे भिक्षवः कर्मसंततिम् ॥ १०४ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
कविकुमारावदानं षट्षष्ठितमः पछ्वः ॥

५

१०

D 483

१५

२०

२५

D 485

३०

६७ संघरक्षितावदानम् ।

धन्यात्ते परिपूर्णपुण्यनिधयः सद्वर्मसंबोधिनः
 ज्ञानोदग्रगुरुपदेशमहिमप्राप्तप्रभावोदयाः ।
 गेहप्राङ्गणलीलया बहुतरक्षेरोप्रसंतापकृत्
 ६ यैः संसारविसारिमारवमहामार्गः समुद्दृश्यते ॥ १ ॥

पुराभवद्वृहपतिः श्रावस्त्वां बुद्धरक्षितः ।
 अर्थिसार्थोपकरणगुर्व्यो यस्य गृहश्रियः ॥ २ ॥
 यः प्रसन्नमनोवृत्तिः कुशलाय प्रसादिना ।
 कृतः शिक्षापदोत्सृष्टः शारिपुत्रेण भिक्षुणा ॥ ३ ॥
 १० संघरक्षितनामाभूत्संपूर्णगुणलक्षणः ।
 पुत्रस्तस्य सदाचारः सर्वविद्याविचक्षणः ॥ ४ ॥
 तं कदाचिद्वृहायाते शारिपुत्रे पिताब्रवीत् ।
 त्वमुपस्थायकः पुत्रो गर्भस्थोऽस्य प्रतिश्रुतः ॥ ५ ॥

१५ तस्मात्तदधुना सत्यं कर्तुमर्हसि मे वचः ।
 पुर्यैर्भवन्ति सत्पुत्राः पितुरानुष्यकारिणः ॥ ६ ॥
 इति पित्रा समादिष्टः प्रहृष्टः संघरक्षितः ।
 अनुगः शारिपुत्रस्य परिचर्यापरोऽभवत् ॥ ७ ॥
 ततः प्रव्राजितस्तेन समुदाचारशिक्षया ।
 अध्यापितः स निखिलं धर्मागमचतुष्टयम् ॥ ८ ॥
 २० ततः कदाचिद्विणिजां मित्राणां तुल्यजन्मनाम् ।
 शतैः पञ्चभिरभोधिगमनेन सहार्थितः ॥ ९ ॥
 आरुरोह प्रवहणं तेषां कुशलचिन्तकः ।
 भयेषु धैर्यजननं गृहीत्वा शासनं गुरोः ॥ १० ॥
 अथाविधमव्ये संरुद्धे तस्मिन् प्रवहणे क्षणम् ।
 २५ साक्रान्ते वणिजां सार्थे प्रोच्चचार वचोऽम्भसः ॥ ११ ॥
 यदि प्रवहणस्यास्य मुक्तिर्युष्माकमीप्सिता ।
 तदेष क्षिप्यतां क्षिप्रं सलिले संघरक्षितः ॥ १२ ॥
 श्रुत्वैतप्राणसंदेहे तेषामेकाभवन्मतिः ।
 वरं निधनमेवास्तु न तु साधुसुद्धव्यः ॥ १३ ॥
 विषमे संशये तेषां कृपया रक्षणोदयतः ।
 चिक्षेप खयमात्मानं क्षुब्धाव्यौ संघरक्षितः ॥ १४ ॥

स नागनिलयं प्राप्तस्तत्र नागैरथान्वितः ।
 विधाय पूर्वसंभूद्वद्वैल्याभिवन्दनम् ॥ १५ ॥
 दृष्टिश्वासरदस्पर्शविषाणां चिन्तया कृशः ।
 सुचिराभिमतां तेषां विदधे धर्मदेशनाम् ॥ १६ ॥
 तीव्रारतिसमुद्दिग्मः स्वदेशगमनोल्पुकः ।
 स नागैर्वणिजामेव न्यस्तः प्रवहणे क्षणात् ॥ १७ ॥
 ते प्रहृष्टाः समासाद्य परलोकादिवागतम् ।
 प्रल्यावृत्तप्रवहणास्तीरं प्रापुर्महोदधेः ॥ १८ ॥
 स्वगृहोल्कण्ठया तेषां व्रजतामतिसवरम् ।
 निद्रालुर्वालुकाकूले विस्मृतः संघरक्षितः ॥ १९ ॥
 गते सार्थे प्रबुद्धोऽथ प्रभाते विजना दिशः ।
 पश्यन् सुद्विरहितः प्रदद्यौ स विषण्णधीः ॥ २० ॥
 अहो दृष्टाश्च नष्टाश्च गन्धर्वनगरोपमाः ।
 विमोहयन्ति विरहे सुहृद्दन्धुसमागमाः ॥ २१ ॥

तरुणशफरोत्कालालोलाः परप्रियसंगमा
 विदधति नृणामासां मिथ्यास्थिरस्थितिबन्धनीम् ।
 स्वजनरहितः शेते गर्भे तथैव विपद्यते
 विचरति सहासकैर्जन्तुः शुभाशुभर्कर्मभिः ॥ २२ ॥

इति ध्यात्वा धिया धीरः स ब्रजन् विषमावना ।
 जनचिन्तामिवानन्तां प्राप शालाटवीं शैनेः ॥ २३ ॥

ततस्तत्र समुद्भूतरत्नप्रासादमन्दिरम् ।
 महाविहारमद्वाक्षीत्स मूर्तमिव कौतुकम् ॥ २४ ॥

खास्तीर्णसनपर्यङ्के तस्मिन् रुचिरचीवरम् ।
 ददर्श संघं भिक्षूणामक्षुण्णशमलक्षणम् ॥ २५ ॥

ततस्तैर्विहितातिथ्यः स तत्रालंकृतासनः ।
 लब्धभोजनसत्कारः क्षणं विश्रान्तिमासवान् ॥ २६ ॥

भिक्षूणामथ संप्राप्ते भोजनावसरे पुरः ।
 सज्जीकृतानि पात्राणि स्थूलमुद्भरतां यशुः ॥ २७ ॥

विहारेऽन्तर्हिते तस्मिस्ते महामुद्भरायुधाः ।
 मिथः शिरांसि निर्भिद्य चक्रुः क्षमां शोणितोक्षिताम् ॥ २८ ॥

आहारकालेऽतिक्रान्ते विहारेऽभ्युदिते पुनः ।
 स्वस्थास्ते भिक्षवस्तस्युस्तथैव प्रशमान्विताः ॥ २९ ॥

5

10

15 D 493

20

25

30

D 495

स तदाश्चर्यमालोक्य तान् पप्रच्छ सविस्मयः ।
 भक्तकाले कलिः कस्माद्युष्माकमयमुद्गतः ॥ ३० ॥
 तमवोचत तेऽस्माभिर्विहरे पूर्वजन्मनि ।
 भक्तकाले कृतं युद्धं तस्यैतत्कर्मणः फलम् ॥ ३१ ॥
 ५ ते तान् बभाषिरे मोहादागन्त्नां दुरामभिः ।
 भक्तविभः कृतोऽस्माभिर्भिक्षूणां भिक्षुभिः पुरा ॥ ३२ ॥
 एतदाकर्ण्य स ततो ज्ञात्यापश्यन्नवं पुनः ।
 तृतीयं रुचिरावासं विहारं भिक्षुभिर्वृतम् ॥ ३३ ॥
 भिक्षुभक्तक्षणे तं च निर्दग्धं पुनरुत्थितम् ।
 १० दृष्ट्वा तं विस्मितः संघमपृच्छद्वाहकारणम् ॥ ३४ ॥
 ते तमूचुः पुरास्माभिः भिक्षुभिर्भिक्षुमत्सरात् ।
 आदीपितः क्रौर्यरत्वैर्विहारः पूर्वजन्मनि ॥ ३५ ॥
 श्रुत्यैतत्स ततो गत्वा ददर्शान्यन्त्र निश्वलान् ।
 स्तम्भकुराहलकारान् मार्जनीरजुसंनिभान् ॥ ३६ ॥
 D ४७ १५ खट्टाद्युद्धखलस्थूलांस्तनुशेषान् द्विधागतान् ।
 सत्त्वान् सत्त्ववतामग्न्यान् सुप्तचैतन्यनिःसुखान् ॥ ३७ ॥
 स तान् दृष्ट्वा व्रजन्नेव पुण्यं प्राप तपोवनम् ।
 सेवितं तीव्रतपसां मुनीनां पञ्चभिः शतैः ॥ ३८ ॥
 ते तं दूरात्समालोक्य चक्रिरे निश्चयं मियः ।
 २० अस्य दातव्यमस्माभिर्न स्थानं न प्रियं वचः ॥ ३९ ॥
 शाक्यशिष्यो न संभाष्यो वहुजल्पः स्वभावतः ।
 इति संविदमाधाय ते तस्युमौनिनः परम् ॥ ४० ॥
 तैरदत्ताश्रयस्तत्र स ब्रह्माम दिनक्षये ।
 बद्धकोशैर्विनष्टाशः पद्मजैरिव पट्पदः ॥ ४१ ॥
 २५ मुनिरेकस्तु वासाय तस्य शून्यां कुटीं ददौ ।
 ल्या मौनवता रात्रौ स्थातव्यमिति संविदा ॥ ४२ ॥
 तत्र तैरकृतातिथ्यं तं क्षपाक्षयकारिणम् ।
 ऊचे शयानमस्येत्य शनैराश्रमदेवता ॥ ४३ ॥
 उत्तिष्ठ साधो सौजन्याकुरु मे धर्मदेशनाम् ।
 ३० सद्भर्मवादिनां लोके प्रथमो ह्यसि मे मतः ॥ ४४ ॥
 इत्यर्थितस्तथा मौनीं स तां प्राह लघुस्वनः ।
 मातर्तिष्ठकासनायैव त्वं मे केनापि निर्मिता ॥ ४५ ॥

अस्मिन् मे मुनिना मौनसमयः संश्रयः कृतः ।
निष्कासयति मामेष तद्वत्तिक्रमकारिणम् ॥ ४६ ॥
इति ब्रुवाणः प्रणयाद्ब्रुहुशः स तयार्थितः ।
ब्राह्मणानुमतं धर्मं वक्तुं समुपचक्रमे ॥ ४७ ॥

नैव व्रतानि तनुशोधनसाधनानि
नो पावनानि विजनानि तपोवनानि ।
पुंसां जटाजिनपरिग्रहदुर्ग्रहाणां
चेतः स्पृहापरिचितं परिशोधयन्ति ॥ ४८ ॥
एते वने फलमुजः कपयो न मुला
वृक्षाः सवल्कलपलाशजटासटाश्च ।
अन्तर्जलप्रणयिनस्तिमयश्च तीर्थे
मिथ्या तपःपरिकरः प्रशमोज्जितानाम् ॥ ४९ ॥
न भूतिधवलैरिभैः पवनपायिभिः पन्नगैः
वनव्यसनिभिर्मृगैः सललकैः स्थलीशायिभिः ।
फलप्रणयिभिः शुकैरपि निरम्बरैर्लुधधकैः
अमुक्तविषयस्पृहैरधिगता प्रशान्तिः कवित् ॥ ५० ॥

इति तद्वचनं श्रुत्वा मुनयोऽपि सविसमयाः ।
तमादरोन्मुखाः सर्वे परिवार्यावतस्थिरे ॥ ५१ ॥
सोऽचिन्तयदियं पर्षत्संसारपरिवर्तिनी ।
मिथ्यैव व्रतसंतापसंततक्षेशमश्नुते ॥ ५२ ॥
वृणामविद्या संस्कारा विज्ञानं नामरूपता ।
षडायतनसंस्पर्शो वेदना सह तृष्णया ॥ ५३ ॥
उपादानं भवो जातिर्जरामरणदुर्गतिः ।
एष दुःखमयः स्कन्धः सुमहान् परिवर्धते ॥ ५४ ॥
अविद्यादिक्रमेणैव प्रशान्तानां मनीपिण्णाम् ।

एकैकस्य निरोधेन लयं याति परः परः ॥ ५५ ॥
इति निश्चित्य मनसा स तेषां तद्विधां पुरः ।
सद्भर्मदेशनां कृत्वा पुनस्तानिदमब्रवीत् ॥ ५६ ॥
तेषामशोच्यं स्पृहणीयमेव
जन्मप्रशामोचितमुन्नतानाम् ।
मैत्रीपवित्राणि मनांसि येषां
सद्भर्मशुद्धानि च जीवितानि ॥ ५७ ॥

5

10

15

D 501

20

25

30

D 503

यावन्तोऽस्यां भुवि न भसि वा भोगिनामालये वा
सत्त्वाः सन्ति प्रणयवचसा तान् सुहृत्प्रार्थयेऽहम् ।
मैत्रीपात्रं कुरुत हृदयं धर्मभुद्धिं भजध्यं
धर्मादन्यस्तमसि विपमे देहिनां नास्ति दीपः ॥ ५८ ॥

६

इत्युत्त्वा पादपतले कृतपर्यङ्कवन्धनः ।
ऋगुप्रकाशमर्हत्वं तत्र साक्षाच्चकार सः ॥ ५९ ॥
ते तमूचुर्भेदन्तास्मान्य शाक्यमुनेः पदम् ।
स्वाख्याते धर्मविनये प्रव्रज्यामर्थयामहे ॥ ६० ॥

१०

इति तैरर्थिः सोऽथ चीवरप्रान्तलम्बिनः ।
तानादाय ययौ व्योम्ना महर्द्धिः संघरक्षितः ॥ ६१ ॥
स शास्तुः पदमासाद तपादनलिनद्वयम् ।
मूर्धाभिवन्द्य सानन्दस्तस्मै सर्वं न्यवेदयत् ॥ ६२ ॥
भगवान् प्रणयित्रीत्या मुनीनामथ तद्विरा ।
मनःप्रसादजननी चक्रे सद्भर्मदेशनाम् ॥ ६३ ॥

१५

ते तप्रसादसंजातविमलप्रशमोदयाः ।
सर्वक्षेत्रप्रहाणाहं पूज्यमर्हत्त्वमाययुः ॥ ६४ ॥

D 505

तेषु यातेषु शास्तारमपृच्छत्संघरक्षितः ।
भगवन् स्तम्भकुड्यादिरूपाः पुष्पफलोपमाः ॥ ६५ ॥

२०

रज्वाभास्तनुरोषाश्च दृष्टाः सत्त्वा मया पथि ।
तत्तेषां कर्मणः कस्य फलं मोहानुवर्तिनाम् ॥ ६६ ॥

२५

इति तेनादरात्पृष्ठः सर्वज्ञस्तमभाषत ।
बभूवुः काश्यपाख्यस्य ते शास्तुः श्रावकाः पुरा ॥ ६७ ॥
स्तम्भकुड्येषु तैः क्षेष्म प्राक्षिपं संघमन्दिरे ।
भुक्तानि संघवृक्षेभ्यः फलपुष्पाणि चापरैः ॥ ६८ ॥

३०

भिक्षुभोजनपानेषु द्वेषाद्विग्रः कृतोऽपरैः ।
संघलाभपरावृत्तिर्भिक्षूणामपरैः कृता ॥ ६९ ॥
ते तत्कर्मविपाकेन तत्तदाकारातां गताः ।
इत्याख्यानं भगवता श्रुत्वा सोऽभूत्सविस्मयः ॥ ७० ॥
प्राप्तमर्हत्पदं दद्वा भिक्षवः संघरक्षितम् ।
जिनं तत्कर्म प्रपञ्चुः पृष्ठः स च जगाद तान् ॥ ७१ ॥

एष प्रब्रजितः शास्तुः काश्यपाख्यस्य शासने ।
पुरा विहारे संघस्य वैयापृत्यकरोऽभवत् ॥ ७२ ॥

पञ्च चास्य शतान्यासन् संगतानि विहारिणाम् ।
प्रणिधानं शरीरान्ते कुशलाय चकार सः ॥ ७३ ॥

तेनास्मिञ्चन्मनि प्रापदर्हत्वं संघरक्षितः ।
तदैतत्संगतं चास्य मुनीनां शतपञ्चकम् ॥ ७४ ॥

D 507

रक्तैः शुक्रैरसितशब्दैर्देहिनां कर्मसूत्रै-
श्वित्राकारं भवति वहुशः प्रावृतं जन्मवस्थम् ।
स्तके तस्मिञ्चरठभुजगम्लाननिर्मोक्युत्त्या
तत्कैवल्यं विशति कुशली यन्न शीतं न चोष्णम् ॥ ७५ ॥

5

इति तस्य निशम्य सादराः
कथितं तेन तथागतेन ते ।
प्रशशांसुरनन्यमानसाः
चरितं सच्चरितस्य भिक्षवः ॥ ७६ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
संघरक्षितावदानं सप्तपष्टिमः पछुवः ॥

15

६८ पद्मावत्यवदानम् ।

कर्माणि पूर्वविहितानि हिताहितानि

श्लिष्टानि भोगसम्यैरतिवाहितानि ।

गच्छन्ति जन्तुषु लसत्कुसुमोपमानि

5

लीनं तिलेष्विव निधाय निजाधिवासम् ॥ १ ॥

वज्रासने वज्रसमाधिवन्धा-

दथोथिते बुद्धसुधामयूखे ।

संवत्सरैः पद्मभिरवासदीप-

ज्ञानोदये भिक्षुगणस्तमूचे ॥ २ ॥

10

त्वद्वियोगाग्निसंतता भगवन् कुशिकोटरे ।

निलीनं सुषुवे गर्भं पद्मभिर्वैर्यशोधरा ॥ ३ ॥

तस्मिन् राहुलकाभिरूपे जाते त्वत्सदृशे शिशौ ।

जातः कुतोऽयमित्याह राजा शुद्धोदनः क्रुधा ॥ ४ ॥

सा वध्यवसुधां नीता शासनेन महीपतेः ।

15

सती तवैव लेखेन प्रभावेणैव रक्षिता ॥ ५ ॥

त्वद्व्यायामशिलोत्सङ्गे निक्षिसेऽथ तथा शिशौ ।

तत्सत्याचनेनासौ सलिले पुषुवे शिला ॥ ६ ॥

साध्वीतपवित्रायास्तस्याः श्वशुरकोपजः ।

दुःखावमानसंतापः स पाकात्कस्य कर्मणः ॥ ७ ॥

20

इति भिक्षुवचः श्रुत्वा भगवान् प्रस्वभाषत ।

श्रूयतां कर्मणा येन दुःखं लेभे यशोधरा ॥ ८ ॥

कामिप्लये नगरे राजा व्रह्मदत्तः पुराभवत् ।

भूतलाखण्डलः श्रीमान् कामिनीकुसुमायुधः ॥ ९ ॥

खद्धधाराधरेणाजौ भुजेन जनितः परः ।

25

प्रजज्वालं प्रतापाग्निर्यस्यारातितमःप्रदः ॥ १० ॥

स कदाचिद्वनं धन्वी मृगयाकेलिकौतुकी ।

विवेश दूरमेकाकी हृतोऽथेनातिरंहसा ॥ ११ ॥

तस्यार्ककिरणोद्दिन्नाः कपोले स्वेदविन्दवः ।

चक्रुः कुण्डलमुक्तानां प्रतिविम्बविडम्बनम् ॥ १२ ॥

30

मार्गागतेन स मुहुर्मृगशावकेन

रम्यावलोकनकुतहलनि श्वलेन ।

हाराग्ररत्नशकलप्रतिविम्बितेन

प्राप क्षणं सदृशरूपपदं सुधांशोः ॥ १३ ॥

तस्यानुरक्तहरिणीकरिणीप्रसक्त-
व्यामीलितेक्षणमृगद्विपसेव्यमानाः ।

जहुः श्रमाम्बुशबरीकवरीकलाप-
पुष्पस्पृशः सुरभिमत्तवनान्तवाताः ॥ १४ ॥

अस्मिन्ब्रवसरे कन्यां शाहिदत्यस्य महामुनेः ।

ग्रन्थावपानसंप्राप्तगर्भमुग्धमृगीसुताम् ॥ १५ ॥

सलिलाहरणायातां लावण्यामृतवाहिनीम् ।

स ददर्शश्रमसरित्तिरे तरललोचनाम् ॥ १६ ॥

कमलां कमलावासप्रीत्येव कमलाकरम् ।

सृजन्ती चरणन्यासजातैः कमलमण्डलैः ॥ १७ ॥

अपूर्वकौतुकवतीं तां दृष्ट्वा मनुजेश्वरः ।

अमरत्वमिव प्राप निर्मिमेपेक्षणः क्षणम् ॥ १८ ॥

सोऽचिन्तयदहो कापि कान्तेयं मुनिकन्यका ।

हरिणीव हरस्येव स्त्रिधमुधौर्विलोकितैः ॥ १९ ॥

सेवासीन्नि निवेशिता कमलिनी संवाहने पादयोः

पूर्णन्दुर्वदनस्य लक्ष्मलिखितं दासत्वमापादितः ॥ २० ॥

प्रारब्धे खयमेव विश्वविजये भ्रूविभ्रमैः सुभ्रुत्वः

कामं निर्ममकामकामुकलता नैरुप्यमालम्बते ॥ २१ ॥

किरति वदनबिम्बं हर्षपीयूषमस्या

ललितसितमयूखोल्लेखलेखाक्रमेण ।

इयमतिशयमैत्री नेत्रयोः श्रोत्रमूले

नवकुवलयलीलोतुङ्गकान्ति तनोति ॥ २२ ॥

इति संचिन्त्य स शनैरवस्था तुरंगमात् ।

तामुवाच समभ्येत्य कौतुकालोकनोन्मुखीम् ॥ २३ ॥

अम्लानसुकृतोदासुरकण्ठग्रहोचिता ।

विजने मणिमालेव का त्वं कुवलयेक्षणे ॥ २४ ॥

इयमानन्दसंदोहस्यन्दिनी ललिता तव ।

न कस्य कुरुते कान्तिः कौतुकाकुश्चितं मनः ॥ २५ ॥

ब्रूहि कस्य त्वया प्रांशुः शरच्चन्द्रावदातया ।

काममुक्तालते वंशः संभवेन विभूषितः ॥ २६ ॥

इति तेनादरात्पृष्ठा ज्ञात्वा तं मुनिपुत्रकम् ।

अज्ञातकामवृत्तापि सामिलाषा जगाद सा ॥ २७ ॥

५

10

15 D 515

20

25

30

D 517

अहं पद्मावती नाम पादोद्यत्पद्मालिका ।
मृगीगर्भसमुद्भूता शापिडल्पस्य सुता मुनेः ॥ २७ ॥

खागतं ते मुनिसुत प्रियं मे तव दर्शनम् ।

मनोहरतरं चित्रं वल्कलं किमिदं व्रतम् ॥ २८ ॥

५ विभूषितोऽयं मायूरः शिखण्डैरिं पञ्चभिः ।

सुरार्चाकीर्णकुसुमः शोभते ते जटाभरः ॥ २९ ॥

अयमामलकस्थूलप्रालेयफलकोञ्जवलः ।

दीर्घाक्षसूत्रमालाभिः कण्ठे बहुगुणस्तव ॥ ३० ॥

आमूल्यति ते पाणिश्चित्रैः कुशपवित्रकैः ।

१० कुटिले वेणुदण्डस्मिन् वालपल्लवमालिकाम् ॥ ३१ ॥

रमणीयत्रतवतः कथ्यतां क तवाश्रमः ।

मनोमृगाजिनं श्रान्तं तत्र विश्रान्तिमेति मे ॥ ३२ ॥

इति मुग्धावचः स्वादु सुधार्द वसुधायिपः ।

आखाद दला पाथेयमोदकं तामभाषत ॥ ३३ ॥

१५ नैवास्मिन्नुचितं सुभ्रु दर्भसूचीचयाचिते ।

लुकुमारं तव वपुः शुष्यत्तरुणे वने ॥ ३४ ॥

D 518

इतः संभोगयोग्यश्रीनर्तस्तिरूरे ममाश्रमः ।

एवंविधा विशीर्यन्ते यस्मिन् फलपरंपराः ॥ ३५ ॥

निवासः क्रियतां तत्र चर्यतां मान्मथं तपः ।

२० संभोगपरिचर्यासु जनोऽयं विनियुज्यताम् ॥ ३६ ॥

अशुत्सङ्घपतंगतां गतवतस्त्र्यक्षप्रकोपक्षणे

जीवेत्पादनमेतदेव विधिना मन्ये नवं निर्मितम् ।

कान्तं ते वसुधासुधाकरकलाकोशानुकारं वपुः

लावण्यावनिपुण्यपण्यमसमं नान्यन्मनोजन्मनः ॥ ३७ ॥

२५ इति श्रुत्वा विदग्धस्य मुग्धा भूमिपतेर्वचः ।

चन्द्रावदातसाखाद मोदकं तमभाषत ॥ ३८ ॥

त्वद्वतानुत्रैवाहं निवसामि तवाश्रमे ।

प्रतीक्षस्व क्षणं यावद्वाङ्मर्थये गुरोः ॥ ३९ ॥

इति संविदमाधाय सा गत्वा निजमाश्रमम् ।

३० नवाभिलाषविवशा श्वसन्ती मुनिमभ्यधात् ॥ ४० ॥

दृष्टस्तात वने कोऽपि मया मुनिकुमारकः ।

प्रसन्नसलिलच्छायचित्रपर्यन्तवल्कलः ॥ ४१ ॥

दिव्यं तदाश्रमोङ्गूतं फलमास्वादितं मया ।
येनान्यफलसंभारे नियमः परिकल्पितः ॥ ४२ ॥

गच्छामि वदनुज्ञाता कान्तं तस्य तपोवनम् ।
तस्मौजन्यप्रसक्ता मे नान्यत्र रमते मतिः ॥ ४३ ॥

इति तद्वचनं श्रुत्वा विस्मितः स्मरसूचकम् ।
तामुवाच मुनिर्मुण्डां यौवनोन्मादशङ्कितः ॥ ४४ ॥

दृष्टस्त्वया भुजंगोऽसौ मन्ये रत्नविभूषितः ।
भवन्ति मुनयः पुत्रि न द्विजिहा न भोगिनः ॥ ४५ ॥

सम्भेदैरुरुभिः परं परिणतौ दुःखप्रदर्मोदकै-
रापाते विषयैरिवातिमधुरैः प्रीतिं वृथा मा कृथाः ।
मुग्धे कामकलानिभानि सरसान्यायाससित्कान्यलं
येषामेव विषेषमेन जनता स्वादेन संमूर्च्छति ॥ ४६ ॥

एहि दर्शय मे दूराकस्तावत्स मुनेः सुतः ।
इत्युत्त्वा तटिनीतीरं तया सह ययौ मुनिः ॥ ४७ ॥

स विलोक्य सरित्तीरे ब्रह्मदत्तं महीपतिम् ।
योग्यं गुणगणोदारं जामातरमन्यत ॥ ४८ ॥

नृपोऽपि मुनिमालोक्य वैलक्ष्यविनतामनः ।
द्विगुणेन प्रणामेन निनायैव प्रसन्नताम् ॥ ४९ ॥

निजोचितेन विधिना मुनिना प्रतिपादिताम् ।
ततस्तां हर्षपीभूषलहरीमग्नीनृपः ॥ ५० ॥

नास्याः कदाचित्कर्तव्यो मन्युः परगिरा त्वया ।
मुग्धा पाल्येयमित्युत्त्वा मुनिः प्रायात्स्वमाश्रमम् ॥ ५१ ॥

अथ हर्षमिवारुद्य हयं जायासखः क्षणात् ।
राजधानीं समासाद्य नृपश्चके महोत्सवम् ॥ ५२ ॥

सर्वान्तःपुरुर्वग्य स्मृत्तिं न्यस्ता महीमुजा ।
सा ययौ शिष्यतां पत्थुः कलाकौशलकेलिषु ॥ ५३ ॥

पादन्यासैः कमलकलिकां भूमिमालोक्य तस्या
देवीशब्दं नृपपरिजनस्तत्र मेने यथार्हम् ।

दिव्योत्कर्षः सुकृतसचिवः सूच्यते केतुभूतः
स्फीताश्वर्यैरतिशयमर्यैर्लक्षणैः पुण्यभाजाम् ॥ ५४ ॥

अन्तःपुरपुरन्धीषु विमुखेन महीमुजा ।
लेमे सौभाग्यशोभां सा रममाणा धनस्तनी ॥ ५५ ॥

D 521

5

10

15

D 523

20

25

30

D 526

अथ कालेन सा गर्भमाधत्त वसुधापते: ।
चिन्ताशल्यं च संसक्लमन्तःपुरवधूजनः ॥ ५६ ॥

आसन्नप्रसवां मुग्धां ततस्तामेत्य मन्दिरे ।
कौटिल्यकूरमात्सर्यादूचे राजाङ्गनाजनः ॥ ५७ ॥

5

प्रसवस्य विधि मुग्धे न जानीषे नृपोचितम् ।
जननी हि सुतं सृते पटेन पिहितेक्षणा ॥ ५८ ॥
इत्युक्ता सा सप्तीभिः प्रौढगर्भभरादिता ।
उचितं भवतीभिर्मे क्रियतामित्युवाच ताः ॥ ५९ ॥

10

ततस्तामिर्निरुद्धाक्षी दृढबन्धेन वाससा ।
सासूत बालयुगलं प्रतसकनकप्रभम् ॥ ६० ॥
धृत्वा तौ वस्त्रपिहिते मञ्जूषे गूढमुदिते ।
गङ्गाजले निष्करुणाः कुमारौ चिक्षिपुः ख्रियः ॥ ६१ ॥

कृत्वा रक्ताक्तवदनामूच्चुः पश्चावर्तीं च ताः ।
शकलद्वयमस्पन्दं जातं ते क्षितमम्भसि ॥ ६२ ॥

15

विपुलोत्सवसंनद्धः किं जातमिति भूपतिः ।
अपृच्छदान्तःपुरिकान् पुत्रसंदर्शनोत्सुकः ॥ ६३ ॥

D 527

ते तं बभाषिरे देव सद्धां ते सुतद्वयम् ।
संजातं भक्षितं देव्या पिशाच्येव किमुच्यते ॥ ६४ ॥
त्रस्तः श्रुतेति नृपतिर्गत्वान्तःपुरमन्दिरम् ।

20

रक्ताक्तवदनां देवां दृष्ट्वा सत्यममन्यत ॥ ६५ ॥

वधाय वहिरुसृष्टा सा कुद्देन महीमुजा ।
गुसं धृता मन्त्रिवरैः सपल्नीदोषशङ्किभिः ॥ ६६ ॥

अथ व्योम्ना समम्येत्य शापिल्याश्रमदेवता ।
अन्तर्हिता जनस्याप्ते जगाद जगतीपतिम् ॥ ६७ ॥

25

निर्दोषां दुर्दशां यातां वधायोत्सृजतस्तव ।
निर्विचारप्रवादेन मन्ये निर्मूलितं यशः ॥ ६८ ॥

पश्चावतीं सपल्नीभिर्मुर्गधा वनमृगीसुता ।
वश्चित्ता स्वसुखायेति न जानीषे विशांपते ॥ ६९ ॥

30

विभवोप्रिशाचेन निल्याधिष्ठितचेतसाम् ।
एवंविधैव प्रायेण भवत्युन्मादिनी मतिः ॥ ७० ॥

भोगान्धाः प्रभवः स्वभावचपलाः श्रीविभ्रमोच्छृङ्खलाः
सत्यव्यलयभूमयो युवतयः पुण्याभिचारक्रियाः ।
स्वच्छन्दाङ्गुतवादिनश्च पिशुनाः खे चित्रकर्मेव्यता
यत्रैकत्र वसन्ति तत्र सरलः साधुः कथं जीवति ॥ ७१ ॥

अन्तर्हिततनोर्देव्याः श्रुतेति वचनं नृपः । ५

कुपितस्तत्र वृत्तान्तं पप्रच्छान्तःपुराङ्गनाः ॥ ७२ ॥

ओधाकान्तस्य नृपतेस्त्रिवशासनशङ्किताः ।
ता निवेद्य यथावृत्तं वभूर्भयविहृताः ॥ ७३ ॥

निर्दोषां दयितां ज्ञात्वा सपत्नीवश्चितां नृपः ।
वथ्यभूमिसमुत्सृयां शुशोच्चानुशयाकुलः ॥ ७४ ॥

रागक्रोधकृपालजाशोकैस्तुल्यवलोदयैः ।
मुमोह मोहसचिवैर्भागीकृत इवाभवत् ॥ ७५ ॥

हा प्रिये हीनपुण्यस्य क्व पुनः संगमस्त्वया ।
ममेत्युत्त्वा नरपतिर्निपपात महीतले ॥ ७६ ॥

अथ गङ्गाप्रवाहासं मङ्गुषं जालजीविनः । १०

आदाय राजमुद्राङ्गमाययुर्धीविराः सभाम् ॥ ७७ ॥

तैर्न्यस्ते पुरतस्तस्मिन् सहसोद्धारिते नृपः ।
ददर्श बालयुगलं प्रत्यग्रकनकोज्जवलम् ॥ ७८ ॥

तुल्यरूपौ नृपस्येमौ सहस्रांशोरिवाश्चिनौ । १५

कुमारौ लक्षणोदारौ जाताविति जनस्वनः ॥ ७९ ॥

ततः सवाष्पस्तनयौ गृहीत्वाङ्गे महीपतिः ।
प्रियाविरहशोकार्त्तः संतापमधिकं यथौ ॥ ८० ॥

अथ दीर्घमतिर्नाम महामालस्तमव्रीत् ।
देव जीवति ते पत्नी सपत्नीजनवश्चिता ॥ ८१ ॥

श्रुतैतसहसा राजा लब्धजीव इवोत्थितः । २०

हृष्टः संदर्शयेत्युत्त्वा प्रययौ मन्त्रिमन्दिरम् ॥ ८२ ॥

तत्र तां दुःस्थितां दद्वा मन्युविस्पृतसंन्नमाम् ।
अवमानसमुद्दिग्मां जगाद जगतीपतिः ॥ ८३ ॥

यैरेष विषमः क्लेशः प्रिये तत्र विनिर्मितः ।
एहि पश्याधुना तेषां विचित्रवधवैशसम् ॥ ८४ ॥

प्रसीद ल्यज संतापं मा मौनाभिमुखी भव ।
इत्युत्त्वा निपपातास्याः पादयोः पृथिवीपतिः ॥ ८५ ॥ २५

D 529

D 531

30

D 533

सावदद्वाष्पधाराभिः सिद्धमानोन्नतस्तनी ।
 नरेन्द्र मा कृथः कोपं जने तीव्रापकारिणि ॥ ८६ ॥

सत्यं विप्रियकारिणीषु नृपते मन्युर्न मे विद्यते
 वैरं हि क्षमयैव यात्युपशमं वैरेण तद्वर्धते ।

५ शत्रुर्नैव विभुः पराभवविधौ नैवोपकारे सुहृत्
 सर्वं प्राक्तनकर्मनिर्मितमिदं दुःखादिकं देहिनाम् ॥ ८७ ॥

कृतापकारेऽपि पराभवोद्यमं
 न नाम कुर्यादविचार्य बुद्धिमान् ।

कृधा परक्रोधविषं विवर्धते
 १० न शान्तिमेति ज्वलितोऽग्निरप्निना ॥ ८८ ॥

दुःखसंतापिता तावत्तातस्यैव तपोवनम् ।
 गच्छामि तद्वचः पूर्वं कामिन्या न कृतं मया ॥ ८९ ॥

वारितापि परं तेन मम कामफलस्यृहा ।
 यौवनोन्माददोषेण न निर्वृत्ता करोमि किम् ॥ ९० ॥

१५ इत्युत्त्वा निःश्वसन्ती सा विलिखन्ती पदा भुवम् ।
 बभूवानम्रवदना क्षणं मौनावलम्बिनी ॥ ९१ ॥

प्रणामेनापि नृपतेर्न सा प्राप प्रसन्नताम् ।
 प्रेमिण शत्युतुलां धते मिथ्यादोषपरिग्रहः ॥ ९२ ॥

D 535

२० सा धातुरक्तवसना जगाम पितुराश्रमम् ।
 भुजंगकुटिले मन्युर्मानिनीनां हि दुःसहः ॥ ९३ ॥

आलिङ्गयमानेव लतासखीभिः-
 मृद्गङ्गनैः खागतवादिनीभिः ।

प्रेमणा मृगीभिः परिवार्यमाणा
 तपोवनं सा पितुराससाद ॥ ९४ ॥

२५ याते मुनौ पुण्यनिधौ प्रसन्नं
 तपोविशेषार्जितमेव लोकम् ।

दृष्टाश्रमं शून्यमधीरवृत्तिः
 पद्मावती मोहहता वभूत ॥ ९५ ॥

वासत्यमाजन्मनिलीनमन्तः
 ३० स्वच्छप्रभावस्य पितुः स्मरन्ती ।

शून्यां त्रिलोकीमिव मन्यमाना
 विषार्दितव्याहितेव साभूत् ॥ ९६ ॥

तदेव तस्या मुनिना विहीनं
वनं जगाम प्रियमप्रियत्वम् ।
कालेन निःशेषनिपीतसारा
भवन्ति भावा विरसत्वभावाः ॥ ९७ ॥

D 537

तेष्वेव देशेषु मनोहरेषु
तेष्वेव पुष्पाकरवासरेषु ।
एकेन केनापि विना जनस्य
सर्वं विषादास्पदतामुपैति ॥ ९८ ॥

5

वेषं ततः प्रवर्जितानुरूपं
विधाय सा भूतलचन्द्रेखा ।
सुखोज्जिता दिक्षु परिभ्रमन्ती
वाराणसीं शान्तिमिवाससाद् ॥ ९९ ॥

10

तत्राथ राजा कृकिणा मृगाक्षी
सा प्रार्थ्यमानाप्यभिलाषभाजा ।
तपःप्रदीपाग्निशिखेव तस्य
संस्पर्शयोग्या न कथंचिदासीत् ॥ १०० ॥

15

सा राजपत्नीभिरतिग्रयत्ना-
दभ्यर्थ्यमाना त्रिदशाङ्गेव ।
तत्र स्ववृत्तानि विचिन्तयन्ती
पतित्रता कालमुवास कंचित् ॥ १०१ ॥

D 539

तां ब्रह्मदत्तोऽपि विशिष्टचार-
स्त्र स्थितां भूमिपतिर्निशम्य ।
वियोगदुःखानलदह्यमानः
समाययौ ब्राह्मणकूटवेषः ॥ १०२ ॥

20

अथ व्रताच्छादितचारुवेषां
विलोक्य तां शीलयशःपताकाम् ।

25

प्रसादनाय प्रणयाभिसारी
नृपः स्वरूपं प्रकटीचकार ॥ १०३ ॥
तीत्रापराधोऽहमिति ब्रुत्राणे
महीपतौ सा सुचिरं रुरोद ।
मनस्विनीनामवमानमन्यु-
रुदीरणेनापि नवत्वमेति ॥ १०४ ॥

30

घनाश्रुधारापरिहारकारी
सरन्दुरेखासपलीकृताशः ।

D 541

कान्तं शरत्काल इव प्रसाद्य
निनाय राजा निजराजधानीम् ॥ १०५ ॥

5

पादाम्बुजन्याससरोजपाली
वियोगकाले प्रशमं प्रयाता ।
प्रादुर्बभूव प्रियसंगमेऽस्याः
संभोगलक्ष्मीरिव गाढरागा ॥ १०६ ॥

जन्मान्तरे सा किल कन्यकैव

10

प्रत्येकबुद्धाय विलासपद्मम् ।
दत्वापि लोभात्पुनराददे तद्
विचार्य शोभां प्रददौ पुनश्च ॥ १०७ ॥

पद्मप्रदानेन वभूवरस्याः
पादावतरेषु सरोरुहाणि ।

15

आदानदोषाद्विरतानि काले
पुनःप्रदानात्पुनरुद्धतानि ॥ १०८ ॥

तेनैव दत्ता हरणोद्भवेन
स्वकर्मपाकेन मलीमसेन ।

D 543

20

पश्चावती वध्यपदं विसृष्टा
सैवाद्य कालेन यशोधरा च ॥ १०९ ॥

श्रुतेति सर्वे कथितां जिनेन
तां चित्रितां कर्मफलोदयस्य ।
बभूवुराश्चर्यपरिग्रहेण
चित्राभिलीना इव मिक्षवस्ते ॥ ११० ॥

25

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
पश्चावत्यवदानमष्टष्ठितमः पल्लवः ॥

तेषामशेषकुशलप्रणिधानधान्नां
शुद्धः सुखस्थितिरयं च परश्व लोकः ।
येषां विशेषरचितोन्नतलक्षणानां
चैत्याङ्गिता वसुमती सुकृतं ब्रवीति ॥ १ ॥

5

पुरे पाटलिपुत्रेऽभूदशोकः पृथिवीपतिः ।
येनाशोकः कृतो लोकः सम्यक्पालनलालितः ॥ २ ॥
विधाय वेधिस्तपनं येन काञ्चनवर्पिण ।
त्रिवीवराच्छादनेन भिक्षुसंघोऽभिष्ठितः ॥ ३ ॥
मान्यस्यानुमते श्रीमान् यशसः स्थविरस्य यः ।
अतीतबुद्धशारीरधातृतां दीप्तेजसाम् ॥ ४ ॥
अनर्धाणां च रत्नानां कृत्वा संप्रहमादरात् ।
विदधे मौक्तिकच्छन्दचारुचैत्याङ्गितां महीम् ॥ ५ ॥

10

नागलोकं खर्यं गत्वा सौगतं धातुसंचयम् ।
स नागाहृतमादाय रत्नस्तूपावलीर्व्यधात् ॥ ६ ॥

D 547

15

तस्याशीतिसहस्राणि चत्वारि च महीतले ।
धर्मराजिकयुक्तानां स्तूपानां निर्मितिर्वभौ ॥ ७ ॥
एकक्षणप्रतिष्ठासु पृथिव्यां स्थविरस्तदा ।
खमुत्पत्त्वार्कमाच्छाद छायासंज्ञामकल्पयत् ॥ ८ ॥
नित्यप्रवृत्ते तस्याथ वितते संघभोजने ।
शनैः प्रवजितः कश्चिजराजीर्णः समाययौ ॥ ९ ॥

20

राजार्हमशनं तत्र ग्रेषितं स महीभुजा ।
भुज्ञानः परमां ग्रीतिमाससाद् सुधामिव ॥ १० ॥
तं ग्राहान्यतमो भिक्षुरपि जानासि भूमुजा ।
किमर्थं खोचितं तुभ्यमिदं भोज्यमुपाहृतम् ॥ ११ ॥

25

अतिवृद्धतरात्मतः सद्वर्मं श्रोतुमुत्सुकः ।
त्वामर्चयति भूपालः सल्करेण महीयसा ॥ १२ ॥
इति स्मितमुखेनोक्तो भिक्षुणा मौर्ख्यलज्जितः ।
शत्यविद्ध इव क्षिप्रं वृद्धभिक्षुरचिन्तयत् ॥ १३ ॥
लज्जायै किमिदं सुकृं दुःखान्तमशनं मया ।
अपि गाथाचतुर्भागं न जानामि निरक्षरः ॥ १४ ॥

30

D 549

किं करोमि सतां मध्ये यदि पृच्छेन्महीपतिः ।
 तत्किं वक्ष्यति मामेष मूर्कं हास्यरतिर्जनः ॥ १५ ॥
 कीटैः कोटरकारिभिर्विघटितस्कन्धप्रबन्धः शनै-
 रन्तःसुपक्षशानुधूमलिनः श्वभ्रेऽपि धन्यस्तरुः ।
 ५ मूर्खः पण्डितखण्डिताननरुचिवैलक्ष्यलीनस्थितिः
 मूकान्धप्रतिमः प्रमादवसतिर्मा मास्तु माद्गजनः ॥ १६ ॥

इति चिन्तापरिचितं तसनिःश्वासनिःसुखम् ।
 बुद्धप्रसादिनी देवी समभ्येत जगाद तम् ॥ १७ ॥
 प्रक्षयति त्वां यदा राजा वक्तव्यं भवता तदा ।
 १० विस्तीर्णतरधर्मस्य संक्षेपः श्रूयतामिति ॥ १८ ॥
 किंचिन्मात्रं धनमुपकृतौ कृत्यमन्यर्थमेव
 प्राणाधारं तनुतरमपि खादनिमुक्तमन्नम् ।
 निद्रामुद्रा क्षणमपि दशोरित्यशक्तोपयुक्तं
 शेषं लक्तवा त्रजति विपुलारभ्मभोगं शरीरी ॥ १९ ॥

D 551 १५ इति देव्या समादिष्टो वृद्धः स्पष्टतरस्तरः ।
 श्रेतुं प्राप्तस्य भूर्भुर्विदधे धर्मदेशनाम् ॥ २० ॥
 राजा हृदयसंवादि श्रुत्वा तस्य सुभाषितम् ।
 अचिन्तयदहो सत्यमिदमुक्तं मनीषिणा ॥ २१ ॥
 मामैवैतत्समुद्दिश्य हितमाह महामतिः ।
 २० तत्त्वसंवादसाखादाः पुण्यप्राप्याः सतां गिरः ॥ २२ ॥
 यत्कोशेषु निधीयते धनवनं तृष्णानलस्येन्धनं
 कृत्यं यच्च चतुःसमुदरसनां व्याप्तेति विश्वंभराम् ।
 आहारोऽपि विचित्रतापरिचयी निद्रापि मे भूयसी
 सर्वं मोहसुखाय नान्तसमये किंचित्कचिद् दृश्यते ॥ २३ ॥

२५ इति संचिन्त्य नृपतिस्तस्मै काङ्क्षनचार्चितम् ।
 प्रणम्य प्रददौ चारुरुचि सच्चीवरांशुकम् ॥ २४ ॥
 त्रजन्तमथ तं मार्गे राजपूजाविराजितम् ।
 ध्यानाध्ययनयोगाय देवता समचोदयत् ॥ २५ ॥
 ततस्तदुपदेशेन निखिलक्षेत्रसंक्षयात् ।
 ३० साक्षाद्विहितमर्हत्वं तेन ध्यानावधानिना ॥ २६ ॥

कदाचिदथ भूभृतुर्निपुले संघभोजने ।
नवः समाययौ भिक्षुर्दिव्यसौरभचीवरः ॥ २७ ॥

१) ५५३

अपूर्वगन्धलुब्धालिमालावलयितं नृपः ।
तमपृच्छकुतस्तावदयं ते सौरभोद्द्वयः ॥ २८ ॥

सोऽवद्देवलोकेऽहं पारिजाततरोस्तले ।
उषितो वार्षिकं कालं तत्पुष्टैरधिवासितः ॥ २९ ॥

५

एतदाकर्ष्य नृपतिस्तत्रभावाधिकादरः ।
रत्नत्रयार्चनासक्तः पुण्यारामरतोऽभवत् ॥ ३० ॥

धर्मस्थितिप्रणयिनी यदि सैव वृत्तिः
सत्योपभोगसुभगा यदि सैव वाणी ।
पर्यन्तचिन्तनरता यदि सैव बुद्धि-
दानक्रियोपकरणं यदि सैव लक्ष्मीः ॥ ३१ ॥

10

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां वोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
धर्मराजिकाप्रतिष्ठावदानमूनसप्ततितमः पछ्यः ॥

७० माध्यन्तिकावदानम् ।

भक्तिप्रवर्तितजिनोदितवासनानां

तेषां जयत्यभिमतः सुकृताभियोगः ।

यत्कीर्तिलक्षणविशेषप्रिवेशनेन

५ पुण्यापि पुण्यतरतामुपयाति पृथ्वी ॥ १ ॥

माध्यन्तिकाभिधो भिक्षुरानन्दस्य गुरोर्गिरा ।

बुद्धशासनमाधातुं ययौ काश्मीरमण्डलम् ॥ २ ॥

तनागाधिष्ठितं ज्ञात्वा धीरसत्त्वः समाधिना ।

स संक्षेपं प्रणिदधे नागानां कम्पितावनिः ॥ ३ ॥

१० शब्दाग्निवृष्टिरुत्सृष्टा तैर्मर्पनिकारिभिः ।

प्रभावेणाभवत्तस्य मूर्ध्नि पद्मोत्पलावली ॥ ४ ॥

ततस्तं जगदुर्नागास्तदीर्योक्तर्पत्रिस्मिताः ।

यावान् पर्यद्वन्धोऽत्र देशस्तावान् वशे तव ॥ ५ ॥

उत्स्वेति तस्मै पर्यद्वन्धतुल्यं प्रमाणतः ।

१५ नवद्रोणमुखायामं प्रददुः शून्यमण्डलम् ॥ ६ ॥

स तत्र नगरग्रामसंनिवेशविशेषकृत् ।

स्थितिं बबन्ध सहितः शतैः पञ्चभिरहंताम् ॥ ७ ॥

तत्राक्षयं भगवतः स निवेश्य धर्म

कृत्वा विहाररुचिराभरणां धरित्रीम् ।

२० तां गन्धमादनतटोद्भूतलव्यधसारै-

व्यासां चकार नवकुञ्जमकन्दवृन्दैः ॥ ८ ॥

इति क्षेमन्दविरचितायां वेभिसत्त्वावदानकल्पलतायां

माध्यन्तिकावदानं नाम सप्ततितमः पल्लयः ॥

७१ शाणवास्यवदानम् ।

D

शान्तिस्पृशां विमलशीलदुकूललीला-
शोभाजुषां विषयवेषपराच्छुखानाम् ।
चीनांशुकैर्मलिनशीर्णपटचैर्वा
नैवाभिमानकलना न च दैन्यवृत्तिः ॥ १ ॥

5

शाणवासी पुरा भिक्षुर्गुणवान् गुरुशासनात् ।
जिनशासनमाधातुं मथुरां प्रस्थितः पुरीम् ॥ २ ॥

स व्रजन् पथि शुश्राव मल्लयोर्वदतोर्मिथः ।
प्रसङ्गोपगताभेतामार्यामार्यस्वभावयोः ॥ ३ ॥

ये विमलशीलनिलयाः श्रुतविश्रुतचक्षुषः क्षमावन्तः ।
तानेव शाणवासी कथयति भिक्षुर्भुवि श्रमणान् ॥ ४ ॥

10

एतदुक्तवाथ तेनापि तदेवोक्तं निशम्य तौ ।
तमूच्चतुर्स्त्वमेवासौ शाणवासी न संशयः ॥ ५ ॥

कस्मात्त्वं शाणवासीति सुमते दिक्षु विश्रुतः ।
गाथा गायत्ति मुनयस्त्वं सद्वर्भवादिनः ॥ ६ ॥

15

स जगाद् मयान्यस्मिङ्गन्मन्यामयपीडितः ।
प्रलेकसुगतः स्वास्थ्यं नीतो वैद्यन्तिकित्सया ॥ ७ ॥

D

शाणं शीर्णतरं वासस्तस्य दृष्ट्वा मयाल्पकम् ।
उपनीतं प्रणयिना राजाहै रुचिराभ्वरम् ॥ ८ ॥

सोऽब्रवीत्र सखे महां रोचते रुचिरांशुकम् ।
लभ्यते प्रशमक्षाद्या शोभा शाणेन वाससा ॥ ९ ॥

20

इत्यहं तदृचः श्रुत्वा शीर्णशाणांशुकोत्सुकः ।
सत्सङ्गमाप्तवैराग्यः सद्वर्भविमुखोऽभवम् ॥ १० ॥

कालेन तस्य देहान्ते रुचिरार्चाविधायिना ।
मया तत्तुल्यभावाप्स्यै प्रणिधानमतिः कृता ॥ ११ ॥

25

तेनाहं प्रणिधानेन तस्मभ्यर्चनेन च ।
सशाणवत्वः संजातः शाणवासीति विश्रुतः ॥ १२ ॥

इत्युक्त्वा स शनैर्गच्छन्वाप्य मथुरापुरीम् ।
 उरुमुण्डमिधं शैलमारुरोह महोद्यमः ॥ १३ ॥

तत्रोपविश्य पर्यङ्कबन्धेनाकम्पितक्षितिः ।
 विलीय विषसंनद्दौ नागौ तुमुलवर्ष्मणौ ॥ १४ ॥

मथुरावासिनौ श्रेष्ठिसुतौ नटभटाभिधौ ।
 आदाय सहकृत्याय स विहारं विनिर्ममे ॥ १५ ॥

रत्नोज्जवलः स्फटिककाञ्चनरम्यहर्म्यः
 पर्यङ्कपीठरचनाशयनाभिरामः ।
 स्वर्गोपमः सुभगभोगनिधिर्विहारः
 पुण्यस्थितिर्नटभटाभिध एव सोऽभूत् ॥ १६ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 शाणवास्यवदानमेकसप्ततितमः पल्लवः ॥

येरेव याति विषयैरभिलाषभूमि

सर्वो जनः स्मरजः परिभूतदृष्टिः ।

तैरेव पुण्यपरिमार्जनशुद्धिभाजां

वैराग्ययोगमुपयाति मनः प्रशान्तिम् ॥ १ ॥

5

अभूद्गुप्ताभिधानस्य गान्धिकस्य सुतः पुरा ।

मथुरावासिनः श्रीमानुपगुप्त इति श्रुतः ॥ २ ॥

अजातः कल्पितः पित्रा स भिक्षोः शाणवासिनः ।

अनुयायीति वचनात्तद्विनिरतोऽभवत् ॥ ३ ॥

वैराग्याभिमुखे तस्मिन्वयौवनशालिनि ।

10

भग्नविघ्नगणारम्भश्चितां लेखे मनोभवः ॥ ४ ॥

हरिचन्दनकस्तुरीकपूरागुरुविक्री ।

स कंचित्कालमकरोद व्यवहारं पितुर्गिरा ॥ ५ ॥

अथ वासवदत्ताल्या गन्वक्रयविसृष्ट्या ।

सदास्या कथितं श्रुत्वा तं रूपगुणविश्रुतम् ॥ ६ ॥

15

संजातरागसंवेगा गणिका संगमार्थिनी ।

D 567

विसृज्याभिमतां दूरीं भावं तस्मै न्यवेदयत् ॥ ७ ॥

स सैरमर्थितो दूल्या सस्मितस्तामभाषत ।

अयं नाभिमतः कालस्तस्याः संदर्शने मम ॥ ८ ॥

अथ दूल्यां प्रयातायां सोद्देगा गणिकाभवत् ।

20

नानुरागे विरागे वा नियतिर्वेशयोषिताम् ॥ ९ ॥

कदाचिन्मन्दिरे तस्याः स्थिते यूनि वणिकसुते ।

नवः सार्थपतिः श्रीमानाजगामोत्तरापथात् ॥ १० ॥

विसृष्टे रात्रिभोगाय तेन हेम्मि सहांशुकैः ।

जनन्या सहिता लुब्धा गणिका समचिन्तयत् ॥ ११ ॥

25

एष तावत्स्थितो गेहे वणिकसूतुः कृतव्ययः ।

अर्थी महाधनश्चान्यः किं करोमि न वेष्मि तत् ॥ १२ ॥

वान्तचित्तः पुनः कामी न भवत्यधिकप्रदः ।

तेन पर्युषितेनैव क्रियते निष्फलेन किम् ॥ १३ ॥

नवस्त्वभिनवौत्सुक्यास्वं मुञ्चत्ययाचितः ।

30

अग्नियेऽपि वियाख्यादं करोति प्रथमादरः ॥ १४ ॥

तस्माक्लिमस्य क्रियतामन्तःसक्तस्य शत्यवत् ।

D 569

अभोगेन न यात्येष कर्मवन्ध इवानुगः ॥ १५ ॥

नास्माकमेतद्वाणिज्यं ल्यज्यते यदि वित्तवान् ।
 न धर्माय न कामाय वयमर्थाय निर्मिताः ॥ १६ ॥
 इति संचिन्त्य सा मातुः संमते द्रविणार्थिनी ।
 वरासवेन न्यवधीत्सविषेण वणिकसुतम् ॥ १७ ॥
 ५ निक्षिप्यावस्करचये ततस्तं गतजीवितम् ।
 अवाप्य विपुलं वित्तं सार्थवाहं प्रवेश्य सा ॥ १८ ॥
 दृष्टः प्रविष्टो गणिकागृहं न तु विनिर्गतः ।
 इति बन्धुभिरन्विष्य व्यसुः ग्राहो वणिकसुतः ॥ १९ ॥
 १० ततस्तद्वाधसंततैः श्रावितस्तैर्महीपतिः ।
 वेश्यायास्तीत्रपापार्हमादिदेशोप्रनिप्रहम् ॥ २० ॥
 सा वथ्यवसुधां नीता मुक्तकेशी निरम्बरा ।
 निकृत्तपाणिचरणा छिन्नश्रवणनासिका ॥ २१ ॥
 वेष्टयन्ती व्यथाकान्ता निजशोणितकर्दमे ।
 निवार्यमाणक्रव्यादा दास्या चुक्रोश बन्धकी ॥ २२ ॥
 १५ उपगुप्तस्ततस्तस्याः श्रुत्वा विषमवैशासम् ।
 तद्विलोकनकालोऽयमित्युक्त्वा तां भुवं ययौ ॥ २३ ॥
 दास्या निवेदितं दृष्ट्वा तमायान्तं शशिद्युतिम् ।
 पूर्वाभिलापशेषेण सा लज्जाकुटिलाभवत् ॥ २४ ॥
 अन्तःप्रविष्टः केनापि वासनाभ्यासवर्मना ।
 २० न कस्यांचिदवस्थायां रागस्त्यजति देहिनाम् ॥ २५ ॥
 जघनावरणं कृत्वा दास्या वसनपछुवम् ।
 सा स्तनन्यस्तहस्ता तं बभाषे विनतानना ॥ २६ ॥
 प्रयत्नेनापि महता नायातस्त्वं मयार्थितः ।
 अधुना मन्दभाग्यायास्त्वं संदर्शनेन किम् ॥ २७ ॥
 २५ यदा ममाभवत्कोऽपि भाग्यसौभाग्यविन्रमः ।
 न दर्शनस्य कालोऽयमित्युक्तं भवता तदा ॥ २८ ॥
 कृताङ्गी रुधिरादिग्धा च्युताहं क्लेशसागरे ।
 कालः कमलपत्राक्ष किमयं दर्शनस्य मे ॥ २९ ॥
 इति ब्रुवाणां बाष्णाम्बुप्लाव्यमानांशुकाश्चलाम् ।
 ३० शनैरुपगुप्तस्तां सानुतापमभाषत ॥ ३० ॥
 कान्तिश्वन्दसखी सुवर्णकदलीलावण्यचौरं वपु-
 र्वक्रं पद्मनिमीठनं कुवलयहैव्यग्रदे लोचने ।
 नैतन्मे दयितं मनोहरतरं किं तु प्रयत्नादहं
 कामानां प्रकृतिं विचारविरसां द्रष्टुं समभ्यागतः ॥ ३१ ॥

विभूषणांशुकच्छने वरसौरभवासिते ।
शोभा तवाभवल्काये स्वभावः पुनरीदृशः ॥ ३२ ॥

बत बत निहतास्ते कीर्णकेशास्थिसंस्थे
सततमनलतापोत्पच्यमानाखिलाङ्गे ।

कुणपवति रमन्ते ये जुगुप्सानिधाने
व्यसनगणनिधाने कायनान्नि इमशाने ॥ ३३ ॥

विस्यन्दिनि दुरामोदे विकृतच्छिद्रसंकुले ।
अहो मोहान्मनुष्याणां कायेऽपि प्रियभावना ॥ ३४ ॥

सापायः कायपर्यथमायाविषयसंश्रयः ।
दुःखस्कन्धः क्षयं याति सुगतोपासनादयम् ॥ ३५ ॥

मोहव्यान्तदिवाकरस्य सकलक्षेशावकाशाच्छिदः
शास्तुः शासनसंश्रये प्रणिहितं कल्याणमित्रस्य यैः ।

नैव क्लिन्कलङ्कपङ्ककलिते कीर्णान्निमालाकुले
ते मज्जन्ति विकारभाजि नरके कायाभिधाने पुनः ॥ ३६ ॥

एतदाकर्ण्य गणिका दुःखोद्वेगविरागिणी ।
पुण्यं रक्तत्रयं शान्त्यै शरण्यं शरणं ययौ ॥ ३७ ॥

उपगुप्तकथावासस्तोतःप्राप्तफलाय सा ।
धर्ममार्गप्रिणयिनी दृष्टसत्या व्यपद्यत ॥ ३८ ॥

तस्यां देवनिकायेऽथ संभूतायां प्रभामये ।
मथुरावासिनः श्रुत्वा चक्रुत्तदेहसक्रियाम् ॥ ३९ ॥

अत्रान्तरे शाणवासी समभ्येत्य प्रसन्नधीः ।
प्रव्रज्यामुपगुप्तस्य प्राप्तकालाममन्यत ॥ ४० ॥

सोऽथ प्रव्रजितस्तेन प्राप्याहर्त्पदमुत्तमम् ।
सद्वर्मदेशनारम्भं विदधे पुरवासिनाम् ॥ ४१ ॥

धर्मं प्रदिशतत्स्य तस्यां पर्वदि सामृतम् ।
चकार मारः प्रचुरां तां तां विन्नोघविक्रियाम् ॥ ४२ ॥

वर्वर्ष मौक्तिकं तत्र रुचिरं च सकाञ्चनम् ।
येन व्याक्षिसचित्तानां श्रोतृणामभवद्गमः ॥ ४३ ॥

स कृत्वा हार्यसौन्दर्यं ललितं नर्तकीवपुः ।
ननर्त सहितसत्र गन्धर्वाप्सरसां गणैः ॥ ४४ ॥

कान्तानृत्यविलासेन हेलापद्वत्चेतसाम् ।
अभूतत्र विनेयानां कामं काममयं मनः ॥ ४५ ॥

D 575

15

20

25

D 576

30

अविनीततरस्याथ मारस्य विनयोद्यतः ।
 अचिन्तयद्विकारार्हामुपगुप्तः प्रतिक्रियाम् ॥ ४६ ॥
 सोऽभ्येत्य मारमवदत्तुष्टोऽहं तव कौशलात् ।
 अहो चुल्महो गीतं दिव्यमेव किमुच्यते ॥ ४७ ॥
 ५ उत्तेवेति मालाव्याजेन बवन्धास्य शवत्रयम् ।
 मस्तके सर्पकुणपं कर्णे च श्वमनुष्ययोः ॥ ४८ ॥
 खयं मोक्षमशकोऽसौ मारस्तत्कुणपत्रयम् ।
 प्रययौ शरणं देवान् सेन्द्रोपेन्द्रचतुर्मुखान् ॥ ४९ ॥
 तेषु मोक्षमशकेषु प्रेरितः पद्मजन्मना ।
 १० भगदर्पोऽथ कन्दर्पस्तमेव शरणं ययौ ॥ ५० ॥
 स निपत्यातिविनयादुपगुप्तस्य पादयोः ।
 प्रसाद्य मदमुत्सृज्य तमुवाच कृताञ्जलिः ॥ ५१ ॥
 कृतं कृतापकारस्य त्वया यदुचितं मम ।
 प्रसीद त्वज्यतां मन्युरथुनाहं त्वदाश्रयः ॥ ५२ ॥
 १५ अहं कृतापराधोऽपि सुगतेन महात्मना ।
 अविनीततरः सूनुर्जनकेनेव रक्षितः ॥ ५३ ॥
 बोधिमूले मया तस्य वज्रासनजुषः पुरा ।
 कृता निकारनिकरा क्षान्तमेव च तेन मे ॥ ५४ ॥
 नानाकारनिकारकारिणि मयि प्राकारतां बिभ्रता
 २० तस्मिन् बोधिसमाधिसिद्धिभवने पर्यङ्कबन्धस्थितौ ।
 क्षान्तिक्षालितमन्युना भगवता बुद्धेन शुद्धात्मना
 तेन ध्यानपरायणेन न मनागुन्मीलितं लोचनम् ॥ ५५ ॥
 भवता त्वय करुणामुत्सृज्याहं खलीकृतः ।
 सापराधेऽपि महतां न मन्युमलिनं मनः ॥ ५६ ॥
 २५ मुच्च मे कुणपाबन्धं स्थितोऽहं तव शासने ।
 इति ब्रुवाणं प्रणयादुपगुप्तस्तमभ्यधात् ॥ ५७ ॥
 न करिष्यसि चेदेवं भिक्षूणां विष्वं पुनः ।
 तदेतत्त्वं मुच्चामि दृढं कुणपबन्धनम् ॥ ५८ ॥
 इदं च भवता कार्यं प्रियं प्रणयिनो मम ।
 ३० अतीतसुगताकारं संदर्शयितुर्मर्हसि ॥ ५९ ॥
 दृष्ट तव मया शक्तिर्नाद्ये सर्वानुकारिणः ।
 संदर्शने भगवतः परमुत्कण्ठितो हाहम् ॥ ६० ॥

धर्मकायो मया दृष्टः सुगतस्य श्रुतात्मना ।
रूपकायस्तु नैवासौ नयनामृतनिर्भरः ॥ ६१ ॥

इति निर्मुक्तकुणपस्तेनोक्तः कुसुमायुधः ।
तमूचे सौगतं रूपं तुल्यं कर्तुं न शक्यते ॥ ६२ ॥

तथापि दर्शयाम्येष त्वदाज्ञाविनये स्थितः ।
प्रणम्येन प्रणम्योऽहं न ल्या सुगताकृतिः ॥ ६३ ॥

इत्युक्त्वा सुगताकारमविकारसुखप्रदम् ।
स समुत्सृष्टकनकालोककान्तमदर्शयत् ॥ ६४ ॥

दीर्घध्याननिमीललोचनयुगं निःसंभ्रमभूलतं
नासावंशनिषक्तकान्तकनकच्छत्रोपमानालिकम् ।
निर्भूषायतकर्णपाशललितं व्यालम्बिवाहुद्रुमं
बौद्धं रूपमवेक्ष्य निर्वृतिरभूत्तिक्षेतनानामपि ॥ ६५ ॥

उपगुप्तस्तदालोक्य कान्तं भगवतो वपुः ।
सत्राष्पपुलकाकीर्णश्वके तत्पादवन्दनम् ॥ ६६ ॥

न च नाम प्रणम्योऽहमिति वादिनि मन्मथे ।
उपगुप्तस्तमवदत्यग्नम्यस्त्वं जिनाकृतिः ॥ ६७ ॥

कृत्रिमेष्वपि ब्रिम्बेषु वन्द्या भगवतस्तुः ।
न स मृत्काष्ठधातूनां प्रणामः क्रियते बुधैः ॥ ६८ ॥

इत्युक्तमुपगुप्तेन श्रुत्वा मारः प्रसन्नधीः ।
विहाय सौगतं रूपं स्वं वपुः प्रलयपद्धत ॥ ६९ ॥

तेनैवाथ समाहृता विनीतेन हितैषिणा ।
उपगुप्तान्तिकं पौरा: सद्धर्मं श्रोतुमाययुः ॥ ७० ॥

तस्योपदेशकथया सत्यदर्शननिर्वृता: ।
लक्षाष्पष्टादशा प्रापुरहृत्वं पुरवासिनाम् ॥ ७१ ॥

इति सकललोकालोककल्याणकारी
व्यथिततिमिरहारी धर्ममार्गोपदेशः ।
विपुलकुशलमूलप्राप्तपुण्योदयानां
भवति किल महर्दिर्या परेषां हिताय ॥ ७२ ॥

इति क्षेमेन्द्रनिरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
उपगुप्तावदानं नाम द्वासप्तितमः पल्लवः ॥

5

10

D 683

15

20

25

25

30

७२ नागदूतप्रेषणावदानम् ।

अग्निष्ठितं शासनमायता श्रीः

यशस्तुषारांशुशतावदातम् ।

आश्र्वयचर्यारुचिरः प्रभावः

५ फलांशलेशः सुगतार्चनस्य ॥ १ ॥

राजा श्रीमानशोकोऽभूत्पुरे पाटलिपुत्रके ।

दानार्थिनामभूदस्य संख्याशब्ददरिद्रिता ॥ २ ॥

तं कदाचित्सभासीनं वणिजो द्वीपगामिनः ।

सर्वस्तुनाशशोकार्ता: सनिःश्वासा व्यजिज्ञपुः ॥ ३ ॥

१० देव दीर्घभुजच्छायाविश्रान्तमुवनस्य ते ।

राज्ये न दृश्यते कथित्विन्तासंतापिताशयः ॥ ४ ॥

अस्माकं तु प्रवहणं भड्क्त्वा रत्नधनं हृतम् ।

केवलं भाग्यदौर्बल्यान्नागैः सागरवासिभिः ॥ ५ ॥

वयमन्यत्र जीवामस्तदुपेक्षा तु ते विभो ।

१५ समुद्रयात्राविच्छेदात्कोशशेषविधायिनी ॥ ६ ॥

इति तेषां वचः श्रुत्वा राजा संक्रान्तद्व्यथः ।

समुद्रान्तर्गतानागान् विचिन्त्य स्थितिं भवत् ॥ ७ ॥

तं दृष्ट्वा निष्प्रतीकारकोपव्याकुलमानसम् ।

इन्द्रो नामाब्रवीद् भिक्षुः पडभिज्ञः स्थितोऽन्तिके ॥ ८ ॥

२० नागानां रत्नचौराणां ल्वप्रतापाग्निसूचकः ।

ताग्रपद्मार्पितो लेखः प्रेष्यतां पृथिवीपते ॥ ९ ॥

इति भिक्षुवचः श्रुत्वा लेखं राजा विसृष्टवान् ।

क्षिप्तमेव तमस्मोधौ नागास्तीरे प्रचक्षिषुः ॥ १० ॥

नृपस्तेनावमानेन विच्छायवदनाम्बुजः ।

चिन्तासुसमित्स्तस्यै श्वसनासार्पिताङ्गुलिः ॥ ११ ॥

२५

निदा पराङ्मुखी तस्य क्षीवस्येवाङ्गनाभवत् ।

दीर्घा तृष्णेव लुभ्यस्य न च रात्रिः क्षयं ययौ ॥ १२ ॥

तं व्योमदेवतास्येत् परार्थोद्यतमभ्यधात् ।
उपाये सति भूपाल न चिन्तां कर्तुमहंसि ॥ १३ ॥

ये पूजयन्ति जिनमञ्जलिरस्त्रितेन
मूर्धा प्रणामपरिणाममहार्हपुण्याः ।
तेषां सुरा अपि सुवर्णविचित्रशोभा-
माङ्गास्त्रजं विजयिनां शिरसा वहन्ति ॥ १४ ॥
एतदाकर्ष्ण नृपतिः प्रातः स्नातः शुचित्रतः ।
सिद्धौ शुद्धेन मनसा ध्यावा बुद्धं समभ्यधात् ॥ १५ ॥
सत्त्वस्मैरं सरसकरुणाकौमुदीपूरिताशं
शान्त्यै कान्तं सकलतमसां शुक्लपक्षे निविष्टम् ।
नित्यानन्दं परममृतं निर्विकारं सृजन्तं
वन्दे तापप्रशमसुहृदं बुद्धपूर्णेन्दुविम्बम् ॥ १६ ॥
चित्तं सदा विषयदोषपराञ्चुखानां
येषां वशे परमपारमिताश्रयाणाम् ।
ते मे परं परहिताभिनिवेशभाजः
संकल्पकल्पतरवः कुशलं दिशन्तु ॥ १७ ॥

इति भक्तिविधानेन प्रणिधानेन भूपतेः ।
सहस्रार्थहृतां षष्ठिस्तूर्णं दिग्भ्यः समाययुः ॥ १८ ॥
अथेन्द्रो भिक्षुराकारं हैमं रम्यमकारयत् ।
सदृशं नृपतेरेकं नागराजस्य चापरम् ॥ १९ ॥

ततः क्षितिपतेर्मूर्तिर्विनाम शनैः शनैः ।
उन्ननाम च नागेन्द्रमूर्तिर्विस्मयकारिणी ॥ २० ॥
यथा यथा नृपश्वके सदा रत्नत्रयार्चनम् ।
तथा तथा नागमूर्तिर्विननामोद्ययौ पुरा ॥ २१ ॥

अथ राजा पुनर्लेखे प्रहिते नागपुंगवाः ।
स्कन्धार्पिताखिलवणिग्रतभाराः समाययुः ॥ २२ ॥
तदशेषं नरपतिर्वितीर्थं वणिजां धनम् ।
विसृज्य नागानभवजिनशासनसादरः ॥ २३ ॥
स विधार्थाहृतां पूजामुपचारैर्नृपेचितैः ।
बभूवानल्पसंकल्पैर्बुद्धसंदर्शनोत्सुकः ॥ २४ ॥

5 D 589

10

15

20

D 591

25

30

दुर्लभे परिनिर्वाणनिलीनजिनदर्शने ।
 उपगुप्तं स शुश्राव सुगतप्रतिमं गुणैः ॥ २५ ॥
 विधेयं भक्तियुक्तानां नृपः प्रणयिवत्सलः ।
 उरुमुण्डस्थितं दूतैराननाय तमादरात् ॥ २६ ॥
 ५ तत्सपर्यात्पर्यन्तसद्वर्मकुशलोदयः ।
 बभूव सततं राजा रक्तत्रयपरायणः ॥ २७ ॥

१ ५९३

१०

इति जिनस्मरणेन महीपतिः
 प्रसभपुण्यमहोदयसंपदा ।
 विषमृतामपि मौलिषु शासनं
 कुसुमदामविलासमवात्वान् ॥ २८ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 नागदूतप्रेषणावदानं नाम त्रिसप्ततितमः पछ्वः ॥

७४ पृथिवीप्रदानम् ।

D 595

पुण्यं प्रणामपथमेति कथं न तेषां ।

दानोद्यताः सपदि गामिव लीलयैव ।

पूर्णाङ्गपुण्यरुचिरां पृथुमध्यदेशां ।

ये गां ख्वत्ससहितां प्रतिपादयन्ति ॥ १ ॥

5

अथाशोकः क्षितिपर्दिनाम्यासेन भूयसा ।

अभ्यागतप्रणयिनां प्रययौ कल्पवृक्षताम् ॥ २ ॥

राजोचितैः स सततं भोजनाभरणाम्बरैः ।

भिक्षुलक्ष्मत्रयं गेहे भक्तिपूजैरपूजयत् ॥ ३ ॥

हेमकोटिशतं दातुं स्थिरोऽभूद्यस्य निश्चयः ।

10

सत्त्वमेव स्थिरतः कोशः कुशलशालिनाम् ॥ ४ ॥

साम्राज्ये भूरिविभवः षड्बुशद्विः ('शल्या) स वत्सरैः ।

हेम्नः षण्णवति कोटि ददौ संघाय सत्त्वधीः ॥ ५ ॥

ततः कालेन नृपतिर्व्याधिना ग्लानिमाययौ ।

स्थिराणि सुकृतान्येव न शरीराणि देहिनाम् ॥ ६ ॥

15

तनुमासनपर्यन्तां निश्चिल्य पृथिवीपतिः ।

भिक्षुम्यः कुकुटारामे द्रविणं दातुमुदयौ ॥ ७ ॥

तत्पौत्रः संपदी नाम लोभान्धस्तस्य शासनम् ।

D 597

दानपुण्यप्रवृत्तस्य कोशाध्यक्षैरवारयत् ॥ ८ ॥

दाने निषिद्धे पौत्रेण संघाय पृथिवीपतिः ।

20

मैषज्यामलकस्याधं ददौ सर्वस्तां गतम् ॥ ९ ॥

धीमतः संमतेनाथ राधगुप्तस्य मन्त्रिणः ।

ददौ संघाय निखिलं पृथिवीं पृथिवीपतिः ॥ १० ॥

गङ्गाम्बुभारुचिरां चतुरम्बुराशि-

वेलाविलासवसनां मलयावतंसाम् ।

25

दत्वाखिलं वसुमतीं स समाससाद्

पुण्यं प्रमाणकलनारहितं हिताय ॥ ११ ॥

प्रख्यातषण्णवतिकोटिसुवर्णदाने

याते दिवं नरपतावथ तस्य पौत्रः ।

शेषेण मन्त्रिवच्चसा क्षितिमाजहार

स्पष्टं क्रयी कनककोटिचतुष्टयेन ॥ १२ ॥

30

इति क्षेमन्दिविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां

पृथिवीप्रदानं चतुःसप्ततिमः पल्लवः ॥

—♦♦—

७५ प्रतीत्यसमुत्पादावदानम् ।

सर्वमविद्यामूलं संसारतरुप्रकारवैचित्र्यम् ।
 ज्ञातुं वकुं हन्तुं कः शकोल्यन्यत्र सर्वज्ञात् ॥ १ ॥
 श्रावस्त्वा खस्तिमान् पूर्वं जिनो जेतवने स्थितः ।
 अदोषदर्शी भगवान् भिक्षुसंघमभाषत ॥ २ ॥
 शृणुत श्रेयसे प्रज्ञालोकनिर्मलमानसाः ।
 प्रतीत्यसमुत्पादं वः कथयामि यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
 अविद्यावासनैवेयं दुःखस्कन्धस्य भूयसः ।
 संसारविषवृक्षस्य मूलबन्धविधायिनी ॥ ४ ॥
 १० तत्प्रत्ययास्तु संस्काराः कायवाङ्मानसात्मकाः ।
 संस्कारोत्थं तु विज्ञानं मनःषष्ठेन्द्रियात्मकम् ॥ ५ ॥
 तत्प्रत्ययं नामरूपं संज्ञासंदर्शनाभिधम् ।
 मनः षष्ठेन्द्रियस्थानं षडायतनमप्यतः ॥ ६ ॥
 षडायतनसंक्षेषः स्पर्शं इत्यभिधीयते ।
 १५ षट्स्पर्शानुभवो यश्च वेदना सा प्रकीर्तिता ॥ ७ ॥
 तथा विषयसंक्षेपरागात् तृष्णा प्रजायते ।
 कामादिषु तदुद्भूतमुपादानं प्रवर्तते ॥ ८ ॥
 उपादानोद्भवः कामरूपारूप्यमयो भवः ।
 नानायोनिपरावृत्या जातिर्भवसमुद्भवा ॥ ९ ॥
 २० जरामरणशोकादिसंततिर्जातिसंश्रया ।
 अविद्यादिनिरोधेन तेषां व्युपरमक्रमः ॥ १० ॥
 प्रतीत्योत्पादोऽयं बहुगतिरविद्याकृतपदः
 स चिन्त्यो युष्माभिर्विजनवनविश्रामशमिभिः ।
 परिज्ञातः सम्यग्रजति किल कालेन तनुतां
 २५ तनुत्वं संप्राप्तः सुखतरनिवार्यश्च भवति ॥ ११ ॥
 इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 प्रतीत्यसमुत्पादावदानं पञ्चसप्ततितमः पल्लवः ॥

क्रोधः संनिहितः प्रतप्रमनसामीर्ष्वशात्कामिनां
क्रोधान्धा निपतन्ति तीव्रतिमिरश्वभ्रे मतिर्व्वसिनः ।
तत्र कूरतरप्रकारनरकक्लेशात्प्रमूर्छार्जुषा-
माकल्पक्षुरतल्पकल्पविषमक्षोणीक्षतानां क्षयः ॥ १ ॥

5

नदीमजिरवल्याख्यां श्रावस्त्वां भगवान् जिनः ।
संप्राप्तः सत्त्वमदाक्षीदावृतं विकृतं जनैः ॥ २ ॥

महाकायं कृमिकुलैर्भक्ष्यमाणं ब्रणोद्भूवैः ।
सूचयन्तं व्यथारावैर्नरकस्थितिवैशसम् ॥ ३ ॥

तं दृष्टा जातकरुणः सर्वज्ञस्तटिनीतटे ।
उपाविशत्पौरजनैरासने परिकल्पिते ॥ ४ ॥

10

सोऽवदद्विकृताकारं जात्यन्धं महिषोपमम् ।
कृत्वा जातिस्मरं सद्यस्तद्वृपेण समाधिना ॥ ५ ॥
अपि को विदुर कूरकर्मणो भुज्यते फलम् ।

D 605

अपि दौर्जन्यजननी सा मतिः सर्वते ल्या ॥ ६ ॥
श्रुतैतसुगतेनोक्तं स मनुष्यगिराब्रवीत् ।
तीव्रप्रापस्य भगवन् भुज्यते विपुलं फलम् ॥ ७ ॥

15

इति तस्य ब्रुवाणस्य जातिसंसरणात्परम् ।
किमेतदिति पप्रच्छ भिक्षुसंघं महाजनः ॥ ८ ॥
आश्वर्यवृत्तं भगवानानन्देनाथ भिक्षुणा ।

20

तत्कर्म कौतुकात्पृष्ठः सर्वज्ञस्तमभाषत ॥ ९ ॥
उज्जयिन्यामभूत्यूर्वं विदुरो नाम भूपतिः ।
अशोक इव लोलाक्षीचरणाहतिकौतुकी ॥ १० ॥
स कदाचिद्वृद्धूवृन्दैर्मधौ मधुपवान्धवे ।

25

विललासानिलालोललताललितकानने ॥ ११ ॥
ता भूमिपालललनास्तत्र पुष्पोच्चयाकुलाः ।

विचेरुर्न्दुपुरावतरंगितविहंगमाः ॥ १२ ॥
एकान्ते तत्र विश्रान्तं कान्ताः शान्तेरिवाश्रयम् ।
प्रलेकबुद्धमर्हद्विर्दद्वुः परिवारितम् ॥ १३ ॥

स्थितं पर्यङ्कबन्धेन ध्यानस्थिमितलोचनम् ।
तं दृष्टा सहसैवासां प्रसन्नमभवन्मनः ॥ १४ ॥

D 607

30

ध्यानान्ते ता दिशान्तं तं धर्मं शुद्धमिवामृतम् ।
 परिवार्योपविविशुः कृतपादाभिवन्दनाः ॥ १५ ॥
 नृपस्तं देशमभ्येत्र वैर्ण द्विष्टा तदुन्मुखम् ।
 शारीरं शुद्धशीलानां तासां निग्रहमादिशत् ॥ १६ ॥
 ५ तेन पापेन विपुलं कालं नरकसंकरे ।
 यक्षोऽयं विकृतैः सर्वैर्भक्ष्यमाणो दुराकृतिः ॥ १७ ॥
 आपादमस्तकानेकविकारित्रिणसंभवैः ।
 कीर्णं कृमिकुलैः कार्यं पश्यतात्य जुगुप्सितम् ॥ १८ ॥

१० कल्पान्ते नरकं भुक्त्वा चण्डालत्वमुपागतः ।
 प्रत्येकबुद्धं मृगयाशीलोऽयं निहनिष्यति ॥ १९ ॥
 पुनर्नरकसङ्क्लेशशीर्यमाणायताकृतिः ।
 संख्यातीतेन कालेन प्रयास्यति मनुष्यताम् ॥ २० ॥
 शास्तुरुत्तरसंज्ञस्य ततः क्षपितकिल्बिषः ।
 दीर्घक्लेशानलोद्दिग्मः शासने प्रत्रजिष्यति ॥ २१ ॥

D 609 15

उद्याने काशिराजस्य कान्ताभिः पूजितस्ततः ।
 ईर्ष्याकोपेन शारीरमवाप्स्यत्युप्रनिग्रहम् ॥ २२ ॥
 ततोऽस्य तीव्रदुःखाग्रवसानं भविष्यति ।
 इति शास्तुर्वचः श्रुत्वा सर्वे वैराग्यमाययुः ॥ २३ ॥

२० उद्दिग्नानामथ भवभयक्लेशचिन्तातुराणां
 शास्तुः पूर्णैर्मृतविसरैर्वाच्यैस्तत्र तेषाम् ।
 सक्ताह्वादैः कुशलसलिलैः प्लाव्यमानाशयानां
 तापः क्वापि प्रशमकुसुमारामभाजां जगाम ॥ २४ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 विदुरावदानं षट्सप्ततितमः पल्लवः ॥

७७ कैनेयकावदानम् ।

खलोकर्षेण सर्वस्य गुणग्लानिः प्रजायते ।
भवत्यभ्युदयायैव प्रभावस्तु महात्मनाम् ॥ १ ॥

आह मायावनोपान्ते भगवान् सुगतः पुरा ।
सूतागारगुहागर्भे तस्थौ ध्यानपरायणः ॥ २ ॥

तत्र तीव्राशनिस्फोटनिधिष्ठृष्टकर्पकः ।
तेन ध्यानविलीनेन धनशब्दोऽपि न श्रुतः ॥ ३ ॥
ध्यानान्तेऽथ प्रवचनं शास्तुमन्दाकिनीतटे ।
चत्वारः श्रोतुमाजग्मुर्महाराजाभिधाः सुराः ॥ ४ ॥

धृतराष्ट्र-विरूद्धात्य-विरूपाक्ष-धनाधिपाः ।
ते कीर्णरल्कुसुमास्तस्य पादौ ववन्दिरे ॥ ५ ॥

तेषां लाचार्यजातीयौ धृतराष्ट्रविरूद्धकौ ।
द्वावन्यौ कूरजातीयौ तेषां स्वेच्छितभाषया ॥ ६ ॥
सद्भूमिदेशानां चक्रे भगवान् भूतभावनः ।
येन शासनधर्मेषु बभूवुस्ते विशारदाः ॥ ७ ॥

शिक्षापदप्रणयिनस्ते रत्नत्रयमाश्रिताः ।
नत्वा भगवतः पादौ विमानैश्चिदिवं ययुः ॥ ८ ॥
तेषु यातेषु भगवान् मिक्षुभिर्जातिविस्मयैः ।
प्राक्पुण्यसंचयं तेषां पृष्ठः प्रोवाच सर्ववित् ॥ ९ ॥

अल्पाश्चासमहाश्चासौ पुरा नागौ वभूवतुः ।
तद्वेषिणौ सुपर्णौ च चूडिर्मिटखरस्तथा ॥ १० ॥

नागौ काश्यपसंशस्य शास्तुः संप्राप्य शासनम् ।
सुपर्णयोरप्रधृष्टावभूतां बलशालिनौ ॥ ११ ॥

द्वैषस्पर्धाभिमानेन सुपर्णवपि काश्यपात् ।
गृहीत्वा शासनं रत्नत्रयं शरणमापतुः ॥ १२ ॥

तौ नागाचार्यजातीयौ धृतराष्ट्रविरूद्धकौ ।
कूरौ सुपर्णौ तावेतौ विरूपाक्षधनाधिपौ ॥ १३ ॥
जिनस्येति त्रुवाणस्य पुण्यं सुवचनामृतम् ।
तद्वनोपान्तनिलयः श्रुत्वा कैनेयको मुनिः ॥ १४ ॥

5

10

15

20

25

विस्मितस्तथाप्रभावेण तमेव शरणं गतः ।
अनागामिफलास्याभूत्सत्यदर्शननिर्वृतः ॥ १५ ॥

तद्वागिनेयः शैलोऽपि तथैव विनयाश्रितः ।
अनागामिफलोदारं सल्लदर्शनमात्मान् ॥ १६ ॥

१५
८
तौ सानुगौ भगवतः प्रसन्नौ धर्मशासने ।
प्रव्रज्यां समुपादाय क्षाद्यमहृत्वमापतुः ॥ १७ ॥

ततस्तदवशिष्टानां चक्रः सुगतशासनात् ।
कफिणः शारिपुत्रश्च मौद्रल्यश्चापि देशनाम् ॥ १८ ॥

१०
मनःप्रसादमालोक्य परं कैनेयशैलयोः ।
तत्पूर्वपुण्यं भगवान् पृष्ठो भिक्षुभिरभ्यधात् ॥ १९ ॥

एतौ गृहपती पूर्वजन्मन्यज्ञाङ्गनाभिधौ ।
सुहृदौ धर्मनिरतौ वाराणस्यां बभूवतुः ॥ २० ॥

चरितब्रह्मचर्यौ तौ काश्यपस्यान्तिके गुरोः ।
पर्यन्तप्रणिधानेन प्राप्तावद्य प्रशान्तताम् ॥ २१ ॥

१५
कथितमिति तथागतेन पुण्यं
मुनिवरयोः प्रणिधानजं निशम्य ।
अभवदवहितः प्रशान्तियुक्त्या
भवभुजगाभिभवाय भिक्षुसंघः ॥ २२ ॥

२०
इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
कैनेयकावदानं सप्तसप्ततितमः पछ्वः ॥

७८ शक्रच्यवनावदानम् ।

उत्तुङ्गशृङ्गमधिरोहति कौतुकस्य

तेषां प्रभावमहिमा महतां महार्हः ।

ये पातयन्त्यशिरसं शमनप्रगल्भां

दृष्टि दयाप्रणयिनी त्रिदशेश्वरेऽपि ॥ १ ॥

समासीनः पुरा शक्रः त्रिदिवच्युतिलक्षणैः ।

स्मृष्टः सिंहासनोत्सङ्के न रतिं प्रत्यपद्वत ॥ २ ॥

सुवर्णरुचिरा तस्य मौलौ मन्दारमालिका ।

अपुष्योत्सन्नतराह्या श्रीरिव म्लानतां ययौ ॥ ३ ॥

यशःशुभ्रे विलोपाय तिलके तस्य चक्रिरे ।

अपवादा इव नवाः पदं स्वेदोद्विन्दवः ॥ ४ ॥

आसनपतनस्याथ चिन्तासंसक्तचेतसः ।

ईर्ष्यारुष्टेव प्रययौ तस्य दूरतरं धृतिः ॥ ५ ॥

शुचः परिचितं दृष्ट्वा तमूचे चकिता शची ।

आसनेऽस्मिन्निपतने चिन्त्यतामवलम्बनम् ॥ ६ ॥

अलङ्घयं नास्ति लोकेषु विपदामिति निश्चयः ।

तवापि जगतां पत्युर्येदिमाः क्लेशविष्टुषः ॥ ७ ॥

सर्वथा खलैमुख्यादन्विष्यान्विष्य यद्रतः ।

महद्विः सङ्गमिच्छन्ति गुणलुभ्या इवापदः ॥ ८ ॥

अवतीर्य स्वयं तावज्ज्मुद्वीपं त्वया विभो ।

मृग्यतां श्रमणः कश्चिद्व्यसने रक्षणक्षमः ॥ ९ ॥

प्रभावविपुलोत्कर्षः श्रूयन्ते श्रमणाः किल ।

युज्यन्ते कुशलैरेव येषां कुशलगामिनः ॥ १० ॥

इति प्रियावचः श्रुत्वा तथेत्युत्त्वा मरुत्पतिः ।

क्षितिमध्येत्य प्रपञ्च श्रमणान् क्लेशसंक्षयम् ॥ ११ ॥

शक्रप्रणयमात्रेण ते प्रभावाभिमानिनः ।

बभूवुरङ्गलिव्यग्रास्तमणामनताननाः ॥ १२ ॥

ते कुर्वन्ति कथं रक्षां मासेव प्रणमन्ति ये ।

पतिर्ध्यावेति महतां भग्नाशः स्वपदं ययौ ॥ १३ ॥

ततः स द्वुगतं ज्ञात्वा संप्राप्तपरमामृतम् ।

प्रल्यासने निपतने परित्राणममन्यत ॥ १४ ॥

इन्द्रमालगुह्याग्रभस्थितं सोऽथ तथागतम् ।

तेजोधातुसमापनं ययौ द्रष्टुं सहानुगैः ॥ १५ ॥

D 621

गुहान्तिकमथासाद्य ससहायः शचीपतिः ।
ऊचे पञ्चशिखं नाम गन्धर्वसुतमादरात् ॥ १६ ॥

तेजोधातुसमापनं भगवन्तं तथागतम् ।

स्वकलाकौशलेन त्वं प्रबोधयितुमर्हसि ॥ १७ ॥

५

उपसर्पल्यकाले यः प्रविशत्यनिवेदितः ।

अनाशयज्ञः स सतामवमानस्य भाजनम् ॥ १८ ॥

इत्युक्तः सुराजेन धीमान् गन्धर्वदारकः ।

वैदूर्यदण्डामकरोद्वीणां सुस्वरसारणाम् ॥ १९ ॥

स्वभावमधुरोदाररम्याभिः स्तुतिगीतिभिः ।

10

स विबोध्य जिनं चक्रे दर्शनावसरं हरेः ॥ २० ॥

ततः प्रविश्य सुनतं देवैः सह शतक्रतुः ।

ददर्श हर्षजननं वर्षन्तं प्रशमाषृतम् ॥ २१ ॥

स प्रणामानतः शास्तुर्नखदर्पणमार्जनम् ।

चकार मौलिमन्दारमकरन्देन पादयोः ॥ २२ ॥

15

ततस्तस्य प्रविष्टस्य प्रसादं विदधे जिनः ।

सल्यसंदर्शनादेन धर्मचक्षुर्बभूव सः ॥ २३ ॥

D 623

परिच्युतः स सहसा स्वमेवासनमाप्तवान् ।

तेन पुण्यप्रभावेण प्रशान्तश्युतिलक्षणः ॥ २४ ॥

यावज्जीवं स सुगतं शरण्यं शरणं गतः ।

20

अतिक्रान्तोऽहमित्युत्त्वा तमामन्त्र्य ययौ दिवम् ॥ २५ ॥

लिलितां तुम्बुरुसुतां ददौ पञ्चशिखाय सः ।

ऋणवक्तुरुते चिन्तामुपकारकणः सताम् ॥ २६ ॥

शक्रस्य कुशलावात्या प्रत्ययोद्भूतविस्मैः ।

मिक्षुर्भिर्गवान् पृष्ठः सर्वज्ञस्तानभाषत ॥ २७ ॥

25

शोभावत्यां पुरि पुरा शोभाल्यः पृथिवीपतिः ।

क्रुच्छन्दस्य शारीरं स्तूपं शास्तुरकारयत् ॥ २८ ॥

तत्पूर्वपुण्यप्रणिधानयोगात्

प्राप्तः स राजा त्रिदशेष्वगत्वम् ।

धर्मानुवद्धां भगवान् विभूति-

मुक्तवेति वाणीमनयवशान्तिम् ॥ २९ ॥

30

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां

शक्रच्यवनावदानमष्टसप्ततिमः पल्लवः ॥

७९ महेन्द्रसेनावदानम् ।

D 625

खीभिर्विमोहितमतेर्गृहराक्षसीभि-

विंतप्रवृत्तमनसः सुखवाञ्छयैव ।

क्लेशाः पतन्ति परुषाः पुरुषस्य देहे

गच्छन्ति नाम न विना प्रशामं शर्मं ये ॥ १ ॥

5

श्रावस्त्वां ब्राह्मणः पूर्वं जीवशर्माभिधोऽभवत् ।

वयसोऽर्धं श्रुताथ्यायी ब्रह्मचर्यं चचार सः ॥ २ ॥

स जराशब्दलश्मशुः लोहाद्वन्धुभिरर्थितः ।

धर्ममार्गानुरोधेन विदधे दारसंग्रहम् ॥ ३ ॥

पत्नी तरलिका नाम तरुणी तरलेक्षणा ।

10

नैव संभोगलुब्धस्य तस्यातिदित्यिताभवत् ॥ ४ ॥

तस्या ज्वरोऽयमेतस्मिन्नरुचिः सुतरामभूत् ।

अभक्तरक्ताः संसक्तविरक्ता एव योषितः ॥ ५ ॥

साचिन्तयदनहौऽयं जरासारशिरोरुहः ।

मम यौवनदर्पेऽस्मिन्नपुण्योपनतः पतिः ॥ ६ ॥

15

वृद्धस्य तरुणीभोगः शरीरक्षयसूचकः ।

D 627

केशग्रहेण जरया वात्सत्वेनेव वार्यते ॥ ७ ॥

किञ्चित्संकोचकुटिलः प्रयाति स्थविरः शनैः ।

हारितं यौवनमार्णि वीक्षमाण इवावनौ ॥ ८ ॥

वृद्धेन परलोकार्थमानीता यदि धीमता ।

20

परभोगप्रणयिनी तत्तदेव करोम्यहम् ॥ ९ ॥

अन्तर्गृहगते त्वस्मिन्न शक्यं चौरकामिभिः ।

प्रेमनिर्दयसंभोगनिर्गलसुखं मया ॥ १० ॥

इति संचिन्त्य साम्येल शनैः पतिमभाषत ।

लज्जानेव विनयादाभिजाल्यानुकारिणी ॥ ११ ॥

25

गृहसकेन भवता निर्व्यापरसुखैषिणा ।

हस्तेनाकृष्य दारिद्र्यमानीतं बत दुःसहम् ॥ १२ ॥

उद्योगद्वेषिणस्तीव्रमालस्यं यस्य वल्लभम् ।

बहुव्ययप्रवाहाहृं विवाहं स करोति किम् ॥ १३ ॥

यस्यालस्याद्वृहपतिर्गृहकोणं न मुच्छति ।

30

धनार्जनाय निर्यान्तु मुग्धाल्लत्र किमङ्गनाः ॥ १४ ॥

D 629

सोत्साहः पुरुषो यत्र व्यवहाररतिर्बहिः ।
गृहन्यापारसक्ता खी सर्वास्तत्र सुसंपदः ॥ १५ ॥

अभूषणमनम्बरं मलिनकोणलीनाङ्गनं
विशीर्णशयनासनं स्फुटितवारिधानीघटम् ।
अदासमनुपस्करं चिरनिवृत्तमन्थस्वनं
गृहं विरतकर्मणां भवति भग्नभोगोत्सवम् ॥ १६ ॥

5

इत्युक्तः स तथा विग्रः प्रतस्ये द्रविणोन्मुखः ।
पतन्ति विषयश्वभ्रे ह्यपि योषिद्वशीकृताः ॥ १७ ॥

10

स सागरान्तां वसुधां भ्रान्त्वा लघ्वप्रतिग्रहः ।
कालेन सपुरीं प्राप संपूर्णकनकाम्बरः ॥ १८ ॥

15

गृहोकष्ठोऽकराक्रान्तः पुरीपर्यन्तकानने ।
शरीरमात्रशोषोऽभूदस्युभिर्मुपितोऽथ सः ॥ १९ ॥
अनर्थोपार्जितोऽप्यर्थः सामर्थ्येन सुखार्थिना ।
करोत्यनिच्छया धातुर्मरुवारिकणायितम् ॥ २० ॥

D 631

सोऽचिन्तयदहो यत्तादपि वित्तं मयार्जितम् ।
अभाग्ययोगाद्यातं मे स्वपदर्शनतुत्यताम् ॥ २१ ॥

20

शून्यपाणिर्धनार्थिन्याः पद्म्याः प्राप्याहमन्तिकम् ।
न जीवाम्यवमानोग्रविषैः परुषभाषितैः ॥ २२ ॥

तस्मादिहैव मे सद्यः पाशेनोद्भून्धनं हितम् ।
दारिद्र्योपद्रवकूरं खीशक्षं न सहे गृहम् ॥ २३ ॥

25

इति संचिन्त्य स लतापाशं कण्ठे न्यवेशयत् ।
तीव्रक्षेशविषाणानां निधनं वन्धुसंगमः ॥ २४ ॥

अत्रान्तरे कृपासिन्युर्भगवान् भूतभावनः ।
दुर्खं ज्ञात्वास्य सर्वज्ञस्तदर्थं वनमाययौ ॥ २५ ॥

30

दययाश्वासितस्तेन त्यक्त्वा पाशमथ द्विजः ।
तदृतं निधिमादय तं प्रणम्य ययौ गृहम् ॥ २६ ॥
तस्य भार्या धनेनापि न जगामानुकूलताम् ।
परसंस्पर्शरागिण्यस्तुष्ट्यन्तर्थेन न खियः ॥ २७ ॥
स कालेन महारम्भभोगेऽप्युद्घ्रिमानसः ।
अन्वित्यदहो नास्ति संसारे तत्त्वतः सुखम् ॥ २८ ॥

दारिद्र्यतुल्यं किमिहास्ति दुःखं
धनार्जनं दुःखतरं ततोऽपि ।
धनोपभोगः सुखलेशदिग्धः
पदे पदे दुःखशतानि सूते ॥ २९ ॥

D 633

विरक्तश्चिन्तयित्वेति स गत्वा जेतकाननम् ।
भगवन्तं भवोच्छिल्यै शास्तारं शरणं ययौ ॥ ३० ॥
तस्याशयं सानुशयं धातुं ज्ञात्वा गति तथा ।
भगवान् धर्मभैषज्यं भवरोगभिषगदौ ॥ ३१ ॥
स दृष्टसत्यः प्रव्रज्यां समादाय प्रसादिना ।
सर्वक्षेत्रप्रहाणार्हमर्हत्वं समवासवान् ॥ ३२ ॥

5

तस्य तामद्वृतां सिद्धिं दृष्ट्वा विपुलविसम्यैः ।
भिक्षुभिर्भगवान् पृष्ठस्तद्वृत्तान्तमभाषत ॥ ३३ ॥
पुरा महेन्द्रसंज्ञोऽभूद्वाराणस्यां नरेश्वरः ।
यस्याश्या सर्वसत्त्वेषु दयेव दयिताभवत् ॥ ३४ ॥
यं जनः परदेशोभ्यस्तीत्रं कुगतितापितः ।

15

छायावृक्षमिवाभ्येत्य सन्मार्गस्थमशिश्रियत् ॥ ३५ ॥
कदाचित्प्रतिसामन्तैर्निरुद्धनगरोऽपि सः ।
अक्रोधः सर्वनिधने न युद्धे विदधे धियम् ॥ ३६ ॥
तं विज्ञाय निरुत्साहं विरक्ताः सर्वमन्त्रिणः ।

D 635

लुभ्या द्रविणमादाय बभूवुः शत्रुसंश्रयाः ॥ ३७ ॥
अथ प्राणिवधोद्वेगलक्तराज्यः स भूपतिः ।
अलक्षितः क्षमाक्षेत्रमेकाकीं काननं ययौ ॥ ३८ ॥
प्रभुभक्तिं समुत्सृज्य सत्त्वं लज्जां च दुर्जनाः ।

20

अमालाः प्रतिसामन्तं लोभान्धाश्वकिरे नृपम् ॥ ३९ ॥

नवस्य नृपतेः पार्श्वे नवा एव जजृम्भिरे ।
स्वस्तामिल्यागिनां लग्नमनौचिल्यं तु केवलम् ॥ ४० ॥
ते नवस्य क्षितिपतेद्वाररथैर्वारिताश्चिरम् ।
खेदादात्मानमुद्दिश्य जगुर्निःश्वस्य लज्जिताः ॥ ४१ ॥
महेन्द्रसेनं संत्यज्य पेशलं सुलभं प्रमुम् ।
परद्वारि वयं पापाः शापतापं सहामहे ॥ ४२ ॥

25

30

लक्तः श्रीजनकः सुरासुरवरव्याकीर्णरत्नोकरः
स सच्छः पयसां निधिः पृथुतरः शून्याशयेन लया ।
हे नीचोन्मुख शङ्ख मूर्ख कुपतेद्वारिऽधुना लम्बसे
तूष्णीमास्स खले न भक्तुतमुखस्तारं किमाक्रन्दसि ॥ ४३ ॥

D 637

५

नवराज्यातपे तीव्रे मन्त्रिणामिति शोचताम् ।
महेन्द्रसेनचन्द्रस्य स्पृहा संदर्शनेऽभवत् ॥ ४४ ॥
अस्मिन्नवसरे राज्ञः शामारामवनस्थितेः ।
समीपं कौशिको नाम ब्राह्मणोऽर्थी समाययौ ॥ ४५ ॥

१०

स विश्रान्तः कृतातिथ्यः फलमूलैर्महीभुजा ।
पृष्ठः ग्रोवाच विनयात्तत्रागमनकारणम् ॥ ४६ ॥
सर्वार्थसार्थसंकल्पकल्पवृक्षमहाफलम् ।
महेन्द्रसेनं गच्छामि दारिद्र्याद्याचितुं नृपम् ॥ ४७ ॥
एतदाकर्ण्य नृपतिस्तमभाषत दुःखितः ।
आशागतार्थिवैमुख्यतापोष्णं निःश्वसन् मुहुः ॥ ४८ ॥

१५

ब्रह्मन् महेन्द्रसेनोऽहं धिक्षां विरहितं श्रिया ।
वैमुख्याद्यस्य संतापमर्थी त्वं दातुमागतः ॥ ४९ ॥
किं निष्कलेन वपुषा शुष्कवृक्षोपमस्य मे ।
आशाभङ्गपरिम्लानं मुखं पश्यन्ति येऽर्थिनः ॥ ५० ॥

२०

इति राजवचः श्रुत्वा द्विजश्छिन्नमनोरथः ।
चिरेण संज्ञामासाद्य शिलाहत इवाब्रवीत् ॥ ५१ ॥

D 639

अभाग्यैर्मम भूपाल भवान् विभववार्जितः ।
सुलभस्त्वद्विधो दाता भुवने लभ्यते कुतः ॥ ५२ ॥
राज्यादम्यधिका शोभा संतोषाभरणस्य ते ।
अपुण्यान्यर्थिनामेव येषामन्योऽस्ति नाश्रयः ॥ ५३ ॥

२५

लक्तस्य चञ्चलतया सहसैव लक्ष्म्या
रत्नाकरस्य न मनागपि हीनताभूत् ।
लक्ष्मीस्तु नीचखललुब्धगृहावसन्ना
नाद्यापि सत्पुरुषसंश्रयहर्षमेति ॥ ५४ ॥

इत्युक्त्वा नृपमामङ्ग्य स नैराश्यविषातुरः ।
कलत्रवृत्तिविच्छेदविषादान्मर्तुमुद्ययौ ॥ ५५ ॥

तस्य कण्ठगतं पाशमपनीय स भूपतिः ।
तमूचे करुणासिन्धुर्बन्धुः लिङ्घतरोऽर्थिनाम् ॥ ५६ ॥

बद्धा मां प्रतिपक्षस्य नय भूमिपतेः पुरीम् ।
मद्वधी स हि ते विचं दास्यत्यभिमताधिकम् ॥ ५७ ॥

इत्युक्तः पार्थिवेन्द्रेण लज्जमान इव द्विजः ।
तमर्थिबान्धवं बद्धा निनाय धनतुष्णया ॥ ५८ ॥

तं दृष्ट्वा प्रतिसामन्तस्तेनानीतं महीपतिम् ।
तद्वृत्तान्तं च विज्ञाय विस्मितः प्रशशंस तम् ॥ ५९ ॥

स विप्राय धनं दत्ता खपदे पृथिवीपतिम् ।
चरणालीनमुकुटस्तं प्रसाद्य न्यवेदयत् ॥ ६० ॥

मनुजपतिरहं महेन्द्रसेनो
धनविरहितस्तु य एष कौशिकोऽर्थी ।
पुनरपि च स एव जीवशर्मा
चरितमिति खमुदाहृतं जिनेन ॥ ६१ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
महेन्द्रसेनावदानमूनाशीतितमः पल्लवः ॥

D 641

10

15

८० सुभद्रावदानम् ।

नोद्वेगमायान्ति कदर्थ्यमानाः

शिखाग्रहेणापि हितं वदन्ति ।

परोपकारेषु हठप्रवृत्ताः

५

सन्तः सहन्ते भृशमात्मपीडाः ॥ १ ॥

पुरा पुरंदरः श्रीमान् प्रियस्य प्रियकाम्यया ।

साधुर्गन्धर्वराजस्य सुप्रियस्य गृहं ययौ ॥ २ ॥

स तत्र पूजितस्तेन बहुमानेन भूयसा ।

आत्तासनन्तमवददेवः प्रणयिवत्सलः ॥ ३ ॥

१०

एहि सुप्रिय गच्छावः पृथिवीं पृथिवीपतिः ।

जातः शुद्धोदनाद्यस्य पुत्रः पुण्यमहोदधिः ॥ ४ ॥

प्रातं शमासृतं तेन जगतां कुशलाय सः ।

तसंविभागं कुरुते करिष्यत्यावयोरपि ॥ ५ ॥

मया संप्रति वीणायां योजिता गीतसारणा ।

१५

कथं गच्छामि पश्चान्मे दुष्करैषा भविष्यति ॥ ६ ॥

इत्युक्तस्तेन मधवा विमनाः स्वपदं ययौ ।

विषयासक्तचित्तानां कुशलाभिरतिः कुतः ॥ ७ ॥

अत्रान्तरे मर्ल्यलोके त्रुशिपुर्यां सरस्ते ।

उदुम्बरवने तस्यौ सुभद्राद्यो यतिव्रतः ॥ ८ ॥

२०

व्यापान्नवैरुकुलितैः स दृष्टेदुम्बरदुम्बान् ।

विस्मयोत्कुलनयनः सुचिरं समचिन्तयत् ॥ ९ ॥

जिनजन्मनि जायन्ते चक्रवर्तुद्वेऽपि वा ।

अस्मिन्नुदुम्बरवने नान्यथा मुकुलश्रियः ॥ १० ॥

२५

ममैव पुण्यैरथवा संजातमिदमङ्गुतम् ।

सुभद्रश्चिन्तयित्वेति बभूवानन्दनिभरः ॥ ११ ॥

अथामर्ल्यपतिर्गत्वा सुप्रियं पुनरब्रवीत् ।

निजकार्याधिकोद्योगः परकार्येषु साधवः ॥ १२ ॥

एहि सुप्रिय गच्छावः क्षितिं क्षितिलेन्दुना ।

सदेशनांशुभिर्विशं सुगतेन प्रकाशितम् ॥ १३ ॥

३०

तं सुप्रियोऽवदद् देव वीणायां गीतिसारणा ।

योजितेयं मया पश्चात्सुकरा न भविष्यति ॥ १४ ॥

इत्याकर्ष्यामरपर्तिर्यौ म्लानमनोरथः ।
प्रयत्नोपनतं हीनपुण्यः पिवति नामृतम् ॥ १५ ॥
उत्कुल्कुसुमामोदसंधृतिरिदिग्न्तरम् ।
कालेनोदुम्बरवनं सुभद्रोऽपि व्यलोकयत् ॥ १६ ॥

सोऽचिन्तयद्वव्येतद्विकाशिकुसुमं वनम् ।

धर्मप्रवर्तने शास्तुर्जये वा चक्रवर्तिनः ॥ १७ ॥

सत्पुण्यानां प्रभावाद्वा निश्चिलं पुष्पितं वनम् ।

इति चिन्तयतस्तस्य दर्पप्रीतिरजायत ॥ १८ ॥

अथ चुन्दाभिधोऽभ्येत्तु श्रवणाहृत्वमागतः ।

ऋद्धया चक्रे पराजिल्ल तं प्रशान्तमदोदयम् ॥ १९ ॥

जगल्कार्यं ततः कृत्वा कालेन भगवाञ्जिनः ।

कलयन् परिनिर्वाणं पश्चिमे शयने स्थितः ॥ २० ॥

प्रदद्यौ विनये तावद्विनयाविनिवेशितः ।

अवशिष्टः सुभद्रो मे गन्धर्वः स च सुप्रियः ॥ २१ ॥

अङ्गेशेन सुभद्रस्तु विनयं प्रतिपदते ।

कृच्छ्रानुशास्यो गन्धर्वस्तारुण्यविभवोन्मदः ॥ २२ ॥

इति संचिन्त्य गन्धर्वपुरं गत्वा तथागतः ।

गन्धर्वराजमपरं निर्मेऽभ्यधिकद्युतिम् ॥ २३ ॥

सहस्रतत्रीं वैदूर्यदण्डं वीणामवादयत् ।

सुप्रियस्य मदोच्छेदं स्पर्धया कर्तुमुद्ययौ ॥ २४ ॥

ऋमेण तत्रीच्छेदेऽपि तौ सर्वस्वरमूर्छनाः ।

दर्शयन्तौ प्रभावेण निर्विशेषौ बभूवतुः ॥ २५ ॥

छेदेन सर्वतत्रीणामपि गन्धर्वनायकः ।

अदर्शयत्पणज्ञोऽपि न शशाक च सुप्रियः ॥ २६ ॥

संस्कृतमानदर्पस्य तस्याथ भगवाञ्जिनः ।

प्रस्त्रक्षविग्रहश्वके शुद्धसद्धर्मदेशनाम् ॥ २७ ॥

ज्ञानवत्रेण सत्कायदृष्टिशैले विदारिते ।

स्नोतःप्राप्तिफलं साक्षात्स चकार प्रशान्तये ॥ २८ ॥

कालेनोदुम्बरवने रम्यः कुसुमसंचयः ।

संभोग इव वृद्धस्य शनैर्मर्लानिमाययौ ॥ २९ ॥

ग्लानपुण्यं सदालोक्य सुभद्रः शोकमुद्दितः ।

आचिन्तयदपुण्यानां नूतनोद्ववमात्मनः ॥ ३० ॥

5

10

15

D 649

20

25

30

D 651

तच्चिन्तानलसंतप्तमुद्भववनश्रिया ।
 उवाच देवताभ्येत्व विषादं मा कृथा वृथा ॥ ३१ ॥
 नेदं तव प्रभाद्रैः पुण्यैः कुसुमितं वनम् ।
 न च म्लानं तवापुण्यैः श्रूयतामत्र कारणम् ॥ ३२ ॥
 ५ पुष्पाप्येतानि जायन्ते सुगतस्यैव जन्मनि ।
 अनुत्तरज्ञानलाभे विकसन्ति समन्ततः ॥ ३३ ॥
 आसन्ने परिनिर्वाणे म्लायन्ति निपतन्ति च ।
 इह ते परिनिर्वाणं कुशिपुर्यां तथागतः ॥ ३४ ॥
 एतदाकर्ष्ण वचनं सुभद्रः काननश्रियः ।
 १० दीर्घमुष्णं विनिःश्वस्य सुचिरं समचिन्तयत् ॥ ३५ ॥
 यास्यामि धर्मविनये शास्तुभर्जनतामहम् ।
 इलेष हृदये निल्यमाशाबन्धो ममाभवत् ॥ ३६ ॥
 धन्यास्ते विरतक्लेशाः संपूर्णकुशलोद्भवाः ।
 धर्मग्रवचने शास्तुर्यैर्दृष्टं वदनाम्बुजम् ॥ ३७ ॥
 १५ कस्येदानीं वदनशशिनः संप्रवृत्ताः प्रवृद्ध-
 ज्ञानालोकप्रसररुचिराः पुण्यपीयूषधाराः ।
 लोकः शोकप्रशमसुद्वदस्तीव्रतृष्णार्तबन्धो-
 वाचस्त्वं भवमरुतटे पास्यति श्रोत्रपात्रैः ॥ ३८ ॥
 गच्छाम्यहं कुशिपुरं यत्रास्ते भगवाञ्जिनः ।
 २० प्राप्स्यामि सुलभं तस्य पश्चिमं यदि दर्शनम् ॥ ३९ ॥
 इति संचिन्त्य सोत्साहः सोऽत्तर्हिततनुः क्षणात् ।
 म्लाश्रयां कुशिपुरीमाससाद् मनोजवः ॥ ४० ॥
 वैनेयर्मर्कशालाल्ये कुसुमारामशायिनः ।
 जिनस्य द्वाःस्थमानन्दं स प्रवेशमयाचत ॥ ४१ ॥
 २५ आनन्दस्तं जगदाथ मन्दमन्दस्त्वनः शनैः ।
 निवारयन् प्रवेशाशामुन्नताङ्गुलिदोल्या ॥ ४२ ॥
 सुभद्रावसरो नायं प्रश्नव्याकरणे तव ।
 विश्राम्यति परिश्रान्तः कायशान्स्यै तथागतः ॥ ४३ ॥
 न चिन्तयत्यवसरं सर्वथैव यथा तथा ।
 ३० परव्यथानभिज्ञोऽयं स्वार्थमर्थयते जनः ॥ ४४ ॥
 देशं कालमविज्ञाय याति यः सहसार्थिताम् ।
 स समाहितमुत्सृज्य लज्जामादाय गच्छति ॥ ४५ ॥

वेगं विहाय विनताः सरितः प्रयान्ति
वान्ति प्रसहा चतुरं न तथा समीराः ।
एतेऽपि नैव तनुसंशमने जिनस्य
संतप्तप्लवलतात्रवश्वलन्ति ॥ ४६ ॥

आनन्देनेति यदेन वार्यमाणः पुनः पुनः ।
आशाभङ्गसमुद्धान्तः सुभद्रस्तमभाषत ॥ ४७ ॥

जानाल्वसरं नार्तः प्रसीद दययार्थिनः ।
सुलभं दर्शय जिनं मा मैवं भव निष्ठुरः ॥ ४८ ॥

छायायामुपविश्य शीतलतया लब्धप्रमोदोत्सवै-
राश्वात्तफलैः सदा नवनवैः संपीडितस्याच्छैः ।
जानाल्वश्रितवस्तलस्य सुलभाधारस्य सर्वार्थिना
शाखाभञ्जनमोटनप्रसरणक्षेशावर्लीं कर्त्तरोः ॥ ४९ ॥

इति यत्नात्मुभदेण याचितोऽपि पुनः पुनः ।
तं निरानन्दमानन्दः प्रतिषेधं गतेव्यधात् ॥ ५० ॥

भगवानपि सर्वज्ञः शश्यां प्राप्य सुरालयात् ।
उच्चैरानन्दमवदत्सुभद्रः प्रविशत्विति ॥ ५१ ॥

लब्धप्रवेशः सुगतं दृष्ट्वा निधिमिवाधनः ।
जगाद साश्रुवदनः सुभद्रः प्रणिपल्य तम् ॥ ५२ ॥

भगवन् भुवनस्यास्य केयं भाग्यदरिद्रिता ।
संख्यकस्याद्य भवता निरालोकस्य का गतिः ॥ ५३ ॥

को नाम त्वां विना मित्रं ज्ञानालोकैः करिष्यति ।
मोहनिद्रासमुद्रस्य जगत्प्रभस्य बोधनम् ॥ ५४ ॥

कृत्वा समस्तजगतामुपकारमकारणम् ।
प्रयासि सर्वसुलभः कथं दुर्लभतां मम ॥ ५५ ॥

इत्युक्तः प्रणयात्तेन समुक्ताम्य सुखाम्बुजम् ।
प्रसन्नकान्तिर्भगवान् सस्मितस्तमभाषत ॥ ५६ ॥

इमां वत्स न वेत्सि त्वं किं तु नित्यामनित्यताम् ।
क्षणिकाः सर्वसंस्काराः कोऽयं देहग्रहाग्रहः ॥ ५७ ॥

दूरं प्रयान्ति दिनकृद्धमनिर्गतानि
यानि क्षपाशब्लितानि सदा दिनानि ।
एतानि तानि निपतत्पृथुकालचक्र-
संशातितानि शकलानि दृजीवितानाम् ॥ ५८ ॥

१ ६५९

दलन्येते शैला जलधिवलयः शुष्यति परं
 सहोद्रौतैर्भुवनसरणिर्भृश्यतिराम् ।
 असारे संसारे चकितहरिणीलोचनचले
 चिरस्थायी नाथं बहुपरिचयः कायनिचयः ॥ ५९ ॥

५

अभिधायेति भगवान् सुभद्रस्य प्रशान्तये ।
 प्रसादानन्दिनीं चक्रे व्यक्तसत्यपथां कथाम् ॥ ६० ॥
 त्रिदण्डकुण्डीसंभारं ल्यक्त्वा भारमिवाध्वगः ।
 प्रत्रज्यां शासने शास्तुः सुभद्रोऽप्याददे ततः ॥ ६१ ॥
 अहृत्पदमथासाद्य स र्वय्क्षेशसंक्षयात् ।
 अचिन्तयदहो नेयमुचिता शिष्यता मम ॥ ६२ ॥

१०

पश्यामि परिनिर्वाणमग्रे भगवतः कथम् ।
 तस्मात्पूर्वमहं देहं विहाय खपदं भजे ॥ ६३ ॥
 इति संचिन्त्य स शनैः पञ्चाधिष्ठानसंश्रयः ।
 फणिनिर्मोक्कलया परिनिर्वृत्तिमासवान् ॥ ६४ ॥
 १५ तस्याथ देहसत्कारे भिक्षूणां सह तीर्थिकैः ।
 कस्य स ब्रह्मचारीति विवादः समजायत ॥ ६५ ॥
 तस्याथ शिविकां वोद्धुमशक्तेषु क्रियाविधौ ।
 तीर्थिकेषु प्रयातेषु सर्वभिक्षुगणोऽभ्यधात् ॥ ६६ ॥

१ ६६१

२०

शरीरनिचये स्तूपं कृत्वा तस्याथ भिक्षवः ।
 पप्रच्छुः सुगतं पूर्वं परिनिर्वाणकारणम् ॥ ६७ ॥
 स तानुवाच विप्रोऽसौ वाराणस्यामभूत्पुरा ।

अशोकः काश्यपाल्यस्य शास्तुः प्राणसमः सुहृत् ॥ ६८ ॥

स तस्माद्वर्मविनयं पर्यन्तशयनस्थितेः ।
 देवताप्रापितं प्राग्रं श्लाघ्यमर्हत्वमासवान् ॥ ६९ ॥

२५

स भक्तिशीलः खगुरोग्रे विग्रहमल्यजत् ।
 तं दृष्ट्वा देवता तत्र प्रणिधानमथाकरोत् ॥ ७० ॥

यथायं काश्यपस्याग्रे सुकृती परिनिर्वृतः ।
 तथाहमपि भूयासं गुरोग्रेऽप्रगामिनी ॥ ७१ ॥

सा देवता सुभद्रोऽयं ममाग्रे ल्यक्तविग्रहः ।

३०

तेन श्रद्धाविशुद्धेन प्रणिधानेन सत्कृतः ॥ ७२ ॥
 क्रकुच्छन्दस्य शास्तुश्च पश्चिमे शयने पुरा ।
 प्रातार्हत्पदमालोक्य मुनीनां शतपञ्चकम् ॥ ७३ ॥

खयं देवतयानीतं भक्त्याप्ने लक्ष्मिग्रहम् ।
 तद्विप्रणिधानेन सैव याता सुभद्राम् ॥ ७४ ॥
 देहे खभावजामेतां पर्यन्तायतनां व्यथाम् ।
 मया प्रसहमानेन निर्व्यथः प्रापितः पदम् ॥ ७५ ॥
 ब्रह्मदत्तो नृपः सोऽभूदहमश्च संशये ।
 स मया शत्रुवित्रस्तश्छन्नाश्रेणापि तारितः ॥ ७६ ॥
 कन्यकुञ्जवने पूर्वमभवं मृगयूथपः ।
 अभूत्सुभद्रश्च मृगो यूथमध्ये मृगानुगः ॥ ७७ ॥
 मृगयामेन संरुद्धे वने कर्णेन भूमुजा ।

5

त्रस्तानां तटिनीतीरे मृगाणां नागतिर्भवेत् ॥ ७८ ॥
 अवतीर्य सरिन्मध्ये निश्चलेन मया ततः ।
 मत्पृष्ठन्यस्तचरणास्ते भीतास्तारिता मृगाः ॥ ७९ ॥
 तत्खुराधातदलिते याते मयि मुमूर्षताम् ।
 एकः स एव हरिणः पूवन्नेवं तदास्तवान् ॥ ८० ॥
 तमहं त्रासतरलं व्यथां संस्तम्य दुःसहाम् ।

10

तूर्णं संतार्य कारुण्यात्पुलिने निधनं गतः ॥ ८१ ॥
 स एव सव्यथेनाद्य सुभद्रस्तारितो मया ।
 इत्युक्त्वा भगवान् मौनमाललम्ब शमोन्मुखः ॥ ८२ ॥
 भिक्षुभिः कुशलावासौ सुप्रियस्यापि कारणम् ।
 पृष्ठः प्रोवाच्च सर्वज्ञः शनैः प्रणयिवत्स्लः ॥ ८३ ॥

D 665

काश्यपस्य सुधीर्नाम शास्तुरासीदुपासकः ।
 तत्वसादासपर्याप्तशिक्षापदप्रसन्नधीः ॥ ८४ ॥
 स दृष्ट्वा गीतिकुशलं गान्वर्धिकगणोत्तमम् ।
 प्रणिधानं प्रविदधे गन्धर्वाधिपतिं प्रति ॥ ८५ ॥

स तेन प्रणिधानेन सुप्रियत्वमुपागतः ।
 संप्राप्तधर्मविनयः शिक्षापदपरिप्रहात् ॥ ८६ ॥
 सुभद्रसुप्रियोवेतौ कृतौ कुशलिनौ मया ।
 पराभिमतकृत्येषु निर्व्यथाः सर्वथा वयम् ॥ ८७ ॥

20

अजितोदयसंज्ञेऽभूच्चगरे सर्वासनिभे ।
 शतक्रतुरिव श्रीमान् विजयन्ताभिधो नृपः ॥ ८८ ॥
 तस्य पुण्यप्रवृत्तस्य धर्म्यमार्गानुयायिभिः ।
 ब्रजद्विलिदिवं पौरैः पूरिताः सुरभूमयः ॥ ८९ ॥

15

25

30

D 667

राज्ञः पुण्यानुभावेन खर्गमापूरितं नरैः ।
दृष्ट्वा युक्तिं चकारात्य सत्यं ज्ञातुं सुरेश्वरः ॥ ९० ॥

ततस्तन्निर्मिताः क्रूरसत्त्वात्तं पृथिवीपतिम् ।
मांसं शरीरनिष्कृतं रुधिरं च ययाचिरे ॥ ९१ ॥

६

निर्विकारमतिस्तेष्यः स दत्याभिमतं नृपः ।
अस्तिशोषं प्रविदधे ग्रणिधानं महायशाः ॥ ९२ ॥

शरीरदानपुण्येन तारणाय शरीरिणाम् ।
एतेनानुत्तरां सम्यक्संबोधिमहमामुयाम् ॥ ९३ ॥

ऊचे शक्तस्तमेल्याथ राजन् प्रव्यथितस्य ते ।
अपि देहप्रदानेऽभूद्विकारः सत्यमुच्यताम् ॥ ९४ ॥

१०

इति पृष्ठः सुरेन्द्रेण नरेन्द्रसत्तमभाषत ।
अर्थिसंपूरणोऽहूतप्रहर्षेऽसुल्लोचनः ॥ ९५ ॥

व्यथायां निर्विकारोऽहं यदि सत्येन तेन मे ।
संरूद्ध्रणसच्छायः स्वस्थ एवास्तु विग्रहः ॥ ९६ ॥

१५

इत्युदीरितमात्रेण कान्तं स्वस्थमभूद्धुपः ।
तस्य मेघविनिर्मुक्तं विम्बं तारापतेरिव ॥ ९७ ॥

D 669

विजयन्तो नृपः सोऽहं परकार्येषु निर्व्यथः ।
इत्युक्त्वा भगवान् ध्याननिलीननयनोऽभवत् ॥ ९८ ॥

२०

अचलचलनैर्मन्यक्षेत्राच्छटाममृताम्बुधिः
सुरगणकृते तां तां सेहे प्रसद्य महाशयः ।
विमलमनसां कायापायक्षणेऽप्यविकारिणं
परहितविधौ संबद्धानां व्यथापि सुखायते ॥ ९९ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
सुमद्रावदानमशीतितमः पल्लवः ॥

८१ हेतृतमावदानम् ।

क्षेत्रे सुकृष्टेऽल्पतरं यदुसं
कृतं कृतज्ञस्य हिताय यच्च ।
समर्पितं यच्च गुणोन्नताय
शाखासहस्रैस्तदुपैति वृद्धिम् ॥ १ ॥

श्रावस्त्वां भगवान् भव्ये पुरा जेतवने जिनः ।
कथप्रबन्धोपगतं भिक्षुसंघमभाषत ॥ २ ॥
विफलं सर्वमेवैतत्खभोगाय यदज्यते ।
तदेव सफलं लोके यत्समर्पितमर्हते ॥ ३ ॥
दक्षिणा दक्षिणतया सत्पात्रप्रतिपादिता ।
असंख्यगुणतामेति सत्संगतिरिवाक्षया ॥ ४ ॥
पुरा पाटलिपुत्रीया वणिजश्चन्दनार्थिनः ।
महाप्रवहणारूढाश्चन्दनद्वीपमाययुः ॥ ५ ॥
गोशीर्षचन्दनचयं समादाय ततस्ततः ।
हृष्टः प्रतिनिवृत्तास्ते प्रापुर्मध्यं महोदयेः ॥ ६ ॥

विपुलाकालवातालीविलितोर्मिवलैरभूत् ।
तत्र प्रवहणं कालदोलाकेलिविश्वङ्गलम् ॥ ७ ॥
त्राणार्थिनि वणिकचक्रे त्रिदशस्तोत्रकारिणि ।
अभज्यत प्रवहणं सहसार्थमनोरथम् ॥ ८ ॥
पुण्यसेनाभिभवस्तत्र विषमे प्राणसंशये ।
अचिन्तयत्परित्राणं साकृम्यः सार्थनायकः ॥ ९ ॥
अस्ति भद्रेश्मनिकटे धर्मबोधिरुपासकः ।
हेतृतमं छेशकाले स्तौति शास्तारमेव सः ॥ १० ॥
इति संचिन्त्य मनसा तमेव शरणं गतः ।
उच्चे सार्थपतिः सास्त्रः साध्वसायासगङ्गदः ॥ ११ ॥
हेतृतमाय महते संबुद्धायार्हते नमः ।

कल्याणकल्पवृक्षाय सकलछेशशर्मणे ॥ १२ ॥
इत्युक्ते तेन सहसा समभ्येत्याग्निदेवता ।
सार्थं प्रल्यागतप्राणं चिक्षेप जलधेस्तेऽ ॥ १३ ॥
तस्मान्महाभयान्मुक्तास्ते खदेशमुपागताः ।
हेतृतमनमस्कारनिरताः सर्वदाभवन् ॥ १४ ॥
तस्मिन्ब्रह्मसरे शास्तुः कर्मशेषेण केनचित् ।
गत्रे हेतृतमस्याभूतीक्रतापस्थितिज्वरः ॥ १५ ॥

ये स्वस्तां भवमहाभयभेषजेन
कुर्वन्ति सर्वजगतामवलोकनेन ।

५

10

३०

३५

तेऽपि प्रसक्तनिजकर्मलतावशेषे
शेषाधिवासकलनां न परिल्पजन्ति ॥ १६ ॥

गोशीर्षचन्दनं तस्य तीव्रसंतापशान्तये ।
राजा चन्द्रावलोकात्यः सर्वत्रान्वेष्टुमाययौ ॥ १७ ॥

५

लक्ष्मीश्वर्मीर्भूपेन स सार्थपतिरर्थितः ।

गोशीर्षचन्दनमलं न ददौ भुवि दुर्लभम् ॥ १८ ॥

भक्त्या खयं समन्वेष स्मृतिमात्रोपकारिणः ।

शास्तुः सार्थपतिश्वके वपुश्चन्दनचर्चितम् ॥ १९ ॥

तेन हारतुषारौघशशिशैस्योपहासिना ।

10

खस्थः खकीर्तिशुभ्रेण चन्दनेनाभवज्जिनः ॥ २० ॥

तेन पुण्यानुभावेन पुण्यसेनः शशिप्रभः ।

श्रीमान् बभूव सर्वाङ्गप्रोद्भूताङ्गतसौरभः ॥ २१ ॥

D 677 तस्य चन्दनरक्तादिच्युतं यसागराम्भसि ।

तत्सर्वं खगृहोपान्तकूपमध्यात्समुद्भूतम् ॥ २२ ॥

15

निजं निजं स मत्वा च वणिजां चन्दनादिकम् ।

भोज्यरत्नाम्बरर्णेहै भिक्षुसंघमपूजयत् ॥ २३ ॥

अथ सार्थपतेर्दिव्यप्रभावाभरणां श्रियम् ।

दृष्टोपस्थापकेनाग्रे पृष्ठस्तसुकृतं जिनः ॥ २४ ॥

हेतूत्तमोऽथ भगवान् समितस्तमभाषत ।

20

प्राप्ता श्रीः सार्थाहेन लिम्पता चन्दनेन माम् ॥ २५ ॥

कृतं सुकृतशीलेन पुण्यसेनेन कर्म तत् ।

अपृतत्वमवाप्तस्य यस्यैता लेशविष्णुषः ॥ २६ ॥

पाके कुशलमूलानामेष जन्मनि पश्चिमे ।

प्रव्रज्यानुत्तरां सम्यक्संबोधिं समवाप्यति ॥ २७ ॥

25

चन्दनश्रीरिति ख्यातः पुण्यचन्दनशाखिनः ।

एवं मूले विशालस्य भविष्यति तथागतः ॥ २८ ॥

इति हेतूत्तमः प्राह भगवान् ज्ञानलोचनः ।

इत्युक्ते शाक्यमुनिना भिक्षवो विस्मयं यशुः ॥ २९ ॥

D 679

अर्हत्क्षेत्रसमर्पणात्परिणतौ वैराग्यलक्ष्मीफलः

30

श्रद्धादानकणाङ्कुरः सुकृतिनां शाखाशतैर्वर्धते ।

यस्यैताखिदशाधिपत्यविशदच्छ्रोदयाः संपदः

पुण्यमोदमदप्रमोदसुहृदः प्रलग्पपुण्योद्भवाः ॥ ३० ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां

हेतूत्तमावदानमेकाशीतितमः पछुवः ॥

८२ मारकपूर्विकावदानम् ।

D 681

लोकः किं परलोकधीः प्रकुरुते पुत्राय मिथ्यास्पृहां
तत्पुण्यं क्रियते खयं यदुचितं नान्यैः कृतं भुज्यते ।
पुत्रस्तद्विदधाति कश्चिदसमकूरक्रियाकोविदः

पापाद्येन निपातभग्नवदनः सीदल्यशोषान्वयः ॥ १ ॥

5

पुराभवद्गृहपतेः श्रावस्त्यां श्रुतवर्मणः ।

जायायां जयसेनायां भववर्माभिधः सुतः ॥ २ ॥

तौ दम्पती शिशौ तस्मिन् वर्धमाने शनैः शनैः ।

वंशोत्कर्षविशेषाशाविनवेशं प्रचक्रतुः ॥ ३ ॥

कालेन कालवशगे जनके भववर्मणः ।

10

जननी स्नेहमोहार्ता संवर्धनपराभवत् ॥ ४ ॥

प्रातिवेश्यवयस्येन सह लीलाविश्वलः ।

यौवनस्यः स बन्नाम निरङ्कुश इव द्विपः ॥ ५ ॥

व्रजन्तं राजमर्गेण भुजंगसुभटाङ्गना ।

ददर्श सुन्दरी नाम तं हर्म्यशिखरस्थिता ॥ ६ ॥

15

सा तेन साभिलाषेण सविलासं विलोकिता ।

D 683

उत्सर्ज स्मरसर्वीं तन्मूर्धि कुसुमसजम् ॥ ७ ॥

तयोः सविभ्रमाकूतं स दृष्टा प्रातिवेशिकः ।

संभोगसूचकं सर्वं स संकेतममन्यत ॥ ८ ॥

स गत्वा चक्षितः प्राह जनर्णी भवशर्मणः ।

20

सुहृदः स्नेहसंतसः शङ्कमानः पराभवम् ॥ ९ ॥

पुत्रस्ते कृतसंकेतः स्पष्टं सुभटयोषिता ।

रजन्यामविनीतोऽव्य स्वैरचारी गमिष्यति ॥ १० ॥

चरन्तः संसारव्यसनगहनेऽस्मिन्नरमृगा

भृशं भोगव्यग्रा निखिलसुखशस्यप्रणयिनः ।

25

विनाशव्यापारस्मरश्वरपाशो निपतिता

लभन्ते पर्यन्ते विषयशितशङ्किर्विशसनम् ॥ ११ ॥

वासरे रक्षितस्तावन्मयायं चपलाशयः ।

रक्षणीयस्त्वया रात्रावित्युक्त्वा प्रययौ सुहृत् ॥ १२ ॥

अथान्तर्गृहसुस्त्य पुत्रस्य द्वारशायिनी ।

माता निशि प्रबुद्धैव संरक्षणपराभवत् ॥ १३ ॥

वारिशौचापदेशेन याचमानस्य निर्गमम् ।

न निर्गन्तुं ददौ तस्य जननी स्नेहमोहिता ॥ १४ ॥

30

D 685

सोऽचिन्तयदहो रम्यरामारत्नसमागमे ।
 केनेयं विघ्नजननी जननी मम निर्मिता ॥ १५ ॥
 भाग्यैर्मै जनकस्तावद्यौवने निधनं गतः ।
 इयं त्वपुण्यैः कङ्काली कालव्याली गृहे स्थिता ॥ १६ ॥
 ६
 गच्छाम्येनां समुलुद्ध्य निद्राविरहितां यदि ।
 तदस्याः कलहालपैर्जनोऽपि प्रतिबुद्ध्यते ॥ १७ ॥
 प्रायः क्षपा परिक्षीणा दूरे कान्ता करोमि किम् ।
 सुलभा भाग्यहीनस्य कथं सा सुभगा मम ॥ १८ ॥
 हर्ष्योत्सङ्गता विलोकनरसाक्षमाननाम्भोरुहा
 १०
 स्वस्त्रस्य श्रवणोत्पलस्य नयनच्छायां दिशन्ती पदे ।
 ताटङ्कद्युतिभिः कपोलयुग्ले पत्रावलीं विभ्रती
 भाग्यैर्भोगसुवं प्रयाति सुभगा भव्यस्य सा सुन्दरी ॥ १९ ॥
 इति चिन्तातुरं द्वारं याचमानं पुनः पुनः ।
 अत्रैव क्रियतां शौचमिति माता तमब्रवीत् ॥ २० ॥
 अथ मातुः शिरश्छित्त्वा खड्डेन स ययौ जवात् ।
 रागोपदिष्टपापानां किमकार्यं दुरात्मनाम् ॥ २१ ॥
 रात्रावगणितायासः स गत्वा सुन्दरीगृहम् ।
 रहःसंभोगसंनद्धां विदर्घामाससाद ताम् ॥ २२ ॥
 स तस्यै सकृतं पापमादराय न्यवेदयत् ।
 २०
 तेनैव सूर्खाः क्षाघन्ते येनैवायान्ति निन्द्यताम् ॥ २३ ॥
 तस्य मातृवधक्रूरपापश्रवणकम्पिता ।
 श्वपाकस्येव संस्पर्शे विमुखी साभवत्परम् ॥ २४ ॥
 हर्ष्याधिरोहणव्याजात्सा जगाम तदन्तिकात् ।
 साभिलाषोऽपि पापानामाचारेण विरज्यति ॥ २५ ॥
 २५
 उच्चहर्ष्यसमारूढा ग्रौढपापपराङ्गुली ।
 चौरश्वैरोऽप्यमित्युच्चैश्वुकोशा चकितेव सा ॥ २६ ॥
 प्रधाविते परिजने भयदिग्धः स विद्वुतः ।
 ययौ जवान्निजगृहं कृतकोलाहलः श्वभिः ॥ २७ ॥
 हता मे जननी चौरैरिति तारप्रलापवान् ।
 २०
 प्रभाते विदधे मातुः स शरीरादिसल्कियाम् ॥ २८ ॥
 प्रच्छन्नपापसंतापदद्यमानः स चिन्तयन् ।
 सुतीननरकापातं ब्राम भुवि भूतवत् ॥ २९ ॥

प्रायश्चित्तं द्विजास्तेन पृष्ठाः पातकवादिना ।
 ऊर्मातृवधकूरपातके नास्ति निष्कृतिः ॥ ३० ॥

अथ जेतवनं गत्वा तत्र भिक्षुगणोदितम् ।
 शुश्राव धर्मध्ययनं सर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३१ ॥

धीमान् प्रव्रजितस्तत्र स्वाध्यायनिरतः परम् ।
 ५
 ततस्त्रिपिठकाध्यायी स धर्मकथिकोऽभवत् ॥ ३२ ॥

सर्वज्ञोऽस्येत्य भगवान् भिक्षुसंघमथात्रवीत् ।
 किं भवद्विः सपापाय प्रव्रज्यासै समर्पिता ॥ ३३ ॥

तेन मातृवधकूरकिल्विषेण प्रमादिनः ।
 प्रत्यासन्नास्य पर्यन्ते तपावीचौ चिरस्थितिः ॥ ३४ ॥

उक्ते तथागतेनेति सोऽप्युपाध्यायतां गतः ।
 कालेन कालपर्यन्ते धोरं नरकमात्प्रवान् ॥ ३५ ॥

तत्रावीचिच्योदञ्चतीव्रहिशिखाशतैः ।
 पच्यमानश्चिरं चक्रे स खेदं नरकौकसाम् ॥ ३६ ॥

कोपान्नरकपालेन मुद्राधातचूर्णितः ।
 १०
 स चिरात्प्राप पाकाग्निपरिपक्ततुः क्षयम् ॥ ३७ ॥

चातुर्महाराजिकेषु सोऽथ देवेष्वजायत ।
 प्रव्रज्यायाः प्रभावेण दिव्याभरणभूषितः ॥ ३८ ॥

अथ स विमलमालामौलिकेयूरहार-
 १५
 प्रसृतमणिमयूखोलिख्यमानाद्वृतश्रीः ।
 अगमदमरवन्दो वन्दनयेन्दुकान्तिः
 सुगतमनुगताभिर्भाजमानः प्रभाभिः ॥ ३९ ॥

तत्पादपश्चयुगमादरवन्दनोद्य-
 दानन्दसुन्दरविबुद्धमुखारविन्दः ।
 धर्मोपदेशकथयैव वभूव शास्तु-
 २०
 रुन्मृष्टमानस इवाश्रुतदृष्टसत्यः ॥ ४० ॥

दीर्घोपभोगचलितव्यसनस्य काले
 पापप्रदोषतिमिरोपरमे जनस्य ।
 इत्यातनोति विमला सुकृतप्रभाव-
 वेलाविशालकुशलतिशयप्रकाशम् ॥ ४१ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां वेधिसत्त्वावदानकल्पतायां
 २५
 मारकपूर्विकावदानं द्व्यशीतितमः पष्टव्रः ॥

८३ राहुलकर्मपूत्यवदानम् ।

गर्भस्थितस्य निसृतस्य ततः शिशोश्च

यूनः शनैः स्थविरतामथ संश्रितस्य ।

नासौ चलत्यतुलकालगजोद्धृतस्य

5

जन्तोर्मृणालकलया किल कर्मतनुः ॥ १ ॥

शुद्धोदनेन भगवान् भत्त्या भोक्तुं निमन्त्रितः ।

मिक्षुभिः सहितश्वके तस्य भोज्यप्रतिप्रहम् ॥ २ ॥

भुक्तोत्तरमथासीनः प्रसन्नः पृथिवीपतेः ।

अनुग्रहेण विदधे स शुद्धां धर्मदेशनाम् ॥ ३ ॥

10

तत्र तत्क्षणदृष्टेऽपि शिशुना राहुलेन सः ।

मिक्षुमध्ये परिज्ञाय मोदकेनार्चितः पिता ॥ ४ ॥

भगवन्तं क्षणे तस्मिन् प्रणताः सर्वभिक्षवः ।

बालप्रणायमालोक्य पप्रच्छुः सकुत्तहलाः ॥ ५ ॥

15

षड्भिर्वर्णैर्यं जातः शिशुः कुश्किनिपीडितः ।

केन कर्मविपाकेन प्रतिविम्बवपुस्तव ॥ ६ ॥

भूयसा गर्भभारेण परिभूता दिवानिशम् ।

पीडां चिरतरं सेहे कस्मादेवी यशोधरा ॥ ७ ॥

सर्वज्ञो भगवान् पृष्ठः प्रणयादिति मिक्षुभिः ।

तानुवाच क्षणं ध्यात्वा श्रूयतामत्र कारणम् ॥ ८ ॥

20

मिथिलायां विदेहेषु पुष्पदेवस्य भूपतेः ।

सूर्यचन्द्रभिधौ पुत्रौ पुण्यशीलौ बभूवतुः ॥ ९ ॥

पितरि त्रिदिवं याते तौ तपोवनसस्पृहौ ।

साम्राज्यभारग्रहणे मिथश्वकतुर्धनाम् ॥ १० ॥

राज्यं सूर्येण वैराग्यात्सर्वथैव समुज्जितम् ।

25

चन्द्रः कथंचित्तत्राह ज्येष्ठशासनयन्त्रितः ॥ ११ ॥

सूर्यस्तु गला राजर्षिः शमक्षाद्यं तपोवनम् ।

संतोषराज्यसुखितश्वके चिरतरं तपः ॥ १२ ॥

स कदाचित्परिश्रान्तः संतप्तस्तीव्रतृष्णया ।

कमण्डलुजलं मोहादनुत्तवै पपौ मुनेः ॥ १३ ॥

30

स संजातमतिर्बिद्वानदत्तादानपातकम् ।

कलयन् म्लानवदनः पश्चात्तापादचिन्तयत् ॥ १४ ॥

कर्मपाशसमाकर्षविवशैः समवाप्तते ।
अनिच्छयैव सुकृतं दुष्कृतं वा शरीरिभिः ॥ १५ ॥

जनः शुभ्रेऽप्यस्मिन् सुकृतचरिते दुष्कृतकणा-
निधत्ते येनासौ मलिनवदनः शोचतिराम् ।
स्थृहानिक्षिपानां क्षणभवसुखे दुःखनिचये
प्रविश्यान्तःशोषं दिशति शतशाखो द्यनुशयः ॥ १६ ॥

गच्छामि नृपतेरग्रे पापमावेदयाम्यहम् ।
राजशासनशुद्धानामनृणो धर्मसंचयः ॥ १७ ॥

शास्त्रं धर्मप्रवृत्तानां रोगार्तानां चिकित्सकः ।
वर्णश्रमगुरुर्नेता नृपतिः पापकर्मणाम् ॥ १८ ॥

स विचिन्त्येति संतापाद्यूपतेर्भातुरन्तिकम् ।
गत्वा न्यवेदयत्तूर्णमदत्तादानपातकम् ॥ १९ ॥

ज्येष्ठभ्रातरमम्बर्च्यं तं भूमिपतिरब्रवीत् ।
आजन्मशुद्धभावस्य न पापं विद्यते तव ॥ २० ॥

सुसूक्ष्ममपि यः कृत्वा दैवात्मिचिदसंप्रतम् ।
पश्चात्तापं वहस्यन्तस्य सैव विशुद्धता ॥ २१ ॥

इति क्षितिपतेर्वाक्यं श्रुत्वा सूर्यस्तमम्बधात् ।
कलद्वृशेषं न सहे सद्भर्मधवलांशुके ॥ २२ ॥

दण्डमेवार्थये राजन् सुविचार्य विधीयताम् ।
पूयते पावकेनेव राजदण्डेन किल्बिषम् ॥ २३ ॥

इत्याग्रहेण बहुशो याचमानं खशासनम् ।
तमुवाचानुजो राजा प्रातः कर्तास्मि यत्क्षमम् ॥ २४ ॥

आस्मिन् प्रतीक्ष्यतां तावद्वानुद्यानकानने ।
इत्युत्त्वा पौरकार्याय निर्ययौ पृथिवीपतिः ॥ २५ ॥

तत्र प्रतीक्षमाणेऽथ मुनौ नियमनिश्चले ।
राजा विस्मृततत्क्षयः षड्भिरभ्याययौ दिनैः ॥ २६ ॥

कृशकारं निराहारमथ दृष्टग्रजं नृपः ।
निन्दन् खबुद्धिसंमोहं चक्रे तस्य प्रसादनम् ॥ २७ ॥

ब्राह्मणैः सहितः कृत्वा स तत्पापप्रमार्जनम् ।
षड्दिनक्षेशदानेन याते तस्मिन्नतप्यत ॥ २८ ॥

अहं स सूर्यो राजर्षिश्वन्दो राजाप्यर्यं शिशुः ।
जातः संवत्सरैः षड्भिः षड्दिनक्षेशकृन्मुनेः ॥ २९ ॥

5

10

15

D 699

20

25

30

१०१

आभीरभार्या भद्राख्या हरिण्या सुतया सह ।
नगराभिमुखी भद्रा तंत्रं विक्रेतुमाययौ ॥ ३० ॥

तत्सुता तरुणी भारं निजं गुरुतरं घटम् ।
दत्वा जनन्यै वृद्धायै लघुं जग्राह तद्वटम् ॥ ३१ ॥

५

वाहिता योजनं सार्धं जननी जरती कृशा ।
सा दुहित्रा पुरोपान्ते परिश्रान्ततराभवत् ॥ ३२ ॥

१०

आभीरतरुणी सेयं मातुः क्लेशाद्यशोधरा ।
षट्क्रोशतुल्यवर्षेण गर्भभारेण पीडिता ॥ ३३ ॥

दिवि भुवि फणिलोके शैशवे यौवने वा
जरसि निधनकाले गर्भशश्याश्रये वा ।

सहगमनसहिष्णोः सर्वथा देहभाजां

न हि भवति विनाशः कर्मणः प्राक्तनस्य ॥ ३४ ॥

इति राहुलपूर्वकर्मयुक्तां
कथितां चित्रकथां तथागतेन ।

१५

अवधार्य बभूव भिक्षुसंघः
क्षितिपालः स जनश्च विस्मयाद्यः ॥ ३५ ॥

इति क्षेमन्दविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
राहुलकर्मसुल्यवदानं त्र्यशीतितमः पछ्वः ॥

औचिल्येन करोति यः सुमनसामानन्दसान्दं मनः
कूराणामपि शीर्यते परिचितं यस्यानुभावोत्तमः ।
एकः कोऽपि स जायते जितजगन्नाथप्रभावोद्भवः
पुण्यं यस्य न याति मानकलनां निःसंख्यसंख्यापदैः ॥ १ ॥

5

श्रीमान् पुरा सुधीरस्य श्रावस्त्वां गृहमेधिनः ।
जायायामीक्षितः सूनुः सुनेत्रायामजायत ॥ २ ॥
जातमात्रः समुद्भूते दिव्यगत्विभूषिते ।
उपविष्टः स्तुपुण्याङ्के यः पर्यङ्के व्यरोचत ॥ ३ ॥

तस्य जन्मनि रत्नानि पुष्टैः सह पयोधराः ।
मधुरस्त्रियनिर्धोषा वृद्धुर्मधुवर्षिणः ॥ ४ ॥
पूर्णः कुमारः कौवैरैः स निधानशतैर्वृतः ।
मधुवृष्टिप्रपतनान्मधुरखर इत्यभूत् ॥ ५ ॥
तेनादरिद्रितां नीते भुवने रत्नवर्षिणा ।
श्वेतकाक इव क्वापि नैवादृश्यत याचकः ॥ ६ ॥

10

स कदाचिद्दृहायातं प्रशान्तेर्यापिथस्थितम् ।
आनन्दं भिक्षुमालोक्य पप्रच्छ धितरं पुरः ॥ ७ ॥
तात व्रतविशेषोऽस्य कोऽयं वैमत्यशालिनः ।
यस्य संदर्शनेनैव मनः सद्यः प्रसीदति ॥ ८ ॥

15

पुत्रस्येति वचः श्रुत्वा सुधीरस्तमभाषत ।
पुत्र सत्त्वप्रकाशोऽयं शान्तिव्रतपरिग्रहः ॥ ९ ॥
यः सेतुः सरलः समस्तजगतां संसारधोराण्वे
क्रोधव्याधिचिकित्सकः शमसुधासारेण तृष्णापहः ।
दोषोत्सिक्ततमोविरामतरणिर्बुद्धः प्रबुद्धवृतिः

20

तस्य श्रावक एष शान्तमनसामानन्दनामाग्रणीः ॥ १० ॥
अभिधानं भगवतः श्रुत्वैव मधुरखरः ।
बभूवोद्भूतरोमाङ्गः प्राग्जन्मकुशलोदयात् ॥ ११ ॥
आनन्दमथ सानन्दः प्रणम्य प्रणयोन्मुखः ।
स भिक्षुसंघैः सहितं सर्वभोगैरपूजयत् ॥ १२ ॥
औत्सुक्यात्सह तेनैव गत्वा जेतवनं ततः ।
ददर्श स विषां राशि भगवन्तं तथागतम् ॥ १३ ॥

25

30

D 707

फुल्प्रपलाशाक्षं दिव्यलक्षणलक्षितम् ।
लावण्यललिताकारं हेमतालमिवोन्नतम् ॥ १४ ॥

5

लिङ्पन्तममृतेनेव तं दृश्वा हर्षनिर्भरः ।
मालमिवाददे मूर्धि स तप्यादनखद्युतिम् ॥ १५ ॥

प्रणयार्थनया तस्य प्रीत्यै प्रणयिवत्सलः ।
गत्वा चकार भगवान् गृहे भोगपरिप्रहम् ॥ १६ ॥

10

अभ्यर्चिते भगवति प्रयाते जेतकाननम् ।
जनतां रक्षसंपूर्णं चकार मधुरखरः ॥ १७ ॥

निजैरपुण्यैर्निःस्वानां रक्षराशिर्गृहे गृहे ।
तद्वितीर्णः क्षणेनैव जगमाङ्गरराशिताम् ॥ १८ ॥

तद्वृत्तात्तमथाकर्ष्य दुःखितो मधुरखरः ।
तासुवाच्च पुरा नैव भवद्द्विः सुकृतं कृतम् ॥ १९ ॥

15

अदत्वा दयया दानमकृत्वा संघभोजनम् ।
भगवन्तमनभ्यर्थ्य न लभ्यन्ते विभूतयः ॥ २० ॥

सुगतप्रमुखः संघस्तस्मादुष्माभिरर्थ्यताम् ।
सर्वोपभोगसामग्रीमहं संपादयामि वः ॥ २१ ॥

D 709

इति ते प्रेषितास्तेन संभारैस्तदुपाहृतैः ।
संसंधमहसः शान्त्यै भगवन्तमपूजयन् ॥ २२ ॥

20

ततस्ते कृतकल्याणास्तत्क्षणक्षीणकल्पवा: ।
दद्युः स्वगृहं दीतैः संपूर्णं रक्षराशिभिः ॥ २३ ॥

ततः प्रवृद्धवैराग्यः प्रशान्त्यै मधुरखरः ।
प्रव्रज्यामाददे धीमान् गत्वा भगवतोऽन्तिकम् ॥ २४ ॥

25

स शास्तुः शासनात्यत्त्वा श्रावस्तीं नियतत्रतः ।
जगाम जनपर्यन्तं विहारं कर्वटाश्रयम् ॥ २५ ॥

दत्तशिक्षापदस्तेन तत्र कार्वटिको जनः ।
रक्षत्रयं क्लेशविषप्रशान्त्यै शरणं ययौ ॥ २६ ॥

30

अस्मिन्नवसरे चौराः काननान्तनिवासिनः ।
उक्तं दुर्गोपहाराय नरमन्वेष्टुमायुः ॥ २७ ॥

ते तं विहारमासाध पिशुनेन प्रदर्शितम् ।
बबन्धुर्भिक्षुसंघातं गण्डीशब्दसमागतम् ॥ २८ ॥

एक एवोपहाराय भिक्षुरस्माकमीप्सितः ।
इत्युक्ते चोरचक्रेण जगदुर्भिक्षवः क्रमात् ॥ २९ ॥

मामादायोपहारार्थं मुच्यन्तां सर्वभिक्षवः ।
उक्तो वृद्धैः क्रमेणेति प्रोवाच मधुरस्वरः ॥ ३० ॥
अहमेवोपहारार्हः संघः सर्वो विमुच्यताम् ।
इत्याकर्ण्य वराकारं ते समादाय तं यशुः ॥ ३१ ॥
बद्धः स वधसंनद्वैर्नात्स्तैर्निर्विकारधीः ।
दुर्गायतनमत्युग्रं ददर्श गहनोदरे ॥ ३२ ॥
बलिसज्जीकृतैः स्थूलशक्लैर्माहिषैश्च तत् ।
कल्पान्तमेवैः खसुतोपहारैरिव पूजितम् ॥ ३३ ॥

5

व्याप्तं वादशिलासक्तरुहरत्तच्छटाशतैः ।
क्षणदामभिर्भटोत्सृष्टैर्बन्धुजीवमयैरिव ॥ ३४ ॥
घण्टाग्रालम्बिभिर्विरशिरोभिः परिवारितम् ।
कृतद्वारार्चनं फुलकमलैरिव मृत्युना ॥ ३५ ॥
प्रत्यग्रनररकातैः सोपानैरुण्यप्रभम् ।

10

शबरीचरणन्यासंसक्तालक्तकैरिव ॥ ३६ ॥
असंप्राप्तोपहाराभिः किरातखीभिरादरात् ।

15

स्वशिशूक्तद्वयश्चकीर्णप्राङ्गणवेदिकम् ॥ ३७ ॥

स दृष्ट्वा प्राणिसंघातं वैशसायासदुःसहम् ।

D 713

उद्गेगसारं संसारं प्रदद्यौ मधुरस्वरः ॥ ३८ ॥

ततः साक्षात्कृतार्हत्वः सर्वेषां परिक्षयात् ।

त्रैधातुको वीतरागः सोऽभूतुल्यप्रियाप्रियः ॥ ३९ ॥

20

सोऽचिन्तयदहो शास्तुः प्रभावोऽयं भवच्छिदः ।

प्राप्तोऽयं यत्प्रसादेन निःसंसारसुखां भुवम् ॥ ४० ॥

मोहशिंश्चो निविडनिगडः खण्डिता दृष्टिशैलाः

तीर्णा तृष्णा विषयतटिनी प्रोद्धृता जन्मवृक्षाः ।

प्रातं धाम व्यसनशमनं तत्प्रसादेन शास्तुः

25

यस्मिन् बाष्पं दधति न पुनः शोचनालोचनानि ॥ ४१ ॥

इति ध्यात्वा स सत्त्वाव्यधस्तस्यौ शैल इवाचलः ।

निबद्धवध्यमालाङ्कथैरैः क्रोधोद्यतायुधैः ॥ ४२ ॥

तैस्तस्यापद्धते वक्ते गात्रात्काङ्क्षनरोचिषः ।

अन्यदन्यदभूद्वासस्तैश्च राशिः पुरोऽभवत् ॥ ४३ ॥

30

अत्रान्तरे समुद्धृतैर्भूतानां पञ्चभिः शतैः ।

सा देवी निश्चलं चक्रं तच्चौरशतपञ्चकम् ॥ ४४ ॥

D. 715

च्युते तदायुधचये पुष्पवृष्टिर्भस्तलात् ।
 पपात रत्नचिरा मधुरखरमूर्धनि ॥ ४५ ॥
 गाहमानमथ व्योम तं विलोक्य च दस्यवः ।
 स्पृष्टास्त्वानुभावेन तमेव शरणं ययुः ॥ ४६ ॥

5

सोऽवतीर्य ततः शान्त्यै चरणन्यस्तमस्ताकान् ।
 धर्मे रमध्वं संलज्ज्य दुष्कृतानीत्युवाच तान् ॥ ४७ ॥
 अथ ते जातवैराग्याः प्रव्रज्यां वृजिनोज्जिताः ।
 आदायार्हत्वदं प्रापुः संसाराक्षवशान्तये ॥ ४८ ॥

10

ततस्तैः सहितोऽर्हद्विस्तैश्च कर्वटवासिमिः ।
 ययौ जेतवनं द्रष्टुं शास्तारं मधुरखरः ॥ ४९ ॥
 तत्र दिव्यजनानीतैर्भौगैस्त्रिदशसाधितैः ।
 स सुधारससंस्कारैर्भगवन्तमपूजयत् ॥ ५० ॥

शुद्धप्रसादजननीं भगवान् धर्मदेशनाम् ।

हिताय विदधे तेषां मोक्षमार्गप्रदूतिकाम् ॥ ५१ ॥

सुधीरोऽप्यमृतप्राप्त्यै ज्ञात्वा पुत्रस्य पात्रताम् ।

15

हेमाङ्गं सुकृतोत्पन्नं प्राप्य जेतवनं ययौ ॥ ५२ ॥

स तेनाभ्यर्थ्य सुगतं चरणालीनशेखरः ।

दृशा तस्य प्रसादिन्या स संमृष्ट इवाभवत् ॥ ५३ ॥

ततस्तमूचे भगवानासनकुशलोदयम् ।

पादन्यासोदितखर्णकमलस्त्वं भविष्यसि ॥ ५४ ॥

20

पद्मोत्तर इति ख्यातः सम्यक्संबुद्धतां गतः ।

सत्त्वसंतारणं कृत्वा परिनिर्वाणमेष्यसि ॥ ५५ ॥

सर्वज्ञेनेत्यभिहितः सुधीरः सत्यदर्शिना ।

जगत्कल्याणकलनामनोरथमथाददे ॥ ५६ ॥

भक्त्या यैर्भवभेदिनो भगवतः पुण्यप्रणामक्षणे

25

शास्तुः खस्ति कृतं कृतं सुकृतिभिः पादोपधानं शिरः ।

अङ्के ते जननीजनस्य न पुनस्तृप्तिप्रयुक्ताः स्तन-

स्तन्योत्तानितदन्तशून्यवदनाः कुर्वन्ति मूढस्मितम् ॥ ५७ ॥

इति श्रीक्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां

मधुरखरावदानं चतुरशीतितमः पल्लवः ॥

ये रागरोगं न यनानुवन्वं
विद्वेषशूलं हृदयप्रसक्तम् ।
सर्वाङ्गसंसर्पितपापकुष्ठं
हरन्ति तेष्योऽस्तु नमो भिषगम्यः ॥ १ ॥

तपोवनान्तविश्रान्तं कथान्तेऽथ तथागतम् ।
भिक्षवः कौतुकाक्षिसाः प्रगच्छुः सच्छमानसम् ॥ २ ॥

भगवन् भवतः सर्वलोकशोकापहारिणः ।
भवार्तिभिषजः कस्माद्वेगिणोऽप्यधिकं प्रियाः ॥ ३ ॥

स तानुवाच सल्लं मे रोगिणोऽधिकवल्लभाः ।
कायपीडासमः पुंसां नास्त्वन्यः शोकसंचयः ॥ ४ ॥
जन्मान्तरेष्वपि परं प्रकृत्या दैन्यभूमिषु ।
आतुरेष्व तततं पक्षपातो ममाभवत् ॥ ५ ॥
नगयां शिखिद्वोषायां शिविनामाभवन्त्रृपः ।
प्रविष्टः सत्त्वचिन्तासु सद्वान्धव इवार्थिनाम् ॥ ६ ॥

सर्वे सर्वत्र रोगार्ताश्चिकित्स्याः सर्वथा मया ।
इत्यभूत्सततं तस्य सत्यसत्त्वस्य निश्चयः ॥ ७ ॥
कदाचिदातुरः पैरैश्चिररोगनिपीडितः ।
तं यथाचे समन्वेत्य चिकित्सामार्तवत्सलम् ॥ ८ ॥
स्वास्थ्याय तस्य भिषजः पृष्ठाः सर्वे महीभुजा ।
प्रवृद्धव्याधिवैधुर्यं विचार्य चिरमूचिरे ॥ ९ ॥

दुर्लभं भेषजं राजन् रोगस्याय गरीयसः ।
आजन्मक्षमिणः पुंसः शोणितेनैष शास्यति ॥ १० ॥
एतदाकर्ण्य नृपतिः करुणाकर्णिमानसः ।

अचिन्तयत्तदादिष्टं स्वास्थ्याय चिररोगिणः ॥ ११ ॥
बालस्यापि न मे कोपः कदाचिदभवत्कचित् ।
मयि गर्भस्थितेऽप्यासीज्जननी क्रोधवर्जिता ॥ १२ ॥
तस्मादक्रोधनः कश्चिल्लोकेऽस्मिन्नास्ति मद्विधः ।
ममैव रक्तपूरेण व्याधिरस्य प्रशास्यति ॥ १३ ॥
इत्युद्यतमतिः सर्वैर्यमाणोऽनुजीविभिः ।

सदा शिरोद्धवं तस्मै ददौ राजा स्वशोणितम् ॥ १४ ॥

D 723

रत्नेन स्वास्थ्यमायातः षड्भिर्मासैरथातुरः ।
 जगाम परिपूर्णाशः कृशमामङ्ग्य भूपतिम् ॥ १५ ॥
 ततः कदाचिद्दूपालमूनोव्यायामशीलनात् ।
 पार्श्वशोकक्षयाशंसी प्रादुरासीद्वितैषिणः ॥ १६ ॥
 ५ विपरीतस्वभावोदयं विपाकः पुष्पकर्मणम् ।
 स्वस्थानामशनं नास्ति श्रीमतां रोगसंगतिः ॥ १७ ॥
 उपदिष्टं ततस्तस्य स्वास्थ्याय भिषजां वैरः ।
 सहस्रपाकसंसिद्धं सर्वसाराभिधं वृतम् ॥ १८ ॥

10

सर्वद्रव्यात्तसारेण जीवंजीवस्य पक्षिणः ।
 ज्ञानाम्बुकाथयोगेन वृतं यदेन भूयसा ॥ १९ ॥
 सिद्धं द्वादशभिर्वैः कुमारे पातुमुद्यते ।
 प्रलेकबुद्धः शोकार्त्तस्तद्याचितुमथाययौ ॥ २० ॥

15

सर्वैर्निवार्यमाणोऽपि कुमारः सत्त्वसागरः ।
 भड्क्तवा सर्वं ददौ तस्मै सर्वसारघृतं हितम् ॥ २१ ॥
 स्वस्थः प्रलेकबुद्धोऽपि प्रसन्नः प्रणिधानवान् ।

D 725

कुमारं विदधे स्वस्थमगृतं साधुसेवनम् ॥ २२ ॥
 हितैषी राजपुत्रोऽसावहमेव तदाभवम् ।
 रोगिणामार्तिशमनं स्वभावेनैव मे प्रियम् ॥ २३ ॥

20

इति श्रुत्वा जिनं सर्वे पप्रच्छुर्भिक्षवः पुनः ।
 कर्मणा केन तौ तुल्यरोगौ स्वास्थ्यमुपागतौ ॥ २४ ॥

इति तैर्भगवान् पृष्ठः सर्वज्ञस्तानभाषत ।

ब्रह्मदत्तः क्षितिपतिर्वाराणस्यामभूत्पुरा ॥ २५ ॥

नन्दोपनन्दनामानौ तस्य पुत्रौ बभूवतुः ।

ज्येष्ठः कीर्तिविशेषार्था राज्यकामस्तथापरः ॥ २६ ॥

25

उपनन्दस्ततः प्राह पुरोहितसुतं रहः ।

आर्थर्वयोगकुशलं वयस्यं कुहनाभिधम् ॥ २७ ॥

एष ज्येष्ठो मम भ्राता जनरक्षनतत्परः ।

जनात्कीर्तिप्रवादेन राज्यमासादयिष्यति ॥ २८ ॥

निरंशोऽहं भविष्यामि ध्वस्तः सर्वजनोजिज्ञतः ।

30

विजने निधनं श्लाघ्यं नावधूतस्य जीवितम् ॥ २९ ॥

ज्येष्ठस्यैव तव भ्रातुः पौरोहित्यं क्रमागतम् ।

अरण्यगमनं युक्तमावयोः समदुःखयोः ॥ ३० ॥

श्रुतेति राजपुत्रस्य वचः शोकप्रलापिनः ।
हितं तव करोमीति पुरोहितसुतोऽज्ञवीत् ॥ ३१ ॥
सोऽथ द्रव्यप्रयोगेन व्यङ्गं तस्याग्रजं व्यधात् ।
येनासौ जनकस्यान्ते कनीयान् राज्यमाप्तवान् ॥ ३२ ॥
प्राप्तराज्यः स कालेन दृष्ट्वा भ्रातरमप्रजम् ।
व्यङ्गं यष्टीकरालम्बं पश्चात्तापं समाययौ ॥ ३३ ॥
पुरोहितसुतं सोऽथ पौरोहित्यनिवेशितम् ।
उवाचोष्णं विनिःश्वस्य गूढं पातकशङ्कितम् ॥ ३४ ॥
अहो नु राज्यलोभेन मया धर्ममजानता ।
ज्येष्ठो भ्राता पितृसमः प्रापितः कुदशामिमाम् ॥ ३५ ॥
क्षणक्षयिसुखाक्षिताः पापं कृत्वा क्षयेष्वहो ।
क्षिपन्ति दुःखेष्वात्मानमसमीक्षितकारिणः ॥ ३६ ॥
इति तस्य वचः श्रुत्वा जाततापः पुरोहितः ।
तमुवाच ममायेष राजननुशयज्वरः ॥ ३७ ॥
तं पुनर्द्रव्ययोगेन स्वस्यं चक्रे नृपात्मजम् ।
स्वस्थाय प्रददौ तस्यै निजराज्यं स चानुजः ॥ ३८ ॥
उपनन्दोऽथ कालेन पुरोहितसुतश्च सः ।
कारां प्रल्येकबुद्धाय कृत्वा देहान्तमापत्तुः ॥ ३९ ॥
शिवेर्भूमिपतेः प्राप राजपुत्रः स पुत्रताम् ।
प्रल्येकबुद्धतां लेभे पुरोहितसुतश्च सः ॥ ४० ॥
तेन तौ गूढपापेन तुल्यरोगौ बभूवतुः ।
व्यङ्गस्य खास्थ्यकरणाद् युगपत्खास्थ्यमागतौ ॥ ४१ ॥
इस्याकर्ण्यतीतजन्मानुबद्ध-
मापन्नार्तित्राणवन्धोर्जिनस्य ।
निलासकं सत्त्वकारुण्यवृत्तं
दृष्टाः प्रापुर्निर्वृतिं भिक्षवस्ते ॥ ४२ ॥
इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
हितैष्यवदानं पश्चाशीतितमः पछ्वः ॥

5

10

15

D 729

20

25

८६ कर्पिंजलावदानम् ।

वन्दन्ते स्थविरक्रमेण नियतं ये धर्मशिक्षाविदः

पूज्यान् पूज्यगुणाः प्रणामविनैस्ते प्रामुखन्युन्नतिम् ।
दर्पानुद्धतया विशृङ्खलधिया मोहादधःपातिनां

५

ज्येष्ठातिक्रमिणामयं स च परो लोकः सशोकः सदा ॥ १ ॥

ज्येष्ठपूजाप्रसङ्गेन भिक्षुभिर्भगवान् पुनः ।

यथावृद्धविधिं पृष्ठः सर्वज्ञः पुनरब्रवीत् ॥ २ ॥

ब्रह्मदत्ताभिधः पूर्वं वाराणस्यामभून्नृपः ।

यस्य पुण्यानुभावेन धर्मारण्यमभूजगत् ॥ ३ ॥

१०

तस्य काले पुरोपान्तवने प्राक्पुण्यलक्षणात् ।

प्रवृत्तमानुषालापाश्वत्वारः प्राणिनोऽभवन् ॥ ४ ॥

कर्पिंजलोऽथ शशकः कर्पिंजवरस्तथा ।

ते ब्रह्मूः सदाचाराः खेहवद्धाः परस्परम् ॥ ५ ॥

कदाचित्सुखसक्तास्ते कथान्ते जगदुमिथः ।

१५

ज्येष्ठक्रमं विनास्माकं कथं पूजा प्रवर्तताम् ॥ ६ ॥

यथावृद्धिकया सद्दिः सत्कारोऽथ प्रवर्तितः ।

कलयन् किल कल्याणं कुशलायैव कल्पते ॥ ७ ॥

ज्येष्ठः कस्तावदस्माकं योऽर्च्यः स्थविरगौरवात् ।

इति तेषां ब्रुवाणानां जगाद गजयूथपः ॥ ८ ॥

२०

योऽयं जीर्णमहाशाखः पुराणो दृश्यते वटः ।

तुल्यमेनं खक्कायस्य स्मरामि नवपङ्कवम् ॥ ९ ॥

मर्कटोऽप्यथ तानूचे वने विचरता मया ।

खक्कायतुल्य एवायं दृष्टः खल्पतरो वटः ॥ १० ॥

शशकोऽप्यवदत्पूर्वं मया पत्रद्वयाङ्कितः ।

२५

अवस्यायलवाद्रोऽयं लीढः पञ्चाङ्गुलो वटः ॥ ११ ॥

तैः क्रमेणेति कथिते पश्चात्प्राह कर्पिंजलः ।

ममैवायं शङ्खद्वीजाज्ञातः प्राज्यतरो वटः ॥ १२ ॥

अथ ज्येष्ठक्रमं ज्ञात्वा ते सदा गौरवोचिताम् ।

खेहानुवृत्तिनिरताः पूजां चक्रुः परस्परम् ॥ १३ ॥

३०

प्राणापहरणाच्चौर्यादगम्यागमनात्तथा ।

असल्यान्मद्यतुल्याम्लफलसंभक्षणाच्च ते ॥ १४ ॥

विरताः सुकृतासक्ताः स्वपदाचारशिक्षया ।
 चक्रः पुष्पानुभावेन तुल्यवृत्तान् वनौकसः ॥ १५ ॥
 अथ तेषां प्रभावेण नित्यपुष्पफलद्वुमाः ।
 स्फीतशस्याभवद्वूमिः कालवर्षी च वारिदः ॥ १६ ॥
 तद्वृष्टा महदाश्र्वयं भुवः स कृतलक्षणम् ।
 मेने खपुष्यजं सर्वं ब्रह्मदत्तो महीपतिः ॥ १७ ॥
 तं मिथ्यामानसं तुष्टं पञ्चाभिज्ञो मुनिर्वृपम् ।
 उवाच त्वप्रभावेण नायं पुष्पफलोदयः ॥ १८ ॥
 कानने कपिना सार्धं शशाद्विपकपिंजलाः ।
 स्थिताः सद्वर्मशीलानां तेषामेष गुणोदयः ॥ १९ ॥
 ते व्रतैः पञ्चभिः शुद्धा यथास्थविरपूजकाः ।
 कपिंजलगिरा सर्वे सद्वर्मसमयं श्रिताः ॥ २० ॥
 इति श्रुत्वा मुनेवाक्यं राजा जातादरः परम् ।
 सपौरान्तःपुरामात्यस्तद्वेजे व्रतपञ्चकम् ॥ २१ ॥
 कपिंजलोऽहमेवासौ शारिपुत्रः शशोऽभवत् ।
 कपिश्च मुद्रारापत्य आनन्दो गजयूथयः ॥ २२ ॥
 ते प्रापुर्धर्मवैमल्यं यथाज्येष्टकमार्चनात् ।
 तस्मात्प्रणामपूजासु द्रष्टव्यः स्थविरक्तमः ॥ २३ ॥

5

10

15

श्रुतेति शास्तुर्विनयोपदेशं
 ज्येष्ठार्चनं प्राप्य तपोविशेषम् ।
 सगौरवां पर्षदि भिक्षवस्ते
 पूजां यथावृद्धिकैव चक्रः ॥ २४ ॥
 इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलताया
 कपिंजलावदानं षडशीतितमः पछ्वः ॥

20

८७ पद्मकावदानम् ।

यत्सार्पि परिसर्पि दर्पविषमं क्रूरं च यन्मारकं
 यच्चात्युत्कटकालकूटविकटाटोपस्थिरस्थावरम् ।

यान्यन्यानि चितानि दुःसहविषाप्येकीकृतानि स्फुटं
 5 वाक्पारुष्विषस्य तैक्षण्यतुल्या नायान्ति लेशोपमाम् ॥ १ ॥

श्रावस्त्वां मानसात्यस्य पद्मगर्भनिभप्रभः ।
 अभूद्गृहपतेः सूरुगुणवान् पद्मकाभिधः ॥ २ ॥

सुशीलस्येव नियमः साधोरिव गुणादरः ।
 सोऽवर्धत गृहे तस्य विवेक इव धीमतः ॥ ३ ॥

10 स नवे यौवनारम्भे रूपकन्दपंहासिनि ।
 भोगोद्योगविरागेण वैराग्याभिमुखोऽभवत् ॥ ४ ॥

उपसेनाभिधानस्य स भिक्षोः क्षान्तिचेतसः ।
 शासने प्रशमक्षाध्यां प्रव्रज्यां समुपाददे ॥ ५ ॥

स पात्रपाणिः संसक्तचीवरः शुशुभे परम् ।
 15 संसारे क्षणवैराग्याद्विरक्त इव चन्द्रमाः ॥ ६ ॥

ततः कदाचिदेकाकी जनचारिक्या व्रजन् ।
 विहारारामरुचिरां मथुरामाससाद सः ॥ ७ ॥

स तत्र पिण्डपातार्थी नववादनभिज्ञया ।
 वेश्यायाः शशिलेखायाः प्रविवेश गृहाङ्ग्नम् ॥ ८ ॥

20 सा तस्यासनसल्कारं कृत्या कुवलयेक्षणा ।
 तं जगादादरवती रूपालोकनविस्मिता ॥ ९ ॥

इयं ते ललिता मूर्तिनवयौवनशालिनी ।
 करोलमृतसभोगदीक्षां कस्य न चक्षुषोः ॥ १० ॥

अस्मिन् वयसि रूपेऽस्मिन् केन कामविरोधिना ।
 25 कष्टं समुपदिष्टं ते वैराग्यं स्थविरोचितम् ॥ ११ ॥

ललनावसनोत्कर्षकुचस्पर्शसुखोचिते ।
 पाणौ संभोगपात्रस्य पात्रं तव न शोभते ॥ १२ ॥

अहं कुचभराक्रान्ता लं तारुप्यतरंगितः ।
 उचितेवावयोः प्रीतिः संप्रति क्षमतां व्रतम् ॥ १३ ॥

30 उत्सृज्यायतलोचनाधरदलस्यादप्रमोदोत्सवं
 संभोगमृतनिःस्पृहः शमदमाभ्यासेन शापादिव ।

यः कान्ताकुचकुङ्कमाङ्कितरुचिर्धते न रागं हृदि
क्षेशक्षिन्नतुणाशिने जनवने दान्ताय तस्मै नमः ॥ १४ ॥

यदि मे प्रीतिलुब्धाया वचनं न करिष्यसि ।
तदेतते बलात्कान्तं पास्यामि वदनाम्बुजम् ॥ १५ ॥
एतदाकर्ष्य संत्रस्ता इव कर्णौ पिधाय सः ।
तामूचे नोचितं मार्तमम शासनदूषणम् ॥ १६ ॥

उत्तंसतामुपगतं सुगतव्रतस्य
सत्त्वश्रियः शुचितया तिलकायमानम् ।
सर्वात्मना सुचरिताभरणस्य पुंसः

शीलोपमं न हि विभूषणमस्ति किंचित् ॥ १७ ॥

इत्युत्त्वा संयतः शून्यपात्र एव जगाम सः ।
अपायशल्यविषमां पूजामुसृज्य सत्वरम् ॥ १८ ॥
अथ मन्त्रबलां नाम चण्डालीं वेशकामिनीम् ।
वश्याकर्षादिनिर्यन्नमन्त्रतन्नादितत्पराम् ॥ १९ ॥

आदूय विनिवेद्यास्यै निजं स्मरपराभवम् ।
ययाचे धनसंतुष्टां रागार्ता प्रियसंगमम् ॥ २० ॥
अथ मन्त्रबलाकृष्टस्तथा सपदि पश्चकः ।
विवशस्तां समभ्येत्य किं करोमील्यभाषत ॥ २१ ॥

सा तमूचे शशिमुखीं भज प्रणयिनीमिमाम् ।
पुष्ट्यरुपनतां कान्तां दीपं वा वहिमाविश ॥ २२ ॥
तां पश्चकोऽवददू दद्वा ज्वलितं पात्रकं पुरः ।
जातसज्जः समुत्सृज्य वक्षं सत्त्वसितांशुकः ॥ २३ ॥

विशामि पावकं दीपं रागाग्नि न त्वपावकम् ।
पुंसां मदनदरधानां दाहो जन्मशतानुगः ॥ २४ ॥

इति तस्य वचः श्रुत्वा चण्डाली खण्डिताशया ।
अकार्यकरणोद्दिप्ता पश्चात्तापं समाययौ ॥ २५ ॥

स तया क्षान्तिनिलयः प्रणयेन प्रसादितः ।
वेश्यया च सवैराग्यशमशीतलया धिया ॥ २६ ॥

विदधे जन्मसंशुद्धौ तयोः सद्धर्मदेशनाम् ।
ते सर्वेषांशमनाद्ययार्हाहत्यमवापतुः ॥ २७ ॥
खयं चार्हत्वमासाद्य भगवन्तं तथागतम् ।
पश्चकः प्रययौ द्रष्टुं श्रावत्तीं खस्तिमान् पुरीम् ॥ २८ ॥

5

10

15

D 745

20

25

30

D 747

जिनं जेतवनासीनं तत्र दृष्टा प्रणम्य सः ।
कृतकृत्यः स्ववृत्तान्तं भिक्षूणामब्रवीत्पुरः ॥ २९ ॥

5

भिक्षुभिर्मगवान् पृष्ठस्तत्पुण्योदयविस्मयात् ।
वेश्यापद्मकचण्डालीप्राग्वृत्तमवदजिनः ॥ ३० ॥
पुरा भगवतः शास्तुः काश्यपाख्यस्य शासने ।
मित्रनामा गृहपतिः प्रव्रज्यां समुपाददे ॥ ३१ ॥
तस्य नन्दा सुनन्दा च भार्ये प्रव्रजिते पुनः ।
भर्तृतुल्यानुभावेन विहारे चक्रतुः स्थितिम् ॥ ३२ ॥

10

वाक्पारुष्येण महता कलहे भिक्षुणीगणः ।
ताभ्यामुद्वेजितस्तत्र स्वभावः किल दुस्सजः ॥ ३३ ॥
चण्डालीवचनेनैका वेश्यावदेन चापरा ।
भिक्षुणीनामविक्षेपं कृत्वा पापमवापतुः ॥ ३४ ॥

15

वागदोषात्सैव चण्डाली जाता वेश्या तथापरा ।
प्रव्रज्यायाः प्रभावेण पुनः कुशलमाश्रिते ॥ ३५ ॥

D 749

स तु मित्रो गृहपतिः पद्मकोऽयं दृढव्रतः ।
विभास्यर्हत्पदावास्या शुचिशीलविभूषणः ॥ ३६ ॥

20

पौष्पिकः पुष्पसेनाख्यः पद्मकोऽप्यन्यजन्मनि ।
बभूव पुष्पनिचयैः पूरितार्थिजनः सदा ॥ ३७ ॥

प्रलेकबुद्धं सोऽभ्यर्थ्य भोगेनाच्छाद्य वाससा ।

कमलोत्पलकहारकुसूमैः समवाकिरत् ॥ ३८ ॥

तेन पुण्येन जातोऽयं पद्मगर्भनिभ्रमः ।

पद्मकः शासनाहौं मे सुकृतोदारसौरभः ॥ ३९ ॥

रूपं शीलविभूषणं शुचि यशश्वन्दावदातं कुलं

चेतः पक्षविवेकनिर्मलतरं संसारवामः शमः ।

25

एतत्पुण्यमहोदयस्य कृतिनां दृष्टिक्षमं लक्षणं

जातिनिन्द्यतमा मनश्च मलिनं दुष्कर्मचिह्नं नृणाम् ॥ ४० ॥

इति सर्वज्ञकथितैः कर्मपाककथाद्भुतैः ।

बभूव हर्षसंस्पर्शीं भिक्षूणां विस्मयोदयः ॥ ४१ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां

30

पद्मकावदानं सप्तशीतितमः पल्लवः ॥

८८ चित्रहस्तशश्यातिपुत्रावदानम् ।

दृष्ट्या तीव्रतरं हरन्ति नियमं नैव क्षमन्ते शमं
कर्म क्षिप्रमनोरमं हिमसमं पर्यन्तदाहक्षमम् ।

एता विभ्रति सर्वमेव विप्रमं स्वप्नोपमं विभ्रमं
लक्ष्मा कार्यभियः प्रवर्तनविधिः संसारसख्यः खियः ॥ १ ॥

ब्रिम्बिसारस्य नृपतेः पुरे राजगृहे पुरा ।
चित्राख्यो हस्तिशश्यातिपुत्रोऽभूद्भूजसैन्यपः ॥ २ ॥
स राजतुल्यं विभवं गृहं च सपरिच्छदम् ।
लक्ष्मा युवैव प्रव्रज्यां वैराग्याभिमुखोऽग्रहीत् ॥ ३ ॥

पत्नी तस्य सुखपाख्या प्रभूतविभवे गृहे ।
भर्तृसंभोगरहिता चिरं चिन्तातुराभवत् ॥ ४ ॥
अथ कालेन पर्यन्तचारी परिचितादरात् ।
स चित्रो हस्तिशश्यातिपुत्रः स्वपुरमाययौ ॥ ५ ॥

अभ्यागतस्य तस्याथ सानुगम्य निमन्नणम् ।
पूजापुरःसरं चक्रे पत्नी प्रणयशालिनी ॥ ६ ॥
साचिन्तयत्तमालोक्य दूराध्वश्रमनिःसुखम् ।
अहो बतास्य लावण्यं यौवनेनैव धार्यते ॥ ७ ॥

अस्मिन् वयसि भोगार्हे परिल्यज्य गृहश्रियम् ।
मिथ्यैव किमनेनात्मा निर्विचारेण पीडितः ॥ ८ ॥
स्नेहशोषोऽस्य नाद्यापि जाने शान्तस्तपस्विनः ।
गेहं सपक्षपतेन चक्षुषा यन्निरीक्षते ॥ ९ ॥

अथवा धैर्यमेवादौ परीक्ष्य स्वैर्यकारणम् ।

अस्य जानामि वैराग्यं चलं विश्रान्तमेव वा ॥ १० ॥
गृहे भोगगैस्तृप्तः सर्वः काननमीहते ।

विजने तु सुखभ्रष्टमात्मानमनुशोचति ॥ ११ ॥

इति संचिन्त्य सा तस्य भोजनावसरे पुरः ।

खयं तत्याज हर्म्याग्रात्सशब्दं ताम्रभाजनम् ॥ १२ ॥

तेन शब्देन संत्रस्त इवालोक्य दिशः क्षणम् ।

किमेतदिति पप्रच्छ चित्रस्तां संभ्रमोन्मुखः ॥ १३ ॥

ततः स्मितमुखी किंचित्पतिं ताम्रभाजनम् ।

प्रौढा निवेद्य सा तस्मै हर्षात्पनरचिन्तयत् ॥ १४ ॥

D 755

अयं तावदसंप्राप्तनिविकारपदस्थितिः ।
 शिथिलं लीलयैवास्य तूर्णमाकृष्टते मनः ॥ १५ ॥
 यः पात्रशब्दमात्रेण संत्रासाकुलतां गतः ।
 किं किं न क्रियते तस्य विषयैरविमर्षिणः ॥ १६ ॥
 ६ सर्वः प्रणश्यति पयोमुच्चशब्दमात्र-
 संत्रासलुप्तधृतिवन्धन एव हंसः ।
 ते सन्ति केऽपि कमलासनराजहंसा
 ये पुष्कराभ्रगुरुर्गर्जितनिष्ठकम्पाः ॥ १७ ॥

10

इति निश्चित्य मनसा सा शनैर्मृदुवादिनी ।
 तमुवाच समभ्येत्य भूलतालास्यलीलया ॥ १८ ॥
 तृणवन्मां परित्यज्य त्वयि दूरतरं गते ।
 सप्तनीभिरिवाकान्तं विपद्धिः पश्य मे गृहम् ॥ १९ ॥
 अस्मिन्नपि महारम्भविभवे भोगवर्जिता ।
 त्वद्वर्णनाशयैवाहं धृता सख्येव निःसुखा ॥ २० ॥

15

यदप्यनुचितं वक्तुं दुःखात्तदिदमुच्यते ।
 वदन्ती मौनकामेयं जाने जिह्वापि लज्जते ॥ २१ ॥
 नूतं गृहाधिपतिना पद्याः शीलस्य विष्टवः ।
 दृष्टोऽस्य जातं वैराग्यमकाले कथमन्यथा ॥ २२ ॥

D 757

इति स्थितमुखः सर्वः परस्परविलोकनैः ।
 वदत्यन्यगुणग्लानिगणनानिपुणो जनः ॥ २३ ॥
 वियोगतसां मां लोकः स्वस्थचित्तेति मन्यते ।
 क्लेशोऽप्यक्लिष्टरूपाहं तारुण्यस्य करोमि किम् ॥ २४ ॥
 गृहे परिजन श्वायं ममोच्छृङ्खलतां गतः ।
 अस्वामिकानां नारीणामग्रे श्वापि प्रगल्मते ॥ २५ ॥

20

दाससून्मर्मयैवायमुत्सुष्टेन विवर्धितः ।
 पश्याज्ञादानकोपान्मे केशाकर्पणमीहते ॥ २६ ॥
 इत्युत्त्वा कृतसंकेता तदा दासपराभवम् ।
 भर्तुश्चित्तविकाराय सा प्रस्त्रक्षमदर्शयत् ॥ २७ ॥
 स्पृहामक्लिष्टरूपेति वैक्लव्यं निःसुखेति च ।
 ईर्ष्णी जातापवादेति क्रूरं दासादितेलपि ॥ २८ ॥
 स तां विलोकयन् प्राप्य संत्सक्तव्रतयन्नृणः ।
 तुत्यं संसारदोषाणां सर्वेषां वशमाययौ ॥ २९ ॥

25

30

पात्रचीवरमुत्सृज्य खद्गमाकृष्य भीषणम् ।

D 752

प्रियानिकारकौर्येण स दासं हन्तुमुद्ययौ ॥ ३० ॥

प्रणयाद्वारितः पद्म्या सद्यः स वधवैशसात् ।

लीनं पुनर्गृहसुखं भोजनेन जिगीषया ॥ ३१ ॥

सोऽभूद्गोपपरिग्रहेण ललनासंभोगसौभाग्यभू-

५

र्नानाकारनिकारकारणकथानृत्येषु कोपाकुलः ।

कामः कर्षति संयमं क्षपयति क्रोधः क्षणेन क्षमां

नो मिथ्याव्रतशोषितेन मनसा वैराग्यमासाद्यते ॥ ३२ ॥

अथ हस्तिमहामात्रपदं राजार्पितं पुनः ।

आसाद्य विभवोदारः सोऽभूद्भ्यविकोद्भवः ॥ ३३ ॥

10

अत्रान्तरे पिण्डपातमादाय नगरान्तरात् ।

भगवन्तं वनासीनं जिनमन्येत्य भिक्षवः ॥ ३४ ॥

विषणवदनास्तस्मै प्रणिपल्य न्यवेदयन् ।

चित्रस्य हस्तिशश्यातिपुत्रस्यानुचितं व्रतम् ॥ ३५ ॥

भगवानथ सर्वज्ञः सस्मितस्तानभाषत ।

15

अपक्वकुशलेनैव कृतस्तेन व्रतप्रहः ॥ ३६ ॥

ये निष्पन्नविवेकपापकलनानिःशेषिताशालता-

D 761

स्ते नायान्ति पुनः पुराणविषयाखादसृतेर्वश्यताम् ।

ये वर्धप्रतिषिद्धर्गर्वशिथिलत्यक्तप्रसक्तादरा-

स्तेषामन्तरसीमि कामसमयो दोलायमानं मनः ॥ ३७ ॥

20

जन्माभ्यासनिषक्त एष विषयस्पर्शभिलाषः परं

विद्वांसोऽपि परिल्पजन्ति नियमं येनावटे पातिताः ।

रागोदग्रविषा विशन्ति विषमव्वान्तां भुवं भोगिनः

कामः कस्य करोति कीर्णविशिखासारे विकारे क्षमाम् ॥ ३८ ॥

इत्युक्त्वा भगवान् गत्वा चित्रस्य भवनं जिनः ।

25

देहप्रभाभिस्तिमिरं बाद्यमुन्मूल्यन् पुरः ॥ ३९ ॥

अनुप्रहप्रकाशेन कृत्वास्य विमलं मनः ।

कृतप्रणामसत्कारं तं निनाय निजाश्रमम् ॥ ४० ॥

पुनस्त्रास्य निर्ब्यजिप्रवज्यावर्जनाजुषः ।

जिनः प्रविदधे सिद्धै शुद्धसद्धर्मदेशानाम् ॥ ४१ ॥

30

स ग्रासाहृत्यदे तस्मिन् सकलक्षेशसंक्षयात् ।

तत्पूर्ववृत्तं भगवान् पृष्ठो मिक्षुभिरभ्यधात् ॥ ४२ ॥

D 764

जन्मान्तरे पुरा तेन भक्त्या सततमर्चितः ।
प्रलेकबुद्धश्चैत्यं च तस्यान्ते विहितं महत् ॥ ४३ ॥

६

तत्पुण्यप्रणिधानेन धन्योऽयं मम शासने ।

प्रव्रज्यां समुपादाय चित्रोऽहत्पदमाश्रितः ॥ ४४ ॥

कारणं श्रूयतामस्य पुनः कामप्रवर्तने ।

एष प्रतारितः पव्या पूर्वस्मिन्नपि जन्मनि ॥ ४५ ॥

बभूव ब्रह्मदत्तस्य वाराणस्यां महीपतेः ।

१०

परिपूर्णगुणः श्रीमान् हरिदत्तः पुरोहितः ॥ ४६ ॥

निष्पन्नविद्याविनयौ पुत्रौ तस्य बभूवतुः ।

हरिद्रायण इलेकस्तथा हरिशिखोऽपरः ॥ ४७ ॥

तौ विवेकात्पैराग्यौ भवभोगपराञ्चुखौ ।

तपेवने परिव्रज्य पञ्चाभिज्ञत्वमापतुः ॥ ४८ ॥

तौ व्योमचारिणौ राजा पूज्यमानौ जनेन च ।

प्रापतुः प्रशमक्षाण्यौ मुनीनामपि मान्यताम् ॥ ४९ ॥

१५

कदाचिद्दूपभवनं स्थिते हरिशिखे नृपः ।

कन्यां लावण्यवल्याल्यामूचे दिग्विजयोन्मुखः ॥ ५० ॥

D 765

वत्से त्वया मुनेरस्य गौरवेण गरीयसा ।

पूज्यस्य पूजनं कार्यं सल्काराहो ह्ययं मम ॥ ५१ ॥

सुतामिति समादिश्य प्रयाते पृथिवीपतौ ।

२०

राजपुत्री सदैवाभूत्पूजाप्रणयिनी मुनेः ॥ ५२ ॥

हेमच्छेदच्छविपरिचितां कान्तिमङ्गे दधानं

तं पश्यन्ती कमलनयनं साभिलाषाभवत्सा ।

कामः कामं रुचिरविषयालम्बनः सङ्गमादां

प्रस्तासत्या किमपि हृदये बद्धमूलं करोति ॥ ५३ ॥

२५

सा निःश्वसन्ती स्मरसंभ्रमेण

बालानिलेनाकुलिता लतेव ।

अङ्गैरनङ्गस्य मुनेश्वकार

सानन्दमालङ्गनमानताङ्गी ॥ ५४ ॥

नवकुचमुखलग्नेनाङ्गरागेण तस्या

३०

द्वादि मदननृपाङ्गालेख्यमुद्रां दधानः ।

मुनिरभवदकाण्डे संयमालानभङ्गा-

दभिमतनवलीलोच्छङ्गलस्ताक्षणेन ॥ ५५ ॥

वृषव्यपायान्मिथुनक्रियायां
समुद्धतः कर्कटदुर्ग्रहेण ।

स राजसिंहस्य गृहेऽर्कतुल्य-

D 767

स्तापाय कन्यागमनोत्सुकोऽभूत् ॥ ५६ ॥
न मद्वैरुत्सार्यं न च रुचिमयैः शाश्वमणिभि-
र्न योगैर्न ध्यानैर्न च शमविशेषौषधिरसैः ।
मुहुर्मूर्छ्यामोहप्रणयमयमालिङ्गनविधौ
मुजंगीनां नूनं विषमविषमङ्गे निवसति ॥ ५७ ॥
निपातितः प्रीतिमये मृगाक्ष्या
स चौर्यसंभोगरसे ममज ।

5

10

मनीषिणामप्यविवेकजन्मा
धैर्यान्तकृन्मन्मथसंनिपातः ॥ ५८ ॥
रागः सङ्घपराङ्गुणे हृदि जपाधरेऽधरे चुम्बनं
ध्यानालभिविलोचने प्रणयिनीलावण्यपानोत्सवः ।
पाणौ पात्रपवित्रिते कुचयुगं पुष्पायुधाराधने

15

तस्याः संयमदीक्षयैव नवतां सर्वं जगाम त्रतम् ॥ ५९ ॥
तस्याभूद्भूपतिसुता भुजपञ्चरवर्तिनी ।

दीप्ता सेर्वेव सहसा तपःसिद्धिपराङ्गुखी ॥ ६० ॥

न तं विज्ञातवृत्तोऽपि भीलान्तःपुरिको जनः ।

D 769

महत्यविनये तस्मिन् कश्चित्त्रोत्राच किंचन ॥ ६१ ॥

20

चिरप्रत्यागतस्याथ भूपतेर्विजयोत्सवः ।

बभूवाङ्गुतसंभारप्रभूतविभवोद्भवः ॥ ६२ ॥

स पूर्वं भक्तिविनतः स्वयं हरिशिखं मुनिः ।

भूपतिं भूमिपालाहैः सर्वभोगैरपूजयत् ॥ ६३ ॥

भुज्ञानस्य क्षितिपतौ प्रणयात्पुरतः स्थिते ।

25

मुनेर्लावण्यवत्यग्रे परिचर्यापराभवत् ॥ ६४ ॥

ततस्तां हेममृङ्गरव्यप्रपाणियुगां मुनिः ।

एहीति विस्मृतधृतिः प्रसार्य भुजमवृतीत् ॥ ६५ ॥

तस्य स्मरविकारं तं दृश्वैव कुपितो नृपः ।

पापप्रतिक्रियायोगे निप्रहे विदधे मतिम् ॥ ६६ ॥

30

कूरकोपं पितुर्वक्रं दृश्वा लावण्यवल्लपि ।

कण्ठलग्नं मुनेर्भैश्यमित्युत्त्वास्य ददौ पयः ॥ ६७ ॥

पापापहवैचित्र्यप्रत्युत्पन्नगिरः परम् ।
मायामये विनिमये बृहस्पतिधियः स्त्रियः ॥ ६८ ॥

D.771

दुहितुर्वचसा तेन सहसैव प्रसन्नताम् ।
नृपः कतकचूर्णेन जलाशय इवाययौ ॥ ६९ ॥

5

अत्रान्तरे मुनेस्तस्य ज्येष्ठो भ्राता वनस्थितिः ।
विनष्टां दिव्यधीर्जात्वा लुप्तद्विर्गग्ने गतिम् ॥ ७० ॥

दुःखितः स्वयमभ्येत्य तं नीत्वा निजमाश्रमम् ।
पश्चाभिन्नं पुनश्चक्रे चतुर्व्यानपरायणम् ॥ ७१ ॥

10

नरपतिरपि ज्ञात्वा रागोदधौ पतितं मुनिं
विषमविषयक्षेत्रावर्तात्पुनश्च विनिर्गतम् ।

बहुतरतपस्त्वेजोदग्धसरस्मृतिपातकं

रुषमुपचितां त्यक्त्वा धीमान् प्रसादमुपाययौ ॥ ७२ ॥

हरिहायनसंज्ञोऽसावहमेव तदाभवम् ।

चित्रो हरिशिखश्चाभूत्तत्पती च नृपात्मजा ॥ ७३ ॥

15

अवितथां प्रथितां खकथामिमां

कथितवानिति तत्र तथागतः ।

प्रसभमेव भवाभिभवे मतिः

किमपि भिक्षुगणस्य ययाभवत् ॥ ७४ ॥

20

इति श्रीक्षेमेन्द्रविरचितायां व्रोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
चित्रहस्तिशश्यातिपुत्रावदानमष्टाशीतितमः पल्लवः ॥

८९ धर्मरूच्यवदानम् ।

उद्भूतभैरववैनानिलनिर्भितोर्भिः-

संपूरिताखिलदिग्न्तरव्वोरघोषः ।

दुर्वारव्वारिविकृतिर्मकगकरोऽपि

सौम्यत्वमेति सुगतस्मरणेन पुंसाम् ॥ १ ॥

श्रावस्त्यां खस्तये सर्वजगतां मततोद्यते ।

जिने जेतवनारामविहारनिरते पुरा ॥ २ ॥

विपुलद्वीपयात्रायामुत्साहेन कृतक्षणः ।

रत्नार्थी वणिजां सार्थस्तीर्णं प्राप महोदयेः ॥ ३ ॥

ततः प्रवहणारूढे सार्थे गुरुतरं भरम् ।

विचिन्त्य कर्णधारम्तानुच्चे मज्जनशङ्कितः ॥ ४ ॥

केयं युष्माकमौत्सुक्यादागेहणपरंगा ।

तुङ्गत्तरंगशङ्कोऽयं न गृहाङ्गमम्बुधिः ॥ ५ ॥

सद्यस्तावत्प्रवहणे भवद्विः क्रियतां भरः ।

रत्नारशिर्ण कस्येष्टः किं लविधर्वहुत्रिग्रहः ॥ ६ ॥

अन्यत्रोर्भिप्रवन्धः खगमकरकुलव्याकुलोऽन्यत्र वेगः

कीर्णोऽन्यत्रान्तरादिस्थिरशिखगवनोद्धातसंपाकतोयः ।

अन्यत्रोद्यत्कृतान्तश्वसिततरमस्तसंनिपातभ्रमोऽन्ये-

श्वण्डोऽन्यत्रास्त्यकाण्डक्षयनिविडशिखामण्डले वाडवाम्बिः ॥ ७ ॥

श्रुतेति कर्णधारेण कथितं द्वपमम्बुधेः ।

अवरुद्ध ययुः केचित्स्थुः केचिन्महाशयाः ॥ ८ ॥

रत्नद्वीपमथासाद्य याते सार्थे कृतार्थताम् ।

अनुकूलानिले काले प्रत्यावृत्ते शनैः शनैः ॥ ९ ॥

दद्वशुर्वणिजः सर्वे पुरः संपूरिताम्बरम् ।

विसारितास्यकुहरं मन्दराद्रिभिर्वोद्धतम् ॥ १० ॥

सकूर्मभीनमकरः सलीलः सकलोऽम्बुधिः ।

तस्यैवाभिमुखं वेगात्प्रस्थितः श्वभ्रपातवत् ॥ ११ ॥

कृतान्तवक्तुहरासने प्रवहणे ततः ।

पप्रच्छुर्वणिजः कर्णधारं विष्णविहृलाः ॥ १२ ॥

अभूतपूर्वमुदृतं भूतं किमिदमद्धुतम् ।

उदितं मूर्ध्नि चण्डाशुयुगलं यत्र दृश्यते ॥ १३ ॥

५

10

15

D 775

20

25

30

D. 777

अस्याभिमुखमेतत्किं सलिलं परिसर्पति ।
 कृष्णमाणं प्रवहणं यस्य वेगेन धूर्णते ॥ १४ ॥
 इत्यकाण्डक्षयारम्भमयसंभ्रमकातैः ।
 वणिगिभः संशये पृष्ठः कर्णधारः समभ्यधात् ॥ १५ ॥
 ५ तिर्मिगिलगिलिर्मत्स्यः सत्त्वसंहारकृन्महान् ।
 संमोह इव संसारे निवसत्येष सागरे ॥ १६ ॥
 अस्य कल्पान्तघोरस्य नेत्रयुग्मं प्रदृश्यते ।
 द्वादशार्कोदयारम्भे सूर्यद्वयमित्रोदितम् ॥ १७ ॥
 अस्यास्यश्चभ्रष्टर्यन्ते शुभ्राभ्रपरिवारिता ।
 १० महादिशङ्गमालेव लक्ष्यते दशनावली ॥ १८ ॥
 प्रवाहेण प्रवहणं कृष्णमस्यास्यपातिना ।
 विषयाभिमुखं चित्तमिव धर्तुं न शक्यते ॥ १९ ॥
 स्मर्यतां दैवतं किंचिजन्मान्तरशुभप्रदम् ।
 प्रतिक्रियास्मिन्नास्त्येव निधने कर्मनिर्भिते ॥ २० ॥
 १५ इत्युक्तं कर्णधारेण श्रुत्वा सर्वे वणिङ्गनराः ।
 नमो बुद्धाय बुद्धायेत्यूचुः साकन्दनादिनः ॥ २१ ॥
 नादं तेषां भयार्तानां भगवान् भूतभावनः ।

D. 779

दिव्यश्रोत्रेण शुश्राव जिनो जेतवने स्थितः ॥ २२ ॥
 बुद्धाभिधानं श्रुत्वैव तमःप्रशमनं तिमिः ।
 २० शनैर्निर्मीलयन् वक्रं सत्त्वोपप्लवशान्तये ॥ २३ ॥
 संवृतार्थे शनैस्त्सिन् प्रतिवेगौविष्टवात् ।
 कालवक्रात्प्रवहणं मुक्तं सततमाययौ ॥ २४ ॥
 ततः कुशलिनः सर्वे तीर्णास्तीत्रतराद्यात् ।
 श्रावस्तीं रत्संपूर्णां विविशुर्विश्रुतश्रियः ॥ २५ ॥
 २५ ते गत्वा भक्तिसंयुक्ता व्यसनन्नाणकारिणम् ।
 जिनं जेतवनासीनं भगवन्तं ववन्दिरे ॥ २६ ॥
 ते तस्य दर्शनेनैव छिन्नसंसारबन्धनाः ।
 सद्यः प्रसादमासाद्य प्रव्रज्यार्हत्वमाययुः ॥ २७ ॥
 अभवन् काश्यपाख्यस्य शास्तुः शासनवर्तिनः ।
 २० एते जन्मनि पूर्वस्मिन् प्रोवाच भगवानिति ॥ २८ ॥
 तिर्मिगिलगिलिस्वव्यौ विरतः सत्त्वसंहृतेः ।
 प्राप क्षणेन तीक्ष्णामिक्षुत्क्षतः प्राणसंशयम् ॥ २९ ॥

D 781

क्लिनं कलेवरं तस्य दुरामोदासहिष्णुभिः ।
सोद्देगैर्बलभिर्नागैः क्षिप्तं जलनिधेस्तटे ॥ ३० ॥
स शुष्कास्थिमयः कायः कालेन क्षालितोऽम्बुभिः ।
तुपारराशिसंछन्नः शैलकूट इवावभौ ॥ ३१ ॥
श्रावस्त्वां ब्राह्मणस्याथ सुमतेः पुत्रतां गतः ।
मातुः स चक्रे गर्भस्थस्तीत्रां क्षुहुःखवेदनाम् ॥ ३२ ॥

5

स जातः क्षीशतस्तन्यैस्तुप्तिः न क्षुधितो ययौ ।
स शैनैवर्धमानश्च संभृतैर्भूरिभोजनैः ॥ ३३ ॥
अतृस्या परमुद्दिग्मः स गत्वा भिक्षुसंगमम् ।
प्रत्रज्यां समुपादाय तृप्तिं न प्राप पिण्डकैः ॥ ३४ ॥
बहुमुग्निश्रुतः सोऽथ विपुलैः संघभोजनैः ।
श्रद्धानिमन्त्रणैस्तैस्तैर्न क्वचित्तृप्तिमाययौ ॥ ३५ ॥
अत्रान्तरे गृहपतिः श्रीमान् दानव्रताभिधः ।
निमन्त्रणाय भिक्षूणां श्रद्धया समुपाययौ ॥ ३६ ॥

10

संघेऽन्यत्र गते भोक्तुं तमेव वहुभोजनम् ।
एकमेव स संप्राप्य भोज्यं तस्मै न्यवेदयत् ॥ ३७ ॥

15

तस्मिन् क्षणेन भुज्ञाने प्रभूतपुरुपाशनम् ।
ददौ गृहपतिस्तस्मै समस्तं संघभोजनम् ॥ ३८ ॥
अन्धसां शक्टे तेन भुक्ते विस्मयकारिणा ।
भील्या गृहपतिर्भूतशङ्कार्तः समचिन्तयत् ॥ ३९ ॥

D 783

20

अहो मयायं संप्राप्तः सुकुमारोऽल्पकाशनः ।
निःशेषं भुक्तमेकेन येन संश्रस्य भोजनम् ॥ ४० ॥
प्रसङ्गेन न यक्षोऽयं यावन्मामपि खादति ।
दत्वास्मै दक्षिणां तावज्जवादपसराम्यहम् ॥ ४१ ॥
इति संचिन्त्य साशङ्कस्तस्मै दत्वा स दक्षिणाम् ।

25

पश्चादागमनत्रासाद् ययौ विवलिताननः ॥ ४२ ॥
गत्वा भगवते सर्वं तद्वत्तान्तं निवेद्य सः ।
कोऽसौ यक्षो नु रक्षो वेलपृच्छसुगतं पुरः ॥ ४३ ॥
भगवानपि तं प्राह नासौ यक्षो न राक्षसः ।
एष धर्महच्छिर्नाम भिक्षुरहत्यमेष्यति ॥ ४४ ॥
अथ धर्महच्छिं शास्ता खयं नीत्वा विहायसा ।
अदर्शयन्निजं तस्य विकरालं कलेवरम् ॥ ४५ ॥

30

D 785

तदपर्यन्तमालोक्य संसारमिव भीषणम् ।
 किमेतदिति पप्रच्छ खेदाद्वर्मसुचिर्जिनम् ॥ ४६ ॥
 तमत्रोचत्स सर्वज्ञः किंचित्स्मितसिताननः ।
 अयं भयंकरः कायः शुष्कः स्थूलास्थिपञ्चरः ॥ ४७ ॥
 ५ भज धर्मसुचे शान्तिं त्यज भावपरिग्रहम् ।
 स्वीयसी तवैवेयं पृष्ठस्थूलास्थिशृङ्खला ॥ ४८ ॥
 श्रुत्वैतसुगतेनोक्तं कल्यन् स्वकलेवरम् ।
 भवत्रमे धर्मसुचिः परं निर्वेदमाययौ ॥ ४९ ॥
 सोऽचिन्तयदहो मोहमार्गे संसरतां वृणाम् ।
 १० क्षणप्रतिश्रये काये पान्थानां निजवासना ॥ ५० ॥
 विसंस्थास्थिस्थृणः प्रकटदशनश्रेणिविकटः
 प्रनष्टः कायोऽयं कृमिकुलचित्चिद्रनलकः ।
 इमास्ताः सापायाः प्रलयभयमायाप्रणयिणां
 वृणां रोहत्स्नेहाः सरसविपयास्वादनमुवः ॥ ५१ ॥

15

इति संजातैवराग्यं स्वकलेवरदर्शनात् ।
 व्योम्ना जिनस्तमादाय यथौ जेतवनं पुनः ॥ ५२ ॥

D 787

तत्रास्य चक्रे भगवान् दयया देशनां यथा ।
 स्नोतःसङ्कृदनागामि स यदर्द्दत्त्वमासवान् ॥ ५३ ॥

20

सर्वेक्षणविनिर्मुक्तः स प्रणम्य तथागतम् ।
 प्रागजन्मनिचयस्मृत्या प्रययौ सस्मिताननः ॥ ५४ ॥

ततः कदाचिदायातं तं मिक्षुगणसंनिधौ ।
 जगाद भगवान् प्रीत्या सर्वज्ञशिश्ववन्वनम् ॥ ५५ ॥

25

चिरस्य किं धर्मसुचे महता सुचिरेण च ।
 क्लेशाध्विपुले काले चिराच्चिरतरेण च ॥ ५६ ॥

वद धर्मसुचे कच्चिच्चिरसंचारसंचितैः ।

तैरपारपरिक्लैर्न श्रान्तोऽसि निरन्तरैः ॥ ५७ ॥

इति धर्मसुचिः पृष्ठः सर्वज्ञेन सतां पुरः ।

प्रागजन्मस्मृतिदातारं भगवन्तमभाषत ॥ ५८ ॥

चिरस्य तावद्वगवन् महता सुचिरेण च ।

क्लेशाध्विपुले काले चिराच्चिरतरेण च ॥ ५९ ॥

30

नानाकारैर्गुह्यतरभैर्गम्भेशव्यामलाङ्कैः

भ्रान्तः श्रान्तश्चिरतरधृतेः कायकन्थासमूहैः ।

त्वां लब्ध्वाहं व्यसनकरुणावान्धवं द्रुःखितानां
प्राप्तः सर्वावरणरहितां हन्त विश्रान्तिमेताम् ॥ ६० ॥

इति धर्महच्यवदानम् ।

कौतुकाद्विक्षुभिः पृष्ठस्तद्वत्तं सुगतोऽभ्यधात् ॥ ६१ ॥

पूर्वस्मिन् भगवान् कल्पे क्षेमनान्नि महीपतौ ।
क्षेमंकरात्यः सुगतः क्षेमवत्यामभूत्पुरि ॥ ६२ ॥

तस्य काले गृहपतिर्धर्मशीलाभिर्द्वयत् ।
समुदयात्रासंरब्धरत्नैर्वैश्रवणोपमः ॥ ६३ ॥

कृत्वा सर्वं जगत्कार्यं तस्मिन्नथं तथागते ।
निर्वाणधातुसंर्दीने कालेनामिततेजसि ॥ ६४ ॥

धर्मशीलो गृहपतिस्तद्वियोगाश्रितापितः ।
भक्त्या भगवतस्तस्य स्तूपं कर्तुं समुदयौ ॥ ६५ ॥

मणिकाञ्चनसंभारं स्तूपारम्भे महात्मनः ।
जिनशासनविद्वपाद्विप्रास्तस्य न्यवाग्यन् ॥ ६६ ॥

विप्राणां धर्मविद्वानां राजो वृत्तं निवेद्य सः ।
तदृतं सुभटं प्राप्य प्रतिपेदकवारणम् ॥ ६७ ॥

नाम्ना सहस्रयोधीति स राजसुभटः कृती ।
निर्भर्त्य विद्वे विप्रान् दण्डत्रासपराङ्गुण्यान् ॥ ६८ ॥

हेमस्तूपं गृहपतिर्निचितं मणिमौक्तिकः ।
वीतविन्द्रिं ततः कृत्वा प्रणिधानं समादधे ॥ ६९ ॥

सत्त्वसंतारणासकां सुधासिक्तामनुत्तराम् ।
अनेन कुशलेनाहं सम्यक्संवोधिमामुयाम् ॥ ७० ॥

सहस्रयोधी तेनोक्तमेतदाकर्ण्यं सादरः ।
श्रावकोऽहं तवैव स्यामित्यूचे प्रणिधानवान् ॥ ७१ ॥

धर्मशीलस्तमवदत् स प्राप्य ज्ञानलोचनम् ।
प्रभूतपापः कृच्छ्रेण श्रावकस्त्वं भविष्यसि ॥ ७२ ॥

बहुवर्षे गते काले विशालकुकृतक्षयात् ।
बुद्धाभिधानमाकर्ण्यं कुशलं समवाप्यसि ॥ ७३ ॥

धर्मशीलो गृहपतिः सोऽहमेव तदाभवम् ।
सहस्रयोधी यश्चाभूत्सोऽयं धर्महच्यवदानम् ॥ ७४ ॥

द्वितीयकल्पे भगवान् द्वीपात्ये पृथिवीपतौ ।
दीपंकराभिधः शास्ता दीपवत्यामभूत्पुरि ॥ ७५ ॥

D 793

६

10

15

D 795

20

25

30

तपोवनरुचिर्भक्त्या कदाचित्तेन भूमुजा ।
जिनः पुरप्रवेशाय स गत्वा स्यमर्थितः ॥ ७६ ॥
प्रणये वृपतेस्तस्मिन् वात्सल्येन प्रसादिना ।
सुगतेनाभ्युपगते संभारः समर्वतत ॥ ७७ ॥
स राजा काशीनगरीं वासवाख्यस्य भूपतेः ।
सुहृदः प्राहिणोदूतं भगवान् दृश्यतामिति ॥ ७८ ॥
अत्रान्तरे वासवेन राजा द्वादशवार्षिके ।
यज्ञे समाप्ते विधिवल्कलिपताः पञ्च दक्षिणाः ॥ ७९ ॥
तं देवतावददूर्ध्वं विप्रौ त्वामागमिष्यतः ।
सुमतिश्च मतिश्रेति दानार्हः प्रथमस्तयोः ॥ ८० ॥
अथाद्ययनपर्यन्ते गुरवे दक्षिणार्थिने ।
यज्ञक्षेत्रं क्षितिपतेस्तौ समाजग्मतुर्द्विजौ ॥ ८१ ॥
वासवोऽपि महीपालस्तन्नामश्रवणादरात् ।
ददौ हृष्टः सुमतये यज्ञान्ते पञ्च दक्षिणाः ॥ ८२ ॥
चतूरत्नमर्यां शश्यां हैमौ दण्डकमण्डलू ।
सुवर्णरत्नपात्रीं च हिरण्यशतपञ्चकम् ॥ ८३ ॥
अलंकृतां च स्वसुतां वृपे दातुं समुद्यते ।
सुमतिनग्रहीत्कन्यां ब्रह्मचर्यमुदाहरन् ॥ ८४ ॥
कन्यापि सुन्दरी नाम तं दृष्ट्वा कनकद्युतिम् ।
साभिलाषा समुत्सृज्य लज्जां चक्रे तदर्थनाम् ॥ ८५ ॥
प्रत्याख्याता ततस्तेन सा कन्या ब्रह्मचारिणा ।
वैराग्याद्वन्द्युविमुखी यथौ द्वीपवतीं पुरीम् ॥ ८६ ॥
तत्रालंकाररत्नानां कुर्वाणा विक्रयं शनैः ।
सा मूल्यक्रीतकुसुमैः सदा चक्रे सुरार्चनम् ॥ ८७ ॥
सुमतिर्युरवे दत्वा दक्षिणासं समीहितम् ।
हिरण्यशेषं तत्पत्र्या निर्दिष्टं स्यमग्रहीत् ॥ ८८ ॥
तस्यामेव विभावर्यां स्वमान् दश दर्दा सः ।
पानं सुधासमुद्रस्य गमनं गगनेन च ॥ ८९ ॥
चन्द्रार्कस्त्पर्शनं राज्ञां मुनीनामथ याजनम् ।
श्वेतेभवंसंहाद्रिशिखरारोहणं तथा ॥ ९० ॥
सोऽथ प्रबुद्धः स्वमानां फलं श्रोतुं महामुनेः ।
जगाम पञ्चाभिज्ञस्य पर्णादस्य तपोवनम् ॥ ९१ ॥

स तेन पृष्ठः प्रोवाच त्वत्खमानां फलोदयम् ।

D 797

जिनो जानाति भगवान् द्वीपवत्यां पुरि स्थितः ॥ ९२ ॥

तच्छुच्चा सुमतिस्तर्णं स्वप्नव्याकरणोत्सुकः ।

सहैव मतिना भ्रात्रा ययौ द्वीपवतीं पुरीम् ॥ ९३ ॥

तस्मिन्नवसरे राजा द्वीपेन विपुलोत्सवे ।

5

सा प्रवेशो भगवतः पुरी रत्नाम्बरैर्वृता ॥ ९४ ॥

यत्पूजापुष्पसंभारे संभृते तत्र भूभुजा ।

ऋग्यविक्रयवीथीषु नैवाद्यत पुष्पकम् ॥ ९५ ॥

ततः सा सुन्दरी कन्या पुष्पं दुर्लभतां गतम् ।

पूजाविच्छेददुःखार्ता मालाकारमवोचत ॥ ९६ ॥

10

ततः सुमतिपुष्पानां प्रभावादप्यपङ्गजे ।

हृदे बभूव कस्मिंश्चित्तकालकमलोद्भवः ॥ ९७ ॥

तानि राजभयात्तस्यै लुब्धः प्रच्छाद्य मालिकः ।

ददौ साप्यम्बुकुम्भान्तर्निक्षिप्य त्वरितं ययौ ॥ ९८ ॥

सुमतिर्जिनपूजायै कुसुमार्थी परिभ्रमन् ।

15

तां फुलपद्मबहुलां दर्दशा पथि सुन्दरीम् ॥ ९९ ॥

पुष्पानुभावात्तस्यै वृक्षम्भान्तरसंवृतैः ।

D 799

सजीवितैरिव मुखं दर्शितं कमलैस्ततः ॥ १०० ॥

अर्थ्यमाना हिरण्येन सा तेन कमलार्थिना ।

साभिलाषा परिज्ञाय सस्मिता तमभाषत ॥ १०१ ॥

20

लक्ष्माहं भवता पूर्वं कुसुमान्यद्य याच्चसे ।

कन्यासंभाषणं साधो न युक्तं ब्रह्मचारिणः ॥ १०२ ॥

तव पुष्पप्रदानेन भार्या स्यामन्यजन्मसु ।

इत्येवं प्रणिधानेन ददाम्येतानि नान्यथा ॥ १०३ ॥

एवमस्त्विति तेनोक्ते पञ्च पर्वाणि सा ददौ ।

25

तस्मै खयं च पूजायै जग्राह कमलद्वयम् ॥ १०४ ॥

अथ द्वीपक्षितिपतिर्वासवश्च महीपतिः ।

भगवन्तं समायान्तं भक्त्या प्रत्यभिजग्मतुः ॥ १०५ ॥

तस्य रत्नशलाकाङ्क्षं दीप्तं छत्रमथाप्रहीत् ।

चामरं चन्द्रध्वलं वासवो वसुधाधिपः ॥ १०६ ॥

30

सुरसिद्धर्षिगन्धवैः पूज्यमानस्य सर्वतः ।

पुरप्रवेशो तस्यासीत्सर्वसत्त्वसुखोत्सवः ॥ १०७ ॥

D 801

निबिडे जनसंपाते जिनसंदर्शनोत्सुकः ।
 सुमतिस्तत्रभावेण कथंचिन्मार्गमाप्तवान् ॥ १०८ ॥
 क्षित्या शास्तुश्वरणयोः कमलानि कृताङ्गलिः ।
 स तं ववन्दे सानन्दः क्षितौ कीर्णजटाभरः ॥ १०९ ॥
 ५ तस्य पद्मानि वैपुत्र्यं सुकृतानीव तत्क्षणात् ।
 अवाप्य चक्रुथक्राभां सर्वा संचारिणीं पुरः ॥ ११० ॥
 सुन्दर्या सादरोत्सृष्टं भक्त्या भगवतोऽग्रतः ।
 फुलारविन्दयुगलं ययौ कर्णावितंसताम् ॥ १११ ॥

१० जटाकटप्रः सुमतेः सुगतेन प्रणामिनः ।
 व्यशीर्यित पदाक्रान्तः प्रादुरासीत्तथापरः ॥ ११२ ॥
 लब्धाकाशगतौ तस्मिन् प्रयते कृतकृत्यताम् ।
 शृण्वतः सर्वलोकस्य बभाषे भगवाङ्गिनः ॥ ११३ ॥
 सम्यक्संबोधिमासाद्य सुमते लभनुत्तराम् ।
 लोके शाक्यमुनिर्नाम भविष्यसि तथागतः ॥ ११४ ॥

१५ उदीरिते जिनेनेति पुष्पवर्षे दिवश्चयुते ।
 जटां स्तूपप्रतिष्ठायै जग्गृहः सर्वमन्त्रिणः ॥ ११५ ॥
 भगवच्चरणाक्रान्ता भ्रातुर्द्वाष्टा जटाः क्षितौ ।
 श्रोत्रियत्वाभिमानेन मतिः कोपाकुलोऽभवत् ॥ ११६ ॥
 निवार्य सुमतिस्तस्य विकारं मोहसंभवम् ।
 २० तेनैव सहितः शास्तुः प्रव्रज्यामग्रहीत्पुरः ॥ ११७ ॥
 ततः कालेन सुमतिर्देहान्ते तुषिताभिधम् ।
 अवाप देवनिलयं मतिश्च नरकं ययौ ॥ ११८ ॥

२५ सोऽहं सुमतिरेवाद्य मतिश्च मतिविक्षवात् ।
 अयं धर्मस्त्विचिः छिष्टः सुन्दरी सा यशोधरा ॥ ११९ ॥
 तृतीये भगवान् कल्पे ककुच्छन्दस्तथागतः ।
 अनुत्तरज्ञाननिधिर्जम्बुद्धिपे पुराभवत् ॥ १२० ॥
 बभूव समये तस्मिन्नुज्जयिन्यां महाधनः ।
 विणिकन्त्रन्दनदत्ताल्यः प्रल्यातक्रयविक्रयः ॥ १२१ ॥
 तस्य कामबलाल्यायां जायायां मदनद्युतिः ।
 ३० अश्वदत्ताभिधानोऽभूत्पुत्रः काय इव प्रियः ॥ १२२ ॥
 अर्थार्थी स जगामार्धिं पत्नीन्यस्तगृहस्थितिः ।
 धनेन धनिनां तृष्णा लवणेनेव वर्धते ॥ १२३ ॥

D 803

तत्पत्ती प्रोषिते पत्सौ यौवनोन्मादमोहिता ।

गृहचिन्ताः परिस्त्वय कामध्यानपराभवत् ॥ १२४ ॥

कुमारमश्वदत्तं सा निधाय धनकर्मणि ।

सदा प्रासादशङ्कस्था राजमार्गं व्यलोकयत् ॥ १२५ ॥

स्वैरावकाशरहिता वहुभृत्यजने गृहे ।

वृद्धधात्रीः समभ्येत्य दीर्घोऽन्धामाजगाद सा ॥ १२६ ॥

विभवे बहुभोगेऽस्मिन्नाज्ञाधीनजने गृहे ।

स्वैरसंचारहीनाया मातः सत्यं न मे रतिः ॥ १२७ ॥

नाधिकारैर्न सक्तारैर्नालिंकारैर्न भोजनैः ।

विना पुरुषसंभोगं भजन्ते ललनाः सुखम् ॥ १२८ ॥

तस्माद्गृहं परिस्त्वय गच्छामि च्छन्दचारिणा ।

बाल्ये जातः सुतोऽप्येष न स्नेहायतनं मम ॥ १२९ ॥

कुलकूलद्वयावद्धा बन्धुवन्वनयन्नन्नाम् ।

न सहन्ते तरंगिण्यो रतिशीला हि योपितः ॥ १३० ॥

इति ब्रुवाणां तामूचे धात्री वात्सत्यविक्षिता ।

वत्से न गमनं युक्तं ल्यक्त्वा मुविपुलां श्रियम् ॥ १३१ ॥

बहुकृत्ये गृहे त्वस्मिन् गुपत्यर्था नियुज्यते ।

क्षणेन स्वैरचरितं राजमार्गेणु धावति ॥ १३२ ॥

कथं रक्षसि चारित्रं संतप्ता यौवनोष्मणा ।

कथं गृहनिधानं च पादेनोत्सार्य गच्छसि ॥ १३३ ॥

इतः कामविषावेशः श्वभ्रपातः क्षणादितः ।

अस्मिन्नुभयसंदेहे न जाने किं करिष्यसि ॥ १३४ ॥

तावत्प्राणपणेनापि चपलाः सकुत्तहलाः ।

परखियं प्रार्थयन्ति न यावद्वस्त्रमुज्जति ॥ १३५ ॥

न न नेति समुक्तम्पिरसनांशुकर्मणे ।

गच्छामि मुञ्च मुञ्चेति क्षणन्ती कस्य नेप्सिता ॥ १३६ ॥

दृष्ट्वा विवसनां दृत्तकर्तव्यः सर्वथा जनः ।

भुजपञ्चरनिर्मुक्तः शुकवृत्त्या पलायते ॥ १३७ ॥

तिमिरे रतिचौरेण क्षणार्धसुखसंगमः ।

पुनः प्रविरतालोके परलोकसमागमः ॥ १३८ ॥

सा नष्टा निष्फलाकृष्टा लज्जाकष्टादधोमुखी ।

कुमारेण हारितं यान्ती शीलरत्नमिवेक्ष्यते ॥ १३९ ॥

5

10

15

D 807

20

25

30

35

D 809

सा रोदिति प्रसृतदुश्चरितापवादा
 स्थूलात्मविन्दुभिरमन्दविषादकन्दैः ।
 कामश्रमत्रुटितनिर्मलशीलहार-
 मुक्ताफलैरिव धरां परिपूर्यन्ती ॥ १४० ॥

५

बालस्यापि तुषाररस्मिरुचिरं संचिन्तयन्त्याः स्मितं
 म्लायन्त्याः सहसा निमीलिततनोः पद्माननायाः परम् ।
 गेहान्तः स्वकथां मिथः कथयतामाकर्णयन्त्या बहिः
 स्वैरिण्यास्तृणपल्लवेऽपि वलिते साशङ्कशङ्कं मनः ॥ १४१ ॥

10

रूपदर्पणं निर्यान्ति तरुण्यः पतिवेशमनः ।
 पश्चात्परीक्ष्य लज्यन्ते पुण्यस्थाने परीक्षकैः ॥ १४२ ॥
 तस्माद्गृहस्थितायास्ते यथा पुरुषसंगमः ।
 लोके भवत्यविदितस्थाया युक्तिं वदाभ्यहम् ॥ १४३ ॥
 अश्वदत्तः कुमारोऽसौ किंचिदासनयौवनः ।
 जनस्याशङ्कनीयत्वात् सुखभोग्यः परं तत्र ॥ १४४ ॥

15

एवं विदर्घः सुमुखः कान्तिमान् प्राप्यते कुतः ।
 निरपायः प्रकारोऽयं यदि तावत्प्रवर्तते ॥ १४५ ॥

D 811

इति धात्रीवचः श्रुत्वा सापि युक्तममन्यत ।
 तीव्ररागप्रकारान्धः पापपातं न पश्यति ॥ १४६ ॥

20

धात्री ततः कुमारस्य संभोगसुखवर्णनाम् ।
 स्वैरं विधाय विदधे विषयाभिमुखं मनः ॥ १४७ ॥

तमवोचत साशङ्कं कृत्वा कामप्रतारणम् ।
 अस्ति वत्स त्वदुचिता काचित्योपितभर्तृका ॥ १४८ ॥

शून्ये वेशमनि निर्दीपे रात्रौ मौनावलम्बनी ।
 लज्जावती सा सुतरां त्वया संगममिच्छति ॥ १४९ ॥

25

इति तस्याः वचः श्रुत्वा साभिलाषो वणिकसुतः ।
 सदा गुप्तगृहे भेजे जनन्या रतिसंगमम् ॥ १५० ॥

सततं सेवमानायाः प्रच्छन्नभवने रतिम् ।
 वर्धमानः परं तस्या रागाग्निं शमं ययौ ॥ १५१ ॥

साचिन्तयदिमां निलं प्रच्छादनकदर्थनाम् ।
 न सहे रूपभोगस्य प्रकाशः किल जीवितम् ॥ १५२ ॥

30

अन्योन्यवदनाम्भोजविलोकनरसं विना ।
न चुम्बने न सुरते कश्चिदस्ति सुखोत्सवः ॥ १५३ ॥
तस्मात्प्रच्छादनायासं कुमारस्य प्रयत्नतः ।
भद्रक्त्वा प्रसभसंभोगे प्रदिशामि प्रगल्भताम् ॥ १५४ ॥

D 813

इति संचिन्त्य सा रात्रौ प्रभाते व्यक्तविग्रहा ।
यथौ वस्त्रपरावृत्तियुक्त्या तस्य प्रकाशताम् ॥ १५५ ॥
स निजां जननीं दृष्ट्वा छिन्नमूल इव द्रुमः ।
पपात पानकविषावेशेन विवशीकृतः ॥ १५६ ॥
तथा शीताम्बुना सिक्तः शनैः संज्ञामवाप्य सः ।
विललाप पृथुश्वभ्रे विभ्रष्ट इव द्रुःखितः ॥ १५७ ॥

5

10

तमुवाच परिष्वज्य भुजाभ्यां काममोहिता ।
भ्रूलतां सा समुन्नाम्य नरकापातदूतिकाम् ॥ १५८ ॥
मिथ्या किमयमस्थाने विषादस्त्व द्रुःसहः ।
किं न जानासि नारीणामसत्यधर्मयन्नरणाम् ॥ १५९ ॥

न त्वयोत्पादितं द्रुःखं छ्रतं वा कस्यचिद्धनम् ।
साधारसुखभोगेऽस्मिन् केयं ते पापवासना ॥ १६० ॥
सरित्साधारणा नार्यस्तरंगिण्यां निर्गलम् ।
यस्यामेव पिता स्नाति तस्यां न स्नाति किं सुतः ॥ १६१ ॥

15

पथा येन पिता यातस्तेन पुत्रोऽपि गच्छति ।
सामान्यगमना एव वर्तनीसंनिभाः ख्रियः ॥ १६२ ॥
एकमोग्यैव ललना न परस्परमर्हति ।
ईर्ष्यालुभिः छ्रतं कैश्चिदेतत्समयमात्रकम् ॥ १६३ ॥

D 815

20

नैव काचिदगम्यास्ति रसर्थं परमार्थतः ।
एकपात्रोपभोग्या हि पितुः पुत्रस्य च ख्रियः ॥ १६४ ॥

इति यत्नेन स तथा संभोगाभिमुखः छ्रतः ।
स जातरागः सततं सिष्येवे जननीं पशुः ॥ १६५ ॥
ततः कालेन पितरं प्रत्यायातं महोदधेः ।
स गृदे प्रेरितो मात्रा विषेण विदधे व्यसुम् ॥ १६६ ॥
ततः सा रागवृद्धैव निर्गलसुखैषिणी ।
स्वैरं कुमारं प्रणयादुवाच स्नेहमोहितम् ॥ १६७ ॥

25

30

सारद्विणमादाय निर्यन्त्रणसुखाप्तये ।
एहि देशान्तरं तावद्वच्छावः कण्टकोज्जितम् ॥ १६८ ॥

इति तद्वचनं श्रुत्वा चिरकालसमीहितम् ।
सारद्विणमादाय स यथौ सहितस्तया ॥ १६९ ॥

देशान्तरे कृतपदौ परं प्रच्छन्नपातकौ ।
जायापतिलं विख्याप्य तौ निर्वृतिमवापतुः ॥ १७० ॥

ततः कदाचित्तद्वेषं स्वदेशप्रलंभिज्ञया ।
भिक्षुः परिचितोऽभ्येत्य वास्त्व्यात्तमभाषत ॥ १७१ ॥

कच्चित्ते कुशलं मातुः कच्चिज्जन्ममहीं मुहुः ।
लक्तां चिन्तयतश्चित्तं नायात्मनुशयव्यथाम् ॥ १७२ ॥

इति भिक्षोर्वचः श्रुत्वा शिल्येव स ताङ्गितः ।
प्रल्यभिज्ञानचक्रितस्तां तां युक्तिमचिन्तयत् ॥ १७३ ॥

स मात्रा सह संमङ्ग्य मन्त्रभेदभयाकुलः ।
भिक्षुं निमङ्ग्य निर्यन्त्रसं शखेण गृहेऽवधीत् ॥ १७४ ॥

अर्हद्विक्षुवधेऽप्यस्य नाकम्पत मनाद्वनः ।
नृशंसाः पातकैर्यान्ति वज्रादपि कठोरताम् ॥ १७५ ॥

धर्माद्विशङ्गाग्रपरिच्युतानामधोमुखानामतटावटेषु ।

बहुभ्रमश्चभ्रशताहतानां भवत्यलं पातपरंपरैव ॥ १७६ ॥

सुतेन रममाणापि सा संभोगपरायणा ।

सुन्दरात्म्यं वणिकपुत्रं दृष्टाभूत्तत्र सस्पृहा ॥ १७७ ॥

इति परिचितैर्भोगाभ्यासैः स्मरः परिवर्धते

किमपि भजते लोभः प्रौढिं प्रवृद्धधनोदयैः ।

लवणसलिलापानैस्तृष्णा प्रयात्यतितीत्रतां

ज्वलति विपुलज्वालोऽग्नैर्जलैर्वडवानलः ॥ १७८ ॥

तां गूढसंगतां तेन रागिणा नवकामिना ।

दृष्टाश्वदत्तः खड्जेन जघान जनर्णी कुधा ॥ १७९ ॥

आनन्तर्यैक्षिभिः पापभारैः स गुरुतां गतः ।

निष्काशितः पुरातूर्णं देवताप्रेरितैर्जनैः ॥ १८० ॥

स जातानुशयस्तीवं गत्वा भिक्षुगणान् बहून् ।

दुःखाद्ययाचे प्रव्रज्यां निवेद्य निजदुष्कृतम् ॥ १८१ ॥

तस्मै न कश्चित्प्रज्यां पतिताय ददौ यदा ।
 तदा ददाह स देषात्सुतं भिक्षुगणं निशि ॥ १८२ ॥

एकस्तु बोधिसत्त्वांशो भिक्षुस्तस्य दयार्दधीः ।
 तदा दिदेश प्रव्रज्यां शिक्षापदविवर्जिताम् ॥ १८३ ॥

शिक्षापदानि निर्बन्धाद्याचमानं प्रयत्ततः ।
 भिक्षुस्तमूचे नाहेऽसि शिक्षापदपरिग्रहे ॥ १८४ ॥

नमो बुद्धाय बुद्धायेतदेव सदा वद ।
 जिनाभिधानं श्रुत्वै कल्पान्ते मुकिमेष्यसि ॥ १८५ ॥

अथाश्वदत्तो देहान्ते घोरं नरकमाविशत् ।
 यस्याग्रे प्रबलोत्तालः शीतलः प्रलयानलः ॥ १८६ ॥

सोऽयं धर्मरूचिः पृष्ठश्विरस्येति चिरान्मया ।
 अभिधायेति भगवान् विराम तथागतः ॥ १८७ ॥

वाताली जननी तरंगतरला निःशङ्कमालिङ्गिता
 प्राप्य प्रौढिमर्दशनं स जनकस्त्रोनिधिः प्रापितः ।

अर्हत्सत्त्वपदप्रकाशविभवस्तीवकमेणाहतो
 धूमेनातिमलीमसेन न परं किं किं कृतं दुष्कृतम् ॥ १८८ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 धर्मरूच्यवदानमेकोननवतितमः पठ्वः ॥

६

D 821

10

15

९० धनिकावदानम् ।

मनःशुद्धिविधानेन दानेनातिलघीयसा ।
भवन्त्यलङ्घयाः संकल्पैः संपदः सत्त्वशालिनाम् ॥ १ ॥

पुरा वृजिषु वैशाल्यां मर्कटाख्यहदान्तिके ।
५ कूटगारगुहावासे जिने भगवति स्थिते ॥ २ ॥

बभूव धनिको नाम श्रिया गृहपतिर्वृत्तः ।
समग्रपुण्यसंयोगात्पुरुषोत्तमतां गतः ॥ ३ ॥

पत्नी धर्मसखी तस्य शीलवत्यभिधाभवत् ।
वदान्याख्यश्च तनयः स्तुषा सत्यवती तथा ॥ ४ ॥

१० संहताः समयं चक्रुस्त्र वैशालिका द्विजाः ।
निमन्त्रणीयो भगवान् सर्वैः संभूय नान्यथा ॥ ५ ॥

एकश्चेत्कुरुते वित्तमदाजिननिमन्त्रणम् ।
सर्वैर्निर्वासनीयोऽसौ परेषां धर्मविप्रकृत् ॥ ६ ॥

तेषां समयमज्ञात्वा पुण्यवान् धनिकः स्यम् ।
१५ दिव्यसंपद्युतश्चके गत्वा जिननिमन्त्रणम् ॥ ७ ॥

स भक्तिमान् भगवता गृहाभिगमने स्यम् ।
संसंधेनाभ्युपगते हृष्टः स्वभवनं ययौ ॥ ८ ॥

स तत्र दिव्यविभवः संभौरुङ्गिदिव्योचितैः ।
रत्नासनोपकरणां सज्जां भोज्यभुवं व्यधात् ॥ ९ ॥

अत्रान्तरे द्विजाः सर्वे गत्वा भगवतोऽन्तिके ।
२० संभूय कृतसंभाराश्चक्रुर्भक्त्या निमन्त्रणम् ॥ १० ॥

तानुवाचाथ भगवान् प्रसादविशदाशयः ।
पूर्वमेव संसंघोऽहं धनिकेन निमन्त्रितः ॥ ११ ॥

एतदाकर्ण्य यातेषु तेषु स्वभवनं शनैः ।
२५ परं प्रतीक्षमाणेषु दिनं भगवतोऽर्चने ॥ १२ ॥

धनिकस्य गृहं गत्वा भगवान् सह मिक्षुभिः ।
दिव्याद्वृतद्विसंभारं चक्रे भोज्यप्रतिग्रहम् ॥ १३ ॥

अन्येद्युरपि तत्पत्नी तत्तुल्यं विपुलश्रिया ।
३० दिव्योपभोगसंभारैर्भगवन्तमपूजयत् ॥ १४ ॥

तत्पुत्रेण तृतीयेऽहिं चतुर्थे स्तुष्या जिनः ।
आश्चर्यविभवाभोगैरुपभोगैर्निमन्त्रितः ॥ १५ ॥

अलब्धपूजावसरः शास्तुवैशालिको गणः ।
धनिकाय परं कुद्धश्चक्रुर्निष्कासनोद्दमम् ॥ १६ ॥

शासनात्सुगतस्याथ धनिकेन द्विजातयः ।
 न मया ज्ञात इत्युक्त्वा तेन सर्वे प्रसादिताः ॥ १७ ॥

सपतीकोऽथ धनिकः सपुत्रश्च स्तुपान्वितः ।
 धर्मदेशनया शास्तुः सत्यदर्शनमाप्तवान् ॥ १८ ॥

तत्पूर्वपुण्यवृत्तान्तं महाविभवविस्तरम् ।
 भिक्षुभिर्भगवान् पृष्ठः सर्वज्ञस्तानवोचत ॥ १९ ॥

वाराणस्यामभूत्पूर्वं मालिकः कमलाभिधः ।
 दुर्भिक्षक्षपिते काले परां दुर्गतिमापितः ॥ २० ॥

पती पल्लविका नाम पुत्रः कुवलयाभिधः ।
 पाटलाख्या स्नुपा चेति वभूत्पूर्वस्य संमिताः ॥ २१ ॥

कदाचिल्लुमारामे दिनान्ते तद्वृहान्तिके ।
 प्रलेकबुद्धः संतोषकान्ते विश्रान्तिमाप्तवान् ॥ २२ ॥

ते त्वेकवसनाः सर्वे पर्यायेण वृपालये ।
 पुष्पाणि दत्वा संप्राप्ता दद्युत्स्तं प्रभामयम् ॥ २३ ॥

तेजोनिधिं तमालोक्य प्रातस्तप्तूजनोत्सुकाः ।
 निर्धनास्ते व्यथां प्रापुश्छिन्नपक्षाः खगा इव ॥ २४ ॥

चतुर्णा विद्यतेऽस्माकमेकं सर्वसम्भवरम् ।
 आच्छादयामस्तेनैव पूज्यस्यास्य वरं वपुः ॥ २५ ॥

नाथ राजकुलं नग्ना गच्छामः किं भविष्यति ।
 इति ते समयं कृत्वा वस्त्रेण तमपूजयन् ॥ २६ ॥

तत्पुण्यप्रणिधानेन धनिकोऽयं स मालिकः ।
 जातो दिव्यप्रभावर्द्धिः पतीपुत्रस्तुपान्वितः ॥ २७ ॥

सर्वज्ञेनेति कथितं श्रुत्वा सपदि भिक्षवः ।
 मेनिरे चित्तवैमल्यमूलां दानफलश्रियम् ॥ २८ ॥

ततस्ते ब्राह्मणाः सर्वे संभूय शुचिभोजनैः ।
 भगवन्तं समर्थ्य वभूवुः कुशलोज्ज्वलाः ॥ २९ ॥

हेलार्पितं रत्नवनं तृणाग्रं
 श्रद्धावितीर्णं तृणमप्यनर्धम् ।

अनेकशोभानुभवं न वित्तं
 चित्तं निमित्तं शुभसंभवानाम् ॥ ३० ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 धनिकावदानं नवतितमः पल्लवः ॥

5

10

15 D 829

20

25

30

6.

९१ शिविसुभाषितावदानम् ।

सुभाषितं सल्यपथप्रकाशनं
करोत्तनालोकपदे सुदीपवत् ।

सदोपकारादत् एव वल्लभं
विवेकचर्यासु महात्मनामपि ॥ १ ॥

कुशिपुर्यां भगवता यदा मल्लजनास्पदे ।
अर्हत्पदं भिक्षुगणः प्रापितः कुशलैषिणा ॥ २ ॥
तदा कथयतां धर्मं भिक्षुणां मधुरं मिथः ।
स्वयं शुश्राव सुगतः प्रीतियुक्तः सुभाषितम् ॥ ३ ॥

10 सुभाषितव्यसनितां तां दृष्टा तस्य भिक्षवः ।
तमूचुस्तव सर्वज्ञं कथमस्पद्वचः प्रियम् ॥ ४ ॥
इत्युक्ते भिक्षुसंघेन भगवानभ्यधाजिनः ।
जन्मान्तरेष्वपि परं वल्लभं मे सुभाषितम् ॥ ५ ॥

15 शिववल्लां पुरा पुर्यां शिविर्नाम नरेश्वरः ।
बभूव सर्वभूतानां दयादयितवान्धवः ॥ ६ ॥

D 833 तत्पुण्यशासनासीनैः स्वर्गमाप्नुरितं नरैः ।
दृष्टा शतक्रतुर्ज्ञातुं सत्त्वं तस्य समाययौ ॥ ७ ॥
रत्नप्रासादशिखराक्रान्तं नृपतिमेत्य सः ।
रक्षोरूपं विधायोग्रं तदग्रभिमुखोऽब्रवीत् ॥ ८ ॥

20 अनिल्याः संसारास्तरलतरविद्युद्द्युतिनिभाः ।
समुत्पन्नोत्पन्नप्रलयपरिणामप्रणयिनः ॥ ९ ॥
सुभाषितार्धमित्युक्त्वा तूष्णीमासीस राक्षसः ।
तं प्रणन्य क्षितिपतिः कृताङ्गलिरभाषत ॥ १० ॥

25 साधो सुभाषितस्यार्थं शेषं शंस मनःसुखम् ।
वाणीं बोध्यज्ञभूतां ते शिष्यो भूत्वा शृणोम्यहम् ॥ ११ ॥

इति ब्रुवाणं विनयान्तृपं प्रोवाच राक्षसः ।
त्वया शिष्येण राजेन्द्र निष्फलेन करोमि किम् ॥ १२ ॥

पिपासापरिभूतोऽहं क्षुण्णकुक्षिर्बुक्षया ।
नैतन्ममेष्टिं राजन् केवलं गुरुगौवम् ॥ १३ ॥

30 क्षुत्तृष्णाव्याकुलतया याकिंचित्प्रलयाम्यहम् ।
शेषं वक्तुं न शकोमि मा कृथा मे कर्दर्थनाम् ॥ १४ ॥

माधुर्यधुर्याणि रसोचितानि
संचार्यमाणानि सुभाषितानि ।
नैव क्षुधं न क्षपयन्ति तृष्णा-
मेतानि तृप्तस्य सुखप्रदानि ॥ १५ ॥
श्रुतं गीतं काव्यं श्रमपरिचयः कौतुकविधिः
मणिज्ञानं भूतप्रगदविषेन्मादशमनम् ।
नृणां भूभृत्सेवा जलधितरणं हेमकरणं
तदेतत्पर्यन्ते गणितमखिलं भोजनफलम् ॥ १६ ॥

5

सद्यःकृत्तस्य रुधिरं मांसं च मम तर्पणम् ।
अहिंसाबद्धनियमात् वत्तस्तदतिदुर्लभम् ॥ १७ ॥
गच्छामि याच्चितुं कंचित् लक्ष्मीपे करोमि किम् ।
क्रीडाकथाश्च शोभन्ते तुल्याहारविहारयोः ॥ १८ ॥
इत्युक्तस्तेन नृपतिस्तमभाषत सादरः ।
निजदेहसमुकृत्तं सासुख्यांसं ददामि ते ॥ १९ ॥
त्वं ग्रतीलसमुत्पादपूर्वार्धं समुदाहर ।
निर्वाणनगरस्याङ्गः पन्थास्तव सुभाषितम् ॥ २० ॥

10

इत्युक्ते राजचन्द्रेण तमुवाच क्षपाचरः ।
श्रूयतां सुमते पूर्णं दीयतां च प्रतिश्रुतम् ॥ २१ ॥
अनिल्याः संसारास्तरलतरविद्युद्द्युतिनिभाः
समुत्पन्नोत्पन्नप्रलयपरिणामप्रणयिनः ।
तदुर्थैर्जन्त्वानां भ्रमणपरिवर्तेः श्रमवतां
निरोधाद्विश्रान्तिं दिशति विवशानामुपशमः ॥ २२ ॥

D 837

एतदाकर्ण नृपतिः प्रहर्षोऽुल्लोचनः ।
ददौ स्वदेहमुकृत्य तस्मै मांसं सशोणितम् ॥ २३ ॥
उत्कृत्योकृत्य पदतः स्वमांसानि महीपतेः ।
निर्विकारेण सच्चेन विस्मितोऽभूत्विशाचरः ॥ २४ ॥
स दत्या सर्वगात्रेभ्यः पिशितं पिशिताशिने ।
प्रणिधानं व्यधात्सर्वसत्त्वसंतारणे नृपः ॥ २५ ॥
ततस्तं प्रणयादूचे रक्षोरूपः पुरुंदरः ।
अपि ते मर्मविच्छेदे विषादजननी व्यथा ॥ २६ ॥
पृष्ठखिदशराजेन राजराजस्तमब्रवीत् ।
न विषादोऽस्ति मे देहे परोपकरणीकृते ॥ २७ ॥

20

25

30

व्यथायां निर्विकारोऽहं यदि सल्येन तेन मे ।
निर्वणस्यमेवास्तु पूर्वरूपमिदं वपुः ॥ २८ ॥

D ४४९

इति ब्रुवाणस्य भुवः पत्युः सल्योपयाचनात् ।
सहसैव वपुः पूर्वरूपं निर्वणतां ययौ ॥ २९ ॥

६

तं पुष्पवर्षीर्विपुलैश्छाद्यमानं नभश्वैः ।
रक्षोरूपं परित्यज्य प्रशाशंस सुरश्वरः ॥ ३० ॥

प्रसाद्य नृपतिं याते दृष्टसल्ये शतक्रतौ ।
अचिन्तयत्सुधासादं भूपतिस्तसुभाषितम् ॥ ३१ ॥

१०

शिविनरेश्वरः सोऽहमभवं पूर्वजन्मनि ।
इति प्राणपणेनाभूद्वल्लभं मे सुभाषितम् ॥ ३२ ॥

तथागतेन कथितां जन्मान्तरकथां निजाम् ।
आकर्ष्य भिक्षवः सर्वे प्रशाशंसुः सविस्मयाः ॥ ३३ ॥

१५

दृष्टादृष्टसुखे सुभाषितरुचिर्मर्मे प्रदीपायते
संवादेन सुभाषितामृतरसः प्रीतिं परां विन्दति ।
सर्वज्ञोऽपि सुभाषितार्थविषये यालर्थनीयोऽर्थितां
तस्मानास्ति सुभाषितेन सदृशं किञ्चित्सतां वल्लभम् ॥ ३४ ॥

इति क्षेमन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
शिविसुभाषितावदानमेकनवतितमः पल्लवः ॥

९२ मैत्रकन्यकावदानम् ।

D 841

गुरुणामप्यप्रे गुरुतरपदे सैव महती
सदा सद्विः पूज्या त्रिदशतटिनीपावनतनुः ।
धरित्री भूतानां सकलरससारप्रसविनी
शरीरं पुष्णाति प्रणयमिव माता न वसुधा ॥ १ ॥

5

श्रावस्त्यां विस्तरतरं धर्मं जेतवने जिनः ।
प्रतिपाद्य पुनर्भिक्षुसंघं संक्षिप्तमब्रवीत् ॥ २ ॥
पितरौ परमं ब्रह्म जङ्घमः पुण्यसंगमः ।
कुलानि तानि धन्यानि येषां धर्मस्तर्दर्चनम् ॥ ३ ॥

सल्योपमं नास्ति तपस्त्रिलोके
न काप्यहिंसासद्वौडस्ति धर्मः ।
गुरुर्गरीयान् पितुः परोडस्ति
मातुः परं दैवतमस्ति नान्यत् ॥ ४ ॥

10

सेवितं प्रसभभक्तिनिर्भरैः
पादपुष्करयुगं गुरोर्नै यैः ।
ते परं जलरुचैव केवलं
सर्वतीर्थगमनेऽपि निष्कलाः ॥ ५ ॥

15

सेव्यः सुखैरविमुखः सततं क्षमाभूः
तीव्रतादिनियमंरवितीर्णशोपः ।
अर्येऽप्यनव्यफलदः प्रणयोपचारे
मातुः पितुश्च न समोडस्ति गुहस्तृतीयः ॥ ६ ॥
आचार्यः सुकृतार्थदेशिकतया कैर्नाभिवन्धः सदा
प्राणानां जनकः कथं न जनकः पूज्यो गुरुणां गुरुः ।
तत्रापि क्षणगर्भधारणभरक्षेशस्य मातुः परं
केनानृण्यविधानपुण्यनिचयेनासाद्यते निर्वृतिः ॥ ७ ॥

D 843

20

मातुर्निकारकणमप्यविवेकपाक-
संप्राप्तपात्कुशलः किल यः करोति ।
तस्य ज्वलज्ज्वलनजालशिखाकलापः
पापव्रते भवति मूर्धि जटाकटप्रः ॥ ८ ॥
विकारकारिणा मातुर्मयाप्यपरजन्मनि ।
पापशापमयस्तापः प्राप्तः पर्यायवैशसः ॥ ९ ॥

25

30

वाराणस्यां गृहपतिमैत्रो नाम पुराभवत् ।
 पली वसुधरा नाम तस्याभूदतिवल्लभा ॥ १० ॥
 जातमात्रेषु पुत्रेषु तस्याः प्राप्तेषु पञ्चताम् ।
 पश्चिमे वयसि श्रीमानेकः सुनुरजायत ॥ ११ ॥
 ५ विपत्तिभीत्या तस्यापि कन्यानामाकरोत्पिता ।
 मैत्रकन्यकनामासौ तेनाभूद्विश्रुतः शिशुः ॥ १२ ॥

समुद्रगमने तस्य जनके निधनं गते ।
 एकपुत्रैव जननी निधितुत्यं रक्ष तम् ॥ १३ ॥
 कुलक्रमागतां तस्य द्वीपयात्रां निवार्य सा ।
 १० आदिदेश स्वदेशार्हा स्वल्पविक्रयजीविकाम् ॥ १४ ॥
 स पूर्वविक्रियोत्पन्नं कार्पापणचतुष्टयम् ।
 ततो द्विगुणमन्यस्मिन् दिनेऽप्यथ चतुर्गुणम् ॥ १५ ॥
 ततश्चाष्टगुणं लाभं सर्वं मात्रे न्यवेदयत् ।
 कुलोचितां द्वीपयात्रां श्रुत्वा भूदथ सोलुकः ॥ १६ ॥

१५ समुद्रगमनारम्भसंभारससादरः ।
 स मात्रा वार्यमाणोऽपि नामन्यत निर्वतनम् ॥ १७ ॥
 ततः स पादपतितां जननीं शोकविह्लाम् ।
 दृष्टः श्रियमिवोत्सार्य चरणेन विनिर्यौ ॥ १८ ॥
 २० पीयूपं स्वलितार्थवर्णलिलिताल्पैः शिशुर्वर्षिति
 प्रीतिं स्फीततरां मनोग्रथशतैर्धत्ते विनेयस्ततः ।
 पश्चादुल्कटयौवनोप्मविकटाहंकारवादी पटुः

दुष्पुत्रः स्फुटकाल्कूटकटुकः कटां करोति व्यथाम् ॥ १९ ॥
 विपुलं जननीशोकमिव प्राप्य स सागरम् ।
 समारुद्ध्य प्रवहणं यथौ रत्नार्जनोन्मुकः ॥ २० ॥
 २५ मकरस्फारनखरकूरककचदारितम् ।
 ततस्तस्य प्रवहणं कूले प्राज्यमभज्यत ॥ २१ ॥
 तस्योत्सिक्तमतेर्मातुराशाभङ्गगुरोर्भरात् ।
 भग्ने प्रवहणे तस्मिन् मोहः शाप इवाभवत् ॥ २२ ॥
 ततः फलहकावास्था शनैः संज्ञामवाप्य सः ।
 ३० तीरमासाद्य जलधर्जगाहे गहनं महत् ॥ २३ ॥
 एकाकी हारितधृतिः स व्रजन् विजने चिरात् ।
 रम्यं रमणकं नाम नगरं दिव्यमासवान् ॥ २४ ॥

अप्सरोभिश्वतसृगिर्वदनेन्दुविषां चयैः ।
 ज्योत्स्नापूरं सृजन्तीभिः कृतातिथ्यः स सादरम् ॥ २५ ॥

हेमपुष्करिणीतीरे रम्ये रत्नलतावने ।
 मणिमन्दिरशश्यासु तत्र संभोगवानभूत् ॥ २६ ॥

विपदः सुखपर्यन्ताः क्लेशप्राप्ताश्च संपदः ।
 अवर्तिन्यो भवन्त्येव पर्यायेण शरीरणाम् ॥ २७ ॥

रतिभोगप्रणयिना तास्तेन हरिणेक्षणाः ।
 रममाणाश्चिरं प्रापुः सौभाग्यस्य कृतार्थताम् ॥ २८ ॥

नगरे दक्षिणः पन्था वर्ज्यः सर्वात्मना त्वया ।
 इत्युक्तस्ताभिरधिकं सोऽप्यभूद्भूमनोत्युकः ॥ २९ ॥

कामं नियमवामस्य खाधीनानभिलापिणः ।
 प्रायेण वर्धते जन्तोर्निषेधेनाग्निकादरः ॥ ३० ॥

ततः स कौतुकाकृष्टस्तेन दक्षिणवर्त्मना ।
 व्रजन् प्राप सदामत्तं नाम दिव्यं पुरं परम् ॥ ३१ ॥

अष्टावप्सरसस्तत्र तद्वद्गोग्यत्वमागताः ।
 तस्योपचाररचनां चिरं चक्रुत्सतोऽधिकाम् ॥ ३२ ॥

ताभिः क्रमेण तेनैव निपिद्धे दक्षिणेऽध्वनि ।
 स कौतुकाद्रतः प्राप तृतीयं नन्दनं पुरम् ॥ ३३ ॥

षोडशाप्सरसस्तस्य रतिभोगोपभोग्यताम् ।
 तत्र क्रमेण तेनैव ययुर्लिलाविलासिनः ॥ ३४ ॥

ताभिनिषिद्धेन पुनर्दक्षिणेन पथा व्रजन् ।
 ब्रह्मोत्तराख्यं प्रासादमाससाद स सादरः ॥ ३५ ॥

द्वात्रिंशदेव संप्राप्य तत्रायप्सरसः पराः ।
 संभोगसुभगस्तद्वद्यौ दक्षिणवर्त्मना ॥ ३६ ॥

स व्रजनगरं प्राप दुर्गप्रायमयोमयम् ।
 परुषं खलसौहार्दमिवायासच्याशयम् ॥ ३७ ॥

तस्य तत्र प्रविष्टस्य क्रमाद्वाराणि भूमिषु ।
 केनापि पिहितान्येव यशुर्निःसंधिवन्यताम् ॥ ३८ ॥

तदन्तरे महाकायं सोऽपश्यत्पुरुषं स्थितम् ।
 सकलक्लेशदोषाणां विस्तीर्णमिव भाजनम् ॥ ३९ ॥

ज्वालावलयितं चक्रं तस्य मूर्ध्नि परिभ्रमत् ।
 तीक्ष्णं ददर्श चक्रस्य सक्तं रक्तप्रव्याहिणः ॥ ४० ॥

D 8.

5

10

15

D 8.

20

25

30

खशिरःप्रसूतैः पूयशोणितैर्विहिताशनम् ।
 तं दृष्ट्वा तीव्रनिर्वेदादवदन्मैत्रकन्यकः ॥ ४१ ॥
 कस्त्वं कृत्यशाक्रान्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ।
 पृष्ठस्तेनेति काहृण्यात्पुरुषस्तमभाषत ॥ ४२ ॥
 मातुः कृतापकारोऽहं तस्येदं कर्मणः फलम् ।
 एतदाकर्ण्य सोऽप्यासीत्यापसंवादशङ्कितः ॥ ४३ ॥

5 सोऽचिन्तयन्माप्यस्ति पापं मातुः कृतागसः ।
 अयं पापसहाध्यायी दृष्टः स्मरणकृन्मया ॥ ४४ ॥
 नूनं तेनैव कृष्टोऽहं पापेन सुखमण्डलात् ।
 10 सौनिकेन चरन् कामं मृगः शष्पवनादिव ॥ ४५ ॥
 इति चिन्ताकुले तस्मिन् वद्धद्वारपुरस्थिते ।
 उच्चचाराम्बराद्वाणी हृदयाकम्पकारिणी ॥ ४६ ॥
 चिरवद्धाः प्रमुच्यन्तां निवध्यन्तां नवागताः ।
 बद्धमुक्तिनवावन्धेष्वयं प्रातोऽत्रविक्षणः ॥ ४७ ॥

15 इत्युदीर्णे दिवः शब्दे मुक्तः स पुरुषः क्षणात् ।
 दीप्तं तच्चक्रमपतन्मैत्रकन्यस्य मस्तके ॥ ४८ ॥
 नवबद्धः स तकालं मर्मच्छेदव्यथातुरः ।
 तं मुक्तवन्धमवदत्पुरुषं मैत्रकन्यकः ॥ ४९ ॥

D 855

20 लक्ष्म्वा पुराणि मणिमन्दिरसुन्दराणि
 तान्यप्सरःसरसभोगमनोहराणि ।
 कृष्टः प्रकृष्टतरपातकभोग्यकाले
 कालेन कल्पितफला किल कर्मवल्ली ॥ ५० ॥

25 सूनामिव क्षितिमिमां पश्चारागतोऽस्मि
 कर्षल्यलं बलवती भवितव्यतैव ।
 कृष्टस्त्यैव च विशलवशो मनुष्यः
 यत्रास्य तिष्ठति पुरः परिपाकभोग्या ॥ ५१ ॥

30 क्लेशभोगावधौ कालः कियान्मातुः कृतागसाम् ।
 अप्यागमिष्यति नवः कश्चिदस्मद्विधो जनः ॥ ५२ ॥
 इति ज्वलितचक्राग्रदीर्यमाणस्य दाहिनः ।
 तस्यात्स्य वचः श्रुत्वा पुरुषस्तमभाषत ॥ ५३ ॥
 पष्ठिवर्षसहस्राणि षष्ठिवर्षशतानि च ।
 अस्य क्लेशोपभोग्यस्य नियतिः पापकर्मणाम् ॥ ५४ ॥

इहापराणि घोराणि सन्ति स्थानानि पापिनाम् ।
 मातुः कृतागसामन्ये ये समेष्यन्ति तद्विधाः ॥ ५५ ॥

श्रुत्वेति दुःसहतरं तेनोक्तं मैत्रकन्यकः ।
 स्वव्यथादुःखसंवादात्परार्तिदययावदत् ॥ ५६ ॥

अधुना ये समेष्यन्ति नराः पातककारिणः ।
 ५
 तेषामर्थे मैत्रवेदं चक्रं तिष्ठतु मस्तके ॥ ५७ ॥

कथं सहन्ते ते तीव्रां दीर्घमैत्रविधां व्यथाम् ।
 एकस्यैव व्यथा मेऽस्तु सर्वे तिष्ठन्तु निर्व्यथाः ॥ ५८ ॥

परार्थे धारयिष्यामि चक्रं भुक्त्वा निजं फलम् ।
 १०
 परव्यथां विजानाति न जनः स्वव्यथां विना ॥ ५९ ॥

इत्युक्ते करुणार्तेन तेन सत्यहितैपिणा ।
 सत्संकल्पप्रभावेण तच्चक्रमगमन्नभः ॥ ६० ॥

तापं पल्लविता निहन्ति तनुते शुभ्रं यशः पुष्पिता
 सद्यः सौरभमव्यभोगसुभगा लक्ष्मीं विधत्ते पुनः ।
 १५
 कारुण्याद्रतया यदेव हृदये सद्ग्निः समारोपिता
 सत्संकल्पलता सदैव सरसं किं किं न सूते फलम् ॥ ६१ ॥

कारुण्यात्पुण्यमाहात्म्यात्तक्षणात्क्षतकिलिविषः ।
 स बभूव परित्यज्य देहं देवः सुरालये ॥ ६२ ॥

सोऽहमेवाभवं पूर्वं मैत्रात्मा मैत्रकन्यकः ।
 २०
 पादेनोत्सारणान्मातुः प्रापस्तां दुःखवर्तिनीम् ॥ ६३ ॥

कार्षणपार्णार्णणान्मातुः प्रापश्चाप्सरसां पदम् ।
 इत्यूचे भगवान् मातुः शुश्रूषाधर्मसुक्तमम् ॥ ६४ ॥

माता मङ्गलमालिका गुणमयी वात्सल्यमौलिः पिता
 तौ येषां शिरसि प्रियाय कुरुतः पादाम्बुजारोपणम् ।
 २५
 सर्वाशापरिपूरणोदयतयशःसंपत्रकाशोदया-
 स्ते पुण्याभरणाः प्रयान्ति जगतां निलोत्सवाः पूज्यताम् ॥ ६५ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 मैत्रकन्यकावदानं द्वानवतितमः पल्लवः ॥

९३ सुमागधावदानम् ।

श्लाघ्या जयन्ति जिनभक्तिविशेषभाजां

श्रद्धासुधाप्रसरनिर्जरशीकरास्ते ।

निश्चेतनोऽप्युचितचेतनतामिवैति

५ यः पूज्यपूजनविधौ कुसुमादिवर्गः ॥ १ ॥

श्रावस्त्यां विजनासीनं जिनं जेतवने पुरा ।

अनाथपिण्डदोऽप्येत्य भगवन्तमभाषत ॥ २ ॥

त्वद्भक्तिरिव सर्वत्र महार्हगुणविश्रुता ।

१० भगवन् प्रौढिमायाता कन्या मम सुमागधा ॥ ३ ॥

श्रीमतः सार्थनाथस्य नगरे पुण्ड्रवर्धने ।

सूत्रृद्वृपभद्रत्तास्त्यस्तपाणिग्रहमिष्यते ॥ ४ ॥

कन्यां ददामि तां तस्मै भगवन् यदि मन्यसे ।

१५ त्वदधीनधनप्राणस्त्वदाज्ञाशरणो द्यहम् ॥ ५ ॥

इत्युक्ते तेन भगवान् वात्सत्यविमलाशयः ।

को दोपस्तनया तस्मै दीयतामिल्यभाषत ॥ ६ ॥

शास्तुः शासनमादाय सादरं प्रणिपत्य तम् ।

अनाथपिण्डदः श्रीमान् प्रययौ निजमन्दिरम् ॥ ७ ॥

ततः सुमागधां कन्या विभवेन महीयसा ।

२० अहार्यं स ददौ तस्मै भूरिताम्बरप्रदः ॥ ८ ॥

दत्ता दूरतरं देशमथ यान्ती सुमागधा ।

भगवच्चरणस्मृत्या सवाष्पनयनाभवत् ॥ ९ ॥

चिरेण सा समासाद्य नगरं पुण्ड्रवर्धनम् ।

शुश्रूषाभिरता पत्युः सदा भर्तुर्गृहेऽवसद् ॥ १० ॥

२५ कदाचिदथ तां श्वश्रूभर्ज्यसंभारकारिणी ।

उवाच धनवत्यास्या संख्यातीतव्ययोद्यता ॥ ११ ॥

पूज्योपकरणं सज्जं कुरु सर्वं सुमागधे ।

३० गृहान्नः प्रातरागन्ता जगपूज्यगुणो जिनः ॥ १२ ॥

गुरवो गौरवपदं पूज्याः सर्वजनस्य ते ।

समेष्यन्ति क्षणकाः संमोहक्षणोद्यताः ॥ १३ ॥

इत्युक्ता सा तया तत्र बभूवारम्भतत्परा ।

ज्ञात्वा भिक्षुगणायेव तां पूजां परिकलिपताम् ॥ १४ ॥

अथापेरेऽहि विविशुर्नम्भाः क्षपणका गृहम् ।
 उल्लुच्चितकच्चमशुसंहेशनिश्चितत्रताः ॥ १५ ॥
 तानलज्जानवसनानवलोक्य सुमागधा ।
 माषशष्पाशनाम्यासपीवरान् महिपानिव ॥ १६ ॥
 लज्जिता वाससाच्छाद्य वदनं गुरुसंनिधौ ।
 खेदनिर्वेदविनता श्वशूजनमभाषत ॥ १७ ॥
 अहो बतायमाचारः सुचिरादवलोकितः ।
 दिगम्बराणामप्यग्रे यदिहास्ते वधूजनः ॥ १८ ॥
 एते भवद्दृहेऽदान्ता युज्ञते शङ्खनर्जिताः ।
 अमानुषत्वान्तैतेषां लज्जन्ते नूनमङ्गनाः ॥ १९ ॥
 अस्याने भवतां भक्तिः कोऽयमुच्छृङ्खलः ऋमः ।
 न लक्तमशनं येन स कथं वस्तुमुज्ज्ञति ॥ २० ॥
 केशोन्मूलनकर्मणैव निशितं नैर्धृष्यमावेदितं
 कौपीनांशुकवर्जनेन सुजने शीलस्य वर्तेव का ।
 दम्भारम्भभयंकरे च वदने ऋधः स्वयं लक्ष्यते
 नग्नानामशनैषिणां नियमिनामेषां पशूनामिव ॥ २१ ॥
 यत्रैते पशवः पूज्यास्त्रोत्सार्या भवन्ति के ।
 अथवा देशदोषेऽयं गतानुगतिका स्थितिः ॥ २२ ॥
 इति ब्रुवाणां तां श्वशूर्विष्णणा प्रत्यभाषत ।
 पितुस्ते भवने भद्रे पूज्यते वद कीदृशः ॥ २३ ॥
 सावदन्मत्पितुर्गेहे पूज्यते भगवाञ्जिनः ।
 कारुण्यात्सर्वजगतां कुशलातिशयोद्यतः ॥ २४ ॥
 ध्यानाधीनः स्तिमितनयनः पूर्णलावण्यसिन्धुः
 नासावंशं विपुलसरलं सेतुभूतं दधानः ।
 भूषाशून्यप्रसृतरुचिमत्कर्णपदाभिरामः
 कान्त्यैवासौ किमपि विदुषां शान्तिमन्तस्तनोति ॥ २५ ॥
 शिरसि सहजप्राज्यालोकप्रसेकमयं मणिं
 करिपतिकराकारौ बाहू कवलकनकद्युतिः ।
 करतलगतां लेखां शङ्खाद्वजाम्बुजमालिकां
 शमयममहासाम्राज्याहौ विभर्ति स लक्षणम् ॥ २६ ॥
 तस्याभिलाषजनकस्य महामुनीनां
 सर्वाभिलाषकलनारहितः स्वभावः ।

5

10

15

20

25

30

D 869

निःशेषितस्मृतिभुवः प्रमदाश्रयस्य

रागोज्जितस्य सुतरामधरः सरागः ॥ २७ ॥

मूर्तिर्निर्भरसंगमप्रणयिनी मैत्री मनःशायिनी

क्षान्तिस्तन्मयकारिणी हृदि दया गाढं समाख्येषिणी ।

६ सर्वशाभरणस्य भूरिदियितासक्तस्य संलक्ष्यते

तस्यापूर्वमणेरनन्यमहिमा वैराग्यगर्भः शमः ॥ २८ ॥

पूज्यः स भवनेऽस्माकं यस्य प्रत्रज्यया सताम् ।

धत्ते शीलदुकूलानां निरावरणतां मनः ॥ २९ ॥

विश्वरक्षामणेर्यस्य स्मृत्यापि भवभोगिना ।

१० रागद्वेषोग्रदंष्ट्रेण बाध्यते न पुनर्जनः ॥ ३० ॥

इति तस्या वचः श्वश्रः श्रुत्वा श्रोत्ररसायनम् ।

सद्यः प्रसादविशदा तां जगाद प्रमोदिनी ॥ ३१ ॥

अपि तद्वर्णोपायः कश्चिदस्ति वरानने ।

अपि लत्पुण्यसंबन्धाद्यमप्यमृतास्पदम् ॥ ३२ ॥

१५ इति सानुनयं शश्वता सा सादरधियार्थिता ।

तं वः संदर्शयामीति वभाषे भक्तिमनिनी ॥ ३३ ॥

D 871 महाप्रतिज्ञासंभारभरनिर्वहणैषिणी ।

सा संशयतुलारूढा क्षणं ध्यानपराभवत् ॥ ३४ ॥

ततः प्रासादमारुहा भगवत्सेवितां दिशम् ।

२० प्रणिपत्यासृजत्पूज्यपूजार्हकुसुमाङ्गलिम् ॥ ३५ ॥

पुष्पधूपोदकैरत्त्वां सा कृत्वा तत्पदोन्मुखी ।

आनन्दबाष्पसंरुद्धविस्तीर्णनयनावदत् ॥ ३६ ॥

अनुकर्ष्यैव भगवन् रक्तत्रयविवर्जिता ।

तवाश्रममृगीवाहं दूरं देशमिमं गता ॥ ३७ ॥

२५ लत्पादपद्मयुगलं शरणं प्रपन्नां

दूरस्थितामपि दृशा स्पृशा मां दयालो ।

वात्सल्यपेशलधियां महतां प्रवास-

दूरीकृतेषु करुणा न तनुत्वमेति ॥ ३८ ॥

भगवन् दाससुतया लं मयाद निमन्त्रितः ।

३० प्रातरागमनेनैव मानं वितर मे विभो ॥ ३९ ॥

इत्युदीर्य तयोत्सृष्टा विचित्रकुसुमावली ।

सजीवितेव प्रययौ नभसा भक्तिदूतिका ॥ ४० ॥

सा श्वेतरक्तहरितासितपुष्पपाली
खे धूपधूमशबला शनकैः प्रयान्ती ।
बालाम्बुदप्रणयिनी सुचिरं चकाशे
संचारिच्चापलतिकेव शचीधवस्य ॥ ४१ ॥

अथ जेतवनं प्राप्य क्षणेन कुसुमावली ।

5

सा भक्तिशालिनी शास्तुः पपात चरणाब्जयोः ॥ ४२ ॥

मगवानपि सर्वज्ञः सर्वं ज्ञात्वा समीहितम् ।

सुमागधायाः कारुण्यादानन्दमवदत्पुरः ॥ ४३ ॥

प्रातर्गन्तव्यमस्माभिर्नगरं पुण्ड्रवर्धनम् ।

सुमागधा प्रार्थयते ससंघस्य ममार्चनम् ॥ ४४ ॥

10

शतं पष्ठयधिकं तत्र योजनानामितः परम् ।

एकेनाहा च गन्तव्यं न विलम्बोऽत्र युज्यते ॥ ४५ ॥

योम्ना महद्वर्णा शक्तोति गन्तुं यो यः प्रभाववान् ।

निमब्रणशलाकां त्वं तस्मै तस्मै सर्पय ॥ ४६ ॥

प्रेरितः सुगतेनेति स भिक्षुभ्यो न्यवेदयत् ।

15

एकाहगमनप्राप्यं शलाकाभिर्निमब्रणम् ॥ ४७ ॥

शलाकासु गृहीतासु तत्र सर्वैर्महद्विभिः ।

D 875

पूर्णः कुम्भोपधानीयः स्थविरोऽप्यप्रहीक्षमात् ॥ ४८ ॥

तेन प्राप्तप्रभावेण शलाकायां प्रसारिते ।

पाणौ प्राह तमानन्दः किंचित्स्मितसिताननः ॥ ४९ ॥

20

अनाथपिण्डदगृहं न गन्तव्यं पदद्वयम् ।

सषष्ठियोजनशतं दिनार्धैनैव लङ्घयते ॥ ५० ॥

इत्युक्तः स्थविरस्तेन वैलक्ष्यविनताननः ।

अचिन्तयत्स्ववर्गांग्रे न्यूनभावो हि दुःसहः ॥ ५१ ॥

अनादिकालोपचिताः क्लेशजन्मजरादयः ।

25

हन्तुं सप्तैः शक्यन्ते प्राप्तुमृद्धिपदं कियत् ॥ ५२ ॥

इति चिन्तयतस्तस्य तीव्रसंवेगया धिया ।

प्रादुरासीक्षणेनैव महर्द्विः शुद्धचेतसः ॥ ५३ ॥

अथ रात्र्यां व्यतीतायां प्रभाते सर्वभिक्षवः ।

नानात्रिदशवेषणे विमानैर्भसा ययुः ॥ ५४ ॥

30

अत्रान्तरे महारम्भसंभारपरिपूरिते ।

सुमागधा भर्तृगृहे भगवदर्शनोत्सुका ॥ ५५ ॥

D 877

सह प्रासादमारुद्धा श्वशूश्वशुरभर्तुभिः ।
 तस्यौ कुसुमधूपार्थरचनासंग्रहोन्मुखी ॥ ५६ ॥
 भिक्षुराज्ञातकौण्डिन्यस्तोऽश्वरथमास्थितः ।
 दिव्यद्विविधार्थ्यः प्रथमं प्रत्यदृश्यत ॥ ५७ ॥
 ५ तं दृष्ट्वा सूर्यसंकाशं विस्मिताः श्वशुरादयः ।
 ऊचुः सुमागधां ग्रीत्या किमेष भगवानिति ॥ ५८ ॥
 सावदद्वगवान्नायं दृश्यते तरणिप्रभः ।
 अयमाज्ञातकौण्डिन्यो भिक्षुरक्षुण्णदीधितिः ॥ ५९ ॥
 आपतसु ऋगेणाथ रथेषु श्वशुरादयः ।
 १० किमयं किमयं भद्रे भगवानिति तां जगुः ॥ ६० ॥
 साव्रतीनैव शास्त्रायमेते तच्छासनोचिताः ।
 भिक्षवः प्रशमश्लाध्यास्तपोदीपतरविपः ॥ ६१ ॥

यः कान्तहेमद्वुमरम्यशैल-
 शृङ्गाधिरूपः परतोऽभ्युपैति ।

१५ आश्र्वयकृन्मूर्त इव प्रभावः
 श्रीमान् महाकाश्यप एप भिक्षुः ॥ ६२ ॥

D 879

पञ्चाननस्यन्दनमास्थितो यः
 सतोयर्जापूतगभीरघोपम् ।
 व्योम्ना समभ्येति गुणैः प्रगीतः
 २० स एप भिक्षुर्भवि शारिपुत्रः ॥ ६३ ॥

आरुद्धा कैलासमिवातिशुभ्रं
 द्विपं चतुर्दन्तमनन्तकान्तिः ।
 आयाति यः पुण्यवतां जगत्सु
 मौद्गल्यनामा च स एप भिक्षुः ॥ ६४ ॥

२५ वैदूर्यनालं कनकारविन्द-
 मारुद्धा रत्नाङ्करेसराद्यम् ।
 उपैति यः सौरभूतिताशः
 स एप भिक्षुः प्रथितोऽनिरुद्धः ॥ ६५ ॥

यश्वाम्बराग्रं गरुडाधिरूपः
 पक्षानिलोत्सारितवारिवाहः ।
 ३० विगाहते स्फीतवनेन भिक्षु-
 मैत्रायणीसूनुरयं स पूर्णः ॥ ६६ ॥

अनन्तमास्थाय नितान्तशान्त-
मीर्यापथं सत्त्वमहोदधिर्यः ।
प्रभामृतैः सर्पति तर्पिताशः
प्रभाववानेष्यजिदेप भिक्षुः ॥ ६७ ॥

विलोलवल्लीवलयाभिरामं
विशालमारुद्य सुवर्णतालम् ।
यः पुण्यपूर्णद्युतिरभ्युपैति
स एष भिक्षुर्मतिमानुपाली ॥ ६८ ॥

आरुद्य वैदूर्यविमानशङ्कं
सुवर्णरत्नोज्ज्वलयपत्रलेखम् ।
लिम्पनिवागच्छति यः प्रभामिः
कात्यायनो नाम स एष भिक्षुः ॥ ६९ ॥

शरीरिणं धर्ममिवाधिरुद्य
विगाहते खं वृपवाहनो यः ।
प्रेष्टः प्रतिष्ठापरिनिष्ठितानं
गरिष्ठिः कौषिठ एष भिक्षुः ॥ ७० ॥

विमानहंसद्युतिभिरुद्वृतं
स्मितोमिरम्यं मुदुरन्तरीक्षम् ।
कुर्वन् समस्येति तपेनिर्विर्यः
पिलन्दक्षसाहृय एष भिक्षुः ॥ ७१ ॥

योऽयं समुत्कुल्लतावितान-
वनान्तराले विहरन्तुपैति ।
स श्रोणकोटिः श्रुत एष भिक्षु-
रक्षुण्णलक्ष्मीर्गृहनिर्विष्येक्षः ॥ ७२ ॥

यश्चक्रवर्ती दिवि भाति सोऽयं
शास्तुः सुतो राहुलकाभिधानः ।
हेमप्रभाभूषितदिग्विभागः
संलक्ष्यते मेरुरिवान्यरूपः ॥ ७३ ॥

एते गिरिभ्योऽथ दिग्न्तरेभ्यः
क्षमामण्डलाङ्गोमतटान्तराच्च ।
आयान्वसंख्याद्युतभिक्षुसंवा
विचित्ररक्षासनवाहनस्थाः ॥ ७४ ॥

D 881

5

10

15

20

D 883

25

30

तथा क्रमेणेति निवेदमानं
 ते भिक्षुसंघं विमुखं विलोक्य ।
 युः प्रहर्षाद्गुतसंभ्रमाणां
 विधेयतां तुल्यमनन्यलक्ष्या ॥ ७५ ॥
 ५
 अथ ज्वलत्वाद्वन्नचूणवर्णं
 जगद्वभूवार्कशतप्रकाशम् ।
 D ८८५
 अशेषसंतापविशेषशान्त्या
 शीतांशुमालाशतशीतलं च ॥ ७६ ॥
 अथ धनपतिशक्त्रब्रह्ममुख्यैरमर्लै-
 १०
 विपुलगगनयात्रादत्तसेवानुयात्रः ।
 अमरपुरुरुखीर्णपुष्पग्रभावा-
 ल्यनपथमयासात्पुष्पभाजां जिनेन्द्रः ॥ ७७ ॥
 अष्टादशद्वारपथा पुरं तत्
 स तुल्यमष्टादशमूर्तिरेव ।
 १५
 प्रविश्य चक्रे शशिकान्तरत-
 शिखामयं वेस्म सुमागधायाः ॥ ७८ ॥
 अभ्यर्चितस्तत्र बहुप्रकारैः
 पूर्णोपचारैः प्रणिपल्य सर्वैः ।
 अपूजयत्पौरजनः समन्तात्
 २०
 बहिश्च भित्तिप्रतिविभ्यतं तम् ॥ ७९ ॥
 सुमागधाया दयया दयालुः
 पूजां गृहीत्वा भगवान् ससंवृः ।
 अनुग्रहालोकनसंविभागैः
 सर्वान्वयाया विदधे प्रसादम् ॥ ८० ॥
 D ८८७
 २५
 सुमागधा सश्वशुरादिवर्गा
 सहापरैः पौरजनैश्च सर्वाः ।
 शास्तुस्तया देशनया वभूवुः
 शुद्धाशयास्तत्क्षणदृष्टसत्याः ॥ ८१ ॥
 सुमागधायाः कुशलानुबन्धं
 ३०
 पुण्यं प्रभावं विपुलं विलोक्य ।
 ते भिक्षवस्तत्र कुतूहलेन
 प्रपञ्चूरम्यं जिनमादिवृत्तम् ॥ ८२ ॥

पृष्ठः स तैः संसदि सर्वदर्शी
 सुमागधायाः कुशलस्य हेतुम् ।
 दन्तप्रभामिः ककुभां मुखेषु
 दिशन् प्रकाशं भगवान् वभाषे ॥ ८३ ॥
 वाराणस्यामभूत्यूर्वं कृतेः कान्तस्य भूपतेः ।
 ५
 सुता काञ्चनमालास्या कुचकाञ्चनमालिका ॥ ८४ ॥
 काश्यपास्यस्य शास्तुः सा सततं भक्तिशालिनी ।
 परिचर्यां व्यधात्सार्धं सखीनां पञ्चमिः शतैः ॥ ८५ ॥
 स कदाचिन्नरपतिर्विकृतस्वप्रदर्शनात् ।
 भयसंशयसंभ्रान्तः प्रच्छ फलकोत्रिदम् ॥ ८६ ॥
 १०
 ते तं राजसुतादेषान्निमित्तज्ञा वभाषिरे ।
 अतिप्रियस्य हृदयं हृत्वामौ लभ्यते शिवम् ॥ ८७ ॥
 इति तेषामनादत्य वचः क्रूरतरं नृपः ।
 भगवन्तं ययौ द्रष्टुं काश्यपं दुहितुर्मिरा ॥ ८८ ॥
 स तमेत्यावदत्खमः सविकारः परं मया ।
 १५
 दृष्टोऽव सर्वं सर्वज्ञं तत्कलं वक्तुमर्हसि ॥ ८९ ॥
 वातायनेन निर्गच्छन् रुद्रपुच्छो मया गजः ।
 तृष्णितस्य तथा पश्चात्कूपो धावन् विलोकितः ॥ ९० ॥
 तृष्ण सकुप्रस्थेन मौक्तिकप्रस्थविक्रयः ।
 २०
 समीकृतानि दृथानि कुदारूणि च चन्दनैः ॥ ९१ ॥
 कलभेन महाहस्ती समाहूतस्तथाहवे ।
 परानशुचिलिप्ताङ्गः प्रलिप्नन् विष्टुतः कपिः ॥ ९२ ॥
 स्फीतराज्याभिषिक्तश्च कुचापलनिधिः कपिः ।
 २५
 पटोऽष्टादशभिः कृष्टः पुरुषैरप्यसंक्षयः ॥ ९३ ॥
 रम्यपुष्पफलरामश्चैररैषि विलुणितः ।
 द्वेषोपहासकलहासक्तश्च विपुलो जनः ॥ ९४ ॥
 स्वप्नाङ्गुतानामेतेषां मन्ये धोरतरं फलम् ।
 इति पृष्ठः क्षितिभुजा भगवान् काश्यपोऽन्नीत् ॥ ९५ ॥
 शतायुषि जने शास्ता शान्तः शाक्यमुनिर्जिनः ।
 ३०
 भविष्यत्यमृताम्भोधिः स दृष्टः कुञ्जरस्त्वया ॥ ९६ ॥
 तस्यापि पश्चिमे काले श्रावकाः कलिसंश्रयात् ।
 अत्कशीलगुणाचारा भविष्यन्ति सविष्टुताः ॥ ९७ ॥

D 889

D 891

D 893

अपकालपविवेकानां वलात्ते गृहवासिनाम् ।
 स्वयं सेवां समालम्ब्य करिष्यन्तेव देशनाम् ॥ ९८ ॥
 अर्थनीयोऽर्थिभावेन यस्मात्सेवासु धावति ।
 तृष्णितस्य व्रजन् पश्चात्कृपस्तस्माद्विलोकितः ॥ ९९ ॥
 ५ ते करिष्यन्ति लोभान्धाः संमोहोपहताः परम् ।
 बोध्यज्ञमुक्ताप्रस्पस्य सक्तुप्रस्थेन विक्रयम् ॥ १०० ॥
 तीर्थवाक्यकुदारूणि बुद्धभाषितचन्दनैः ।
 साम्यमापादयिष्यन्ति ते मौग्ध्यादविशेषिणः ॥ १०१ ॥
 क्वचिद्भ्रं भ्रं समासाद्य विनीतं भिक्षुकुञ्जरम् ।
 १० दुःशीलकलभो भिक्षुः स्पर्धया विक्षरिष्यति ॥ १०२ ॥
 चापलाशुचिलिपाङ्गः सुशीलान् भिक्षुमर्कठः ।
 अनुलिम्पन् खदोषेण करिष्यत्यात्मसंनिभान् ॥ १०३ ॥
 षण्ठकस्याभिषेकश्च भविष्यति कपेरिव ।
 संबुद्धशासनपटं कृष्णमाणं न नड़क्ष्यति ॥ १०४ ॥
 १५ संघदव्यपलारामेष्वपि यास्यन्ति चौरताम् ।
 मिथः कलहशीलाश्च भविष्यन्त्यपवादिनः ॥ १०५ ॥
 तव स्वप्रविपाकान्ते फलान्येतानि भूतले । ।
 इति शास्त्रुवचः श्रुत्वा विस्मितोऽभूमहीपतिः ॥ १०६ ॥
 सानुगस्याथ नृपतेः स शास्त्रा धर्मदेशनाम् ।
 २० कृत्वा काञ्चनमालाया दिदेश कुशलार्हताम् ॥ १०७ ॥
 जन्मान्तरे चकाराचाँ स्तूपे नारङ्गमालया ।
 सा तेन सुकृतेनैव जाता हेमस्त्रजाङ्गिता ॥ १०८ ॥
 सेयं सुमागधा पुण्यप्रभावेण महीयसा ।
 ग्रासाद्य जनकायस्य सम्यक्कुशल्सेतुताम् ॥ १०९ ॥
 २५ अभिधायेति भगवान्नभसा भिक्षुभिः सह ।
 रुचा संपूर्यन्नाशां ययौ जेतवनं जिनः ॥ ११० ॥
 पुंसां सकुलभूतये बलवती मिथ्यैव पुत्रस्पृहा
 सूनुश्वेदगुणस्तदेव विकलं तर्किं न सर्वं कुलम् ।
 सा कन्या किल जायते गुणवती पुण्यप्रभावाद्या
 ३० संसारोरुसरित्पौ कुलयुगं नवेव मंतार्थते ॥ १११ ॥
 इति श्वेमेन्द्रविरचितायां वोध्यसत्त्वावदानकल्पलतायां
 सुमागधावदानं त्रिनवतितमः पद्मत्रः ॥

९४ यशोमित्रावदानम् ।

D 897

तरलतरतरंगोद्भारगम्भीरतोये
दधति जगति केचिच्चतां भग्नभाग्याः ।
खरमरुपरितापे केचिद्गत्सत्त्वपुण्याः
सहजसल्लिङ्गसौम्त्रिवृत्त्वाणां त्वजन्ति ॥ १ ॥

5

श्रावस्त्वां पुण्यमित्रस्य मृत्युर्गृहपतेरभूत् ।
यशोमित्र इति ख्यातः प्रतिमानं यशस्विनाम् ॥ २ ॥

तस्य जन्मक्षणे पुण्यैः पीयूपकिरणलिपः ।
अवृष्टिप्रभवा वाग्मिः शशाम विप्रमा विपत् ॥ ३ ॥

स युवैव वशी गत्वा भवभोगपराङ्गुखः ।
जिनं जेतवनासीनं सिपेवे कुशल्योदयतः ॥ ४ ॥
धर्मदेशनया शास्तुः प्रवत्यार्हत्पदं श्रितः ।
तुल्यकाञ्चनपाषाणः सोऽभून्मुक्तप्रियाप्रियः ॥ ५ ॥
दंष्ट्राभ्यां सरसं तस्य द्रुतस्फटिकनिर्मलम् ।
सुक्ष्माव वारि येनासौ वीततृष्णः सदाभवत् ॥ ६ ॥

10

कदाचिद्दिक्षवः सर्वे भगवन्तं कुतूहलात् ।
तृष्णाव्युपरमे तस्य पप्रच्छुः पुण्यकारणम् ॥ ७ ॥
सोऽब्रवीत्काश्यपाख्यस्य शास्तुः काशिपुरे पुरा ।
अभूत्प्रव्रजितः श्रेष्ठिसुतः सुन्दरकामिधः ॥ ८ ॥

15

स कदाचित्तृष्णाकान्तः संतापङ्कान्तविग्रहः ।
निदाधे चातक इव न क्वचिजलमासवान् ॥ ९ ॥
शून्यतां तोयपात्राणि कूपा निर्जलतामपि ।
स्नोतांसि सहसा शोषं तस्यापुण्यैः समाययुः ॥ १० ॥
देहल्यागोद्यतस्याथ तस्य तृष्णाप्रलापिनः ।
उपाध्यायेन सलिलं दत्तं प्रायाददृश्यताम् ॥ ११ ॥

20

शासनाक्तकाश्यपस्याथ स शास्तुर्जलभाजनम् ।
अक्षयत्वमिवायातं संधे चिरमचारयत् ॥ १२ ॥
कारुण्यात्तस्य भगवान् काश्यपः श्रेयसां निधिः ।
प्रसन्नपाणिपद्मेन चक्रे वारिप्रतिप्रहम् ॥ १३ ॥

25

D 899

D 901

दृष्टा सविस्मयस्तत्र जनसंघः समागतः ।
तोयमक्षयतां यातं सत्यदर्शनमात्पवान् ॥ १४ ॥

5 तत्पुण्यग्रणिधानेन सोऽयं कुशलमूलवान् ।
यशोमित्रः श्रितः शान्तिं दंष्ट्रोऽद्भूतपयोभरः ॥ १५ ॥
इति जन्मान्तरोदन्तं यशोमित्रस्य सादराः ।
जिनेन कथितं श्रुत्वा भिक्षवो विस्मयं यशुः ॥ १६ ॥
संसारमरुपरिभ्रमतृष्णातापं त्यजति जिनसेवा ।
सुखविमलसलिलां कलितांशमहिमकल्पोलिनीं प्राप्य ॥ १७ ॥

10

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
यशोमित्रावदानं चतुर्नवतितमः पद्मवः ॥

१५ व्याघ्रवदानम् ।

उत्सार्य पापविगुलं तिमिरावतारं
सद्यःप्रकीर्णकरुणाकिरणप्रकाशः ।
दोषापहथ परितापहरथ कोऽपि
सन्मार्गमादिशति बुद्धसहस्ररस्मिः ॥ १ ॥

5

पुरा पुरे राजगृहे भगवान् वेणुकानने ।
कलन्दकनिवापाख्ये विजहार तथागतः ॥ २ ॥
तस्मिन् पुरे सार्थपतेरथदत्तस्य दारकौ ।
अभूतां निशिताख्यायां जायायां युगपद्धथा ॥ ३ ॥
तौ शङ्कुसंधिदत्ताख्यौ याते पितरि पञ्चताम् ।
क्षीणे धने परिजने मात्रा कृच्छ्रेण वर्धितौ ॥ ४ ॥
तौ मातुर्वचसा बालौ शनकैः प्रतिवेशिनाम् ।
चौर्यप्रवृत्तौ स्वल्पार्थभाण्डानां चक्रतुः क्षयम् ॥ ५ ॥

10

मातुः पितुश्च नियमेन भवन्ति योग्याः
श्वभ्रे पतन्त्यविनये तदुपेक्षयैव ।
पूर्वोदितस्वजनवासनयैव विद्धा
बालास्तिला इवःपरप्रकृतिं भजन्ते ॥ ६ ॥

15

ऋणेण वर्धमानौ तौ प्रौढचौरत्वमागतौ ।
उल्लङ्घसंधिच्छेदादैः पौराणां जह्नुर्धनम् ॥ ७ ॥
अजातशत्रुणा राजा चारैर्विज्ञाय तक्रियाम् ।
विसृष्टौ वध्यवसुधां तौ मात्रा सहितौ क्षणात् ॥ ८ ॥

D 904

20

यद्गृज्यते परधनेन निपीयते यत्
सौख्याशया विषमवर्त्म विगाह्यते यत् ।
तस्याविचाररमणीयसुखोदरस्य

25

प्राणावसानपणदारुण एव पाकः ॥ ९ ॥
संजायते विषयपानमदाकुलानां
यश्वैर्यदाहवधलवधनेन रागः ।
निर्यात्यसौ परिणतः करपादपात-

शूलधिरोहणपरिस्तुरकूरौः ॥ १० ॥

ततस्तौ वध्यमालाङ्कौ नीलरक्ताम्बरावृतौ ।
प्रेक्षागतजनाकीर्णो वध्यस्थानमुपागतौ ॥ ११ ॥

30

ज्ञात्वा दयावान् सर्वज्ञः स्वयमस्येत तां भुवम् ।
 प्रसादानुग्रहेणैव चक्रे विगतवन्धनौ ॥ १२ ॥
 सर्वज्ञस्याज्ञया राज्ञा तौ लक्तौ मुक्तपातकौ ।
 प्रव्रज्यया भगवतः शासनेऽहंत्वमापतुः ॥ १३ ॥
 १०
 जननीसहितौ दृष्टा तौ ज्ञानविभवोज्ज्वलौ ।
 तत्कथाकौतुकात्पृष्ठो भिक्षुभिः सुगतोऽभ्यधात् ॥ १४ ॥
 मयैव रक्षितवेतौ पूर्वस्मिन्नपि जन्मनि ।
 एतयोर्जननी व्याग्री घोररूपा तदाभवत् ॥ १५ ॥
 तस्मिन् काले कृपावन्धुर्बोधिसत्त्वः शरीरिणाम् ।
 अहं करुणरेखाख्यः क्षितिपालसुतोऽभवम् ॥ १६ ॥
 कदाचिदेतौ क्षुत्क्षामा पोतकौ भोक्तुमुद्यता ।
 स्वशरीरं मया दत्वा व्याग्री सा विनिवारिता ॥ १७ ॥
 अद्य तावेव चौरल्वं कर्मशेषादुपागतौ ।
 मया संरक्षितौ व्याग्री माता सैवेयमेतयोः ॥ १८ ॥
 १५
 इत्युत्त्वा करुणासिन्धुर्भगवान् भूतभावनः ।
 भिक्षुसंघेन सहितः प्रययौ जेतकाननम् ॥ १९ ॥
 अमृतरसदृष्टिरिष्टा दृष्टिरनिष्टपहा सतां जयति ।
 पतितेव पतितमपि या कुरुते पुण्येन्नर्ति क्षाद्याम् ॥ २० ॥
 २०
 इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 व्याध्यवदानं पञ्चनवित्तमः पल्लवः ॥

९६ हस्त्यवदानम् ।

D 908

हादः शशाङ्कस्य रवेः प्रकाशः
तापः कृशानोः पवनस्य वेगः ।
परोपकारः करुणारतानां
महाजनानां सहजः स्वभावः ॥ १ ॥

5

उद्याने केन्द्रिसिकः श्रीमानुदयनः पुरा ।
अवन्तिविषये राजा विजहार वधूसखः ॥ २ ॥

तस्य पुष्पोच्यासक्ताः कान्ताः कुवल्येक्षणाः ।
यद्वच्छयागतैर्दृष्टा मुनीनां पञ्चभिः शतैः ॥ ३ ॥

तान् प्रियान्यस्तनयनानीर्ष्मामन्युपरायणः ।
स चक्रे पाणिचरणच्छेदासृक्पङ्कशायिनः ॥ ४ ॥

10

तानार्तनादिनस्तीत्रमर्मच्छेदव्यथातुरान् ।
ददर्श भगवान् बुद्धः करुणास्त्रिग्धलोचनः ॥ ५ ॥

तद्वृष्ट्यामृतवृष्ट्येव स्पृष्टास्ते भृतजीविताः ।
संक्षिष्टपाणिचरणाः समुत्तस्थुर्गतव्यथाः ॥ ६ ॥

15

ततस्तेषां प्रपन्नानां भगवान् धर्मदेशनाम् ।
व्यधाद्ययाशु ते प्रापुरनागामिफलोदयम् ॥ ७ ॥

D 91

तद्वृष्ट्या भिक्षुभिः पृष्ठः साश्र्वयैर्भगवान् जिनः ।
जगाद् पूर्वमप्येते दययैव मयोदृताः ॥ ८ ॥

वाराणस्यां पुरा राज्ञा ब्रह्मदत्तेन मन्त्रिणाम् ।
शतानि पञ्च भिन्नानां निरस्तानि कृतागसाम् ॥ ९ ॥

20

ते राजभीत्या संतप्ता मरुमार्गप्रवासिनः ।
ग्रीष्मे निरुदकच्छये निपेतुस्तीत्रतृष्णया ॥ १० ॥

विलोक्य बोधिसत्त्वस्तान् भद्रो नाम महाद्विपः ।
तत्प्रलापेषु निर्मित्तः कारुण्यात्सव्यथोऽभवत् ॥ ११ ॥

25

दूरात्सलिलमादाय स हस्तेन महीयसा ।
तान् वीततृष्णान् विदधे पयोमूलफलप्रदः ॥ १२ ॥
तेनैव सततं पृष्ठान्निर्दिष्टप्राणधारणाः ।
विश्रान्तिं तत्र ते प्रापुः प्रशान्तविपुलश्रमाः ॥ १३ ॥

D 913

कालेन ल्यक्तदेहस्य ततस्ते तस्य दन्तिनः ।
कृत्या शरीरसक्तारं पूजां चक्रः सुरेचिताम् ॥ १४ ॥

कुञ्जरेण मयारण्ये त एते मन्त्रिणः पुरा ।
कृच्छ्रासंतारितास्तस्मान्मुनयश्चाद्य वैशसात् ॥ १५ ॥

५ इत्युत्त्वा भगवान् सर्वसत्त्वसंतारणत्रतः ।
पूज्यमानो मुनिगणैर्जगाम स्वं तपोवनम् ॥ १६ ॥

अखिलसुखकुशलदूती भवमरुसंतापशीतलच्छाया ।
जयति जननीव जननी करुणामृतवाहिनी शास्तुः ॥ १७ ॥

१० इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
हस्त्यवदानं षण्णवतितमः पल्लवः ॥

विद्वेषदोषविषदूषितमानसानां
यत्साधुवाधनविधौ निशितः प्रयत्नः ।
स्याच्चेत्तदुज्जवलगुणानुकृतौ स एव
तत्को भवेत्पृथुपराभववान् भवेऽस्मिन् ॥ १ ॥

5

जिने राजगृहोपान्ते वेणुविजनचारिणि ।
विद्वेषदोषदत्तेन प्रेरितास्तापसाः पुरा ॥ २ ॥
भूमङ्गभीमवदनास्तदत्तविधायुधाः ।
अभ्याद्रवन् सुसंरन्धाः त्रोधविषस्तसंयमाः ॥ ३ ॥
पञ्चमिस्तापसशैः क्षिप्तास्तेऽन्नप्रवृष्टयः ।
ययुर्भगवतः काये कमलोत्पलजालताम् ॥ ४ ॥
निशितान्यपि शङ्खाणि श्रयन्ते यस्तुमार्दवम् ।
विद्वेषविषदिग्धानि न तु चित्तानि पापिनाम् ॥ ५ ॥
प्रादुरासीन्मणिमयं कूटागारं नभःप्रभम् ।
शरीरच्छादनं शास्तुर्न तु दृष्टिनिवारणम् ॥ ६ ॥

10

15

ततस्ते तापसाः श्रान्ता लज्जावनमिताननाः ।
निषेतुः पादयोः शास्तुः क्षमासिन्धोः प्रसादिनः ॥ ७ ॥
भगवानपि पुत्राणामिव तेषां प्रसादिनाम् ।
निकारेणापि निर्मन्युर्विदधे धर्मदेशनाम् ॥ ८ ॥

अक्षोभविभ्रमसुखं शममाश्रितानि
पुण्यक्षमासलिलनिर्मलशीतलानि ।
नो मानसानि महतामहितप्रवृत्त-
दुर्वृत्तिमन्युरजसा कल्पीभवन्ति ॥ ९ ॥

20

धर्मदेशनया शास्तुः प्रव्रज्योन्मार्जिताशयाः ।
ते सर्वाश्रमनिर्मुक्तमहर्त्वं प्रतिषेदिरे ॥ १० ॥
अत्रान्तरे समायातैर्भिक्षुभिः श्रुततत्कृयैः ।
किमेतदिति साश्वर्यैः पृष्ठस्तानवदजिनः ॥ ११ ॥
कृतापकाराः सुतरां पूर्वस्मिन्नपि जन्मनि ।
मयैते निर्विकारेण प्रसादादवलोकिताः ॥ १२ ॥
एते समुद्यात्रायां वणिजः काशिदेशजाः ।
भग्ने प्रवहणे प्रापुः पुरा जीवितसंशयम् ॥ १३ ॥

25

30

कच्छपेन मया तत्र पृष्ठमारोप्य तारिताः ।
पारमासाद्य विश्रान्ति भेजिरे लब्धजीविताः ॥ १४ ॥

तत्त्वारणपरिश्रान्ते मयि निद्रावृते क्षणम् ।
मन्मांसाहारकामात्ते सर्वे मां हन्तुमुद्युः ॥ १५ ॥

D 919 5

तदुत्सृष्टाश्मवृष्टयापि महत्वा पिण्डिताकृतेः ।
काये दृढकपाठस्य न मे काचिदभूक्षतिः ॥ १६ ॥

ततस्तान् क्षुत्परिक्षामान् दृष्ट्वा हं करुणाकुलः ।
स्वयं तेभ्यस्तनुं दत्वा प्रयातः कृतकृत्यताम् ॥ १७ ॥

त एते वणिजः पूर्वमद्य तापसतां गताः ।
कृतागसोऽपि कारुण्यात्रापिताः कुशलं मया ॥ १८ ॥

10

ते शास्तुः शासने पूर्वं काश्यपस्य महामुनेः ।
प्रव्रज्यां प्राप्य संजातास्तकलस्याद्य भागिनः ॥ १९ ॥

तथागतेन कथितं श्रुत्वैतद्विद्विक्षवः क्षमाः ।
प्रशशस्तुः परं तस्य क्षमामिव भरक्षमाम् ॥ २० ॥

15

येषां निर्मलशीलशीतलजला सत्त्वाशयाश्वासिनी
निलं वैररजःप्रमार्जननदी क्षान्तिः स्थिता चेतसि ।
दुर्वारारिनिकारकोपदहनज्वालावलीविष्व-
प्लावोद्भूतपृथुव्यथापरिचितां नायान्ति ते विक्रियाम् ॥ २१ ॥

इति क्षेमन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
कच्छपावदानं सप्तनवतितमः पठ्वः ॥

20

९८ तापसावदानम् ।

D 921

अत्युन्नतेषु शिखरेषु कुलाचलानां

निम्नेषु चाशुचिच्यावकरोत्करेषु ।

आलोक एष निपतत्यविशेषवृत्त्या

तुल्योपकारमहिमा दिननायकत्य ॥ १ ॥

5

जिनं वेणुवनासीनं पुरे राजगृहे पुरा ।

दुर्भिक्षे क्षुत्परिक्षामा मल्लाः शरणमाययुः ॥ २ ॥

दत्वाभिमतमाहारं करुणाकल्पपादपः ।

दुर्दशाशान्तये तेषां विदधे धर्मदेशनाम् ॥ ३ ॥

अनुग्रहाद्वगवतः संप्राप्तकुशलोदयाः ।

10

अर्हत्पदं समाप्ताद्य ते जगत्पूज्यतां यशुः ॥ ४ ॥

नीचानभ्युन्नतिं यातान् द्वाष्टा तान् पुरवासिनः ।

बभूर्मत्सरास्तेषां नित्यजालपवादिनः ॥ ५ ॥

अहो भगवता म्लेच्छमल्लानां शुद्धशासनम् ।

अर्हत्पदमनहर्णां निर्दिष्टमिति तेऽवदन् ॥ ६ ॥

15

अत्यस्यानल्पविभवं नवोत्साहासहः परम् ।

D 923

करोति लज्जाजननं जनो जन्मप्रकाशनम् ॥ ७ ॥

जिनाज्ञया कुरुद्विषे व्योम्ना कृतगतागतान् ।

प्रभावान्नृपतिर्मल्लान् सजनस्तानपूजयत् ॥ ८ ॥

ततः प्रसादिताः पैरैर्मनिताश्च प्रणन्य ते ।

20

सुगुणैर्गुणवत्पूज्यैर्भिक्षूणामङ्यतां यशुः ॥ ९ ॥

भिक्षुभिस्तत्रभावेण विस्मितैर्भगवांस्ततः ।

तत्पुण्यकारणं पृष्ठः सर्वज्ञस्तानभाषत ॥ १० ॥

अभवं काशिदेशान्ते पञ्चभिज्ञस्तपोवने ।

अहं कुशलशीलाल्यः पूर्वजन्मनि तापसः ॥ ११ ॥

25

कोटमल्लाश्च तत्रैव बभूर्मुनयः पुरा ।

ते मया दिष्टकल्याणाः पञ्चाभिज्ञत्वमागताः ॥ १२ ॥

तत्पुण्यवासनाभ्यासप्रीत्यास्मिन्नपि जन्मनि ।

त एते संसृतिक्षेत्रान्मल्लाः संतारिता मया ॥ १३ ॥

एते प्रवजिताः शास्तुः काश्यपस्यान्तिके पुरा ।

30

बभूतुः कटुकालापा यातास्तेनाद्य मल्लकाः ॥ १४ ॥

इति प्राग्जन्मवृत्तान्तं मल्लानां सर्वदर्शिना ।

D 925

श्रुत्वोदितं भगवता भिक्षवो विस्मयं यशुः ॥ १५ ॥

तिमिरभरनिर्मीलितानां सुजनानां विबुधशेखरार्हत्वम् ।

अपि भवति पङ्कजानां आलोकानुग्रहाद्वाधिपते: ॥ १६ ॥

35

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां वोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां

तापसावदानमद्यानवतितमः पल्लवः ॥

९९ पद्मकावदानम् ।

कायिकं हरति मानसं तथा
देहिनां भवमयं महाभयम् ।

बुद्धं एव भगवान् सुधानिधिः

5

सर्वलोकपरलोकबान्धवः ॥ १ ॥

श्रावस्त्यां भगवान् पूर्वं रोगाक्रान्तजनं जिनः ।

विदधे भिक्षुसंघं च स्वस्थमालोकनामृतैः ॥ २ ॥

वात्सल्यविस्मितं सोऽथ भिक्षुसंघमभापत ।

मया यूयं कृताः स्वस्थाः पूर्वस्मिन्नपि जन्मनि ॥ ३ ॥

10

अभवं पद्मकार्ख्योऽहं वाराणस्यां नृपः पुरा ।

सर्वार्तिहरणासक्तः प्रजानां जनकोपमः ॥ ४ ॥

कदाचिदैवदोपेण वैपम्यादेशकालयोः ।

दुःसहः सर्वपौराणाम् भूद्व्याधिसमुद्भवः ॥ ५ ॥

भिपग्भैषज्यसंभैर्मायाविहितसंपदः ।

15

शान्तिस्तिकयोगैश्च न ते स्वास्थ्यं समाययुः ॥ ६ ॥

रोहिताख्यो महामत्यस्तेपां रोगनिवृत्तये ।

लक्ष्मैवैरादिष्टः कैथित्वात्पो न धीत्वैः ॥ ७ ॥

अभावे तस्य मत्स्यस्य जनानां प्राणसंशये ।

मया दुःखात्तकारुण्यात्तप्रलापासहिष्णुना ॥ ८ ॥

20

रोहितः स्यामहं मत्स्यः पथ्यार्हः सर्वरोगिणाम् ।

प्रणिधानवलेनेति क्षिप्तं हर्म्यात्तदा वपुः ॥ ९ ॥

तेनार्तिप्रिणिधानेन वारायाः सरितोऽभसि ।

क्षणेनैवाहमभवं सुमहान् रोहितस्तिमिः ॥ १० ॥

तन्मासेनोपयुक्तेन सर्वे ते पुरुयासिनः ।

25

सहसैव यशुः स्वास्थ्यममृतेनेव पूरिताः ॥ ११ ॥

त एव भिक्षवो यूयमद्य रोगान्मयोद्भृताः ।

रोगत्रणेन सत्त्वानां सदैवाहं निरामयः ॥ १२ ॥

संसारव्याधिवैदेन सुगतेनेति भापितम् ।

स्वस्थास्ते भिक्षवः श्रुत्वा हर्पोत्साहं प्रपेदिरे ॥ १३ ॥

30

अविरतपरहितमनसां कोऽपि स समत्वविकाशः ।

तनुरपि तनुतृणतुल्या दत्तो यत्र * * विलासः ॥ १४ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां वोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां

पद्मकावदानं नवनवतितमः पल्लवः ॥

सत्त्वोदधिः कोऽपि स वन्दनीयः
करोति पुण्यैरमृताग्रदूती ।
यस्याशयेऽनुत्तरबोधिवाञ्छा
शीतांशुलेखेव नवावतारम् ॥ १ ॥

5

जिनं जेतवनासीनं पप्रच्छ प्रणतः पुरा ।
कौतुकप्रणयी श्रीमान् कोसलेन्द्रः प्रसेनजित् ॥ २ ॥
भगवन् कथ्यतां कस्मिन् प्रथमं ते पृथुद्युतेः ।
पूर्वजन्मनि संजाता सम्यक्संबोधिवासना ॥ ३ ॥
भगवानिति भूपेन पृष्ठस्तं प्रत्यभाषत ।
शुचिमानसहंसार्णी दर्शयन् दशनद्युतिम् ॥ ४ ॥
पुर्यां पुरा प्रभावत्यां प्रभासो भूमुजां निधिः ।
यदाहमभवं सम्यग्बोधिधीम तदाभवत् ॥ ५ ॥
करिणीप्रेमपाशेन समाकृष्टः स कुञ्जरः ।
यदा विगाह्य गहनं रागी पुनरुपागतः ॥ ६ ॥

10

तदा हस्तिमहामात्रः संयातस्तमभाषत ।
प्रत्यायातः क्षितिपते कुञ्जरः शिक्षया मम ॥ ७ ॥
एष रागसमाकृष्टः कायविस्मृतसंयमः ।
जगाम विक्रियां हस्ती विश्रम्भगुणमण्डलः ॥ ८ ॥
असूर्याग्निस्तापः क्षतधृतिरशापश्च निरयः

D 833

20

तमश्वानुक्तान्व्यं विषमविषमद्व्यमुजगम् ।
असहं क्षीबलं निपतनमनिन्नं तनुमृता-
मभूचोन्मादः स स्मरजनितरागः स्मृतिहरः ॥ ९ ॥
संयातेनेति कथिते नृपस्तं प्रत्यभाषत ।
अप्यस्ति रागः संसारे कश्चिद्विषयनिःस्पृहः ॥ १० ॥
इति पृष्टः क्षितीशेन संयातस्तमभाषत ।
निःसंसारा जगस्यस्मिन् वीतरागास्तथागताः ॥ ११ ॥
सत्पात्राणां गुणवत्तां सर्वसत्त्वोपकारिणाम् ।
राजन् बुद्धग्रदीपानां रुचा विश्वं प्रकाश्यते ॥ १२ ॥

25

एतदाकर्ण्य भूर्भुत्तुः परं चित्तप्रसादिनः ।
प्रादुर्बभूव हृदये सद्यः संबोधिवासना ॥ १३ ॥

D 935

पूर्वपुण्यप्रभावेण सप्राप्तकुशलोदयः ।
सम्यक्संबोधिलाभाय प्रणिधानं चकार सः ॥ १४ ॥

5

सोऽभूदृहपतिर्नाम कुलालः पूर्वजन्मनि ।
खेहे गुडोदनैस्तेन दीनेन प्रजितो जिनः ॥ १५ ॥

तत्पुण्यप्रणिधानेन तस्यापस्य प्रभासताम् ।
बोधिरङ्गरिता चित्ते फलितेयं ममाधुना ॥ १६ ॥

10

कथितमिति तथागतेन तत्र
प्रथमतरोदितशुद्धबोधिचित्तम् ।
अमृतमिव निपीय कोसलेन्द्रः
श्रुतिचुल्लकैः स जगाम राजधानीम् ॥ १७ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
पुण्यप्रभासावदानं शततमः पछ्वः ॥

कल्पः सर्वजनप्रियः सततमासक्लप्रकाशोदयः
श्लाघ्यो वासर एष यस्य जननी पूज्या प्रभातद्युतिः ।

यश्वाग्रे जनकस्य चण्डमहसः पादोपसेवाधृतिः
लोकेऽस्मिन्नपरत्र वा तदनुगः स्वृष्टस्तमोभिः कन्चित् ॥ १ ॥

याते यशोषेषदशां क्षितीशो
शुद्धोदने शुद्धवरयकाशे ।

भक्त्या चकारास्य शरीरपूजां
तथागतः स्तूपमकारयच्च ॥ २ ॥

5

अलोकसामान्यविविक्तवृत्तं
यदच्छयालोकपथप्रवृत्तम् ।

संपूरितः संशयविस्मयाभ्यां
प्रपञ्च तं भिक्षुगणः समेल्य ॥ ३ ॥

10

अनुत्तरानस्यबोधिधानः
स्पृहाप्रहाणोर्जितलोकवृत्तेः ।

जगद्गुरोस्ते गुरुगौरवेण
केयं प्रवृत्ता व्यवहारचर्या ॥ ४ ॥

15

तान् धर्मदर्शी भगवान् बभाषे
पूज्यौ गुरुणामपि गौरवाहाँ ।

कायस्य कल्याणनिकेतनस्य
निमित्तभूतौ पितरौ बुधानाम् ॥ ५ ॥

D 939

धर्मोऽप्यधर्मत्वमुपैति तेषां
ज्ञानद्युतिर्यामलतां प्रयाति ।

समस्तपुण्यप्रथमावतरौ
न पूजितौ यैः पितरौ सदैव ॥ ६ ॥

20

जन्मान्तरेऽप्यादरगौरवेण
तपःप्रवृत्तौ पितरौ मयान्धौ ।

आराधितौ त्यक्तगृहस्तृहेण
सपर्यया दैवतवत्सदैव ॥ ७ ॥

द्विजन्मनः काशिपुरे सुबन्धोः
पल्यां पुरा गोमतिकाभिधायाम् ।

25

30

पुत्रः पवित्रीकृतशुद्धवंशः
श्यामाकनामा मतिमान् वभूव ॥ ८ ॥

तौ दम्पती वृद्धतयान्धमासौ
यातौ सुतन्यस्तगृहौ वनान्तम् ।

मनीषिणामेव जरावतरे
परं विवेकस्तरुणलमेति ॥ ९ ॥

तत्सूनुराचारगुणेन राजा
पुरोहितव्यं भृशमर्थितोऽपि ।

पित्रोः सपर्यारसिकस्तदेव
यथौ युवा पुण्यतपोवनं तत् ॥ १० ॥

तेन प्रथनात्परिचर्यमासौ
मनीषिणा मूलफलैः सतोयैः ।

संतोषसंजातमनःप्रसादा-
दवापतुस्त्रियितरौ प्रमोदम् ॥ ११ ॥

ततः कदाचिन्मृगयाविहारी
तदाश्रमोपान्तसरित्तटान्ते ।

महीमहीनां महिपद्मिन्द्रै-
स्तां ब्रह्मदत्तो नृपतिर्जगाहे ॥ १२ ॥

अत्रान्तरे तत्र मृगजिनाङ्क-
मम्भोभृतं कुम्भमपाददानम् ।

श्यामाकमार्कर्णभृतेन राजा
जघान दूरादिषुणा मृगार्थी ॥ १३ ॥

अशर्मकर्मोपनतेन तेन
शितेन विद्धः खलनर्मणेव ।

मर्मावसन्नेन शरेण तीव्रं
विघूर्णमानः स शनैर्जगाद ॥ १४ ॥

अहो बतानार्यतरेण केन
निष्कारणं निष्करुणाशयेन ।

अकार्यसङ्कादविचार्यं पापं
प्राणापहारी प्रहितः शरोऽयम् ॥ १५ ॥

पित्रोर्वने देहधृतोर्निविष्टे
दृष्टिग्रलोपान्मयि यष्टिभूते ।

कष्टं हते तौ निहतौ निराशौ
कस्यायमुग्रित्वये प्रयतः ॥ १६ ॥

इति व्यथाविस्वलितप्रलापं
विग्रं नवश्मश्रुनिलीनलेखम् ।

नृपः सम्भङ्गं नवचूतमग्रतः
तं काष्ठिकच्छिन्नमिवालुलोक ॥ १७ ॥

शरं गुरुक्षेशविशेषचिन्ता-
संतापदीसाम्निशिखायमानम् ।

पक्षाङ्कितं प्राणविपक्षभूतं
सुवर्णपुङ्गं हृदये वहन्तम् ॥ १८ ॥

विचेष्टमानं तटिनीतटान्ते
दृष्टा तमाकृष्टद्युतिरेन्द्रः ।

हतः प्रतीपोपगतेन तेन
स्वसायकेनैव पृथुव्यथोऽभूत् ॥ १९ ॥

स तं बभाषे न मुने मया त्वं
मृगाजिनाच्छादितपूर्वकायः ।

प्रमाददोषाभिहतेन साधो
शापाम्निना नार्हसि मां निहन्तुम् ॥ २० ॥

श्रुत्वेति वाक्यं व्यथितस्य राज्ञः
तीव्रव्यथां सत्त्वनिधिनियम्य ।

तमब्रवीत्कीर्णजटाकलापः
स्वभावनिर्मन्युमनाः कुमारः ॥ २१ ॥

अलं तपःशापभयेन राजन्
अहं विमन्युः पितरौ ममान्धौ ।

अस्मिन्नपि प्राणहरापकारे
शापोपसङ्गं न करिष्यतस्ते ॥ २२ ॥

सुखाय दुःखाय गुणोदयाय
दोषाय शापाय वधाय काले ।

कर्माण्यसंभ्रान्तफलानि जन्तोः
खयं कृतान्येव भवे भवन्ति ॥ २३ ॥

सन्मार्गेण शनैर्ब्रजनिपतिः प्राप्तोऽतिभङ्गं तनो-
र्यः श्वभेषु परिभ्रमोत्पथगतेर्धावन् विशल्यक्षतः ।

5

D 945

10

15

20

25

D 947

30

यत्सीदल्यसकृत्प्रयत्नत्वतुरः श्रीसंश्रयश्वालसः
तद्विचित्र्यमभित्तिवित्तनं सर्वात्मना कर्मणाम् ॥ २४ ॥

६

अपश्चिमस्त्वेष ममाम्बुकुम्भ-
स्तृष्णार्तयोर्जीवितमेव पित्रोः ।

सौजन्यमालम्ब्य धिया दयार्द्र
गत्वा त्वया तूर्णतरं प्रदेयः ॥ २५ ॥

उत्त्वेति कण्ठान्तरवर्तिंजीवः
श्वासप्रयासस्थगितान्यवर्णः ।

10

मौनी स चक्रे विनताननस्य
वैलक्ष्यदीक्षामिव सायकस्य ॥ २६ ॥

कुम्भं समादाय ततः क्षितीशः
तदाश्रमं प्राप्य भृशं प्रतसः ।

D 949

तावेकपुत्रौ स्थविरौ विलोक्य
तदन्तिकं नैव शशाक गन्तुम् ॥ २७ ॥

15

पुत्रेति दूरात्पदशब्ददत्त-
कण्ठौ समुक्षितमानसौ तौ ।

स्नेहाद् ब्रुवाणावुपसृत्य राजा
जगाद् शापात्क्षयमीहमानः ॥ २८ ॥

न पापभागी युवयोः सुतोऽहं
सौजन्यवल्लीकठिनः कुठारः ।

20

मातङ्गवृत्याम्रतरुं निपात्य
मत्तेन येनोन्मथितः कुमारः ॥ २९ ॥

मत्सायकस्यूतत्तुः स शेते
युष्मत्सुतः कृच्छ्रगतस्तान्ते ।

25

निधीयतां मूर्ध्नि ममोग्रशापः
स शीतलोऽस्मात्पृथुपापतापात् ॥ ३० ॥

इत्युक्तमात्रे वसुधाधिपेन तौ
वज्राग्निरुग्णाविव भग्नधेयौ ।

30

भीस्येव शोकस्य सुदुःसहस्य
महीयसीं मोहगुहां प्रविष्टौ ॥ ३१ ॥

सिक्तौ ततः शीतजलेन राजा
तौ लब्धसंज्ञावयवौ कर्थंचित् ।

D 951

पुत्रान्तिकं भूप नय त्वमावा-
मित्यूचतुस्तौ करुणप्रलापौ ॥ ३२ ॥

नीतौ ततस्तेन सरित्समीप-
मद्वीपदीपे व्यसने निमग्नौ ।

हस्तेन संस्पृश्य सुतं शरासं
तद्वाणविद्वाविव पेततुस्तौ ॥ ३३ ॥

कस्मादकस्माद्गुरुवस्तुऽपि
वृद्धावनाथौ पितरौ त्वमन्धौ ।

ल्यत्त्वा दिवं गच्छसि पुत्रकेति
गाढं परिष्वज्य तमूचतुस्तौ ॥ ३४ ॥

आराधितौ भक्तिसपर्ययैव
निर्व्याजमावां गुरुदैवतेन ।

लयाग्निहोत्राभिरतेन पुत्र
सत्येन तेनास्तु भवान् विशल्यः ॥ ३५ ॥

इत्युक्तमात्रे करुणार्तिसत्य-
सत्योपपन्ने वचने गुरुभ्याम् ।

शक्रः समभ्येत्य सुधाप्रसेकै-
रजीवयन्निर्विरं कुमारम् ॥ ३६ ॥

श्यामाकनामा स मुनेः कुमारः
तदाभवं तद्विनयव्रतोऽहम् ।

तावेव मे शाक्यकुलोऽद्वेऽपि
पूज्यस्य पूज्यौ पितरौ प्रयत्नात् ॥ ३७ ॥

इति विविधधर्ममूलं गदितं सुगतेन भिक्षवः श्रुत्वा ।
गुरुसेवाव्रतसद्वर्णं नान्यममन्यन्त सद्वृत्तम् ॥ ३८ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
श्यामाकावदानमेकाधिकशततमः पल्लवः ॥

5

10

15

D 953

20

25

१०२ सिंहावदानम् ।

दानेन दीनजनताव्यसनानि हन्ति
शीलेन तोषयति सज्जनमानसानि ।
प्रज्ञाबलेन च हरत्यविवेकमोहं
वीर्येण वारयति भीरुभयानि धीरः ॥ १ ॥

६

श्रावस्त्यां सत्त्वकुशलं दिशन्तं धर्मशासनैः ।
जिनं जेतवनासीनं पप्रच्छुर्भिक्षवः पुरा ॥ २ ॥
भगवन् भवता शक्तो विश्विसारथ भूपतिः ।
भिक्षुश्वाज्ञातकौपिङ्गन्यः प्रापिताः सत्यदर्शनम् ॥ ३ ॥

10

लक्षद्वयं देवतानां तथायुतचतुष्टयम् ।
तत्प्रसङ्गेन संप्राप्तं सत्यदर्शनपात्रताम् ॥ ४ ॥
स्वभावः सहजो वायं गुणः पुण्यान्वयोऽपि वा ।
जन्माभ्यस्तप्रसादो वा तत्र विश्वोपकारिणः ॥ ५ ॥

15

इत्युक्तं भिक्षुभिः श्रुत्वा भगवान् प्रलयभाषत ।
सहजैव ममाभ्यासात्परोपकृतये मतिः ॥ ६ ॥

अस्मिन्नन्मनि किं चित्रं मम सत्त्वहिते रतिः ।
अप्यभूतसतताभ्यासात्सिंहहस्त्यादिजन्मसु ॥ ७ ॥

दाक्षिणात्याः पुरा सार्थवाहा गाढाग्रहावयः ।
जग्मुर्जलनिधेस्तीरं सार्धलक्षद्वयानुगाः ॥ ८ ॥

20

तस्मिन् काले जगद्वासव्यग्रः काल इवापरः ।
अभूदजगरो धोरः कङ्काल्यः स्फारविग्रहः ॥ ९ ॥
ते तं सर्वजनायासं संत्रासमिव दुःसहम् ।
विनष्टैर्या दृष्टेव वभूवृद्धिता इव ॥ १० ॥

25

भोगेन भोगिनानेन समन्तादेष्टि पथि ।
निश्चेष्टाः कालवक्त्राग्रवर्तिनस्ते प्रचुक्तुशुः ॥ ११ ॥
तेषामशेषत्रिदशस्त्वैः शरणराविणाम् ।
आक्रन्दः सर्वदिग्ब्यापी प्रोद्ययौ करुणखनः ॥ १२ ॥
यशःकेसरसंज्ञोऽथ सिंहः शैलगुहाशयः ।
तं शब्दं मन्दरः श्रुत्वा तद्वयस्यक्ष कुर्जरः ॥ १३ ॥

आपनत्राणसंनद्धौ करुणाकृष्टमानसौ ।
घोरावाजग्मतुः सार्थसंरक्षणकृतक्षणौ ॥ १४ ॥

ततः सिंहः समारुद्धा गजेन्द्रं गिरिविग्रहम् ।
वेगान्निपत्याजगरं चकार गतजीवितम् ॥ १५ ॥

प्राणप्रवासस्तमये तस्य निःश्वासमारुतः ।
चकार दहनोद्धारी भस्मसार्सिंहकुञ्जरौ ॥ १६ ॥
तयोः शरीरपूजायै ततस्ते सार्थनायकाः ।
स्तूपं विधाय प्रययुर्दिशस्तद्यशसा सह ॥ १७ ॥
अहमेव तदा सिंहः सार्थत्राणप्रदोऽभवम् ।
महाहिंदेवदत्तोऽसौ शारिपुत्रश्च कुञ्जरः ॥ १८ ॥

तत्तस्य सत्त्वशशिनः सुकृतप्रकाशं
विश्वोपकारचतुरं चरितं महार्हम् ।
श्रुत्वा जिनेन कथितं प्रथमं सहर्षा-
स्ते भिक्षवः प्रतिपदं प्रशशंसुरेव ॥ १९ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
सिंहावदानं द्व्यधिकशततमः पल्लवः ॥

D 959

5

10

15

— ००१०० —

१०३ प्रियपिण्डावदानम् ।

तारहारवरवक्षशेष्वर-

च्छत्रचामरसितस्मितः श्रियः ।

दिव्यभोगसुभगाः सुखोत्सवैः

५

मूच्यन्ति सुकृतं महात्मनाम् ॥ १ ॥

प्रवृद्धधर्मविभवप्रभावोद्भवदर्शनात् ।

विस्मितं भिक्षुसंघातं बभापे भगवान् पुरा ॥ २ ॥

अप्राप्तानुत्तरज्ञानमहसोऽप्यन्यजन्मनि ।

वभूर्वुर्म साश्वर्याः सुकृतव्यञ्जकाः श्रियः ॥ ३ ॥

१०

वज्रवलभिधानायां नगर्यामुत्तरापये ।

वज्रचण्डाभिधो राजा वज्रपाणिरिवाभवत् ॥ ४ ॥

गङ्गाधिपत्ये नगरे मेरुं जित्वा महीपतिम् ।

तसुतां रोहिणीं नाम स सुधांशुरिवासवान् ॥ ५ ॥

तस्यामजीजनत्पुत्रं स मित्रसदशप्रभम् ।

१५

चित्रं यस्य मणिच्छ्रुतं सहजातं व्यराजत ॥ ६ ॥

तस्य पुण्यप्रभावेण संकल्पोपनतः सदा ।

दिव्याभरणवक्षान्नभोगोऽभूत्पुरवासिनाम् ॥ ७ ॥

भोगपिण्डैः प्रियैस्तेन यस्मात्संपूरितं पुरम् ।

स तस्माप्रियपिण्डाख्यः क्षमापतेरभवत्सुतः ॥ ८ ॥

२०

पितुरन्ते समं प्राप्तराज्यः प्राज्ययशा दिशाम् ।

दिदेश सर्वभूतानां सच्छन्दां भोगसंपदम् ॥ ९ ॥

दुर्मितिर्दुर्मितिर्नाम मन्त्री तस्य विरक्तताम् ।

प्रययौ गुणविद्वेषः खभावो हि द्रुतमनाम् ॥ १० ॥

मेरुं मातामहं तस्य गूढलेखैः स भूपतिम् ।

२५

पूर्वापकारस्मृत्येव चकार समरोन्मुखम् ॥ ११ ॥

स दूतैः सहसोद्भूतमन्युः प्रज्वलितः परम् ।

संदिदेश वलोत्सेकादौहित्रनिधनोद्यतः ॥ १२ ॥

दौहित्रः शत्रुपुत्रस्त्वं व्यतिप्रामदनात्मना ।

मण्डलं खण्डतां नीत्वा हृता कीर्तिरिवात्मजा ॥ १३ ॥

३०

आच्छिन्नामुर्वरीमेतां प्रयच्छ खेच्छया न चेत् ।

स्थमेत्य करोमि त्वां प्रलस्तशरणातिथिम् ॥ १४ ॥

मातामहेन संदिष्टमेतदाकर्यं भूपतिः ।
 जनसंक्षयकारुण्यात्तं प्रसादयितुं ययौ ॥ १५ ॥

संधिविग्रहसंनद्धः स नौमिदूरसैनिकः ।
 मातामहपुरं प्राप गङ्गापुलिनसंश्रयम् ॥ १६ ॥

सामाल्यभूलवर्गस्य तस्य संकल्पलीलया ।
 उद्भूतं दिव्यमाहारं दृष्ट्वा मेरुमहीपतिः ॥ १७ ॥

देवोऽयमिति तं मत्वा स्वयं गत्वा तदन्तिकम् ।
 कण्ठग्रहोच्छलद्वाप्पः सर्वरनैरपूजयत् ॥ १८ ॥

प्रणयान्मानितस्तेन स गत्वा नगरीं निजाम् ।
 दिव्यभोगोऽद्वयोदग्रं जम्बुद्वीपजनं व्यधात् ॥ १९ ॥

तच्चरितं जिनः पृथो भिक्षुभिः संपदं प्रति ।
 सर्वज्ञोऽप्यवदत्तेषु तस्य संपत्तिकारणम् ॥ २० ॥

वाराणस्यां स विप्रोऽभूमूलिकारूपोऽन्यजन्मनि ।
 तेन प्रलेकबुद्धस्य रोगगतानस्य भेषजम् ॥ २१ ॥

स्वास्थ्यावधि कृतं चित्रच्छत्रं च धृतमातपे ।
 तत्पुण्याच्छत्रवान् राजा सोऽभूदिव्योपभोगभाक् ॥ २२ ॥

प्रियपिण्डोऽभेषवासौ देवदत्तश्च दुर्मतिः ।
 श्रुत्वेत्युक्तं भगवता भिक्षवो विस्मयं युः ॥ २३ ॥

यद्विस्मयावहमहो विभवप्रभाव-
 दिव्योपभोगसुभगं भुवनाधिपत्यम् ।

दीर्घमयाश्रयघनव्यसनावसन्न-
 संवाहनोद्धरणपुण्यत्रिजृभितं तत् ॥ २४ ॥

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 प्रियपिण्डावदानं त्र्यधिकशततमः पठ्वः ॥

5

10

15

१०४ शशकावदानम् ।

सन्मार्गसंभृतमनोरथसिद्धिसूतः

श्लाघ्यः सतां सुकृतनिर्मलतीर्थ्यपूतः ।

संसारघोरमकराकरसेतुभूतः

५ सत्सङ्घ एव शुभसर्गनिसर्गहेतुः ॥ १ ॥

श्रावस्यां कमलाख्यस्य पुत्रं गृहपतेः पुरा ।

हंसाभिधं भगवता यत्नेनार्हतपदे धृतम् ॥ २ ॥

द्विष्ठा प्रसादविशदैः करुणालोकनामृतैः ।

अनुग्रहाप्रहव्यग्रं तमभाषन्त भिक्षवः ॥ ३ ॥

१० भगवन् कुलपुत्रोऽयं प्रव्रज्यापि गृहोन्मुखः ।

बभूव वासनाशोशादशान्तविषयस्मृतिः ॥ ४ ॥

स प्रयत्नेन भवता विनयं विनियोजितः ।

अहो महानुप्रहेण संमोहरहितः कृतः ॥ ५ ॥

उक्ते हर्षामृतासितैर्विस्मैरिति भिक्षुभिः ।

१५ तानभाषत सर्वज्ञो भगवान् भक्तवत्सलः ॥ ६ ॥

पूर्वमयेष कुशलं मया यत्नान्निषेवितः ।

तपोवने मुनिरसौ सुत्रताख्यः पुराभवत् ॥ ७ ॥

तस्मिन् काले सुटालापः शशकोऽहं तदाश्रमे ।

तत्कथाजातविश्रम्भः प्रीतिमानवसं सदा ॥ ८ ॥

२० अथावृष्टिहते काले शुष्कमूलफलोदके ।

सोऽभून्मुनिर्वनेद्वेगाद्वामान्तगमनोन्मुखः ॥ ९ ॥

स मया प्रणयेनोक्तः साधो तव विपश्चितः ।

तपोवनपरित्यागः कथं युक्तस्तपोधन ॥ १० ॥

वियोगविविधोद्वेगनिमग्नजनसंकुलोः ।

गृहमोहप्रहायाससंप्रहा ग्रामभूमयः ॥ ११ ॥

खीश्छङ्गलामुखरदुःसहपुत्रपाश-

भृत्याकुला निविडबान्धवबन्धजालम् ।

२५ लक्तं पुनः स्पृशति कः खलसंघघोरं

धीमान् गृहं कुमतिबन्धमहान्धकारम् ॥ १२ ॥

विदधति मुहुर्मोहं नानावियोगघंनाः शुचो

द्रविणलवणाहारैस्तंष्णां परं परिवर्धते ।

विषमविषयद्वेहाभ्यासैर्जडीकृतचेतसां

३० व्रजति कुशलं छेशक्षेत्रे क्षये वस्तों क्षयम् ॥ १३ ॥

न धीर्मदविघूर्णिता विषयभोगरागासत्रै-
र्न बाष्पकलिलाः दृशः प्रियवियोगधूमोद्भूतैः ।
न दाहनिवहव्यथाः कलहकोपतापोद्भवै-
र्भवन्ति विजने वने शमविशेषसंतोषिणाम् ॥ १४ ॥

ग्रामस्पृहा वनोद्देगाद्वामोद्देगाद्वनस्मृतिः । ५
पुंसां प्रशमवैमुख्यात्प्रसङ्गेनैव जायते ॥ १५ ॥
ग्रामे नियमवामे त्वं मा कामेन मतिं कृथाः ।
प्रागेव विषयस्त्रिगधान् वधाति ग्रामसंगतिः ॥ १६ ॥
इहैव तव कालेन फललाभो भविष्यति ।
शुद्धैः संप्रति मन्मासैः क्रियतां प्राणधारणम् ॥ १७ ॥ १०
इत्युक्त्वाहं समासने वहौ निपतिः स्वयम् ।
स च तूर्णं समुक्तिष्य परिष्वज्य जगाद भाम् ॥ १८ ॥
किमेतत्साहसं तीव्रं विरुद्धं भवता कृतम् ।
न गच्छामि वनादस्मात् वर्वीतिर्लभ्यते कुतः ॥ १९ ॥
प्रणयादिति तेनोक्ते व्योम्निं चालोकिते मया । १५
पपात वृष्टिः सहसा सफला भूरभूयया ॥ २० ॥
पञ्चाभिज्ञत्वमासाद्य स ततः सादरो मुनिः ।
मासूचे शुद्धसत्वेन किमनेन महीयसे ॥ २१ ॥
प्रणयादिति तेनाहं पृष्ठस्तमवदं ततः । १०८
जनेन चरितं नाहं सम्यक्संबोधिमर्थये ॥ २२ ॥ २०
संतारणाय जगतां जिनः स्यामन्यजन्मनि ।
मयेत्युक्ते स मामाह भविष्यसि तथागतः ॥ २३ ॥
यदा तु सम्यक्संबुद्धः सर्वज्ञस्त्वं भविष्यसि ।
तदा भगव्योदहस्य कर्तव्योऽनुग्रहस्त्वया ॥ २४ ॥
एतत्स्य वचः साधोः खेहादङ्गीकृतं मया । २५
संप्राप्तः शशकः सोऽहमस्मिन् जन्मनि बुद्धताम् ॥ २५ ॥
सुव्रताख्यो मुनिः सोऽयं हंसो गृहपतेः सुतः ।
पूर्वस्मृत्यैव यत्नेन प्रापितः कुशलं मया ॥ २६ ॥
प्रपञ्चत्सलेनेति कथितं सर्वदर्शिना ।
जिनेन निजवृत्तान्तं श्रुत्वा ते विस्मयं ययुः ॥ २७ ॥ २५
अविकलफलप्रसवः शुभचरितैः सहवासः ।
दिनपतिपरिचयनिचितरुचेः श्रीरसमा हिमभासः ॥ २८ ॥ १०८ ९७७
इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
शशकावदानं चतुरधिकशततमः पछ्वः ॥

१०५ रैवतावदानम् ।

क्रौर्येण ये द्विसनाः शुचिचेष्टितानां
मिथ्यापवादविषयं विषमुत्सृजन्ति ।
ते पापशापपरितापपरंपरातः

5

तीव्रव्यलीकतिमिरं विवरं विशन्ति ॥ १ ॥

पुरा रैवतको नाम काश्मीरेषु शुचित्रः ।
मिक्षुः शैलविहरेऽभूतसर्वभूतदयाश्रयः ॥ २ ॥
तस्त्वचः कपायेण स कदाचिद् वटान्तरे ।
विविक्तकाननोद्देशे चक्रे चीवररञ्जनम् ॥ ३ ॥

10

अत्रान्तरे धेनुवत्सान् नष्टानन्वेष्टुमाययौ ।
ब्राह्मणः पिशुनो नाम गोभक्ष्यजनशङ्कितः ॥ ४ ॥
स दूराचीवरकाथपाके वह्निसमुद्रतम् ।
पर्वते धूममालोक्य वत्सपाकममन्यत ॥ ५ ॥

15

ततः शैलं समारुद्धा सहितः शब्दपाणिभिः ।
अभ्येत्य रैवतं मिक्षुं प्रपञ्चं विनयाद्विजः ॥ ६ ॥
किमेतदार्यं क्रियते पृष्ठस्तेनेति गौरवात् ।
तत्र चीवररागोऽयमिति तं रैवतोऽन्वीत् ॥ ७ ॥

अस्मिन्नवसरे तस्य पूर्वकर्मविपाकतः ।
गोमांसरक्तसल्लिः स पाकः समपद्यत ॥ ८ ॥
सुखं दुःखत्वमायाति शुक्रमप्येति कालताम् ।
विधौ विधुरतां याते धर्मोऽयायाल्यधर्मताम् ॥ ९ ॥
मिथ्यापप्रकटनं जनकोपः पदच्युतिः ।
अपुष्यपरिपाकाणामेतत्प्रलक्षणम् ॥ १० ॥

20

दोषः समुन्मिषति यात्यगुणः प्रकाशं

25

कार्यं विपर्ययमुपैति विशीर्यते धीः ।

पुंसां पुरा विहितदुष्टृतपाककाले

के के न नाम निपतन्ति महामिघाताः ॥ ११ ॥

विरुद्धमिषगन्धेन रुधिरेण च शङ्कितः ।

सोऽपश्यद्ब्राह्मणः कुम्भं चीवरं मांसतां गतम् ॥ १२ ॥

30

प्रलक्षं दोषमालोक्य स क्रोधविकृताननः ।

तमभाषत निर्भत्स्य तीव्रैशसकम्पितः ॥ १३ ॥

अहो वत सदाचारः स्थितोऽयं विजने वने ।

यस्येद्वशानि कर्माणि न कश्चिदिहं पश्यति ॥ १४ ॥

प्रव्रज्यारञ्जितः कायः क्रिया म्लेच्छजनोचिता ।
जानाति च्छब्रपापानां कः कूटव्रतशान्तताम् ॥ १५ ॥
इत्युक्ते तेन साक्षेपं रैवतः समचिन्तयत् ।
दोषे प्रलक्ष्यक्षेत्रस्मिन् किं ब्रतीमि निरुत्तरः ॥ १६ ॥
मम दैवोपधातोऽयमित्युक्ते कोऽनुमन्यते ।
हास्यायतनतामेति प्रलक्षापहवी जनः ॥ १७ ॥
उपस्थितं सहे सर्वं मौनमालम्ब्य केवलम् ।
अयं मे निष्प्रतीकारः सलिलादग्निरुत्थितः ॥ १८ ॥
दोषे गुणातिशयमाशु गुणेऽपि दोषं
पीयूषधान्नि विप्रमण्यमृतं विपे च ।

5

10

संदर्शयत्यनिशमद्भूतरूपमेव
कालेन्द्रजालिकवधूर्भवितव्यतेयम् ॥ १९ ॥
इति चिन्तयतस्तस्य मौनाकुद्धोऽविकं द्विजः ।
मूर्धिं पापमिव स्थूलं लगुडं समपातयत् ॥ २० ॥
तं बद्धा भूपतिसभां नीत्वा रक्ताक्तमग्रजः ।
तद्वत्समांसं संदर्श्य चक्रे कारागृहातिथिम् ॥ २१ ॥
निर्दोषः क्लेशमक्षाति जृम्भते गुपतातकः ।
कः कस्य शुद्धि जानाति वित्राकारेष्वसाक्षिषु ॥ २२ ॥
निबद्धे बन्धनागारे तस्मिन् कालेन विस्मृतम् ।
प्राप्य वत्सान् द्विजः किंचिन्नोचे दौर्जन्यलज्जया ॥ २३ ॥
अथ द्वादशभिर्वर्षैर्ब्योमवाणीविबोधितः ।
मुसोच बन्धनाद्विक्षुं तच्छिष्यस्मारितो नृपः ॥ २४ ॥
कारागारात्क्षशाकारः कङ्काल इव धूसरः ।
ऊर्ध्वकेशो विवसनः स प्रेत इव निर्ययौ ॥ २५ ॥
अहो ग्रावाग्रलिखिता निश्वला कर्मसंततिः ।
प्राप्ताभिज्ञोऽपि यत्प्राप क्रूरक्लेशकदर्थनाम् ॥ २६ ॥
तीव्रानुशयसंतस्त्वं दद्धानन्दभूपतिः ।
निनिन्द मन्दपुण्यत्वं प्रमादोद्भूतमात्मनः ॥ २७ ॥
स भिक्षुपादपतिः प्रसाद्याच्छाद वाससा ।
उवाचाज्ञानं दोषं ममार्थं क्षन्तुर्महसि ॥ २८ ॥
त एव वत्सकाः सर्वे लब्धास्तेन द्विजन्मना ।
त्वद्बून्धनं तु पापस्य मोहेन मम विस्मृतम् ॥ २९ ॥

15 D 985

20

25

30

D 987

परिज्ञातः सभायां त्वं मन्दभाग्येन केनचित् ।
 दण्डः पतति शुद्धेषु प्राप्तपापे महीपतौ ॥ ३० ॥
 इत्युके क्षितिनाथेन क्षान्तिप्रक्षालिताशयः ।
 तं रैवतोऽवदन्मन्युर्म राजन् विद्यते ॥ ३१ ॥

५ न त्वयापकृतं किंचिद्द्विपुलक्षेशपातिना ।
 तन्मोपनतं पाके स्वर्कर्मसदृशं फलम् ॥ ३२ ॥
 यस्तोत्रकण्ठतयेव सर्वविपदः कुर्वन्ति कण्ठग्रहं
 सर्वाङ्गप्रसभोपभोगसुभगाः क्लिश्यन्ति यत्संपदः ।

१० यत्खाच्छन्दसुखास्पदं विहरणं दीर्घं च यद्वन्धनं
 तपुंसां निजकर्मपाकशब्दं संसारवल्लीफलम् ॥ ३३ ॥
 इति ब्रुवाणं नृपतिस्तमवोचत्कुत्त्वलात् ।
 तवापि सुमते कस्य फलमेतत्कर्मणः ॥ ३४ ॥
 सोऽब्रवीदभवं पूर्वं वाराणस्यां कुठाभिधः ।
 गोचैरः कूरचरितस्तन्मांसविहिताशनः ॥ ३५ ॥

D 989 १५ कदाचिद्द्विविधातात्मांसं मां भयविद्वितम् ।
 गोरक्षिणः सानुचराः कोपात्समभिद्वुद्वुः ॥ ३६ ॥
 तत्समीपे विनिक्षिप्य प्रलक्षपिशितं मया ।
 प्रस्तेकबुद्धश्वैरोऽयमिति तेषां प्रदर्शितः ॥ ३७ ॥
 सर्वैर्गेवधपापेप्रक्रोधैः पिशितदर्शनात् ।

२० वयोऽयमिति यत्नेन निबद्धो बन्धने धृतः ॥ ३८ ॥
 पश्चात्तापात्तथाभ्येत्य मया द्वादशभिर्दिनैः ।
 कृतपापोऽहमित्युत्त्वा कारागारात्स मेचितः ॥ ३९ ॥
 तत्पापपाकं नरकेष्वनुभूय मया चिरम् ।

२५ जन्मन्यस्मिन्नपि प्राप्तः क्लेशो द्वादशवार्षिकः ॥ ४० ॥
 इत्युत्त्वा नृपमामन्त्र्य प्रणामासुरासुराम् ।
 ऋद्धिं प्रदद्दर्थं प्रययौ रैवतः सह मिक्षुभिः ॥ ४१ ॥

असत्यदोषेण विशेषयुक्त्या
 प्रलक्षलक्षीकृतलक्षणेन ।

३० अलंकृतः साधुजनः खलेन
 किं वक्ति विक्रीत इवान्यदेशे ॥ ४२ ॥
 इति क्षेमेन्द्रविरचितायां वोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 रैवतावदानं पञ्चोत्तरशततमः पल्लवः ॥

१०६ कनकवर्माविदानम् ।

D 991

विजिगीषव इव तरसा दुःसहसंसारपिपुवलं हत्वा ।

आसादयन्ति धीराः प्राज्यं सद्गर्भसाम्राज्यम् ॥ १ ॥

यदा सूत्रं भगवता व्याख्यातं नगरोपमम् ।

ततोऽस्य कौतुकात्पृष्ठे भिक्षुभिस्तानभाषत ॥ २ ॥

5

अभूत्कनकवल्याख्या जिनस्वर्गप्रभा पुरी ।

तस्यामासीनरपतिर्द्युतिमान् कनकाभिधः ॥ ३ ॥

तस्य प्रवृद्धमानस्य ग्रीलैकायतनं परम् ।

पुत्रः कनकवर्माभूतुता च कनकप्रभा ॥ ४ ॥

कालेन यौवनारूढा स्तनस्तवकशोभिनी ।

10

लतेव सा बभौ कान्ता वसन्तलतिकाङ्क्षिः ॥ ५ ॥

बालग्रीत्या परिचितस्तां मन्त्रितनयो शुवा ।

कामसाराभिधः खैरमकामयत कामुकः ॥ ६ ॥

प्रवृत्ते पुष्पसमये धैर्यहारिणि यौवने ।

D 993

भूङ्गः प्रसङ्गसंचारी मञ्जर्याः केन वार्यते ॥ ७ ॥

15

तनयां नष्टचरितां ज्ञात्वा मानी महीपतिः ।

तुल्यं विवेश विषमं शोकक्रोधानलद्वयम् ॥ ८ ॥

कन्याविहीनानि कुलानि पुण्ये-

भवन्ति मान्यान्यभिमानभाजाम् ।

अयाच्ययाच्यैव सुखं क्षणेन

20

कुलं हि कन्या मलिनीकरोति ॥ ९ ॥

शासनादथ भूभर्तुः कन्या मन्त्रिसुतश्च सः ।

आकृष्य वद्यवसुधां नीतौ शासनकारिभिः ॥ १० ॥

याचमानौ परित्राणं ततस्तौ करुणाकुलः ।

राजपुत्रः स्वनगरान्निनाय नगरं परम् ॥ ११ ॥

25

ततः क्रुद्धः क्षितिपति पुत्रं शत्रुमिवोक्टम् ।

निष्काश्य निष्कृपश्वक्रे प्रत्यन्तगहनातिथिम् ॥ १२ ॥

पित्रा निरस्तः सत्त्वाद्विभ्रान्त्वा तीर्थवनावनौ ।

रम्पोद्यानाब्जिनीकान्तं पुरं प्राप स निर्जनम् ॥ १३ ॥

ददर्शैकाकिनीं तत्र भगिनीं कनकप्रभाम् ।

30

D 995

स्विन्नां जनवियोगेन नगरस्येव देवताम् ॥ १४ ॥

सा भातरं परिज्ञाय प्रीत्या वाष्पाम्बुवर्जिणी ।
शून्यताकारणं तेन पृष्ठा तं प्रत्यभाषत ॥ १५ ॥

भ्रातर्निर्जनतां नीतं पुरमेतप्रहारिभिः ।
षष्ठिसंख्यैर्महानागैर्यक्षैर्न्यग्रोधसंश्रयैः ॥ १६ ॥

५ संग्रल्यस्मिन् क्षये शोषावहं मन्त्रिसुतश्च सः ।
अधुना त्वद्गुजब्रलप्रभावखाणमेव नौ ॥ १७ ॥
इति श्वसुर्वचः श्रुत्वा राजपुत्रः समागतः ।
एकयक्षावशेषां तां चक्रे यक्षावर्लीं शैरः ॥ १८ ॥
स यक्षः कोटरो नाम तमेव शरणं गतः ।
प्रपन्नदासभावोऽस्य विदधे जयघोषणाम् ॥ १९ ॥

१० पुनः पैरैः समाकीर्णे पुरे तस्मिन्विप्लवम् ।
नृपं राजसुतश्चक्रे मन्त्रिसूतुं स्वसुः पतिम् ॥ २० ॥
पुत्रप्रभावं साश्वर्यः श्रुत्वा चारैनिवेदितम् ।
कनकः क्षमापतिलेखप्रणयेनानिनाय तम् ॥ २१ ॥

१५ १५ स बद्धमुकुटः पित्रा युवराजः प्रतापवान् ।
वशे वशेन्द्रियश्वके चतुर्दीपवर्तीं महीम् ॥ २२ ॥
श्रीमान् राजकुमारोऽसावहमेव तदाभवम् ।
संसारस्येव यथक्रे शत्रुवर्गस्य संक्षयम् ॥ २३ ॥
उत्साहादुपविश्य सत्त्वरुचिरे सद्दर्मसिंहासने

२० शीलोष्णीषवता विवेकसलिलप्राप्ताभिषेकश्रिया ।
हत्वा शत्रुपरंपरां पृथुभवक्षेशावलीमक्षयां
सा लब्धप्रशमेन विश्वजयिना निर्वाणभूर्ज्यते ॥ २४ ॥
नगरोपममलतरं निर्वाणं यक्षसंनिभान् शत्रून् ।
क्षेशानक्षपयित्वात्मं कैश्चिद्दग्वानुत्त्वेति विराम ॥ २५ ॥

२५ इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
कनकवर्मवदानं पडधिकशततमः पल्लवः ॥

१०७ शुद्धोदनावदानम् ।

D 999

गुणे स्पृहा न द्रविणे कदाचित्

योगेऽभियोगः प्रसमं न भोगे ।

पुण्योज्जवलानां विशदाशयानां

रजोविरागाभिरतिर्न कामे ॥ १ ॥

5

पुण्यप्रभावं भगवान् पुण्यशीलस्तथागतः ।

बभाषे भिक्षुभिः पृथस्तत्पुण्यादरविस्मितैः ॥ २ ॥

वाराणस्यां महीं राज्ञि ब्रह्मदत्ते प्रशासति ।

शुद्धोदनो गृहपतिर्बूत् धनदोपमः ॥ ३ ॥

तस्यार्थिकल्पवृक्षस्य समुद्रगमनार्जितैः ।

10

मणिमौक्तिकसंभारैः परिपूर्णमभूद्धृहम् ॥ ४ ॥

रत्नद्वीपान्तरायातः स कदाचिन्महीपतिम् ।

द्रुष्टुं ययौ समादाय मुक्ताहारमुपायनम् ॥ ५ ॥

प्रत्युद्धतेन प्रणयान्मानितः स महीभुजा ।

तारहारं ददौ तस्मै लीलाहासमिव श्रियः ॥ ६ ॥

15 D 1001

स रस्मिसूत्रसंसक्ततारकानिकरोपमः ।

भूमिभर्तुर्गुणी हारश्वकार हृदयग्रहम् ॥ ७ ॥

अस्मिन्नवसरे राज्ञः सुता वाल्सरस्ती ।

सुभाषितं भव्यगिरा हर्म्योसङ्घगता जगौ ॥ ८ ॥

सूक्तं गृहपतिः श्रुत्वा श्रवणामृतमीप्सितम् ।

20

पुलकाङ्कुरिताकारस्तन्मयः स्वगृहं ययौ ॥ ९ ॥

स्वक्षाहारविहारोऽस्य सुभाषितकृताशयः ।

निद्रादरिदिः स्वगृहे स चिरं समचिन्तयत् ॥ १० ॥

अहो तु राजपुत्र्या तद्वितं सातु सुभाषितम् ।

25

अपर्यालोचितेनापि येनामृतमिवापितम् ॥ ११ ॥

मया द्वादशभिर्वैर्विपुलो रत्नसंचयः ।

स प्रासः सूक्तरत्नं तु न कुतश्चिदुपार्जितम् ॥ १२ ॥

रत्नैः किमश्मगुरुभिः प्रयत्नशतसंचितैः ।

सन्मार्गालोकने रत्नं तद्विधं तु सुभाषितम् ॥ १३ ॥

30

इति संचिन्त्य पुरुषं विसृज्य वृपमन्दिरम् ।

स चक्रे राजदुहितुः सूक्तयाच्चामयाचकः ॥ १४ ॥

सा बभाषे स्मितमुखी सूक्तं मूल्येन लभ्यते ।

D 1003

तस्यार्थतुल्यं द्रविणं दीयतां यदि शक्यते ॥ १५ ॥

यावद्वादशभिर्वैस्तेन तद्रत्नसंचयः ।

विहितः सत्यशीलेन पण्याहोऽसौ समर्पताम् ॥ १६ ॥

35

एतद्भूपालदुहितुः संदेशं दूतभाषितम् ।
 श्रुत्वा गृहपतिः सर्वं रत्नान्यादाय सादरः ॥ १७ ॥
 स्वयं राजगृहं गत्वा दत्वासै तृणलीलया ।
 सूक्तरत्नं तदादाय पपाठोक्पिण्ठो मुहुः ॥ १८ ॥

६

यद्यकिंचित्सुखमनुपमं बाह्यमाभ्यन्तरं वा
 यो यः सत्त्वप्रसवविलसद्विस्मयः सिद्धियोगः ।

10

ये ये तृष्णाप्रशमविमलाः संततानन्दलाभाः
 पाकोत्सिक्तः समफलभरः पुण्यकल्पद्रुमस्य ॥ १९ ॥
 औदार्यनिधिना तेन सुरक्षेन सुभाषितम् ।
 गृहीतं नृपतिः श्रुत्वा पप्रच्छ तं सविस्मयः ॥ २० ॥
 रत्नानि कर्मादुत्सृज्य सूक्तमात्रमिदं त्वया ।
 गृहीतं बालिकावाक्ये सरलः प्रलयी भवान् ॥ २१ ॥
 पूर्णा सुभाषितैर्भूमिर्धनं कृच्छ्रेण लभ्यते ।
 न भक्तविरहे भुक्तं सूक्तं शक्तेन केनचित् ॥ २२ ॥

D 1005

15

इति श्रुत्वा गृहपतिः स्वेहादुक्तं महीमुजा ।
 सूक्तेन तेन महता संतुष्टस्तमभापत ॥ २३ ॥
 राजन् कि क्रियते रत्नैर्तरक्षैर्विनाशिभिः ।
 सर्पाणामिव यैः पुंसां रागद्रेषो विषोपमः ॥ २४ ॥
 वैमत्योपचितां रुचिं रचयतः सन्मार्गदीपोपमां
 भव्यानां हृदये सुभाषितमणोगां गुणालम्बिनः ।

20

पाकोत्तीर्णसुवर्णसुन्दरपदप्राप्नवन्धस्थितेः
 मूल्यं सागरमेखला वसुमती पादांशकेऽप्यल्पकम् ॥ २५ ॥
 इति श्रीमान् गृहपतिर्निंगद कुशलोदतः ।
 सुवर्णपत्रलिखितं सूक्तं दिक्षु न्यवेशयत् ॥ २६ ॥
 शुद्धोदनो गृहपतिः सोऽहमेव तदाभवम् ।
 सूक्तेः पुण्योपदेशार्थं सर्वस्येनापि सादरः ॥ २७ ॥
 शारिपुत्रोऽप्ययं भिक्षुः सा भूपतिसुताभवत् ।
 इत्युवाचाखिलजग्कुशलाय तथागतः ॥ २८ ॥

D 1007

30

आद्यः कन्दः कुशलनलिनीमूलबन्धप्रसूते-
 र्नानासंपन्नवनवलतासंभवोद्यानभूमिः ।
 तृष्णातापप्रशमनहिमस्मेरगङ्गाप्रवाहः
 सन्मार्गाग्रप्रकटनपदुः पुण्यमेव प्रकाशः ॥ २९ ॥
 इति क्षेमन्द्रविरचितायां वोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां
 शुद्धोदनावदानं सतोत्तरशततमः पल्लवः ॥

उपक्रमः ।

एषा जिनेन्द्रविहितोरुविहारवर्य-

चैत्याङ्गे कनकचित्रगुहागृहेषु ।

चित्रामृतप्रचितलेख्यमयी बभूव

5

बुद्धावदानविविधाद्रुतकल्पवल्ली ॥ १ ॥

सैवेयं कुशलाय पूर्णसुकृते चित्ते विहारे सतां

क्षेमेन्द्रेण विशेषचित्रस्त्रनारम्भावदानावली ।

आकल्पप्रतिमासहस्रविकसत्पुण्यप्रवन्धोज्जवला

मा भूत्तद्विरहाकुलं जगदिति व्यक्तं प्रतिष्ठापिता ॥ २ ॥

10

सप्तोत्तरशतमेतत्तेन कृतं वोभिसत्यचरितानाम् ।

मङ्गलसंख्यापूरणमेकं कार्यं प्रयत्नेन ॥ ३ ॥

सोमेन्द्रनामा तनयोऽथ तस्य

कविर्निरुद्धापरनामधेयः ।

अस्मिन् जिनोदारकथाप्रवन्धे

15

संपूरयिष्यत्यवदानशेषम् ॥ ४ ॥

बन्धः केरलकामिनीकुचभराकारः परं संहृतः

D 1011

काश्चिकान्तकपोल्कोमलतरः कोऽपि प्रसादोदयः ।

कार्णटीनयनच्छृगपरिचिता कर्णान्तरासङ्गिनी

भद्रिर्यस्य तरंगिणी रसनिधेर्वन्धः स मूलोदधिः ॥ ५ ॥

20

अङ्काराकुटिलत्वमेव परमं यैः शिक्षितं लीलया

यस्य[येषां] स्वस्तिपदं कदाचिदपि न स्पृष्टं मुखानिर्गतम् ।

ऋधाध्माततया विवर्णवदनास्तीत्रापराधोपमं

ते विद्यानिधयः कर्थं पृथुकर्थं कार्यं क्षमन्ते खलाः ॥ ६ ॥

कृलेमामवदानकल्पलिकां क्षेमेन्द्रनामा कविः

25

सद्वर्मप्रणिधानमेतदधुना धते धिया धीधनः ।

पुण्यं यत्समुपार्जितं जिनगुणाख्यानप्रबन्धान्मया

भूयात्तेन समस्तसत्त्वकुशले निलोद्यतोऽयं जनः ॥ ७ ॥

संसारोरुपरिश्रमस्य दधतः कामासवक्षीब्रता-

रोहं मोहतमोनिमीलितदृशः सुसस्य लुप्तसृष्टेः ।

30

संनद्धं जगतः प्रबोधनविधौ निःशेषदोषापहं

D 1013

भास्त्रन्तं भगवन्तमेव सततं बुद्धं प्रबुद्धं तुमः ॥ ८ ॥

आनन्दबन्धुमसकृत्पृथुमानसानां
सृक्तांशुभिर्विहितसर्वसुखोपदेशम् ।
क्षेमेन्द्रमुज्ज्वलनिजाभिजनाविवचन्द्रं
कीर्तिप्रकाशजनकं जनकं नमामि ॥ ९ ॥

५

वाक्पाकपावनविधानजिनावदान-
निर्माणपुण्यकलनाकुशलाभियोगे ।
अस्मिन् कृतः सुकृतिना दिशता नियोगं
संपूरणाय गुरुणा मम संविभागः ॥ १० ॥

10

येषां सुवर्णप्रतिमाप्रतान-
जिनावदानान्यभवन् गुहासु ।
संसक्तनेत्रामृतचित्रविद्वाः
कालेन ते तेऽपि गता विहारः ॥ ११ ॥

सरस्तीतूलिकया विचित्र-
वर्णक्रमैः संकलितावदानः ।
तातेन योऽयं विहितो महार्थः
सन्नन्दनः पुण्यमयो विहारः ॥ १२ ॥

D 1015

15

न तस्य नाशोऽस्ति युगक्षयेऽपि
जलानलोऽलासपरिमुखेन ।
दिक्षु प्रतिष्ठापितपुण्यपाली-
स्थिरप्रसक्तप्रतिमागणस्य ॥ १३ ॥

20

तस्मिन् मयाप्यक्षयपुण्यलोभा-
देवावदानप्रतिमार्पितेयम् ।
महात्मनां ग्रौटपदानुसारी
खल्पोऽप्ययत्नेन महत्त्वमेति ॥ १४ ॥

25

माधुर्यधुर्यममृतं श्रुतिपात्रपेय-
मामोदसद्मुखपद्मपदे ध्वनन्तीम् ।
भृङ्गाङ्गनामिव पितुः प्रणिपत्य वाणीं
संपूरयामि पृथुकाव्यविशेषशेषम् ॥ १५ ॥

D 1017

कान्तां नूतनसंगमोत्सववर्तीं दिव्यप्रभावां श्रियं
तारुण्याभरणोपभोगलहरीं लक्ष्मा तुणकीडया ।
प्राणत्राणविधौ परस्य कृपया कुर्वन्ति ये सादरा
निर्व्याजं निजदेहदानमचलास्तानेव वन्दामहे ॥ १ ॥

बभूव काञ्चनपुरे श्रीमान् विद्याधरेश्वरः ।
जीमूतकेतुर्जामूत इव तापहरोऽर्थिनाम् ॥ २ ॥
यस्य कल्पद्रुमोद्भूताः सदा नवनवाः श्रियः ।
चकाशिरे यशःपुष्टाः पुण्यसौरभनिर्भराः ॥ ३ ॥
जीमूतवाहनस्तस्य पुत्रश्वन्द्र इवोदधेः ।
अभूदत्युग्रपुण्यानां प्रलय इव संचयः ॥ ४ ॥
गुणवान् विनयेनेव लागेनेव विभूतिमान् ।
स बभौ तेन पुत्रेण सुकृतेनेव सज्जनः ॥ ५ ॥
कल्पद्रुमं ससाम्राज्यं पुत्राय प्रतिपाद्य सः ।
तपसे शान्तिनिलयं मलयं प्रययौ दृपः ॥ ६ ॥
जायासखे श्रियं लक्ष्मा याते ताते तपेवनम् ।
जीमूतवाहनः प्राप्तविभवः समचिन्तयत् ॥ ७ ॥
गुरुसेवावियुक्तस्य मम निःसुखतां गता ।
इयं श्रीरैत्रहीनस्य चित्रशालेव निष्फला ॥ ८ ॥

तातस्य पादपतने नररश्मिमाला-
विभ्राजमानमुकुटस्य यथा पुराभूत् ।
तच्छासनश्रवणकुण्डलमण्डितस्य
नो चक्रवर्तिविभवेऽय तथा मम श्रीः ॥ ९ ॥

इति संचिन्त्य स निजं कृत्वा कनकवर्षिणम् ।
सर्वलोकोपकाराय संनद्धं कल्पपादपम् ॥ १० ॥
प्राज्यं साम्राज्यमुत्सृज्य प्रययौ पितुराश्रमम् ।
त्रैलोक्यसारमैश्वर्यं तृणं विपुलचेतसाम् ॥ ११ ॥
तस्मिन् साम्राज्यमुत्सृज्य प्रयाते मलयाचलम् ।
हेमा कल्पद्रुमः पृथ्वीं परिपूर्य दिवं ययौ ॥ १२ ॥
जीमूतवाहनः प्राप्य गिरिं श्रीखण्डमण्डनम् ।
वियोगतापं तत्याज पित्रोः पादाब्जसेवया ॥ १३ ॥

अन्तरे चन्दनवल्लीरीणं
दिदेशा बालानिलोलितानाम् ।
उच्छासिनीनामभिलापदीक्षां
जृम्भाजुषां कामसुहृदसन्तः ॥ १४ ॥

५

10

15 D 1019

20

25

30

D 1021

अदक्षिणः प्रोषितकामिनीनां
 ववौ मुहुर्दक्षिणमातरिष्वा ।
 जगज्जयायेव झषध्वजेन
 वायव्यमस्तं सहसा प्रयुक्तम् ॥ १५ ॥
 ६
 आसूत्रनैः पट्पदमण्डलानां
 धनप्रसूनैर्गुरुतां प्रयाताः ।
 चूतद्वुमाथ्कुरभिन्नमुद्रा-
 बन्धेन यूनामिलापदीक्षाम् ॥ १६ ॥
 वसन्तलक्ष्मीश्रवणावतसा-
 १०
 श्वकाशिरे शैलतटेष्वशोकाः ।
 पादप्रहौरैरिति नागरीणां
 संक्रान्तरागा नवपछेषु ॥ १७ ॥
 धन्यस्य कान्तावदनासवेन
 मैव रम्यः स्मरदोहदोऽयम् ।
 १५
 इतीव जाता बकुलद्वुमस्य
 हर्षस्मितश्रीः कुसुमच्छलेन ॥ १८ ॥
 D 1023
 मानं समुत्सृज्य विहाय मौनं
 पादग्रणामेन मनस्तिनीभिः ।
 प्रसाद्यमानं दयितं विलोक्य
 २०
 जहास पुर्षैरिति सिन्दुवारः ॥ १९ ॥
 वसन्तसिंहस्य पलाशपाली
 वभौ स्फुरल्केसरभारभाजः ।
 मनस्तिनीमानगजावधात-
 रक्ता च सिक्ता नखरावलीव ॥ २० ॥
 २५
 कर्णे कण्ठकोकिलकामिनीभिः
 स्पर्शे शिरीषैर्दशि कर्णिकौरैः ।
 ग्राणे सरत्केसररेणुपूरै-
 वर्वर्षे हर्षं कुसुमोत्करश्रीः ॥ २१ ॥
 तस्मिन् मधुक्षीबविघूर्णमान-
 ३०
 भृङ्गाङ्गनाविभ्रमभोगकाले ।
 उत्कुलवष्टीषु वनस्थलीषु
 चचार विद्याधरराजसूतुः ॥ २२ ॥

स तत्र हैमप्रतिबद्धधामि
सिद्धप्रतिष्ठापितरत्नमूर्तिम् ।
अभ्यर्च्य गौरीमुपवीणयन्तीं
ददर्श कन्यां कलिकामिवेन्दोः ॥ २३ ॥

गौर्याः समाराधनसंविधान-
बद्धस्थितिं मन्मथजीवनाय ।
विलोक्य तां कामवधूमिवान्यां
जीमूतवाहः पृथुविस्मयोऽभूत् ॥ २४ ॥

शनैरथाङ्कादवतार्य वीणां
गीतावसाने हरिणायताक्षी ।
लज्जानता त्वक्तशरस्मरामं
ददर्श विद्याधरराजपुत्रम् ॥ २५ ॥

परस्परालोकनविभ्रमेण
नेत्रांशुशोभाभरणोऽभिलापः ।
गतागतानीव तयोश्वकार
मध्ये मनःसंविनिवद्धृतः ॥ २६ ॥

सा कामपद्माकरराजहंसी
सपक्षपाता नवदश्नेऽपि ।
जन्मान्तराभ्यासरसादिवास्य
खस्यं महन्मानसमाविवेश ॥ २७ ॥

शशाङ्करत्नं विमलं शशीव
कन्याकुंलं लक्ष्यमिव स्मरेषुः ।
तस्याः सरां स विवेश चित्त-
मिन्दिन्दिरः फुलमिवारविन्दम् ॥ २८ ॥

अन्येत्य तां बालसखीद्वितीयां
लज्जानिमज्जनवकामजृभाम् ।
विद्याधरेन्दुर्विजने जगाद्
धीरोऽपि रूपाङ्कुतकृष्यमाणः ॥ २९ ॥

संभाषणेन क्रियते न कस्मात्
सुन्मुख्यागतसंविभागः ।
बिभर्ति भव्याभिजनानुरूपं
रूपं सदाचारगुणेन शोभाम् ॥ ३० ॥

D 1025

5

10

15

20

D 1027

25

30

इदं नवालंकरणं स्मरस्य
 तवानवधाङ्गि शशाङ्ककान्तम् ।
 दिव्यं वपुः कस्य समुन्नतस्य
 वंशस्य मुक्तामणितामवास्तम् ॥ ३१ ॥
 ६ तवाथवा सुन्दरि दर्शनेन
 वयं सुधार्देण कृतोपचाराः ।
 करोति लावण्यवितीर्णहर्षा
 संभाषणं कस्य शशाङ्कलेखा ॥ ३२ ॥
 इदं तु नः कौतुकमात्रमेव
 १० ग्रीत्यापनेतुं भवती ब्रवीतु ।
 स्त्रयक्षपाताभिमुखेन धात्रा
 कस्यान्वयस्याभरणीकृतासि ॥ ३३ ॥
 ध्यावेति विद्याधरशेखरस्य
 वचस्तदौत्सुक्यविभागगर्भम् ।
 १५ हियाभवन्मौनवती यदासौ
 तदा सखी मालतिका जगाद् ॥ ३४ ॥
 कुमार विद्याधरराजवंश-
 सुधाविधचन्द्रस्त्वमिव प्रसिद्धः ।
 अस्मत्पुरे सिद्धविलासिनीभि-
 २० र्यद्वीयसे विग्रहवाननङ्गः ॥ ३५ ॥
 प्रख्यातकल्पद्रुमदानशीलं
 गुणप्रभावाभरणं यशस्ते ।
 अस्याश्च मित्रावसुनानुजेन
 कर्णावतंसीकृतमिन्दुशुभ्रम् ॥ ३६ ॥
 स त्वं महासत्त्वं कथं कथार्हः
 २५ प्रौढोपचारक्रियैवं सख्याः ।
 भवन्ति लज्जाविजितस्त्रभावा
 विशेषतोऽप्रे महतां हि कन्यकाः ॥ ३७ ॥
 सिद्धान्वयाम्भोधिसुधाधिकस्य
 ३० विश्वावसोः सिद्धपतेः सुतेयम् ।
 उद्यानकेलीषु करोति यस्याः
 सर्वैव कान्तिः कुसुमावबोधम् ॥ ३८ ॥

नवमलयजवल्लीव तन्वी

प्रथमसमुद्रतपङ्क्त्यारुणोष्ठी ।

इयममृतमयी सुरासुराणां

मलयवती सतताभिलाषभूमिः ॥ ३९ ॥

इति तस्यां त्रुवाणायां ख्यविरोऽभ्येत्य कञ्जुकी ।

त्वरागमनसोच्छासः प्राह सिद्धाधिपात्मजाम् ॥ ४० ॥

कल्याणमित्रावसुना सहितोऽन्तः पुरस्थितः ।

त्वद्विवाहकथासक्तः पिता त्वां द्रष्टुमिच्छति ॥ ४१ ॥

हस्युत्त्वा सहसा तेन सह सख्या सुलोचना ।

D 1033

जीमूतवाहनन्यस्तमानसा सा शनैर्ययौ ॥ ४२ ॥

10

तस्यां पश्चात्स्थितसखीकथान्याजैः पुनः पुनः ।

कान्तं निरीक्षमाणायां व्रजन्त्यामलसैः पदैः ॥ ४३ ॥

तत्पथे दत्तनयनः कुमारः समचिन्तयत् ।

नवोत्कण्ठाश्रयो धृत्या लज्यमान इवेर्यथा ॥ ४४ ॥

अहो तु मृगशावाक्ष्या व्रजन्त्या पितुरन्तिकम् ।

15

सरागं तद्वयेनेव मयि न्यासीकृतं मनः ॥ ४५ ॥

श्वासायासनिरोधयत्ननिरता निःशब्दसंवादिनी

सोत्कम्प्या विजनेऽपि दर्शनभयादत्यन्तशङ्काकुला ।

तन्वी मन्मथमार्गणाभिपतने वैलक्ष्यलीनस्थितिः

नो जाने कतमेन सा मम पथा चोरी प्रविष्टा मनः ॥ ४६ ॥

20

चिरं विचिन्त्येति शिलातलस्थः

स मन्मथाज्ञाविषयं प्रयातः ।

संकल्पवर्त्या पुरतोऽभिलिख्य

मुहुर्मृगाक्षीं स्तिमितेक्षणोऽमूत् ॥ ४७ ॥

अथाययौ पुष्पपरागरेणु-

पूर्णे वने पादसरोजमुदाः ।

चक्रवज्जाङ्का विजनेऽनुसृत्य

तस्यान्तिकं नर्मसुहृत्सुवन्धुः ॥ ४८ ॥

स तं विलोक्याभिनवाभिलाष-

विशेषचिन्ताप्रतिबद्धचित्तम् ।

विक्रीतधैर्यं स्मरशासनेन

प्रगच्छ साक्षर्यविकारहेतुम् ॥ ४९ ॥

25 D 1085

30

कोऽयं सखे धैर्यनिधेस्तवापि
 नितान्तसंतापपदोपदेष्टा ।
 चिन्ताश्रयान्निश्वलोचनस्य
 विभाव्यते कोऽप्यधृतिप्रकारः ॥ ५० ॥
 ५
 इति प्रयत्नप्रणयेन पृष्ठो
 विश्रम्भधान्ना सुहृदा कुमारः ।
 तमब्रवीन्निश्वसितानुमेय-
 सपक्षपातस्मरवाणपातः ॥ ५१ ॥
 सखे सखेदस्य पुराणसर्गे
 वर्गे विधेर्नूतनगृपरेखा ।
 १०
 दृष्टा मया कान्तिमयीत्र कन्या
 सिद्धान्वयाम्भोघिसुधांशुलेखा ॥ ५२ ॥
 इन्दोस्तद्वदनारविन्दविलसल्लावण्यलुप्तयुतेः
 सारङ्गस्य च तद्विलोचनसुचिप्रस्तनेत्रश्रियः ।
 १५
 मन्येऽहं समदुःखयोः प्रतिनिशं वैलक्ष्यलीनात्मनो-
 श्विन्तानिश्वल एष शान्तयशसोः संदृश्यते संगमः ॥ ५३ ॥
 कर्णावतंसीकृतनेत्रकान्तिः
 नवेऽपि संदर्शनविभ्रमे सा ।
 विभाव्यमानाभिनवाभिलापं
 २०
 मयि स्वभावं प्रकटीचकार ॥ ५४ ॥
 तस्मिन् कम्पतरंगिणिव्यतिकरं व्याहारिणी मेखलां
 मूर्कीकृत्य सुसान्त्विताभिव भयाद्विष्वप्रदानैर्मुहुः ।
 लज्जामौनवती विनम्रवदना सा स्त्रस्तकणोत्पलो-
 दश्चच्चश्वरचश्चरीकविरुद्धैश्वके मम स्वागतम् ॥ ५५ ॥
 २५
 वक्रे चन्द्रशतानि लोचनयुगे नीलोत्पलानां वनं
 बाहोर्वालमृणालिकाश्वरणयोरुक्तुल्पपश्चाकराः ।
 निर्माणे परमाणुतां वरतनोः कामेन वैयापिता-
 स्त्विं वहिमयीत्र सा दहति मे खेहानुविद्धं मनः ॥ ५६ ॥
 सा कापि कामकुमुदाकरचन्द्रलेखा
 दृष्टा मया नयनपश्चविकासहेतुः ।
 ३०
 यत्कान्तिविभ्रमसुधातटिनी निषीता
 मूर्छी विषोभपिशुनामनिशं तनोति ॥ ५७ ॥

विश्वावसोर्विमलसिद्धकुलाख्यवार्धि-
ताराधवस्य तनयेति मया श्रुता सा ।
बाला विलासजननी कुसुमायुधस्य
लीलागुरोर्मलयवल्यमिधा मृगाक्षी ॥ ५८ ॥

श्रुतेति विद्याधरराजसूनो-
र्वाक्यं नवोङ्ग्रुतमनोभवस्य ।
उवाच गन्धवकुमारकस्तं
विश्रम्भभूमिः प्रणयी सुवन्धुः ॥ ५९ ॥

दिष्टया सखे तुत्यगुणानुभावात्
स्थाने तवायं प्रसुतोऽभिलापः ।

भवल्यवश्यं सुकृतोचितानां
मनोरथः सत्पथपान्थ एव ॥ ६० ॥

धन्येव लोकत्रयलक्ष्यभूता
सा वैजयन्ती रतिवृद्धभस्य ।

सुराङ्गनालोकननिश्वलस्य
यथा धृतिस्ते तरला कृतेव ॥ ६१ ॥

परं राजस्येका जगति जयिनी पूर्णरजनी
वरं श्यामावर्गे वहति विभवं सैव सुभगा ।

यथा हीनः क्षीणद्युतिरमृतरश्मिः प्रतिनिशं
शैर्धर्त्ते तन्वीनतनखमुखोङ्गेषुतनुताम् ॥ ६२ ॥

भजस्त धैर्यं तव वाञ्छितं यत्
तदप्रयत्नोपनतं कराप्रे ।

विश्वावसोः सिद्धपतेस्वदर्थे
कन्यार्थिता लज्जनकेन सा हि ॥ ६३ ॥

धन्योऽस्मि यस्य तनया त्रिजगत्रियेण
संयुज्यते धुतिमता शशिना निशेव ।

उक्तवेति सिद्धपतिरादरहर्षपूर्णः
कन्याविवाहमहतत्परतामवासः ॥ ६४ ॥

प्रातः सखे स भविता विपुलोत्सवस्ते
कान्तासमागमसुधासफले विवाहः ।
यस्मिन् समानगुणसंगमदर्शनेन
धातुः करिष्यति जनः सुचिरावशंसाम् ॥ ६५ ॥

5

10

15 D 1041

20

25

30

D 1043

इति सुहृद्वचनं सहसोच्छ्ल-
 द्विपुलहर्षमयः स निशम्य तत् ।
 निजपदं प्रययौ कलयन् धिया
 दिवसशेषमनेकयुगोपमम् ॥ ६६ ॥

5

अथ संध्यावधूसङ्गादिव संक्रान्तकुञ्जमः ।
 जगाम गगनोद्याने तिग्मांशुर्गधरागताम् ॥ ६७ ॥
 दिनान्ते पद्मिनीकान्ते विश्रान्तेऽस्ततटान्तरे ।
 पादसंवाहनासक्ता संध्या तस्यान्तिके बभौ ॥ ६८ ॥
 ततश्च पश्चिमाभ्योधिं प्रविष्टे वासरेश्वरे ।
 १० खमपूर्यत नक्षत्रैस्तदुत्थैरिव शीकरैः ॥ ६९ ॥
 शनैः स्तोकतमःश्यामा श्यामा भुवनभाजनात् ।
 संध्यारागासवं पीत्वा क्षीबेवाशूर्णत क्षणम् ॥ ७० ॥
 ततः प्राची शचीकान्तविलासवसतिः ककुप् ।
 आसन्नेन्दूदयालोकचन्दनेन विराजिता ॥ ७१ ॥

15

अथोद्यौ सुधासूतिः श्यामामुखविशेषकः ।
 भोगिनां भोगसौभाग्यलीलासुखविशेषकः ॥ ७२ ॥

D 1045

विलासहासाभिमुखीमिन्दोर्विक्ष्य कुमुद्वतीम् ।
 मन्युलीनेव नलिनी निमिलील गलद्वयुतिः ॥ ७३ ॥
 प्रत्यप्रचन्द्रतिलका तारानिकरवाहिनी ।
 २० कामं जगाम सा श्यामा मुनिसंयमवामताम् ॥ ७४ ॥
 तस्यां निशायां सोत्कण्ठा हर्म्ये मलयवल्यथ ।
 जीमूतवाहनव्याननिर्निद्रा समचिन्तयत् ॥ ७५ ॥
 इयं मम समासनविवाहान्तरवर्तिनी ।
 न परिक्षीयते वामा शतयामेव यामिनी ॥ ७६ ॥

25

अहो नु गगनोद्याने शशिसंगमर्विता ।
 तारका कुसुमस्मेरं रजनी न विमुच्छति ॥ ७७ ॥
 आयामिनी यामिनीयं याता मे प्रियविम्रताम् ।
 खयं सुखसासक्तः को जानाति परव्यथाम् ॥ ७८ ॥
 इति चिन्तानुबन्धेन तस्याः संतापकारिणा ।
 ३० सानुरोधेव रजनी जगामादर्शनं शनैः ॥ ७९ ॥
 अथारुणांशुकवती त्वरान्नस्तेन्दुर्दर्पणा ।
 आसन्नोत्सवसज्जे प्रभा प्राभातिकी बभौ ॥ ८० ॥

उदिते पविनीकान्ते शान्ते तमसि शर्वरे ।
बभूव सर्वभूतानां सुखाय नयनोत्सवः ॥ ८१ ॥

ततः प्रवृत्ते पविन्या दिवाकरकर्प्रहे ।
उद्युर्मृज्जल्लनासज्जमज्जल्गीतयः ॥ ८२ ॥

ततः सिद्धाधिनाथस्य भवने भूरिसंपदः ।
सुतापरिणयारम्भसंभारः समवर्तत ॥ ८३ ॥

अथ सिद्धपुरंधीभिर्दिव्यांशुकविभूषणैः ।
दृश्वा प्रसाधितां कन्यामूर्च्छुरप्सरसो मिथः ॥ ८४ ॥

हारोऽस्याः कुचयोर्भारः परिहारः परं रुचेः ।
लावप्प्यवधानेन भूयसा भूषणेन किम् ॥ ८५ ॥

तन्वङ्गयाः सखि किं कृतः स्तनतटे रत्नावलीभिर्भरः
चित्रं मण्डनमण्डितासि सुदृशाः किं वाङ्नेनामुना ।
रम्यानञ्जनदुर्ग्रहेण विहिता वक्रेन्दुविम्बे त्वया
पश्येयं कुरुते कलङ्ककलनां कस्तूरिकामञ्जरी ॥ ८६ ॥

सखीभिरिति संकल्पजल्पैराकलिपते ऋमः ।
कलिपतो मञ्जलायैव स्वल्पोऽप्यस्या व्यराजत ॥ ८७ ॥
अथाययौ विमानेन मणिमालांशुमालिना ।
हरिहर्म्यायमानेन व्योम्ना जीमूतवाहनः ॥ ८८ ॥

जगत्रयीपूज्यगुणादरेण
सिद्धाधिनाथेन स पूज्यमानः ।

विद्याधरश्रेणिशतानुयातः

सज्जीकृतां मञ्जलभूमिमाप ॥ ८९ ॥

अथाययौ रत्नविमानसुख्या
कन्या मनोजन्मविलासवल्ली ।

विवाहर्षद्युतिसंविभागै-
र्धिभूषणानीव दिशां दिशन्ती ॥ ९० ॥

सखीकरान्दोलितचामराग्र-

विन्नस्तकणोत्पलपल्लुवेन ।

कपोलग्नेन बभौ क्षणं सा

न्यस्ताङ्कचन्द्राभरणा निशेव ॥ ९१ ॥

ततः प्रवृत्ते विधिवद्विवाह-

महोत्सवे सिद्धनृपात्मजायाः ।

5

10

15

D 1049

20

25

30

पाणिग्रहस्पर्शनवामृतेन
ननन्द विद्याधरराजसूरुः ॥ ९२ ॥

D 1051

तौ दम्पती हारमहार्हरत-
संक्रान्तदेहौ वभतुर्विवाहे ।

5

प्रीत्येव लब्ध्वा हृदयेऽवकाशं
परस्परं स्वस्यतया प्रविष्टौ ॥ ९३ ॥

निर्वर्तितोद्वाहविधिप्रवन्धौ
तौ गीतनृत्योचितनाककान्तम् ।
विन्यस्तरतासनमर्घमाजौ ।

10

राजाङ्गणं जग्मतुरुत्सवार्हम् ॥ ९४ ॥

अथोत्सवोत्साहविशेषनृत्त-
खिन्नेव पीला मधु शातपत्रम् ।

विश्रान्तिमस्ताद्वितटे निपण्णा
भेजे शनैरंशुमतोऽशुमाला ॥ ९५ ॥

15

ततः समादाय करावलम्बनां
दिनाश्रियं रागवर्तां च संध्याम् ।

उद्यानलोभादिव रस्ममाली
मेरोर्जगामापरपर्श्चभूमिम् ॥ ९६ ॥

नीलाम्बरादृश्यत वासरान्ते
विलोलतारा रजनी मृगाक्षी ।

D 1053 20

विलोकयन्ती भयसंब्रमेण
मुहुर्दिग्न्तानभिसारिकेव ॥ ९७ ॥

अथोदयाद्रेः शिखरं शशाङ्कः
करावलीस्फाटिकजालपट्टम् ।

25

महोत्सवे सिद्धपुर्णिमनृत्यं
द्रष्टुं महाहर्म्यमिवासुरोह ॥ ९८ ॥

प्रकीर्णताराक्षतलाजपुष्पे
तस्मिन्निशाचन्द्रमसोर्विवाहे ।

अभून्मधुक्षीबमधुत्रतानां
कोऽपि प्रमोदः कुमुदाकराणाम् ॥ ९९ ॥

30

महोत्सवोत्साहरसेऽथ तस्मिन्
विलोलफेनोज्जवलमाल्यहारः ।

नृल्यन् वभौ सिद्धपुरंग्निलोकः
चन्द्रोदयोऽन्त इवामृताविधः ॥ १०० ॥
ततः प्रभाते परिवर्धमाने
महोत्सवे मित्रसमागमेन ।
बालातपे सिद्धपुरे वभूव
सिन्दूरपूरैरिव पौरकेलिः ॥ १०१ ॥

5

शनैः प्रयातेषु दिनेषु षट्सु
महोत्सवस्याद्वृत्तहर्षभूमेः ।
गिरेस्तटे सप्तमवासरामे
चचार विद्याधरराजसूनुः ॥ १०२ ॥
ददर्श तत्र स्फुटरश्मिजाल-
फणामणिस्फीतकृतप्रकाशम् ।
मात्रानुयातं परिपूर्णचन्द्र-

D 1055

विम्बाननं नागकुमारमये ॥ १०३ ॥
तस्याः प्रसर्पद्वनवाष्पविन्दु-
मालावकीर्णस्तनमण्डलायाः ।
अल्युग्रशोकाहतिकर्मितायाः
शुश्राव तारं करुणप्रलापम् ॥ १०४ ॥
हा वत्स पातालमणिप्रदीप-

15

समीपमासोऽसि कर्यं क्षयस्य ।

20

दक्ष्यामि कान्तं क पुनस्तवेद-
मानन्दसंदोहमिवाननाब्जम् ॥ १०५ ॥

अस्मिन् प्रियग्रीतिलतावसन्ते
किं यौवने मन्मथसंधिभूते ।

हा भक्ष्यसे बान्धवजीवभूत
कालद्विपाकान्त इवासि पुत्र ॥ १०६ ॥

25 D 1057

कस्मात्तवायं घनदुःखशंसी
मातः प्रजातः प्रसर्पनं प्रलापः ।

किं तीव्रमाकम्पकमस्य साधोः

कल्याणमूर्तेरभिशङ्कयेत्कम् ॥ १०७ ॥

30

वपूषि कामं कुशलोचितानि
सौजन्यसंवादसुखप्रदानि ।

एवंविधानि प्रतियातनानां
नैवास्पदत्वं विपदां प्रयान्ति ॥ १०८ ॥
संक्रान्ततद्वःखविषाकुलेन
पृष्ठेति सा तेन दयामयेन ।

५

तमब्रवीत्कीलितलोचनेव
वियोगभीत्या वदने सुतस्य ॥ १०९ ॥

D 1059

किं निष्ठ्रतीकारसमुद्भवेन
श्रुतेन ते सद्ब्रह्मसनानलेन ।

अकालपाती मम दुःसहायं
दुष्कर्मपाकोपनतप्रकारः ॥ ११० ॥

10

विशालकीर्त्युज्ज्वलशङ्खपाल-
कुलाङ्करे वत्सतरे ममास्मिन् ।
मूलाभिधाती विद्युरेण धात्रा
सज्जीकृतोऽयं कठिनः कुठारः ॥ १११ ॥

15

एकः सदाभक्षणदीक्षितस्य
तार्क्ष्यस्य सर्वक्षयरक्षणाय ।
वारेण नागः फणिनायकेन
विसृज्यते पाटलपट्टचिह्नः ॥ ११२ ॥

20

योऽयं तुषाराचलसंनिवेशः
संदश्यते राशिरदृश्यपारः ।
स एष भुक्तोज्जितभोगिकाय-
कङ्कालमालाकलितोऽस्थिकूटः ॥ ११३ ॥
वारक्रमेणाद्य ममास्य सूनोः
कृतस्तद्यान्तिकमागतस्य ।

25

प्रापोऽयमस्मकुलमूलधाती
गृहीतशोणांशुकशासनस्य ॥ ११४ ॥

इति ब्रुवाणा विनयेन तूर्ण-
माश्वास्यमाना तनयेन तेन ।

सा तं पिधायांशुकपल्लवेन
चुक्रोश तारं करुणस्वरेण ॥ ११५ ॥

हा शङ्खचूड त्वरसे किमेवं
गन्तुं जगन्मण्डनवद्यभूमिम् ।

D 1061 30

उत्त्वेति सा कण्ठगृहीतपुत्रा
तत्स्कन्धविन्यस्तमुखी मुसोह ॥ ११६ ॥

द्वाषाससंज्ञां शनकैः कुमार-
स्तां कातरां धेनुभिवैकवत्साम् ।

अचिन्तयद्युखदवानलेऽस्या
निवारणोपायधिया दयार्द्रः ॥ ११७ ॥

अहो बतायं पतोश्वरस्य
कौर्यानुबन्धी मलिनः प्रयत्नः ।

पुष्णाति निलं करुणाविहीनः
परोपघातेन शरीरकं यः ॥ ११८ ॥

वियुज्यमाना तनयेन नेयं
जीवत्यवश्यं जननी विवसा ।

अयं कुमारः सुकुमारमूर्ति-
र्मयैव रक्ष्यः खतनुप्रदेन ॥ ११९ ॥

क्षणं विचिन्त्येति स तामुवाच
मातर्वज्ज्वलं ससुता सभूमिम् ।

गच्छाम्यहं पन्नगवध्यधाम
प्रयच्छ शोणांशुकचिह्नमेतत् ॥ १२० ॥

इत्युक्तमात्रे सदयेन तेन
सा कम्पमानाङ्गलता तमूचे ।

न वाच्यमेतद्वता विरुद्धं
त्वं शङ्खचूडादधिकः सुतो मे ॥ १२१ ॥

अहं तु मोहोर्मिमगाधसिन्धु-
मर्शमकर्मोपनतं विशामि ।

अकालयन्नोपलदुःसहानि
दुःखान्यलं दुष्कृतिनः पतन्ति ॥ १२२ ॥

साधो सुधासंनिधिराश्रितानां
सत्त्वोदधे स्वस्तिमती तनुस्ते ।

भूयाज्जग्न्नोचनजीवभूता
कल्पक्षयेऽप्यक्षयसाक्षिणीयम् ॥ १२३ ॥

इत्युच्यमानः स तया प्रयत्नात्
बद्धानुबन्धः खतनुप्रदाने ।

यदाभवनिश्चलचित्तवृत्ति-
स्तं शङ्खचूडोऽपि तदा जगाद् ॥ १२४ ॥

५

10

D 1063

15

20

25

D 1065

30

तार्क्ष्यस्य भक्ष्या वयमादिसर्गे
 सिद्धाः किमत्र क्रियते विधातुः ।
 मिथ्यैव निष्कारणवत्सलत्वा-
 न कर्तुमहस्यपदेऽत्र चित्तम् ॥ १२५ ॥
 ५ इदं गुणालंकरणं वपुस्ते
 संपूर्णसौजन्यसुधानिधानम् ।
 त्रैलोक्यजीवैरपि रक्षणीयं
 लाज्यं तृणस्येव कथं ममार्थे ॥ १२६ ॥
 १० भवन्ति नित्यं भवकाननेऽस्मिन्
 अस्मद्विद्धाः काशपलाशतुल्याः ।
 भवद्विधस्यामृतसोदरस्य
 न पारिजातस्य पुनः प्रसूतिः ॥ १२७ ॥
 D 1067 प्रसीद जन्मान्तरपुण्यपण्यै-
 द्वेषोऽसि सौजन्यसुधासुधांशुः ।
 १५ अस्मद्विषादेन मनःप्रयासः
 सर्वात्मनायं भवता न कार्यः ॥ १२८ ॥
 गत्वार्णवं स्वस्वनिविष्टमूर्ति
 गोकर्णसत्यं प्रणिपत्य तूर्णम् ।
 पातालगोहं जननीं विसृज्य
 २० गच्छामि तां तार्क्ष्यशिलामखिनः ॥ १२९ ॥
 उत्त्वेति नागः प्रणिपत्य मूर्धा
 जीमूतवाहं जननीसहायः ।
 जगाम गोकर्णतटं महाब्धि-
 तरंगहस्तार्पितफेनमालम् ॥ १३० ॥
 २५ विद्याधराधीशसुतस्तु तत्र
 तत्याणसंरक्षणनिश्चयेन ।
 व्रजन् ददर्शारुणपद्मपाणि-
 मायान्तमन्तःपुरिकं पुरस्तात् ॥ १३१ ॥
 स वर्षवर्यः प्रणिपत्य तस्मै
 ३० दत्वाथ तन्मङ्गलपद्मयुग्मम् ।
 आगम्यतामुत्सवसप्तरात्र-
 स्नानाय सजो विधिरित्युवाच ॥ १३२ ॥

भद्र त्वमग्रे व्रज निर्विलम्ब-
मवेहि मामागतमेव पश्चात् ।

तूर्णं तमुत्त्वेति विसृज्य हर्षा-
दचिन्तयत्सत्त्वधिया कुमारः ॥ १३३ ॥

दिष्टया मया पन्नगवध्यचिह्नं
समीहितं पाटलपट्टयुग्मम् ।

यत्नाद्विनावासमिदं व्रजामि
क्षिसां शिलमेव भुजंगशत्रोः ॥ १३४ ॥

ध्यात्वेति चूडामणिदीतरश्मि-
पुञ्जोपमं मूर्ध्नि निधाय पट्टम् ।

हृतोत्तरीयप्रणयः परेण
स ताक्ष्यपाताङ्कशिलां जगाम ॥ १३५ ॥

आसाद्य तां शोणितशोणपार्श्वा-
माश्यामलीनाहिवसावसेकाम् ।

आरुह्य ताक्ष्यार्गमनाभिकाङ्क्षी
तस्यौ स संछादितपूर्वकायः ॥ १३६ ॥

अथ द्रवत्काङ्क्षनवीचिरोचि-
श्वप्णदस्तदित्पुञ्जधनप्रकाशः ।

समुद्ययौ येन नभो वभूव
सवाडवोद्धारमिवार्णवाभ्मः ॥ १३७ ॥

पक्षीन्द्रोददश्यतारादथ तरणिकराक्रान्तहेमाचलाभः
पक्षाक्षेपप्रवृत्तप्रततपरिसरन्मारुतक्षोभिताद्विः ।

यत्संपातावहेलाशकलितसकलानोकहभृष्टभूमृ-
त्पागभारस्फारघोषव्यतिकरचक्रितेवाकुला भूर्भूव ॥ १३८ ॥

भोगीन्द्रशत्रुः स्थिरविग्रहस्य
तस्याथ वज्रोग्रनखाङ्कुशाम्रः ।

घोराशनिस्फोट इवाचलस्य
पपात पृष्ठे कठिनप्रहारः ॥ १३९ ॥

कुमारत्काष्ठयेण क्षतदलितग्रात्रोऽपि सहसा
परप्राणत्राणप्रबलपुलकालं कृततनुः ।

प्रदध्यौ दुःखार्तव्यसनिगणरक्षोपकरणं
शरीरं मे भूयास्ततमृतमित्यायतधृतिः ॥ १४० ॥

निर्धारितवरतरघोषमुखाभिघात-
निर्दीरितेऽप्यचलसत्त्वद्वदेऽथ तस्मिन् ।

5

10

15

D 1071

20

25

30

D 1073

कोऽयं भुजंगं इति तत्र विहंगराजः
संसक्तविसमयविनिश्चयनिश्चलोऽभूत् ॥ १४१ ॥
अथ पुनरभिपल्योच्चण्डमार्तण्डमाला-
कपिलविपुलतेजःपुञ्चपिञ्जीकृताशः ।

५

खगपतिररुणांशुव्यक्तरक्तप्रवाह-
प्रकटमणिमकार्षीत्खण्डमस्याशु मूर्धः ॥ १४२ ॥

अस्मिन्नवसरे बालहरिच्छन्दनकानने ।

जीमूतकेतुरासीनः पव्या सार्धं स्नुषान्वितः ॥ १४३ ॥

पुत्रदर्शनसोत्कण्ठश्वन्दोत्सुक इवोदधिः ।

१०

शङ्काविषण्णहृदयश्चिन्ताक्रान्त इवाब्रवीत् ॥ १४४ ॥

अहो वत किमद्यापि वत्सो जीमूतवाहनः ।

न दृश्यते गिरिवरप्रान्तालोकनकौतुकी ॥ १४५ ॥

दीपा गरुडवेलेयं प्रवृत्तास्य गिरेस्ते ।

यया विभाव्यते व्योम दिग्दाहोद्दारदारुणम् ॥ १४६ ॥

D 1075

१५

भयभग्नाङ्गमुजगग्रासगृध्रः फणिद्विषः ।

आविद्धापातनिर्धातघोरोऽयं वर्तते क्षणः ॥ १४७ ॥

इयुन्मेषिणि सातङ्कशङ्काशायिनि संशये ।

तस्याग्रे न्यपतदक्तसित्क्षूडामणिर्दिवः ॥ १४८ ॥

तं निरीक्ष्य पुरःकीर्णमांसकेसरशोणितम् ।

२०

दुर्निमित्तमिवासहां सहसैव मुमोह सः ॥ १४९ ॥

चूडामणि च्युतं दृष्ट्वा पत्युर्मलयवल्पपि ।

पपात मोहाभिहता श्वश्रा सह महीतले ॥ १५० ॥

शनैः संज्ञां समासाद्य जायामाश्वास्य सन्दुषाम् ।

उवाच संशये ध्यात्वा धीमान् विद्याधराधिपः ॥ १५१ ॥

२५

पश्याम्यहं स्वयं गत्वा वत्सं निर्जनचारिणम् ।

घोरा गरुडवेलेयं देहसंदेहदायिनी ॥ १५२ ॥

चूडामणिक्षयुतश्चायं निश्चयाय न कल्पते ।

एष संभाव्यते तार्द्यमध्यमाणस्य भोगिनः ॥ १५३ ॥

एवंविधाः पतन्त्येव मणयः फणिनां सदा ।

३०

उत्पातवातनिर्धाततरलास्तारका इव ॥ १५४ ॥

इत्युत्त्वा सहितस्ताम्यां सानुगः क्षितिभृतीम् ।

विद्याधरेन्द्रः प्रययौ भोगिवध्यशिलावतीम् ॥ १५५ ॥

D 1077

अत्रान्तरे शङ्कचूडः शोणवध्यपटान्तिः ।

गोकर्णमर्णवतटे प्रणम्याशु समाययौ ॥ १५६ ॥

स दृष्टा गरुडाधातदीर्णं जीमूतवाहनम् ।
हा हतो वञ्चितोऽस्मीति पपात विल्पन् भुवि ॥ १५७ ॥

स चुक्रोश मृशं बाष्पविगलद्वद्वद्वरः ।
कुर्वन् मुहूर्गिरिगुहा: सप्रलापाः प्रतिस्थनैः ॥ १५८ ॥

हा निष्कारणवान्धव व्यसनिनां कारुण्यपुण्यावधे
केयं पेशलता परार्तिशमने प्राणप्रदानोन्मुखी ।
हा सौजन्यनिधे ल्या विरहितं जातान्धकारं जगत्
राहुप्रस्तसुधामयूखगगनच्छायां समालम्बते ॥ १५९ ॥

प्राणत्राणविधौ परेषु कृपया हा जीवितत्यागिनः
संजातैव यशोमयी तव तनुः कल्पान्तरस्थायिनी ।

पापः पातकशङ्कुलतरे घोरापवादोदरे
क्षितः संक्षयधार्म्मिनि निल्यनिधने किं शङ्खचूडस्त्वया ॥ १६० ॥

इति प्रलापमुखरः प्रसर्पन् गरुडान्तिकम् ।

जीमूतकेतुमायान्तमपश्यत्सानुगं फणी ॥ १६१ ॥
तस्मै निवेद्य वृत्तान्तं नागः शोकविशङ्खलः ।
बभाषे भुजमुत्क्षिप्य साक्षेपः पक्षिपुंगवम् ॥ १६२ ॥

अलमलमविचारप्राप्तपर्याप्तपाप-
व्यसनसरणिभाजा साहसेनामुना ते ।
फणिसमुचितचिह्नं किञ्चिदेवानवेक्ष्य
क्षतनिरत हतः किं ताक्षर्य विद्याधरोऽयम् ॥ १६३ ॥

एतदाकर्ण्य जीमूतकेतुर्दीर्णतनुः पुरः ।
जीमूतवाहनं दृष्टा मुमोह महिषीसखः ॥ १६४ ॥

प्रियं पतंगराजोप्रप्रहारदलिताकृतिम् ।
दृष्टा मलयवल्लग्रे कण्ठप्राप्तार्धजीवितम् ॥ १६५ ॥

स्थिताप्यधक्ष्युतैवाद्रेहताप्याहैतैव सा ।
सजीविताप्यजीवैवं समुद्धान्तापि निश्चला ॥ १६६ ॥
रुद्धा सर्वाङ्गमालिङ्ग्य गाढं सख्येव मूर्छ्या ।
मुहूर्तं मोहविवशा सा विवेद न किञ्चन ॥ १६७ ॥

शनकैर्लब्धसंज्ञेषु सर्वेष्वार्तप्रलापिषु ।
वैराग्यालक्ष्यवैलक्ष्यविषादी गरुडोऽभवत् ॥ १६८ ॥
गृहीतधैर्यस्तक्वालं जीवितत्यागनि श्वयात् ।
ऊचतुर्जनकौ स्त्रस्तगात्रं जीमूतवाहनम् ॥ १६९ ॥

D 1079

15

20

20

25

D 1081

30

परकारुण्यशीलस्य केयं पुत्र कठोरता ।
 तव प्रद्वृत्ता कायेऽस्मिन्नावयोर्जीवहरिणी ॥ १७० ॥
 इदमापन्नजनतारक्षारत्मरक्षता ।
 शरीरं भवता पुत्र किं नाम सुकृतं कृतम् ॥ १७१ ॥
 ५ इति ब्रुवाणौ पितरौ शिरःकम्पेन निःसहः ।
 स प्रणस्योच्चलत्प्राणः प्रकीर्णाक्षरमभ्यधात् ॥ १७२ ॥
 तवाङ्गया विना तात ममेदं कुर्वतः स्वयम् ।
 अपश्चिमः प्रणामोऽयं त्वयसादनलक्षणः ॥ १७३ ॥
 क्षणक्षयिणि कायेऽस्मिन्नलक्ष्यपरिणामिनि ।
 १० परोपकारसारैव जन्मयात्रा शरीरिणाम् ॥ १७४ ॥

जवनपवनलीलावल्लिवल्लिदलोद्य-
 त्सलिललवविलोलं देहिनामेतदायुः ।

D 1083

स्थिरपदममृताम्बा संततार्तोपकारे
 कृतपरिकरबन्धं पुण्यधान्नि प्रयाति ॥ १७५ ॥
 १५ इत्युत्त्वा जनकौ साक्षौ पुरःप्राप्तं खगेश्वरम् ।
 आह तापेन महता निन्दन्तं निजदुष्कृतम् ॥ १७६ ॥
 वैराग्यगुरुणा सत्त्वप्रणयेन प्रसह्य सः ।
 चकार स्थिरसंकल्पं नागाशननिवृत्तये ॥ १७७ ॥
 ततः पर्यन्तविषमश्वासप्रस्खलिताक्षरः ।
 २० सत्त्वप्रकाशशेषोऽभूत्स निमीलितलोचनः ॥ १७८ ॥
 अथोचितां सुरचितां पुष्पांशुकचितां चिताम् ।
 प्रवेष्टुं तत्रिया वहेरग्रमेत्य समभ्यधात् ॥ १७९ ॥
 भक्त्या मया भगवती तोषिता भववल्लभा ।
 आदिशन्मे वरं सर्वविद्याधृक्चक्रवर्तिनम् ॥ १८० ॥
 २५ तदिदं वितयं कस्माजातं मम सतीवचः ।
 यदहं सप्तरात्रेण बालवैधव्यभागिनी ॥ १८१ ॥
 जन्मान्तरेऽपि मे भूयादयमेवोचितः पतिः ।
 उत्त्वेति साम्नौ चिक्षेप मन्दारकुसुमाङ्गलिम् ॥ १८२ ॥

D 1085

ततः पीयूषकलशव्यग्रपाणिसरोरुहा ।
 ३० खयमभ्येत्य गिरिजा ग्रीला जीभूतवाहनम् ॥ १८३ ॥
 अयं जीवति ते पुत्रि पतिरित्यभिधायिनी ।
 अजीवयत्सुधासारैः पूरिताशामुखांशुभिः ॥ १८४ ॥

अन्तर्हितायां पर्वत्यां स्वस्थो जीमूतवाहनः ।
ताक्ष्यं ययाचे नागानां हतानां जीवितं पुनः ॥ १८५ ॥
ततः सर्वे समुत्स्थुस्तृष्टमृतवृष्टिभिः ।
सालोकाः फणिनः स्फीतफणामणिमरीचिभिः ॥ १८६ ॥

ततः प्रहर्षाद्भूतमन्थराणां
तुल्याभियोगेन विवृत्तमाना ।
समाययौ सिद्धसुता समीपं
संचारिणी कल्प (ल) तेव पत्युः ॥ १८७ ॥

याते तमभ्यर्थ्य ततः कुमारं
खगेश्वरे पक्षवतीव भेरौ ।
जीमूतवाहाभिमुखस्य दृष्टि-
ने शङ्खचूडस्य जगाम तृप्तिम् ॥ १८८ ॥

D 1087

अथ सुरपतिकान्तापाणिपद्मप्रयुक्ता
विकचकुसुमवृष्टिर्वेदिं सत्त्वस्य मूर्ध्नि ।

न्यपतदमलरत्नासारसंपूरिताशा
कृतगुणनुतिशब्देवाकुलालिखनेन ॥ १८९ ॥

वन्दित्वा पितरौ तदद्विकमलव्यासत्कचूडामणिः
हर्षाश्रुतिभिस्तयोः सुविहितः प्रेमाभिषेकोत्सवः ।
सत्त्वाविधिः परिपूर्णपुण्यनिवहैर्जीमूतवाहः क्षणा-
द्रनानि स्फुटचक्रवर्तिकमलाचिह्नानि स ग्रासवान् ॥ १९० ॥

15

20

अथ सुरपतिना समेत्य हर्षात्
प्रणयवता स्वयमासनेऽभिषिक्तः ।

श्रियमभजत वन्दमानकीर्तिः
त्रिदशगणैः स चिराय चक्रवर्ती ॥ १९१ ॥

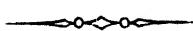
इति खजन्मान्तरवृत्तमेतत्
पुण्योपदेशो कथितं जिनेन ।

कृत्वा मयाद्यं कुशलं यदासं
तत्सर्वसत्त्वाभ्युदयाय भूयात् ॥ १९२ ॥

25

इति क्षेमेन्द्रविरचितायां बोधिसत्त्वावदानकल्पलतायां तदात्मजसोमेन्द्रकृतं
जीमूतवाहनावदानमष्टोत्तरशततमः पछ्वः ॥

30

प्रणिधानम् ।

सर्वोन्नताय सुगताय गुणान्विताय
 भद्राय भूरितरवीर्यबलक्षमाय ।
 उन्मूलिताकुशालमूलभवद्वुमाय
 ५ तस्मै नमो भगवते मदवारणाय ॥ १ ॥
 यावत्तारा तरुणकरुणालोकिनी भक्तिभाजं
 कल्याणानां कुलमविकलं सिद्धये संनिधत्ते ।
 लोकै यावद्विमलकुशालध्यानधीर्लोकनाथः
 यावद्वौद्धी विबुधवदनामोदिनीयं कथास्ताम् ॥ २ ॥
 १० यावद्वुद्धः सकलभुवनोत्तारणाय प्रबुद्धो
 यावद्वर्द्धः सुकृतसरणिखैररक्तप्रदीपः ।
 यावत्संघः शरणमनसां दत्तकल्याणसंघः
 स्थीयात्तावज्जिनगुणकथाकल्पवल्ली नवेयम् ॥ ३ ॥
 यावद्वूर्भूरिभूभूतसलिलचलन्मालिका शेषशीर्षे
 १५ मायूरच्छत्रशोभामनुभवति फणारक्तरश्मिप्रतानैः ।
 धर्ते यावत्सुमेहः क्षितितलकमले कर्णिकाकारकान्ति
 शास्तुस्तावकथेयं कल्यतु जगतां कर्णपूरप्रतिष्ठाम् ॥ ४ ॥
 समाप्ता वैधिसत्त्वावदानकल्पलता ॥ कृतिरियं महाकवेः क्षेमेन्द्रस्य ॥

* * *

२० नेत्राक्षयविद्युताब्दके च समये राधे सिते पक्षके
 आशायां च तिथौ दिवाकरदिने वाहद्विषट्पक्षके ।
 श्रीमद्वुद्धसुतावदानशतकं वस्त्राङ्गितं मोक्षदं
 राज्ये श्रीमदनन्तमल्लनृपतेलक्ष्म्या व्यलेखि खयम् ॥
 २५ लक्ष्मीभद्रकवेर्विधाय विधिवद्व्याख्यानमत्यद्वृतं
 क्षेमेन्द्रेण कृतं गभीरमधुरं बुद्धावदानं मया ।
 नेपाले भुवि मञ्जुभद्रसुधिया यत्पुण्यमासादितं
 सत्त्वास्तेन भवाविधमध्यपतिता बुद्धा भवन्तु सुटम् ॥
 शुभमस्तु ॥

—•—

¹ This colophon is contained in the Nepalese manuscripts of the Second Volume, which only was extant in Nepal during king Ananta Malla's reign.

विशेषनामसूची ।

[स्थूलाक्षराणि विशेषनाम, सूक्ष्माक्षराणि च तदर्थं सूचयन्ति । स्थूलाङ्कोऽवदान-संख्यां सूक्ष्माङ्कश्च लोकसंख्यां सूचयतः । अस्यां मूच्यां भगवान्, तथागतः, शाक्यसिंहः, जिनः, सुगतः, इत्यादीनि पदे पदे दृश्यमानानि बुद्धनामानि नैव निर्दिष्टानीति ज्ञेयम् ।]

अकल्याण (कुमार)-३१. ४	अयःशङ्का (पर्वत)-६. ८६
अकृतज्ञ (कुमार)-४५. १४, १६, १९, २४, ४७, ५२	अरिष्टा (नगर)-२. २
अस्मिमित्र (ब्राह्मण)-१८. ६	अरुण (राजा)-१०. १४३
अङ्ग (गृहपति)-७७. २०	अरुणावती (नगर)-१०. १४३
अङ्गन (गृहपति)-७७. २०	अर्कशाला (सभा)-८०. ४१
अजपथ (पर्वत)-६४. २६४	अर्थद (वणिक)-१९. १३५
अजातशत्रु (राजा)-९. ५३; ११. ६१; २८. ३; ४८. ३, १४, २५; ९५. ८	अर्थदत्त (सार्थवाह)-५०. ५३, ५५
अजित (तीर्थ्य)-१३. ५	अर्थपति (सार्थवाह)-१५. ३
अजितोदय (नगर)-८०. ८८	अलोलमध्य (कुमार)-६६. ८
अजिवती (नदी)-७६. २	अल्पाश्वास (नाग)-७७. १०
अज्ञन (यक्ष)-६६. ५०	अवैरा (बुद्धविद्या)-६. ८२
अतिवोषा (नगर)-४५. १४	अशोक (राजा)-३२. ३; ५४. २३; ५५. २, ९० (अ); ६९. २; ७३. २; ७४. २
अतिवल (नाग)-४६. ५	अशोक (भिक्षु)-८०. ६८
अदीनपुण्य (राजा)-५२. ४, ९, ३४, ३९, ५३, ७१, ७२, ७३	अश्वजित् (भिक्षु)-६२. ५२
अनङ्गन (गृहपति)-९. ८६, ८८, ९०, ९१, ९५	अश्वदत्त (वणिकमुत्र)-८०. १२२, १२५, १४४, १७९, १८६
अनवतस (सरः)-५०. ३, ९	अवन्ति (देश)-१६. २
अनाथपिण्डद (उपासक)-१७. २; १९. २; २१. ५, ९, १२, २१, ३४, ५६, ६०, ७१, ७५; ३५. २, ३२, ३९, ४२, ४८, ६३; ६६. ३७; ९३. २, ७, ५०	अष्टादशवक (पर्वत)-६. ८७
अनिरुद्ध (शाक्यकुमार)-२२. ६३; २६. ६४	अष्टादशवका (नदी)-६. ८७
अनिरुद्ध (भिक्षु)-१३. ६५	असित (मुनि)-२४. १९, ४०
अनुपमा (राज्ञी)-८. ४४, ६०	आज्ञातकौण्डन्य (भिक्षु)-१३. ५७, ५९; १०२. ३
अनुलोमप्रतिलोम (समुद्र)-६. ६८	आदर्शसुख (कुमार)-१७. ३९, ४१, ४४, ५१
अनुशास (कुमार)-३२. ४	आनन्द (बुद्धशिष्य)-७. १५, ७९; १३. ३९; १७. १३; २८. २३, ४८, ५७, ६१, ६३, ६८; ३९. २२; ७०. २; ७६. ९; ८०. ४१, ४२, ४७, ५०, ५१; ८४. ७, १०, १२; ८६. २२; ९३. ४३, ४९
अभिरति (नागकन्या)-४६. ५	आनन्द (शाक्य)-२६. २५
असृता (शाक्यकन्या)-२६. २३, २६	आनन्द (राजा)-१०५. २७
असृतोदय (शाक्य)-२२. ६१; २६. २२, २५	आत्रयाली (गणिका)-२०. ५१, ९८, १०२
अमोघ (पाश)-६४. ६१, ७३, ८२, २०६	आवर्त (समुद्र)-६. ७०
अमोघा (ओषधि)-६. ६९, ७५	

आवर्त (पर्वत)-६. ७१	उपोषध (शाकयराज)-२६. ११
आषाढ (अनाथपिण्डद)-२१. ८२	उरसुण्ड (पर्वत)-७१. १३; ७२. २७
इक्ष्वाकु (शाकयराज)-२६. १४	उर्द्वशी (अप्सरा)-२०. ६६
हन्द (भिक्षु)-७३. ८, १९	ऋद्धिबल (कुमार)-३४. १०
हन्द्रमाल (गुहा)-७८. १५	एकधार (पर्वत)-६४. २६६
हन्द्रसोम (ब्राह्मण)-२७. ५६	एकद्वार (कुमार)-६५. १८
उच्चर्गति (पक्षी)-५१. २३	एव्यजित (भिक्षु)-२३. ६७
उज्जियनी (नगर)-७६. १०; ८०. १२१	ककुद (तीर्थ्य)-१३. ५
उत्करिक (= वणिक)-४. ११४	कङ्क (अजगर)-१०२. ९
उत्तर (माणव, भविष्यद्बुद्ध)-५०. १२१	कण्ठक (अश्व)-२४. १४८
उत्तर (बुद्ध)-७६. २१	कनक (बुद्ध)-२१. ८१; ४६. ६
उत्तरकुरु (द्वीप)-४. ५०	कनक (राजा)-१०६. ३, २१
उत्पलक (व्याघ्र)-६४. ६५	कनकप्रभा (कुमारी)-१०६. ४, १४
उत्पलवर्ण (भिक्षुणी)-१४. ८, १५, १४४	कनकमुनि (बुद्ध)-५६. २८
उत्पलाक्ष (राजा)-५१. १७	कनकवती (नगर)-१०६. ३
उत्पलावती (नगर)-५१. ६, १७	कनकवर्ण (राजा)-४२. ३, २३, २४
उदक (कुमार)-३७. २६	कनकवर्मा (कुमार)-१०६. ४
उदयन (राजा)-३५. ३, ६३; ९६. २	कनका (नगर)-४२. ४
उदायी (भिक्षु)-१४. १४, १४४	कन्दर (वणिकपुत्र)-४४. ५६
उदायी (शाक्य)-२२. ५, ९, १८	कन्दल (द्यूतकार)-४२. १८
उदुर्ब (यक्ष)-३८. २	कपिल (मुनि)-२६. १५
उदुर्बरवन (उद्यान)-८०. ६, १०, २९	कपिल (मकर)-३९. १३, १५, ४५, ६९
उद्ग्रायण (राजा)-४०. ४, १०, २४, ३६, ६४,	६१, ७८, ९९
७६, ९८, १८२, १९०	कपिल (ब्राह्मण)-६३. २०, २१, ३५
उपघाट (यक्ष)-५५. २	कपिल (पुरोहित)-६४. १३३, १३४, १३८
६७, ७०	१६३
उपचैला -२०. २४, २५, ३७, ४०	कपिलपिङ्गल (चाण्डाल)-५५. ४०
उपतिष्ठ्य (बुद्धशिष्य)-१८. ३	कपिल-वस्तु-वास्तु (नगर)-७. २; १०. ८
उपनन्द (कुमार)-८५. २६, २७, ३९	११. २; २६. २, १६
उपनन्दक (नाग)-३३. ५, २३, २५; ३४. २;	कफिण (मुनि)-७७. १८
५०. १६	कमल (गृहपति)-१०४. २
उपसेन (भिक्षु)-३७. ८, १२, १७; ८७. ५	कमल (मालाकार)-९०. २०
उपस्कीला (नदी)-६. ८६	करदण्डी (योथ)-२८. ५९, ६०, ६१
उपरिष्ट (प्रत्येकबुद्ध)-५०. ५८	करुणरेख (कुमार)-९५. १६
उपाली (कल्पक, बुद्धशिष्य)-२२. ७४, १००;	कलङ्कवती (राज्ञी)-३२. १०, ३७
१३. ६८	कलन्दकनिवास (विहार)-९. ५; १२. २५
उपोषध (राजा)-४. २	१८. २; २८. २; ४०. २; ६०. ३०
	९५. २

कलि (राजा)—३८. ९, २०
 कलिङ्ग (देश)—८. २७; ३२. ३
 कल्याणकारी (कुमार)—३१. ४, ५, ४८, ६५,
 ६९
 कविकुमार (कुमार)—६६. १७, १०१
 कशेश (दीप)—१४. ३६, ७७, १०४

काचरा (कपिलजननी)—३९. ६९
 काञ्चनपुर (नगर)—१०८. २
 काञ्चनमाला (कुमारी)—९३. ८४, १०७
 काञ्चनमालिका (राजपुत्री)—५५. १०, १२०
 कात्यायन (= नारद)—२४. ५०
 कात्यायन (भिक्षु)—१९. ५४, ६३, ७८, ८७,
 ९७, १०६, १२०, १२३; ४०. ३५,
 ३६, १४४, १४६, १५९, १७२,
 १७५, १८१, १९८; ९३. ६९
 कान्ता (ब्राह्मणी)—११. ४१, ४२
 कान्तिमती (राजी)—३. १२
 कान्तिमती (ब्राह्मणी)—१४. ८२
 कामबला (वणिकवी)—८९. १२२
 कामरूप (पर्वत)—६४. २६५
 कामसार (मध्यिमुत्र)—१०६. ६
 कामिल्य (नगर)—६६. ४, ७९; ६८. ९
 कारण्डवा (नदी)—१४. १३५
 काल (कुमार)—१३. ३७
 कालपाश (व्याघ्र)—४०. १८३
 कालिका (ली)—५०. ३७
 काशि (देश)—१०. १४७, १४८; ९७. १३;
 १८. ११
 काशिपुर (= वाराणसी)—२२. ८०; ६३. ६३;
 ६५. ८; १४. ८; १०१. ७
 काशिराज (राजा)—७६. २२
 काशिसुन्दर (कुमार)—२९. ३, ४, ४२
 काशीपुर (नगर) ५५. १६५
 काशीनगरी (= वाराणसी)—८९. ७८
 काशीर (देश)—७०. २; १०५. २
 काश्य (राजा)—६६. ८, ६९
 काश्यप (बुद्ध)—१०. १४८; १७. ४; १८.
 २४; १९. १३२; २१. ८२; २६. १३;
 २८. ४५; ३३. २२, २४; ३६. ७८;
 ३९. २४, ७८; ४१. ७०, ८३, ८६,

८८; ४३. १६; ४६. ६; ५६. २८;
 ६१. २१; ६२. १०२; ६३. ५९; ६७.
 ६७, ७२; ७७. ११, १२, २१; ८०.
 ८८, ७१, ८४; ८९. २८; ९३. ८५,
 ८८, ९५; १४. ८, १२, १३; १७. १९;
 १८. १४

काश्यप (गोत्र)—६३. २२, ५९
 काश्यप (राज्ञि)—६५. १६, ७७
 किञ्चिकन्धादि (पर्वत)—२४. १९
 कुक्कूल (पर्वत)—६४. २६२
 कुकुटाराम (विहार)—७४. ७
 कुञ्जरक्ण (राजा)—५५. ५९, १० (अ)
 कुटिलक (व्याघ्र)—३०. १५, २९, ४४, ५०
 कुठ (गोचौर)—१०५. ३५
 कुणाल (हंस)—५५. ६
 कुणाल (कुमार)—५५. ६
 कुन्दर (वणिकमुत्र)—४४. ५४
 कुमार (स्कन्द)—३. ३१
 कुरुद्वीप (दीप)—१८. ८
 कुवलय (मालाकार)—१०. २१
 कुशलशील (तापस)—१८. ११
 कुशलात्मा (कुमार)—१७. ३१
 कुशिपुरी (नगर)—१५. २; ८०. ८, ३४, ३९,
 ४०; ११. २
 कूटागरगुहा (विहार)—१०. २
 कृकि (राजा)—१०. १४७; १९. १३३; २६.
 १३; ३३. २२; ३९. २५; ४३. १६;
 ६२. १०२; ६३. ६४; ६८. १००;
 ९३. ८४
 कृतज्ञ (कुमार)—४५. १४, १५, १७, १८,
 २२, २४, ४६, ४९, ५४
 कृष्ण (मुनि)—३६. ७४
 कृष्णा (कुमारी)—२३. २८
 केतकी (वणिभार्या)—३६. ४
 केशिनी (अरण्य)—५५. २
 कैनेयक (मुनि)—७७. १४, १९
 कोटमल (मुनिजाति) १८. १२
 कोटर (यक्ष)—१०६. १९
 कोलित (बुद्धविष्य)—१८. ३
 कोसल (देश)—१३. १५; ४६. २, ९, २९;
 ५२. २०

कौण्डन्य (बुद्धशिष्य)-२९. २, ८३
 कौशाम्बी (नगर)-३५. ३, ४७, ५३
 कौशिक (ब्राह्मण)-७९. ४५, ६९
 कौषिल (भिष्म)-९३. ७०
 ककुच्छन्द (बुद्ध)-२१. ८१; ४६. ६; ५६.
 २८; ७८. २८; ८०. ७३; ८९. १२०
 कूर (ब्रह्मराक्षस)-६४. १९६
 कूरक (व्याध)-५३. २७
 क्षान्तिरति (मुनि)-३८. ७, २०
 क्षान्तिवादी (= काशिसुन्दर)-२९. ४२, ५१,
 ६१, ६२, ७३, ८५
 क्षेम (राजा)-८९. ६२
 क्षेमवती (नगर)-८९. ६२
 क्षेमंकर (बुद्ध)-८९. ६२

 खण्ड (अमात्य)-२०. ३
 खण्डद्वीप (द्वीप)-८. २७
 खण्डपोषध (ब्राह्मण)-३५. ४३
 खर्वट (गृहपति)-५०. ३५
 खादिर (पर्वत) ६४. २७०

 गङ्गापाल-२२. ९८, १००
 गङ्गा (नदी)-१६. २
 गङ्गाधिपत्य (नगर)-१०३. ५
 गण्ड (चाण्डाल)-२. ११२
 गन्धमादन (पर्वत)
 गवांपति (कुमार) ६२. ८८
 गुस (वणिक)-७२. २
 गृध्रकूट (पर्वत)-८. ६; ४४. २; ५०. ७, १२
 गृहपति (कुलाल)-१००. १५
 गोकर्ण (तीर्थ)-१०८. १२९, १३०, १५६
 गोतम (बुद्ध)-२१. ३१
 गोदानीय (द्वीप)-४. ५०
 गोप (अमात्यपुत्र)-२०. १०, २६, २९, ३१,
 ७०, ७६, ८०, ८४
 गोपालक (नाग)-५६. ६
 गोपा-पिका (शाक्यकन्या)-२४. ६२
 गोमतिका (ब्राह्मणी)-१०१. ८
 गोविषाण (मञ्ची)-६६. ११, २१, ४४
 गौतम (मुनि)-३. १६८; ३६. ७४

घाट (यक्ष)-५३. २
 घोषिल (गृहपति)-३५. ६४; ४०. १६६,
 १६७

 चण्डाल (ग्राम)-५७. १०
 चतुरक (सुहृत)-६३. १५
 चन्दनदत्त (वणिक)-८९. १२१
 चन्दनदीप (द्वीप)-८१. ५
 चन्दनमाल (प्रासाद)-३६. ६५, ७२
 चन्दनश्री (बुद्ध)-८१. २८
 चन्द्र (कुमार)-८३. ९, ११, २९
 चन्द्रप्रभ (राजा)-२. ११०; ५. ६
 चन्द्रप्रभ (यक्ष)-६. १३६
 चन्द्रप्रभा (राज्ञी)-३०. ४, २०; ४०. ५, ४०
 चन्द्रावलोक (राजा)-८१. १७
 चपलक (कुमार)-५०. ५९
 चम्पक (नाग)-६६. ३३
 चारायण (अमात्य)-११. ५३, ५५, ५७
 चित्र (नाग)-६४. ३३, ३९, ६० ६४
 चित्र (हस्तिपाल)-८८. २, ५, १३, ३५,
 ३९, ४४, ७३
 चीवरकन्या (राजपुत्री)-४८. ९, ८५, ९६
 चुन्द (भिष्म)-३५. ५४
 चुन्द (थ्रावक)-८०. १९
 चूडि (सुपर्ण)-७७. १०
 चैत्ररथ (उद्यान)-४. ८२
 चैला-२०. २३, २५, ४०

 छन्दक (सारथि)-२४. १४८, १५२, १६७,
 १७४

 जनकस्याणिका (राजकन्या)-४५. १७, ४९
 जम्बुक (ब्राह्मण)-२३. ५२
 जम्बुद्वीप (द्वीप) ६. १८८
 जम्बूरवण (द्वीप)-४. ४५
 जयकुमार (गज)-२३. १२, ३६
 जयन्त (राज्ञी)-३. ३१
 जयप्रभा (राज्ञी)-२. ३१, ३८, ४५, १३१
 जयसेना (गृहिणी)-१९. ४
 जयसेना (गृहपतिभार्या)-८२. २
 जलसस्त्र (राजा)-२०. २

जाली (कुमार)-२३. २८
 जाह्नवी (नदी)-१६. ११
 जिनर्वभ (यक्ष)-४४. २४
 जीमूतकेतु (विद्यापर)-१०८. २, १४३, १६१,
 १६४
 जीमूतवाहन (कुमार)-१०८. ४, ७, १३,
 २४, ४२, ७५, ८८, १३०, १४५;
 १५७, १६४, १६९, १८३, १८५,
 १८८, १९०
 जीवक (कौमारभूत्य)-१. ३०
 जीवशर्मा (ब्राह्मण)-७२. २, ६१
 जेत (कुमार)-२१. ५५, ५७
 जेतवन (उद्यान)-१३. १४; १७. २; १९.
 २, १२३; २२. ४; ३३. २; ३५. २;
 ३६. २, ७५, ७७; ३७. २; ४१. २,
 ६; ४२. २; ४३. २, ६; ४५. २, ९;
 ४७. २; ४८. ८१; ६०. ११, १४;
 ७९. ३०; ८१. २; ८२. ३१; ८४.
 १३, १७, ४९, ५२; ८७. २९; ८९.
 २, २२, २६, ५२; ९२. २; ९३. २,
 ४२, ११०; ९५. १९; १००. २;
 १०२. २
 जेता (कुमार)-११. १३३
 ज्ञातिषुत्र (तीर्थ्य=महावीर)-१३. ५
 ज्योतिष्क-२०. ४७
 ज्योतिष्क (कुमार)-१. ३७, ४४, ५१, ५२
 ५५, ५७, ५८, ५९, ६०, ८४, ९५

 दम्भर (यक्ष)-५७. ९
 दम्भर (ग्राम)-५७. ९

 तक्षवासी (ब्राह्मण ?)-१७. ४७
 तक्षशिला (नगर)-५९. ५९, ६१, ७५, ८९,
 ९०, ९० (अ), १४०, १६४
 तगरशिली (बुद्ध)-६३. ६३
 तरलिका (राजी)-४०. १२०
 तरलिका (ब्राह्मणी)-७९. ४
 ताज्जाक्ष (अजगर)-६. ७९
 ताज्जाटवी (अरण्य)-६. ७८
 तिक्तमुख (वैद्य)-५०. १२४
 तिष्य (शाक्य)-२६. २४; ४५. ७

तिष्य (गृहपति)-४०. ३८, १३०, १३५,
 १३९, १४०
 तिष्यरक्षा (राजी)-५९. २२, ७७, १५६
 तुष्टि (राजा)-२८. ५८
 त्रपुस (वणिक)-२५. ७९
 त्रिशङ्कु (राजा)-१७. ३६
 त्रिशङ्कु (पर्वत)-६. ८४
 त्रिशङ्कु (नदी)-६. ८६
 त्रिशङ्कु (कण्टक)-६. ८५

 दण्ड (अमाय)-४०. ७०, ८३, १७२
 दण्डन् (ब्राह्मण)-१७. ४६
 दत्त (गृहपति)-२१. २
 दधीच (मुनि)-४. ६१
 दशरथ (शाक्यराज)-२६. २०
 दानवत (गृहपति)-८९. ३६
 दिवांकस (यक्ष)-४. १८
 दीपंकर (बुद्ध)-८९. ७५
 दीर्घदृष्टि (वायस)-३०. ९, १४, ३३
 दीर्घमति (अमाय)-६८. ८१
 दुर्गत (याचक)-४१. ७२, ८१, ८२, ८४, ९०
 दुर्मति (मत्ती)-१०३. १०, २३
 दुर्मुख (मुनि)-४. ६२
 दुष्प्रसह (राजा)-३. ५७, ९२, ९६, १०३,
 ११८, १४५, १५१
 दुःखमातृक (=वीहृदक)-११. ४८
 देवदत्त (शाक्य)-२२. ५१, ६५, ६६, ६८,
 ७०, ७३, ७८; २३. २, ५३; २४. ५३,
 ६०, ६१; २६. २५; २८. ११, १२,
 २१, ३३; ३०. २, ५०; ३१. ६९;
 ३२. २, ५३; ३८. २०; ४४. ४; ४५.
 २, ५४, ५५; ५५. ५६; ६६. २; १७.
 २; १०२. १८; १०३. २३
 देवसेन (गृहपति)-४३. २
 देवातिदेव (बुद्धनाम)-२४. ३९
 शुतिमान् (कुमार)-१०. १४९
 द्रुम (किनरराज)-६४. ७१, ११९, २५५
 द्रोणा (शाक्यकन्या)-२६. २३, २६
 द्रोणोदन (शाक्य)-२२. ६१, ६३; २६. २२,
 २४
 द्वीप (राजा)-८९. ७५, ९४, १०५

द्वीपवती (नगर)-८९. ७५, ८६, ९२, ९३

धन (राजा)-६४. ९, २२, २६, १३३

धन (नाग)-६०. २

धनपालक (गज)-२८. १०

धनवती (वणिमधार्या) १४. २०, १३. ११

धनवान् (गृहपति)-५०. १२३

धनसंमत (राजा)-१६. १५

धनाधिप (= कुबेर)-७७. ५, १३

धनिक (गृहपति)-४६. ४१; १०. ३, ७, ११,
१३, १६, १७, १८, २७

धर्मदृत (अमाल्य)-३५. ६१

धर्मबोधि (उपासक)-८१. १०

धर्मरुचि (भिक्षु)-८९. ४४, ४५, ४६, ४८, ४९,
५६, ५७, ५८, ६१, ७४, ११९, १८७

धर्मशील (गृहपति)-८९. ६३, ६५, ७२, ७४

धारासुख (यक्ष)-५६. २

धीर (गृहपति)-४१. २

धूमनेत्र (पर्वत)-६. ८८

धृतराष्ट्र (महाराज, देव)-७७. ५, ६, १३

नगरोपम (सूत्र)-१०६. २, २५

नट (वणिकपुत्र)-७१. १५

नटमट (चैत्य)-७१. १६

नन्द (गृहपति)-४०. १११

नन्द (नाग)-३३. ५, २३, २५; ३४. २;
५०. १६

नन्द (ब्राह्मण)-१९. ९५

नन्द (राजा)-७७. ३९

नन्द (शाक्यकुमार)-१०. ४, ८, ९, १५, १८,
२८, ३२, ३३, ६०, ६१, ६२, ६७,
६९, ७५, ८३, ८४, ८५, ८७, ९६,
९८, १००, ११०, ११६, ११७, ११८,
१२२, १२६, १२८, १३०, १३३, १३९,
१४०, १४१, १४२, १५०, १५१;
२४. ५४; २६. २३; ८५. २६

नन्दबला (कन्या)-२५. ४

नन्दा (कन्या)-२५. ४

नन्दा (गृहिणी)-८७. ३२

नलिनी (राजकन्या)-६५. ९, १२, २०, २२, ८०

नारद (मुनि)-२४. १९, ४०, ४८, ५०

निमि (राजा)-१७. ३८

निरञ्जना (नदी)-२५. ३२

निरञ्जनी (नदी)-२५. २८

निराजना (नदी)-२५. १२

निशिता (सार्थवाहन्ती)-९५. ३

निष्ठुर (कुमार)-१९. ९६

नील (यक्ष)-६. १३१

नीलग्रीषि (राक्षस)-६. ७४

नीलोद (समुद्र)-६. ७३, ७४

नृपुर (शाक्यराज)-२६. १९

न्यग्रोध (उद्यान)-२२. ६२; ६६. २

न्यग्रोधकल्प (ब्राह्मण)-६३. २, २२, २८,
४९

न्यग्रोधाराम (उद्यान)-७. २; १०. २; ६२.
२; ६५. २

पञ्चशिल (गन्धर्व)-७८. १६

पञ्चाल (देश)-६६. ४

पण्डित (कुमार)-४१. ३, २०, २३, ३०,
३६, ३७, ५७, ६५, ९०, ९१

पतङ्गा (नदी)-६४. २७६

पदक (चार)-६६. ३४, ३६, ४१

पश्च (व्याध)-६४. ४८

पश्च (कुमार)-८७. २, २१, २३, २८, ३०,
३६, ३७, ३९

पश्च (राजा)-११. ४

पश्चचूड (कुमार)-३. ५३

पश्चसुख (कुमार)-१४. ४४, ४५, ६३

पश्चाकर (कोषागारपति)-३५. ६०

पश्चावती (राजी)-३. ५२, ७२, ८०, ९०,
१२६, १६९, १८५; ५०. ५

पश्चावती (मुनिकन्या)-६८. २७, ६२, ६९,
७५, १०९

पश्चोत्तर (बुद्ध)-८४. ५५

पणीद (मुनि)-८९. ९१

पर्वतद्वीप (द्वीप)-१२. ३४

पल (चाण्डाल)-२. ११२

पल्लविका (मालाकारस्त्री)-१०. २१

पाटल (ग्राम)-५७. १३

पाटला (मालाकारस्त्री)-१०. २१

पाटलिपुत्र (नगर)-३१. ३; ५९. २, ११४; ६९. २; ७३. २; ८१. ५	प्रसेनजित् (राजा)-११. २०; १३. १५; १७. १२, १७; ३४. ३; ४१. ३८; ४४. ६२; ४६. ९, २६, ३१; ४८. ८, ७६; ६१. १७; १००. २
पाण्डुकम्बल (शिलातल)-१४. २	प्रियपिण्ड (कुमार) १०३. ८, २३
पार्वती-३. ३	प्रियसेन (वणिक) ६. ३५
पाषाण (पर्वत)-५६. ५, ८; ५७. ५	प्रियंकर (यक्षिणीपुत्र) १२. ३०, ३४, ४८
पिङ्गलक (व्याध)-६६. ५३	बद्रदीपी (द्रीप) ६. ६३, ६५, ९५, १०७, ११३, १२७, १८७
पिपलायन (कुमार)-६३. ५, ३१, ३९, ४८	बन्धुमती (नगर)-४. ११४; ९. ८६; २७. ५४; ५०. ११७
पिलन्दवरस (भिक्षु)-९३. ७१	बन्धुमान् (राजा)-९. ८६; ४८. ८८
पिण्डुन (ब्राह्मण)-१०५. ४	बल (नाग)-४६. ५
पुण्ड्रवर्धन (नगर)-९३. ४, १०, ४४	बल (मळ)-५०. १३८
पुण्यबल (राजा)-५८. ३, ३२	बलसेन (गृहपति)-१९. ३
पुण्यमित्र (गृहपति)-५४. २	बलि (राजा)-४. ६१
पुण्यवती (नगर)-५८. ४	बहुपुत्र (चैत्य)-६३. ६०
पुण्यसेन (राजा)-३१. ६, ४९, ६८	बालसरस्वती (कुमारी)-१०७. ८
पुण्यसेन (वणिक)-८१. ९, २१, २६	बालाह (अश्व)-६. १८९
पुरांदर (राजा)-३१. ३	बालोक्ष (देश)-५७. ६
पुरांदर (इन्द्र)-८०. २	बालोक्षीय (स्तूप)-५७. ८
पुष्कर (पुरोहित)-६४. १३३, १३८, १६७	विविवसार (राज)-९. २, २७; १२. २; १३. १३; २०. ३४, ३६, ६३, ६७, ७०, ९४, ९७; २७. १६; २८. ३; ४०. ३, १०, २४, ३५, ४९, ५०, ५८, ६३; ४८. ३, २४, ६३, ६५; ८८. २; १०२. ३
पुष्करावती (नगर)-३२. ३४, ४०	बुद्धरक्षित (गृहपति)-६७. २
पुष्कलावती (नगर)-५८. २	बृहस्पति (=अनाथपिण्डद)-२१. ८१
पुष्पदेव (राजा)-८३. ९	ब्रह्मदत्त (राजा)-६. ३४, ११०; ८. ४४; १४. ५०, ५४; २२. ८२ १००; २८. ५०; २९. ३, ४३; ३७. २३; ५२. ६, ६४, ६९, ७०, ७१; ५६. ३; ६२. ९६; ६८. ९, ४८, १०२; ८०. ७६; ८५. २५; ८६. ३, १७; ८८. ४६; ९६. ९; १०१. १२; १०७. ३
पुष्पसेन (मालाकार)-८७. ३७	ब्रह्ममती (पुष्करिणी)-२८. ५०
पुष्पिला (राक्षसी)-५४. २	ब्रह्मरथ (पुरोहित)-३. ८१
पुष्प (=अनाथपिण्डद)-२१. ८०	ब्रह्मावती (राजी)-३७. २४
पुष्प (गृहपति)-४०. ३८, १३०, १३५, १३९, १४०	ब्रह्मोत्तर (नगर-प्रासाद)-९२. ३५
पूर्णक (कुमार)-६२. ८८	
पूरण (तीर्थ्य)-१३. ५	
पूर्ण (दासीपुत्र)-३६. ८, ९, ११, १३, २५, २७, ४९, ५६, ५८, ५९, ६०, ६३, ६४, ६५, ६६, ७७, ७८, ८१, ८३	
पूर्ण (सुर्पूर्ण मैत्रायणीपुत्र-भिक्षु)-९३. ४८, ६६	
पूर्णमुख (राजहंस)-२८. ४९, ५०, ५७	
पूर्णविदेह (द्रीप)-४. ४८	
पोतल (राजा)-२७. ३, २१	
पोतल (गृहपति)-५७. १३	
पौलोमी (शची)-३. ३१; ६२. ३४	
प्रभास (राजा)-१. ७; १००. ५, १६	
प्रभावती (नगरी)-१. ४; १००. ५	
प्रक्षाल (कुमार)-३२. ४	
प्रसरा (ओषधि)-६. १३९	
अ० क० ७५	

भट (वणिकमुत्र)-७१. १५
 भद्र (हस्ती)-९६. ११
 भद्रक (शाक्य)-२२. ६१, ६४, ६९, ७३, ७६
 भद्रगिरि (गज)-३४, ८२, ९२
 भद्रशिला (नगर)-५. २, ३१
 भद्रा (गणिका)-२२. ८०; ८१, ५०. ७२, ७६
 ७५, ८२, ८६, ९६, १०१, ११२
 भद्रा (ब्राह्मणकन्या)-६३. २०, ३१, ४४, ५०,
 ५२, ५३, ५४
 भद्रा (शृंहिणी)-६३. ६१
 भद्रा (आमीरी)-८३. ३०
 भद्रिक (शाक्य)-२६. २४
 भरद्वाज (भिष्म)-५०. ६२, ७०
 भल्लिक (वणिक)-२५. ७९
 भद्राणी (शाक्य)-२६. २६
 भव (वणिक)-३६. ३
 भवदत्त (=अनाथपिण्डद)-२१. ८१
 भवनन्दी (कुमार)-३६. ४
 भवभद्र (कुमार)-३६. ४
 भवभूति (मुनि)-३. ३५
 भवचर्मा (शृंहपति)-८२. २, ४, ९
 भविल (कुमार)-३६. ४, ५०, ५५; ६४
 भार्गव (मुनि)-३. ५७, १६८
 भिरुक (अमाल्य)-४०. ६, ६९, ११२, १५३,
 १६५, १७०
 भिरुक (नगर)-४०. १७०, १९९
 भोक्षानक (नगर)-४०. १७९

 मकरिका (दासी)-५०. ७९
 मगध (देश)-६. ४
 मघ (वणिक)-६. ९४, ९९, १०७, ११६,
 ११९
 मठर (ब्राह्मण)-५०. ११८
 मणिचूरु (कुमार)-३. २९, ३२, १२१, १२८
 मति (ब्राह्मण)-८०. ८०, ९३, ११६, ११८,
 ११९
 मतिघोष (राजा)-४५. १७, ३२
 मथुरा (नगर)-७१. २, १३, १५; ७२. २,
 ३९; ८७. ७
 मदलेखा (कन्या)-४०. ११९
 मधुस्कन्ध (ब्राह्मण)-२१. ७, ३६

मधुरस्वर (कुमार)-८४. ५, १०. २४, ३०,
 ३८, ४५
 मधूदक (नगर)-५२. ४
 मनस (ब्राह्मण)-१९. ७५
 मनोरमा (राजकन्या)-३१. ६, ५०
 मनोहरा (किञ्चरकन्या)-६४. ७१, ७६, ८४,
 ९८, १५९, १६८, १८७, १९२, १९८,
 २२६, २३२, २८६, २९२, २९३,
 २९६, ३१५, ३२९, ३३०, ३३२,
 ३३५
 मञ्चवला (चाण्डाली)-८७. १९, २१
 मन्दर (हस्ती)-१०२. १३
 मरीचिच (मुनि)-३. ८४, ११३, १६८,
 १६९, १७६
 मर्कट (हद)-९०. २
 मलयमझरी-१९. ७६
 मलय (पर्वत)-१०८. ६, १२
 मलयवती (सिद्धकन्या)-१०८. ३९, ५८, ७५,
 १५०, १६५
 मल्ला: (क्षत्रिय)-१५. २, १९, २८; ९८. २,
 ६, ८, १३, १४, १५; ८०. ४०
 मल्ला: (गण)-११. २
 मलिका (दासी)-३६. ६
 मलिका (चाण्डाली)-५७. १०
 महाकाश्यप (बुद्धविष्णु)-१७. ३; १३. ६२
 महाकाश्यप (मुनि)-६३. ५९, ६२, ६५
 महाचन्द्र (अमाल्य)-५. १५, ५७
 महाबन (वणिक)-७. ८१; १४. २०
 महाधन (शृंहपति)-२१. ६; २८. ९
 महान् (प्रामणी)-२०. ४९
 महान् (शाक्यमुत्र)-७. ५; ११. २, ३२; २२.
 ६३; २४. १५७, १६५; २६. २४;
 ४४. ६२
 महाप्रणाद (राजा)-१६. ७
 महामति (कुमार)-१८. १४
 महामाया (=मायादेवी)-२४. ६
 महामौद्दल्यायन (बुद्धविष्णु)-११. १०५
 महाराजकार्यिक (देव)-४. ७३
 महाथास (नाग)-४६. ५; ७७. १०
 महासंमत (शाक्यराज)-२६. १०
 महीधर (अमाल्य)-५. १७, ५७

महेन्द्रवती (नगर)-५४. ४	मैत्रकन्यक (वणिक)-१२. १२, ४१, ४८, ४९,
महेन्द्रसेन (राजा)-३०. ३; ५४. ५; ६४. १३,	५६, ६३
२५; ७९. ३४, ४२, ४४, ४७, ४९, ६१	मैत्रेय (पुरोहित)-१६. १४, १५, १६, २९
महेशा (देवता)-६. ५७, १५०	मैत्रेय (बुद्ध)-२१. ८३
महेश्वर (यक्षपति)-३६. ५३	मौद्गल्य (=मौद्गल्यायनभिक्षु)-२२. ५२; ७७.
मस्करी (तीर्थ्य)-१३. ५	१८; ९३. ६४
मागध (ग्राम)-६३. २	मौद्गल्यायन (बुद्धशिष्य)-१८. २५; २१. १७;
माठ (विद्याधरमुनि)-६६. ७५	२७. ८; ३३. ८, १२; ३४, ५; ३६. ७६;
माद्री (राज्ञी)-२३. २८, ३०, ३४, ४४	४६. २०, २२, २४; ५०. १२, १५, २२
माध्यनिक (भिक्षु)-७०. २	मौर्यवंश ५९. ९० (अ)
मानव (ब्राह्मण)-१४. ८०	यज्ञ (पर्वत)-६४. २७२
मानव (यहपति)-८७. २	यशस (स्थविरभिक्षु)-६९. ४
मायावन (उद्यान)-७७. २	यशस्वी (कुमार)-६३. १०२
मालतिका (दासी)-१०८. ३४	यशःक्षेत्र (सिंह)-१०२. १३
मालती (उद्यानपाली)-२०. ९९	यशोद (कुमार)-६२. ४५, ६३, ६४, ७७,
मालिक (शाक्य)-२६. २५	८८, ८९, ९१, ९४, १०१, १०४
मालिका (दासी)-११. ३, ३३, ४७, ५९, ६०	यशोधरा (वोधिसत्त्वपली)-२४. ५६, १२४,
मालाधर (देव)-४. ७२	१३९, १४४; ६४. ३, ७, ३३५; ६५.
मांधारा (राजा)-४. १५, ५६, ९६, ११७;	३, ७, ८०; ६८. ३, ८, १०९; ८३.
१७. २८; २६. १२	७, ३३; ८९. ११९
मिटिस्वर (सुपर्ण)-७७. १०	यशोमित्र (कुमार)-९४. २, १५, १६
मित्र (यहपति)-८७. ३१, ३६	रक्षाक्ष (राक्षस)-६. ७३
मित्रावसु (सिद्ध)-१०८. ३६, ४१	रक्षाक्ष (पण्डित)-२१. ५९, ६१, ६३, ६४,
मिथिला (नगर)-१७. ३८; २०. २; ८३. ९	६५, ६७
मिलिन्द (राजा)-५७. १५	रक्षःसंकट (पर्वत)-६. ७७
मुक्तालता (राजकन्या)-७. ४८, ५९, ८०, ८३	रघु (=अनाथपिण्डद)-२१. ८०
मुग्ध (यहपतिपुत्र)-५०. ३६	रतिसोम (राजा)-४५. १४
मुग्ध (वणिकुमार)-५९. १६७	रत्नगर्भ (उद्यान)-५. ६७
मुद्रर (अमाल)-४०. ७०, ८३, १७२	रत्नच्छद (मयूर)-८. ४७
मुद्ररापत्त (=मौद्गल्यायनभिक्षु)-८६. २२	रत्नदीप (नगर)-६. ४८, ५१, १५३
मुकुल्लु (उद्यकुमार)-३७. ३२	रत्नदीप (द्वीप)-४७. १५
मुलिक (ब्राह्मण)-१०३. २१	रत्नपर्वत (पर्वत)-६. १२३
मृगजा (शाक्यकन्या)-२४. ११३	रत्नवती (वणिकपली)-७. ८१
मृणाल (विट)-५०. ७३, ८५, ९७, १००,	रमणक (नगर)-१२. २४
१०१, १०२, ११४, ११५	रत्नशिली (बुद्ध)-१६. २२, २७, २९
मेघ (प्रत्यन्ततृप्त) ६४. १४६, १५०	रत्नप्रभ (प्रस्तेकबुद्ध)-४२. १७
मेनका (अप्सरस)-६६. ८५	राक्षसदीप (द्वीप)-४७. २१
मेरु (राजा)-१०३. ५, ११, १७	राजगृह (नगर)-८. २; ९. २; ११. ६१;
मैत्र (ब्राह्मण)-१०. १४४	१२. २; १३. २; १८. २; २०. ३४,
मैत्र (यहपति)-१२. १०	

९९; २१. ७, ८; २७. २; २८. २;
४०. २; ४३. २; ८८. २; ९५. २;
९७. २; ९८. २

राधा (दासी)-३५. ५५

रामा (राजी)-६४. ११

राहुल (बोधिसत्त्वपुत्र)-२५. ७३; २६. २६;
८३. ४, ३५

राहुलक (शाक्य-सिंह)-९३. ७३; ६८. ४

रक्षमवती (पौराणिका)-५१. ६

रक्षमवान् (=रक्षमवती)-५१. १८

रैवतक (सिंह)-१०५. २, ६, ७, १६, ३१,
४१

रोदिनी (नदी)-६४. २७६

रो-रौलक (नगर)-४०. ४, १००

रोहिका (नदी)-२४. ५८

रोहिका-ता (दासी)-७. ३०, ८०

रोहिणी (कुमारी)-१०३. ५

रोहित (महामत्स्य)-१९. ७, ९, १०

रोहितक (नगर)-६. ९३, ९८

रौद्राक्ष (ब्राह्मण)-२. ११०; ५. २६

लक्षणा (राजी)-६६. ५, ७, १०

ललिता (शृंगतिभार्या)-६२. ४३

लावण्यवती (राजकन्या)-८८. ५०, ६४, ६७

लिलित (ऋषि)-५०. १८, १९, २१, २२

लुमिनी (उद्यान)-२४. १२

वज्रक (पर्वत)-६४. २६७

वज्रचण्ड (राजा)-१०३. ४

वज्रपाणि (यक्ष)-५६. २४

वज्रवती (नगर)-१०३. ४

वज्रा (माणविका-कन्या)-५०. २७

वदान्य (कुमार)-५०. ४

वर्षकार (ब्राह्मण)-४०. १५

वर्षाकारा (राजी)-११. ३७, ५९, ६१

वस्तुलायन (ऋषि)-६४. ४७, २०३, २४९

वल्लुमती (नदी)-३९. २

वसिष्ठ (अर्हत)-५०. ६; ६४, ६७, ६८

वसुंधरा (शृंगिणी)-१२. १०

वाकुर (मण्डल)-११. ११९

वासिसेष (ब्राह्मण)-३९. १६, १८, ४१

वायुवेग (पर्वत)-६४. २६३

वारा (नदी)-३७. ७३; ६२. ७३, ८३, ९५;
९९. १०

वाराणसी (नगर)-६. ३१, ११०; ७. ८१;
८. ४४; १४. २०, ४८, ४९, ८०, ८८,
१११; १९. १३२; २४. ५०; २५. २;
२८. ५०, ५८; २९. ३; ३०. ३; ३४.
२२; ३५. ५८; ३७. २३, ३७; ३९.
२५; ४१. ७०; ४३. १६; ४४. ५०;
४६. ४१; ५०. १८, ७१, ७२; ५३.
३; ६२. २; ६५. ६८; ६८. ११; ७१.
१४; ८०. ६८; ८५. २५; ८६. ३;
८८. ४६; ९०. २०; ९२. १०; ९३.
४४; ९६. ९; ९७. ४; १०३. २१;
१०५. ३५; १०७. ३

वासव (राजा)-१६. १९. २२. २५. २९;
८९. ७९, ८२, १०५, १०६

वासवाम (नगर)-१९. ३, ५३, ७३, ८६ ९५,

वासवदत्ता (गणिका)-७२. ६

वासुकि (नाग)-१. १९

वाहीक (मुनि)-३. ८४

विजयन्त (राजा)-८०. ८८, ९८

विदुर (राजा)-७६. ६, १०

विदेह (देश)-२०. २; ८३. ९

विद्याधर (मन्त्रविद्याधर)-६४. ३९

विन्ध्य (पर्वत)-१. ३२

विपश्यी (अतीतबुद्ध)-४. ११५; ९. ८७

विपश्यी (बुद्ध)-१०. १४३; २१. ७९; २७.
५४; ४८. ८८; ५०. ११७

विमल (कुमार)-६२. ८८

विरुद्ध (महाराजदेव)-७७. ६, १३

विरुद्धक (कुमार)-११. ४७, ४९, ६०, ९२,
९७, १०८, १२३, १३१, १३३, १३४;
१५१

विरुद्धक (शाक्यराज)-२६. १४

विरुपाक्ष (महाराजदेव)-७७. ५, १३

विशाख (कुमार)-३२. ४, ९, १५, ५३

विशाला (नगर)-२०. १७, ३७, ४९, ८०

विश्वभू (बुद्ध)-२१. ८०

विश्वंतर (कुमार)-२३. ५, ५०, ५३

विश्वा (नगर)-२३. १

विश्वामित्र (मुनि)-५. २४
 विश्वामित्र (राजा)-२३. ४९, ५०
 विश्वामित्र (नगर)-२३. ४९
 विश्वावसु (सिद्ध)-१०८. ३८, ५८, ६३
 वृजि (देश)-१०. २
 वृषभदत्त (कुमार)-१३. ४
 वेणुमालिनी (नदी)-३०. ११
 वेणुवन (उद्यान)-९. ५; १२. २५; १३. २;
 १८. २; २७. २, ३५; २८. २, ७;
 ४०, ६३; ६०. ३०; ९५. २; १७. २;
 १८. २
 वैत्री (नदी)-६४. २७८
 वैलाम (ब्राह्मण)-१७. ३०; ३४. ११
 वैजयन्त (प्रासाद)-४. ७७
 वैरम्भ (वायु)-६. ७०
 वैरम्भ (पर्वत)-६. ७१
 वैशालिकाः-२४. ५२
 वैशाली (शाक्य)-२६. २६
 वैशाली (नगर)-३९. २; ६३. २०; ९०. २,
 ५, १६

वाङ् (सार्थवाहपुत्र)-१५. ४
 वाङ् (ऋषि)-५०, १८, १९, २०, २२
 वाङ् (राजा)-१६. १३, १७, १८, २८, २९
 वाङ्मूरु (नाग)-१०८. ११६, १२१, १२४,
 १५६, १६०, १८८
 वाङ्मान (राक्षस)-६. ७१
 वाङ्मानि (औषधि)-६. ७२
 वाङ्मापाल (नाग)-१०८. १११
 वाङ्मुख (श्व)-६६. ५६, ६६, ७७
 वाणिप्रभा (शाक्यपत्नी)-७. ७, २७
 वाणिलेखा (वेश्या)-८७. ८
 वाणपाक (शाक्य)-११. १११, ११५
 वाक्य (क्षत्रियवंश)-२६. ४
 वाक्यपुर (=कपिलवस्तु)-२२. २
 वाक्यमुनि (बुद्ध)-११. ११४; १३. १६
 वाक्यवर्धन (यक्ष)-२४. २४
 वाल (कुमार)-३२. ४
 वाणवासी (भिक्षु)-७१. २, ४, ५, ६, १२;
 ७२. १, ४०
 वाणिडस्य (गुनि)-६८. १५, २७, ३०

वारियुव (बुद्धशिष्य)-१८. ४, ११, १२, १३,
 २४; २१. १७, ५४, ६०, ६२, ६३,
 ६४, ६५, ६६, ६७, ७१; ४१. ४, ४७,
 ६२, ६७; ५०. ६, ७, ११, १३, १४,
 १५, १७, १२; ६७. ३, ५, ७; ७७.
 १८, ८६. २२; ९३. ६३; १०२. १६;
 १०७. २८
 वारियान (शाक्य)-४४. ६१
 विखण्डी (कुमार)-४०. ५, ६७, ८१, १९८
 विखिघोषा (नगर)-८५. ६
 विली (बुद्ध)-२१. ८०; ६२. १५
 विवि (राजा)-२. १०९; ८५. ६, ४०; ११.
 ६. ३२
 विरीविका (ब्राह्मणी)-११. ४१
 विवती (नगर)-११. ६
 वीष्मग (कुमार)-१४. ८४, ८६, ९८, १०४,
 १४४
 वीतवन (श्वशान)-९. २६
 वीलवती (गृहिणी)-१०. ४
 वुक्का (शाक्यकन्या)-२६. २३, २५
 वुक्कोदन (शाक्य)-२२. ६०; २६. २२, २४
 वुद्धा (शाक्यकन्या)-२६. २३, २५
 वुद्धोदन (राजा)-७. ४, ११; २२, २, ५६,
 ६१, ६२; २४. २, २३, ६३; २५.
 ६८; २६. २२, २३; ८०. ४; ८३. २;
 १०१. २
 वुद्धोदन (गृहपति)-१०७. ३, २७
 वूर्पसम (प्रस्त्रकबुद्ध)-१८. ७
 वूर्पारक (नगर)-३६. ३, ६४
 वूर्पिका (ब्राह्मणी)-१८. ६
 वैल (मुनि)-७७. १६, १९
 वैलविहार (विहार)-१०५. २
 वैला (भिक्षुणी)-४०. ३५, ४०, १४५, १६५,
 १६७
 वैभावती (नगर)-७८. २८
 व्यामक (अमात्यपुत्र)-४०. १६४, १७८
 व्यामाक (कुमार)-१०१. ८, १३, ३७
 व्यामवती (अमात्यकन्या)-४०. १६५
 व्यावसी (नगर)-६. ३; ७. ५०; १३. १४;
 १७. २; १९. २, १२३; २१. २, ५४;
 ३५. २, ३२, ३३, ४३; ३६. २, ३३,

३७; ४१. २; ४२. २; ४३. २; ४५. २;
 ४६. २; ४७. २; ४८. २; ५०. २;
 ६०. ११; ६१. २; ६७. २; ७५. २;
 ७६. २; ७९. २; ८१. २; ८२. २;
 ८४. २, २५; ८७. २, २८; ८९. २,
 २५, ३२; ९२. २; ९३. २; ९४. २;
 ९९. २; १०२. २; १०४. २
 श्रीगुस (शृंगपति)-८. २, ११, १४, १५,
 ३६, ३८, ४२, ७५, ७६, ७७, ७८
 श्रीमान् (शृंगपतिपुत्र)-५०. १२३
 श्रीमान् (सार्थवाह)-१३. ४
 श्रीसेन (राजा)-२. ३, ३८
 श्रुतवर (ब्राह्मण)-११. ४१
 श्रुतवर्मा (शृंगपति)-८२. २
 श्रोणकोटि (भिष्म)-१३. ७२
 श्रोणकोटिकर्ण (कुमार)-१९. ६, १९, ४४,
 ५१, ५२, ८७, ९४, १०७, १२४,
 १३१, १३७
 श्रोण-कोटि-विंश (कुमार)-२७. ६, १२, १८,
 १९, २१, ३०, ३६, ३९, ४८, ५३, ५८
 श्रोणापारान्तक (वेश)-३६. ४४, ६१
 शुद्धण (पर्वत)-६. ८७
 शास (नाग)-४६. ५

 सत्याचन (चैत्य)-६२. ९
 सत्यरत (राजा)-६६. ४
 सत्यवती (शृंगिणी)-९. ४; ९०. ४
 सत्यवत (ब्राह्मण)-५१. २८, ३६, ५०
 सत्यसेन (अमाल)-४. २९
 सत्यवर (=सूक्मवती, सूक्मवान्)-५१. २०
 सर्वांशंघ (कुमार)-५४. ७, २१
 सदामत्त (देव)-४. ७३
 सदामत्त (नगर)-९२. ३१
 सन्दरक (वणिकपुत्र)-४४. ५५
 सर्वेषिभु (अतीतबुद्ध)-४. ११२
 सर्वदद (राजा)-५५. ५, ५६
 सर्वार्थसिद्ध (बुद्धनाम)-२४. २३; २५. १७
 सर्वार्थसिद्ध (नाग-कुमार)-४७. ४, ३४, ६४
 सर्वावती (नगर)-५५. ४
 सहजयोगी (योद्धा)-८९. १८, ७१, ७४
 संकाश्य (नगर)-१४. ७
 संघरक्षित (कुमार)-६७. ४, ७, १२, १४;
 १९, ६१, ६५, ७१, ७४
 संजय (राजा)-२३. ४
 संजयी (तीर्थ्य)-१३. ५
 संधिदत्त (सार्थवाहपुत्र)-१५. ४
 संपदी (राजा)-७४. ८
 संयात (हस्त्यारोह)-१. २०, २१, २४, २७,
 ३५, ३९, ४६, ४९, ५४, ५६; १००.
 ७, १०, ११
 साकेत (नगर)-३. २
 सागर (नाग)-४७. ४, १९
 साहजनी (तपोवन)-६५. १६
 सिद्धार्थ (राजा)-४७. ३
 सिंह (अमाल्यपुत्र)-२०. १०, २३, ३०
 सिंहलद्वीप (दीप)-७. ४७, ५०, ६३
 सिंहनु (शाक्यराज)-२६. २१
 सुख (हंस)-२८. ४९
 सुजात (कुमार)-२१. ९
 सुदत्त (शृंगपति)-३४. १०, १३, २६, २७, २८
 सुदत्त (=अनाथपिण्ड)-२१. २
 सुदत्त (शाक्य)-४५. ९
 सुदर्शन (नगर)-४. ७१
 सुदर्शन (राजा)-१७. २३
 सुदास (चण्डाल)-६६. ५५
 सुधन (=अनाथपिण्ड)-२१. ८३; ३५. ४,
 १३, ४७, ५०, ५२, ५७, ६४
 सुधन (नाग)-६०. ४
 सुधन (कुमार)-६४. ११, १५, १९, १८७,
 २००, २१३, ३३४, ३३५
 सुधर्मा (राजी)-६६. ६, ९, १२, १४, १०,
 ५१
 सुधर्मा (देवसभा)-४. ७६
 सुधा (ओषधि)-६४. २१७, २६०
 सुधाशैल (पर्वत)-६. ९२
 सुधीः (उपासक)-८०. ८४
 सुधीर (शृंगपति)-८४. २, ९, ५२, ५६
 सुनन्दा (ब्राह्मणी)-१९. १५; ८७. ३२
 सुनेत्रा (शृंगिणी)-८४. २
 सुन्दरक (वणिकपुत्र)-४४. ५२; ८३. ११०
 सुन्दरक (दिदि)-२२. ८०, ८१
 सुन्दरक (चुपा)-५०. १६

सुन्दरक (भिक्षु)-१४. ८.
 सुन्दरी (नन्दभार्या)-१०. ७, १६, ३८, ५४,
 ५७, ६०, ६७, ७१, ८३, ८७, १००,
 १०५, ११९, १२०, १२७, १३७; ५०.
 १७
 सुन्दरी (विटभार्या)-८२. ६, १९, २२
 सुन्दरी (राजकन्या)-८९. ८५, ९६, ९९,
 १११, ११९
 सुन्द्वान (गृहपति)-३५. ५८, ६३
 सुग्रुद (गृहपति)-४८. २; ६२. २, ३७,
 ३९, ४१, ४२
 सुग्रुद (वणिक)-५७. ६, ७
 सुग्रभ (सेवक)-६२. ९६
 सुग्रुद (शाक्य)-२६. २५
 सुप्रिय (वणिक)-६. ३६, ९७, १००, १०३,
 १०६, ११४, १२१, १४९, १५६,
 १५९, १६३
 सुप्रिय (गन्धर्वराज)-८०. २, ४, १२, १३,
 १४, २१, २४, २६, ८३, ८६, ८७
 सुवन्धु (ब्राह्मण)-१०१. ८
 सुवन्धु (नर्मसुहृत्)-१०८. ४८, ५९
 सुवाहु (कुमार)-६२. ८८
 सुवट (विट)-८२. ६, १०
 सुवद (गृहपति)-९. २, ९, १२, १३, २७,
 ३३, ३९, ४४
 सुवद (यति)-८०. ८, ११, १६, २१, २२,
 २०, ३५, ४३, ४७, ५०, ५१, ५२,
 ६०, ६१, ७२, ७४, ७७, ८२, ८७
 सुवाचितगवेषी (राजा)-५३. ३, ५७
 सुमति (अमाय)-५३. ८
 सुमति (देवपुत्र)-६२. ३५, ३७, १००
 सुमति (ब्राह्मण)-८९. ३२, ८०, ८२, ८४,
 ८८, ९३, ९७, ९९, १०८, ११२,
 ११४, ११७, ११८, ११९
 सुमात्रा (कुमारी)-९३. ३, ८, ९, १२, १६,
 ४३, ४८, ५५, ५८, ७८, ८०, ८१,
 ८२, ८३, १०९
 सुखुल (पक्षी)-१४. ३८, ४४

सुमेह (पर्वत)-४. ५०
 सुरवती (नगर)-४०. १७५
 सुरुपा (ब्राह्मणी)-६३. ३
 सुरुपा (हस्तिपालक्ष्मी)-८८. ४
 सुवर्णपार्श्व (सूर्य)-३०. ५, १३, ५०
 सुवर्णभास (मयूर)-८. ४५
 सुव्रत (मुनि)-१०४. ७, २६
 सूर्य (कुमार)-८३. ९, ११, १२, २२, २९
 सेन (ग्रामणी)-२५. ४
 सेनायनी (ग्राम)-२५. ३
 सोशुभा (गोपकन्या)-१४. ६१, १०५, ११७,
 १२२, १२६, १२७, १३४, १४२
 सौर्यपथ (रथ)-२३. १२
 सौभाषणिक (रल)-६. १६५
 स्थाविरा: शैलगामाशः-३६. ३३
 स्वस्तिक (ब्राह्मण)-६१. २

हरिणी (आमीरकन्या)-८३. ३०
 हरिदत्त (पुरोहित)-८८. ४६
 हरिद्रा(ह)यण (पुरोहित)-८८. ४७, ७३
 हरिश्चिख (पुरोहित)-८८. ४७, ५०, ६३, ७३
 हस्तक (कुमार)-४८. ३, ९६
 हस्तिनापुर (नगर)-६४. ९, २४, ३९
 हंस (कुमार)-१०४. २, १८, २६
 हारीतिका (यक्षिणी)-१२. २४, ३९
 हासिनी (नदी)-६४. २७७
 हिकुमदीन (नगर)-५६. २
 हितैषी (कुमार)-८५. १६, २३
 हिमवान् (पर्वत)-६४. २६२
 हिरण्यपाणि (कुमार)-४३. ३, १९, २१
 हिरण्यवर्मा (राजा)-५२. २०
 हिरुक (अमाय)-४०. ६, ६९, ११२, १५३,
 १६४, १७०
 हिरुक (नगर)-४०. १७०, १९९
 हेतुत्तम (बुद्ध)-८१. १०, १२, १४, १५,
 २५, २९
 हेमचूड (राजा)-३. ५
 हेमग्रद (= अनाथपिण्ड)-२१. ८४

“GYANLOK LIBRARY”
लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय प्रशासन अकादमी, पुस्तकालय
Lal Bahadur Shastri National Academy of Administration Library
मसूरी
MUSSOORIE

अवाप्ति सं०
Acc. No.....

कृपया इस पुस्तक को निम्न लिखित दिनांक या उससे पहले वापस कर दें।

Please return this book on or before the date last stamped below.

GL SANS 294.3
BOD V 2

125193
1 RRNA

